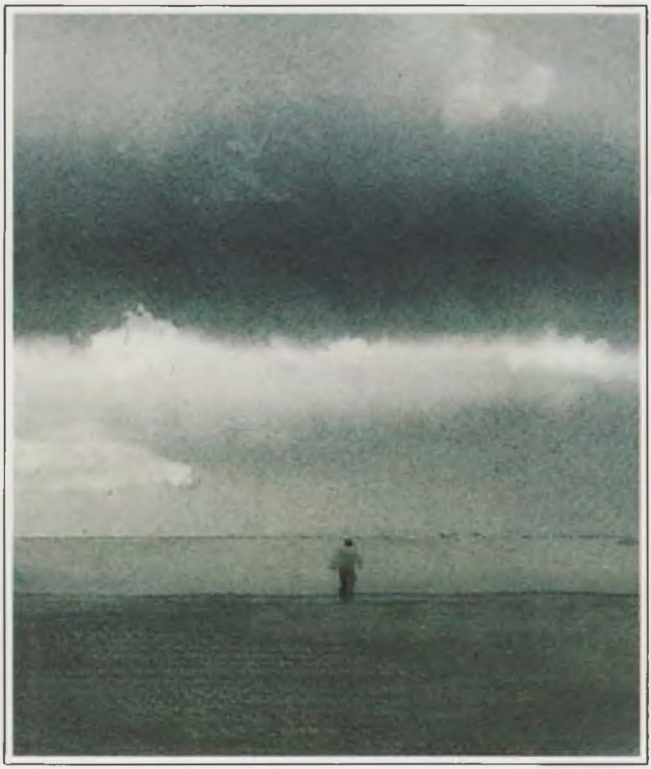
Marguerite Duras

PASİFİK'E KARŞI BİR BENT

CAN

Fransızca aslından
çeviren
NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-718-5
© Editions Gallimard, 1950 / Onk Ajans Ltd. Şti. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1995)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevinde basıldı. (1996)

Marguerite Duras

PASİFİK'E KARŞI BİR BENT

ROMAN

Fransızca aslından
çeviren
NEDRET TANYOLAÇ-ÖZTOKAT

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Un barrage contre le Pacifique

MARGUERITE DURAS'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖBÜR KİTAPLARI

BAHÇE / *roman*
BİR KIŞ GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRA / *roman*
HİROŞİMA SEVGİLİM / *senaryo*
SEVGİLİ / *roman*
KUZEY ÇİNLİ SEVGİLİ / *roman*
KONSOLOS YARDIMCISI / *roman*
MAVİ GÖZLER SİYAH SAÇLAR / *roman*

1914 yılında Çinhindi'nde doğan *Duras*, gençliğini geçirdiği bu ülkenin atmosferinden ve olaylarından derinden etkilendi. 18 yaşında Paris'e geldi; hukuk, matematik ve siyaset bilimi okudu. Komünist partiye katıldı. İlk romanı *Les Impudents*'ı 1943 yılında yayımladı. Özyaşamöyküsel bir roman olan *Sevgili* ile 1984'te Fransa'da *Goncourt Ödülü*'nü aldı. Çok sayıda roman dışında, birçok senaryoya da imza attı. Bütün eserlerinde edebiyatı sorguladı. 1960 Cannes Film Festivalinde gösterilen *Hiroşima Sevgilim*, Duras'ı ününün doruğuna çıkardı. *Duras* 1996 yılının mart ayında 81 yaşında öldü.

Anne, Fransa'nın kuzeyinden eski bir öğretmendir, bir zamanlar bir öğretmenle evlidir. Hem propaganda ilanları hem de Pierre Loti'nin yapıtlarının çekiciliğiyle ve sabırsızca ikisi de sömürge serüvenine girişirler. Göreceli olarak mutlu geçen iki yıldan sonra baba ölür ve anne iki çocuğu, Joseph ve Suzanne'la yalnız kalır. On yıl boyunca Eden-Cinema'da piyano çalar, tasarruflar yapar, sonsuz girişimler sonucu, tapu genel müdürlüğünden bir arazi edinir, ancak rüşvet alamayan müdürlük, mahsus ekilemez bir arazi verir. Çocuklarını tutkuyla seven ve onlara ufak bir mülk bırakmaktan başka amacı olmayan anne direnir. Pasifik'in büyük gelgitleri karşısında kendisinin ve komşularının topraklarını koruyacak bir bent yapmayı kafasına koyar. Onun umudunun çekiciliğine kapılmış yüzlerce köylü tarafından kurulur bent. Ardından, büyük gelgitlerde, Pasifik bendi aşar.

Marguerite Duras'ın yapıtı o anda başlar. Anne, yirmi yaşındaki Joseph ve on altı yaşındaki Suzanne harap olmuş bungalovlarında, belli bir süre için sahip oldukları arazilerinde, sürekli olarak tapu müdürlüğünün mülklerini ellerinden alma tehditleri altında güçlükler içinde yaşamaktadırlar. Ne yapmalıdır? Kılı kırk yaran bir çılgınlıkla hesaplamalar, ayarlamalar yapan, kurnaz ve uyanık anne enerjisini ve umudunu yitirmemiştir, çocuklarının kesin gidişlerinden –kaçınılmaz olduğunu bildiği gidişten– öylesine korkmaktadır. Joseph'in öfkeleri ve aşkları, Suzanne'ın boyun eğişi, toprak mafyası, çok zengin bir adamın oğlu olan ve genç kızı etkilemeye çalışan bir Mösyö Jo'nun oyunları, annenin ölümü ve çocukların belki daha güzel, belki de daha kötü bir yaşama yolculukları Marguerite Duras'ı üne kavuşturan bu kitabın izlekleridir. Çin Hindi'nde doğan yazar, güneşin, alkolün, aşağılık bir yönetimce kandırılan Asyalılarla yoksul beyazların yaşadığı fiziksel ve ahlaksal korkunç sefaletin, yer yer gülüşün ve yer yer hüznün, şiddetli bir kösnüllüğün egemen olduğu bu anlatıya özyaşamöyküsel birçok öğe katmıştır.

Robert'e

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu atı almak üçüne de iyi bir fikir gibi gelmişti. Joseph'in sigara parasını karşılamaktan başka bir işe yaramasa bile. Önce, bu bir fikirdi, hâlâ fikirleri olabileceğini kanıtlıyordu. Sonra kendilerini dış dünyaya bağlayan bu atla kendilerini daha az yalnız hissediyorlardı; aman aman bir yer olmasa da, yoksul bile olsa bu dünyadan, o ana değin kendilerinin olmamış birşeyler, ellerindeki o tuza doymuş ova köşesine, sıkıntı ve acıya doymuş bu üç insana götürebilecekleri birşeyler alabilecek güçleri vardı. İşte taşımacılık denilen olgu buydu: Hiçbir şeyin yetişmediği çölden bile bir şey çıkarabilmek, onu başka yerlerde yaşayanlara, dünyada yaşayanlara aktarmak.

Bir hafta sürdü bu. At çok yaşlıydı, anneden kat kat yaşlı, yüzlük ihtiyar gibiydi. Yine de kendisinden istenen ve uzun süredir unuttuğu gücü kat kat aşan işi dürüstçe yerine getirmeye çalıştı, sonra nalları dikti.

Ellerindeki ova parçasında attan yoksun bir halde, o her zamanki yalnızlık ve kuruluk içinde kendilerini bulduklarında bu işten öyle usandılar, öyle usandılar ki, hemen o akşam üçü de ertesi gün biraz insan görerek avunmaya çalışmak amacıyla, Ram'a gitmeye karar verdiler.

İşte hepsinin yaşamını değiştirecek karşılaşma ertesi gün Ram'da gerçekleşecekti.

Her şey ters gittiğinde bile, örneğin ölmek üzere olan atlar söz konusu olduğunda bile, insanı harekete geçiren her düşünce iyi bir düşüncedir. Böylesi bir düşünce, her şey felaketle sonlandığında bile, her zaman iyidir. Çünkü insan, en azından, aklına gelenlerin kötü olduğunu düşündüğünde kapılamayacağı bir sabırsızlığa kapılıverir.

İşte o akşamüstü, saat beşe doğru Joseph'in at arabasının hırçın gürültüsü uzaktan, Ram yönünden son kez duyuldu.

Anne kafasını salladı.

– Erken daha, çok insan yoktur.

Az sonra kırbaç şaklamaları ve Joseph'in bağırmaları duyuldu ve at arabası toprak yolda belirdi. Joseph öndeydi. Arkadaki koltukta iki Malezyalı kadın vardı. At çok yavaş gidiyordu, yürümekten çok ayakları yeri süpürüyordu. Joseph atı kırbaçlıyordu, ama sanki yeri kırbaçlasa bir karşılık alabilecekti. Joseph bungalovun yakınlarında durdu. Kadınlar indi ve yürüyerek Kam'a doğru yol aldılar. Joseph arabadan atladı, atı geminden tuttu, toprak yoldan ayrıldı ve bungalova giden küçük yola saptı. Anne verandanın önünde, dolgu sahanın üstünde onu bekliyordu.

– Artık hiç yürümüyor, dedi Joseph.

Suzanne bungalovun altında sırtını bir kazığa dayamış, oturuyordu. Ayağa kalktı ve hep gölgede kalarak dolgu sahaya yaklaştı. Joseph atı çözmeye koyuldu. İyice sıcak basmıştı, şapkasının altından yanaklarına ter damlaları iniyordu. Atı çözdükten sonra biraz uzaklaştı ve onu incelemeye koyuldu. Biraz para kazanma amacıyla taşımacılık yapma fikri daha geçen hafta aklına gelmişti. İki yüz franga her şeyi, atı, arabayı ve koşum takımlarını satın almıştı. Ancak at sanılandan epey yaşlıydı. Daha ilk günden başlayarak, koşumları çözülür çözülmez bungalovun karşısındaki tarlaya gidip yığılmış, orada saatlerce boynu eğik kalakalmıştı. Arada sırada otlamasına otluyordu, ancak asla otlamamaya yeminliymiş de ara sıra unutuyormuş gibi dalgın dalgın otluyordu. Yaşlılığı dışında nesi olduğu bilinmiyordu. Bir gün önce iştahını açmak amacıyla Joseph ona pirinç ekmeği ve birkaç parça şeker vermişti, ancak kokladıktan sonra, kendinden geçercesine pirinç tarlalarını seyretme işine geri dönmüştü. Kuşkusuz, ormandan araziye urlu ağaç tomrukları taşımakla yaşamını geçirmiş olduğundan tarıma açılmış toprakların kurumuş ve sararmış

otlarından başka bir şey yememişti ve şimdi başka yiyeceklere karşı isteksizdi.

Joseph yanına gidiyor ve boynunu okşuyordu.

– Ye, diye bağırıyordu, ye.

At yemiyordu. Joseph atın belki de veremli olduğunu söylemeye başlamıştı. Annesiyse veremli olmadığını, kendisi gibi onun da yaşamaktan bıktığını ve ölmek için rahat bırakılmayı yeğlediğini söylüyordu. Oysa o güne değin Banté'yle bungalov arasında gidip gelmekle kalmamış, akşamları koşumları çıktıktan sonra, öyle ya da böyle, yalnız başına ekili bayıra gitmişti. Ama bugün öyle yapmadı, Joseph'in karşısında, dolgu sahanın üstünde, orada öylece duruyordu. Arada sırada hafifçe sendeliyordu.

– Lanet olsun, dedi Joseph, artık oraya bile gitmek istemiyor.

Bu kez anne ata yaklaştı. Ayakları çıplaktı ve başında kaşlarına kadar inen büyük bir hasır şapka vardı. İç lastikten bir tokayla tutturulmuş ince gri bir saç örgüsü sırtında sallanıyordu. Yerlilerin peştemal kumaşından biçilmiş nar çiçeği rengi bol giysisi kolsuzdu ve düşük, ama hâlâ diri ve giysinin altında gözle görünür biçimde serbest kalan göğüslerini örten kısmı eskimişti.

– Sana onu satın almamanı söylemiştim. Yarı ölü şu ata ve dağılmak üzere olan şu arabaya iki yüz frank verdin.

– Çeneni kapamazsan def olur giderim, dedi Joseph.

Suzanne bungalovun altından çıktı ve bu kez de o ata yaklaştı. Onun da başında hasır bir şapka vardı ve kızıl kestane kâkülleri görünüyordu. Joseph ve anne gibi onun da ayakları çıplaktı, boyu dizlerinin altına kadar olan siyah bir pantolon ve mavi kolsuz bir bluz giymişti.

– Def olup gitmekle iyi edersin, dedi Suzanne.

– Sana fikrini sormuyorum, dedi Joseph.

– Ben de sana fikrimi söylüyorum.

Anne kızına doğru atıldı ve ona tokat atmaya kalktı. Suzanne annesinin elinden kurtuldu ve bungalovun altına gölgeye sığındı. Anne sızlanmaya başladı. Şimdi atın arka

ayakları yarı felçli gibiydi. Kımıldamıyordu. Joseph sürüklemeye ve geri itmeye çalıştığı atın yularını bıraktı. At kesik kesik, ama sendelemeyi sürdürerek bayıra kadar ilerledi. Oraya varınca da durdu ve burun deliklerini ekili tarlanın tatlı yeşiline gömdü. Joseph, anne ve Suzanne ata bakarak umut içinde yerlerinde mıhlanmış gibi kaldılar. Ama hayır. Burun delikleriyle tarlayı okşadı bir kez, bir kez daha, biraz kafasını kaldırdı, sonra uzun boynunun ucunda kımıltısız kafasını tüm ağırlığıyla bırakıverdi, kalın dudakları otların dibine düştü.

Joseph duraksadı, kendi etrafında döndü, bir sigara yaktı ve at arabasının yanına döndü. Koşum takımlarını araba koltuğunun üzerine yığdı ve arabayı bungalovun altına kadar sürükledi.

Her zaman merdivenin yanında bırakırdı koşumları, ama o gece iyice dibe, orta kazıkların arasına yerleştirdi.

Neden sonra ne yapabileceğini düşünür gibi oldu. Bir kez daha atın bulunduğu yana baktı, sonra arabalığa yöneldi. O sırada, kazığın yanına dönen kızkardeşini ayrımsadı.

– Ne yapıyorsun orada?

– Hava sıcak, dedi Suzanne.

– Herkes için sıcak.

Arabalığa girdi, karbür torbasını dışarı çıkardı, birazını teneke kutuya boşalttı. Sonra karbür torbasını arabalığa geri götürdü, kutunun başına geri döndü ve parmakları arasında karbürü ezmeye koyuldu. Havayı soludu ve şöyle dedi:

– Şu koku, dişi geyiklerden, onları atmalı, orada nasıl durabiliyorsun anlamıyorum.

– Senin karbüründen daha az kokuyor.

Yeniden ayağa kalktı, elinde karbür tenekesi, bir kez daha arabalığa gitti. Sonra fikrini değiştirdi, arabanın yanına geldi ve tekerleklerine bir tekme indirdi. Sonra kararlı adımlarla bungalovun merdivenini tırmandı.

Anne çapalama işine geri dönmüştü. Dolgu sahayı çevreleyen bayıra üçüncü kez kırmızı tespihağacı ekiyor-

du. Kuraklık düzenli olarak bitkileri öldürüyordu, ancak anne diretiyordu. Annenin karşısında onbaşı tarlayı suladıktan sonra ikinci kez çapalıyordu. Sağırlığı giderek artıyor, anne de ona emirleri vermek için giderek daha yüksek sesle bağırmak zorunda kalıyordu. Köprüden biraz önce, yolun yakınlarında, onbaşının karısı ve kızı bataklıkta balık avlıyordu. Şöyle bir saattir çamurun içinde diz çökmüş, balık avlıyorlardı. Üç yıldır balık yiyorlardı, hep aynı balığı, anneyle kızın her akşam köprüden önceki bataklıktan tuttukları balığı.

Bungalovun altında oldukça rahattılar. Joseph arabalığın kapısını açık bırakmıştı ve dişi geyiklerin kokusuyla yüklü bir serinlik geliyordu. Dört dişi bir de erkek geyik vardı. Bir gün önce Joseph erkek geyikle dişilerden birini öldürmüştü, üç gün önce de öteki iki dişiyi öldürmüştü, bu ikisinin kanları artık durmuştu. Ancak öteki ikisinin açılmış çenelerinden hâlâ damla damla kan sızıyordu. Joseph sık sık ava çıkardı, bazen iki gecede bir. Anne ona söylenirdi, çünkü üç gün sonra ırmağa atacakları dişi geyikler için kurşunları ziyan ediyordu. Ancak Joseph ormandan eli boş dönerek onurunu ayaklar altına alamıyordu bir türlü. Ve sanki hep geyik yeniyormuş gibi yapıyorlar, hayvanları bungalovun önüne asıyorlar ve ırmağa atmadan önce çürümelerini bekliyorlardı. Hepsi bunları yemekten bıkmıştı. Birkaç zamandır, arazinin deniz tarafını çevreleyen tuzlu bataklıklardan, buğday tarlasının girişinde Joseph'in avladığı uzun bacaklı kuşları yerken daha istekli davranıyorlardı.

Suzanne yüzmeye gitmek için Joseph'in onu almasını bekliyordu. Bungalovun altından ilk çıkan olmak istemiyordu. Joseph'i beklemek daha uygundu. Onunlayken annesi daha az bağırıyordu.

Joseph bungalovdan indi.

– Çabuk gel. Beklemem.

Suzanne koşar adım mayosunu giymeye yukarı çıktı. Henüz yukarı varmamıştı ki, yukarı çıktığını gören anne bağırmaya başlamıştı bile. Anlaşılmasını istediği şeyleri da-

ha iyi anlatmak için bağırmazdı anne. O anda olan bitenle ilgili olsun olmasın, aklına ne gelirse bağıra bağıra ortaya söylerdi. Suzanne bungalovdan indiğinde annenin bağırmalarına omuz silken Joseph'i yine atın başında buldu. Tüm gücüyle hayvanın kafasını bastırıyor, burnunu toprağa sokmağa çalışıyordu. Suzanne, Joseph'in yanına gitti.

– Hadi, gel.

– Sanırım artık bitti, dedi Joseph üzüntüyle, nalları dikecek.

Isteksizce hayvanı bıraktı ve tahta köprüye doğru, ırmağın en derin yerine yürüdüler.

Çocuklar Joseph'in ırmağa doğru geldiğini görür görmez oynamakta oldukları toprak yoldan uzaklaşır, onun ardından suya atlarlardı. Yanına ilk varanlar onun gibi suya dalar, arkadakiler salkım saçak kendilerini gri köpüklere bırakıp yuvarlanırlardı. Joseph çocuklarla oynamaya alışmıştı. Onları omuzlarında oturtur, takla attırır, bazen de aralarından birinin boynuna asılmasına izin verir, köprünün ötesine, köyün yakınlarına değin, keyiften kendinden geçmiş çocuğu ırmak boyunca taşırdı. Ancak bugün oynamak istemiyordu. Derin ve dar alanda, kavanozdaki balık gibi kendi etrafında dönüyor, dönüyordu. Suya bakan yamaçta at kımıldamadan duruyordu. Taşlı alanın üzerinde, güneşin altında belirsiz bir nesne gibi duruyordu.

– Nesi olduğunu bilmiyorum, dedi Joseph, ancak nalları dikecek, orası kesin.

Peşinde çocuklar, yeniden suya dalıyordu. Suzanne onun kadar iyi yüzemiyordu. Arada sırada sudan çıkıyor, su kenarında oturuyordu ve bir tarafı Ram'a, öteki tarafı da Kam'a giden toprak yola bakıyordu, oradan sekiz yüz kilometre ötede bulunan kente, en büyük sömürge kentine, başkente uzanan o toprak yola. Sonunda bir gün Joseph'ten ya da kendisinden bir bilgi ya da herhangi bir yardım istemek üzere bir araba duracaktı. Kendilerinden ne tür bir bilgi isteneceğini tam olarak bilemiyordu: Yörede Kam'dan geçerek Ram'dan kente giden tek bir yol var-

dı. Yani yolu şaşırma diye bir şey olamazdı. Yine de hiçbir şey önceden bilinemezdi ve Suzanne umut ediyordu. Bir gün bir adam burada duracaktı belki, neden olmasın? Çünkü köprünün yanında kendisini görmüş olacaktı. Adamın hoşuna gitmiş olabilirdi ve adam onu kente götürmeyi önerebilirdi. Ancak şehirlerarası otobüs dışında çok az araba geçerdi bu toprak yoldan, bazen günde iki ya da üç araba. Buraya altmış kilometre uzakta Ram'a giden hep aynı avcı arabaları geçerdi; birkaç gün sonra ters yönde, geri döndüklerini görürdünüz. Yoldan çocukları uzaklaştırmak için durmadan klaksona basarak son sürat geçerlerdi. Toz bulutundan çıkıp gelmelerinden çok önce boğuk ve güçlü klakson sesleri ormandan duyulurdu. Joseph de bungalovun önünde duracak bir arabayı bekliyordu. Platin sarısı saçlı, 555 içen ve gözleri boyalı bir kadın kullanacaktı o arabayı. Ve örneğin, otomobil lastiğini değiştirmesi için ondan yardım isteyebilirdi.

Aşağı yukarı on dakikada bir anne başını tespihağaçlarından yukarı kaldırıyor, çocukların bulunduğu yöne doğru el kol hareketleri yapıyor ve bağırıyordu.

Bir arada oldukları sürece onlara yaklaşmazdı. Bağırmakla yetinirdi. Bentlerin yıkılmasından beri ne olursa olsun, hiçbir şeyi bağırmadan söyleyemiyordu. Eskiden çocukları onun öfkelenmelerini fazla önemsemezlerdi. Ancak bent olayından sonra, doktorun dediğine bakılırsa, hastaydı hatta ölümcül derecede. Daha önceleri de üç kriz geçirmişti, doktorun dediğine bakılırsa, üçü de ölümle sonuçlanabilirdi. Bir süre bağırmasına izin verilebiliyordu, ancak uzun sürmemeliydi. Öfke krize yol açabilirdi.

Doktor krizlerin temelini bentlerin yıkılmasına bağlıyordu. Belki de yanılıyordu. Bunca hınç ancak, yıllar boyu, günden güne, ağır ağır birikebilirdi. Tek bir nedeni olamazdı. Bentlerin yıkılması, dünyadaki adaletsizlik, ırmakta yıkanan çocuklar da dahil olmak üzere binlerce nedeni olmalıydı bunun.

Oysa anne için başlarda hiçbir şey yaşamının bu denli bahtsızlığa yazgılı olduğunu göstermiyordu, ve doktor, bu

yüzden, mutsuzluktan ölmekte olduğunu söyleyebiliyordu şimdi.

Köylü aileden gelen kız ilkokulda öyle iyi bir öğrenci olmuştu ki, anne ve babası diplomasını aldıktan sonra da okumasına izin vermişlerdi. Neden sonra, Fransa'nın kuzeyinde bir köyde iki yıllığına ilkokul öğretmenliği yapmıştı. 1899 yılıydı. Bazı pazar günleri, belediyede, sömürge propagandası yapan afişlerin önünde hayale dalıyordu. 'Sömürge ordusuna katılın', 'Gençler, sömürgelere gidin, servet sizi orada bekliyor'. Meyvelerinin ağırlığıyla bükülmüş bir muz ağacının gölgesinde, beyazlar giymiş bir sömürgeci çift, sallanan koltuklarda sallanıyor, çevrelerinde de gülümseyen yerliler koşuşturup duruyordu. Kendisi gibi bir öğretmenle evlendi; kendisi gibi, o karanlık Pierre Loti yapıtlarının kurbanı, bir kuzey köyünde sabırsızlıkla kıvranan bir öğretmenle. Evliliklerinin hemen ardından sömürgelerdeki eğitim kadrolarına başvurularını yaptılar ve o zamanlar Fransız Çin Hindi diye adlandırılan bu büyük sömürgeye atandılar.

Suzanne ve Joseph sömürgeye gelişlerinin ilk iki yılında doğmuştu. Suzanne'ın doğumundan sonra anne resmi eğitimden ayrıldı. Yalnızca özel Fransızca dersleri verdi. Kocası yerli bir okula müdür olarak atandı ve dediğine bakılırsa, iki çocuğun masraflarına karşın çok rahat yaşadılar. O yıllar yaşamının tartışmasız en iyi yılları, mutluluk yılları oldu. En azından anne böyle diyordu. O dönemi sanki uzak ve düşsel bir kara parçasını, bir adayı anımsar gibi düşünürdü. Yaşlandıkça o dönemden giderek daha az söz eder oldu, ama söz açıldığında da hep aynı coşkuyla konuşurdu. İşte o zaman, her seferinde, o mükemmellikler içinde yeni bir mükemmellik, kocasının kişiliğinde yeni bir nitelik, o zamanki rahat yaşamlarında bir bolluk anlamına gelmeye başlayan yeni bir yön keşfederdi, bunu da Suzanne ve Joseph biraz kuşkuyla karşılardı.

Kocası öldüğünde, Suzanne ve Joseph daha çok küçüklerdi. Bunu izleyen dönemden asla severek söz etmezdi. Güç olduğunu, altından nasıl kalktığına hâlâ şaştığını

söylerdi. İki yıl boyunca Fransızca dersleri vermeyi sürdürmüştü. Sonra, bu yetmeyince, Fransızca ve piyano dersleri vermişti. Sonra, bu da yetmeyince, çocuklar büyürken Eden-Cinéma'ya piyanist olarak girmişti. Orada on yıl kalmıştı. On yılın sonunda, sömürgenin Tapu Genel Müdürlüğüne bir arazi için başvuracak kadar parayı biriktirebilmişti.

Dul oluşu, eskiden eğitim kadrosunda yer almış olması ve iki çocuğun bakımı, ona devletten böyle bir arazi istemek için öncelikli bir hak tanıyordu. Yine de araziye sahip olmak için iki yıl beklemek zorunda kalacaktı.

Yanında Joseph ve Suzanne'la, hep o aynı Citroën B.12'yle ovaya gelişinin üzerinden altı yıl geçmişti.

Daha ilk yıl, arazinin yarısını ekti. Bu ilk ürünün bungalov için yaptığı masrafların büyük bölümünü karşılayacağını umuyordu. Ancak temmuzda denizin yükselmesiyle ova su baskınına uğradı ve ürün sular altında kaldı. Yalnızca bir kerelik çok kuvvetli bir su baskınının kurbanı olduğuna inanarak ve onu fikrinden caydırmaya çalışan, ovada oturan öteki insanlara karşın bir sonraki yıl anne yeniden işe koyuldu. Deniz yeniden yükseldi. O zaman gerçeği görmek zorunda kaldı: Arazisi ekilemez bir alandı. Her yıl denizin altında kalıyordu. Denizin her yıl aynı oranda yükselmediği bir gerçekti. Ancak doğrudan ya da sızmalarla her şeyi yok edecek kadar yeterli bir yüksekliğe ulaşıyordu her zaman. Yola bakan ve tam ortasına bungalovunu yaptırdığı beş hektarın dışında on yıldır bir kenara koyduğu parayı Pasifik'in dalgalarına savurmuştu.

Bu talihsizlik onun inanılmaz saflığından kaynaklanıyordu. Çok düşük bir maaşla Eden-Cinéma'nın piyanosunun başında tam bir özveri içinde geçirdiği on yıl, feleğin ve insanların yeni darbelerinden onu koruyarak, adaletsizliğin çok sayıda deneyimlerinden ve kavgadan kurtarmıştı. Bu on yıllık tünelden girdiği gibi çıkmıştı: Saf, tek başına, kötü güçlerle her tür ilişkiden uzak, kendisini durmadan kuşatan sömürgelere özgü kan emiciliğin umutsuzca far-

kında olmaksızın. Ekilebilir araziler genellikle, ancak değerlerinin iki katına satışa sunuluyordu. Arazi parsellerini istekliler arasında bölüştürmekle yükümlü tapu memurlarına paranın yarısı el altından veriliyordu. Arazilerin tümünün satışı bu memurların elindeydi ve giderek daha müşkülpesent oluyorlardı. Öyle müşkülpesenttiler ki, hiçbir özel durumu dikkate almayan o doymak bilmez iştahlarını nasıl dindireceğini bilemeyen anne tüm bunlardan haberli olsaydı ve kendisine ekilmez bir arazinin verilmesini engellemek isteseydi, ne olursa olsun herhangi bir devlet arazisini almaktan vazgeçmek zorunda kalırdı.

Anne tüm bunları biraz geç anladığında, ovadaki arazi parsellerinin bağlı olduğu Kam Tapu Müdürlüğünün memurlarını görmeye gitmişti. Onlara hakaret edip, daha yüksek bir makama şikâyette bulunmayı akıl edemeyecek denli saf davranmıştı. Bu yanlışlıkta hiçbir payları olmadıklarını söylemişlerdi ona. Kuşkusuz, bunun sorumlusu anakente atanan onlardan önceki görevliydi. Ancak anne öyle bir sebatla işin peşine düşmüştü ki kurtuluşu onu tehdit etmekte buldular. Eğer inadı sürdürürse süresi dolmadan araziyi elinden alacaklardı. Kurbanlarını susturmak için ellerindeki en etkili silah buydu. Çünkü her zaman, bu insanlar hiçbir şeye sahip olmamaktansa kandırmaca araziyi bile yeğ tutarlardı. Araziler birtakım koşullara bağlı olarak verilirdi ancak. Eğer belli bir süre sonunda toprağın tümü ekilmemişse tapu idaresi araziyi geri alabilirdi. Böylece ovadaki arazilerin hiçbiri bir kişiye sonsuza dek verilmemişti. İşte bu araziler sayesinde tapudakiler ötekilerden, gerçek arazilerden, ekilebilir olanlardan büyük kârlar elde etme olanağı buluyorlardı. Verilecek arazilerin seçimi tapudaki bu memurlara bırakıldığından onlar da o son derece büyük ekilmez parsel rezervlerini paylaştırmayı uygun zamana bırakırlardı, düzenli olarak verilen ve aynı düzenli biçimde geri alınan bu parseller bir bakıma onların bildikleri gibi ayarladıkları sermayeleri olmuştu.

Kam ovasındaki on beş kadar araziye belki de yüzlerce aileyi yerleştirmişler, zarara uğratmışlar, kovmuşlar, ye-

niden yerleştirmişler ve yeniden zarara uğratmışlar ve yeniden kovmuşlardı. Orada kalmış arazi sahipleriyse pernod ya da esrar kaçakçılığıyla geçiniyor ve tapudaki görevlilerin 'yasadışı' dediği usulsüz kazançlarından pay vererek onları da suçlarına ortak ediyorlardı.

Annenin haklı öfkesi, geldiğinin ikinci yılında ilk tapu teftişinden onu kurtarmaya yetmedi. Tam anlamıyla biçimsel olan bu teftişler arazi sahibine bir anımsatmadan öte gitmeyen bir ziyaretten ibaretti. Arazi sahibine ilk sürenin dolduğu anımsatılırdı.

– Bu arazide herhangi bir şey yetiştirecek hiç kimse yoktur yeryüzünde, diye yalvarırdı arazi sahibi.

– Hükümetimizin ekime elverişsiz bir toprağı paylaştırmış olması çok şaşırtıcı, diye karşılık verirdi görevli.

Rüşvetin sırlarını daha iyi anlamaya başlayan anne bungalovuna değer biçtirdi. Bungalov daha tamamlanmamıştı, yine de kuşkusuz değer kazanacak gibi duruyordu ve anneye daha uzun bir süre kazandıracaktı. Tapu görevlileri razı oldular. Annenin önünde bir yıl daha vardı. O yıl, gelişlerinin üçüncü yılı, anne bir kez daha aynı deneyime girişmenin gerekli olmadığı sonucuna vardı ve Pasifik'i özgür bıraktı. Kaldı ki istese de elinde avucunda bir şey yoktu. Bungalovunu tamamlamak için sömürge bankalarından bir iki kez kredi istemişti zaten. Ancak bankalar tapu müdürlüğüne danışmadan hiçbir şey yapmıyordu. Anne bir kredi alabildiyse, ancak bitmemiş bungalovu ipotek ederek alabildi ve bungalovun tamamlanması için yine borç alıyordu. Çünkü bungalov tümüyle onun malıydı ve onu inşa ettirdiği için kendini her gün kutluyordu. Yoksulluğu arttıkça, bungalovun da gözünde değeri ve sağlamlığı artıyordu.

İlk teftişi bir başkası izledi. Aynı yıl, bentlerin yıkılışını izleyen hafta yapıldı bu teftiş. Ancak Joseph artık bu işe karışacak yaşa gelmişti. Silah kullanmaya alışmıştı. Tapu görevlisinin burnuna dayadı silahı, adam da üstelemedi ve arazileri dolaştığı küçük arabasına geri döndü. O zamandan beri, bu açıdan anne nispeten rahattı.

Bungalovun yapımı için kendisine gereken süreye güvenerek Kam'daki görevlileri yeni tasarılarından haberdar etti. Arazinin sınır bölgelerinde yoksulluk içinde yaşayan köylülerle ortak olarak denize karşı bentler kurmayı tasarlıyordu. Herkesin yararına olacaktı bu. Pasifik Okyanusu boyunca uzanacak ve ırmağın temmuz taşkınlarının olduğu yörelerine kadar gidecekti. Çok şaşıran görevlilere bu tasarı biraz ütopik geldi, ancak karşı çıkmadılar. Bu tasarıyı her zaman kaleme alabilir ve onlara yollayabilirdi. Dediklerine bakılırsa, arazinin kurutulması ilkece ancak bir hükümet tasarısı olabilirdi, fakat bildikleri kadarıyla hiçbir yönetmelik maddesi bir arazi sahibinin kendi arazisine bent kurmasını engellemiyordu. Tabii önceden kendilerine haber verilmesi ve yerel tapu yetkililerinin iznini almak koşuluyla. Anne tasarıyı geceler boyu kaleme aldıktan sonra yolladı ve izni beklemeye koyuldu. Umudunu yitirmeksizin, çok uzun süre bekledi, zaten bu tür beklemelere alışmıştı. Bu beklemeler tek başına, canıyla, malıyla anneyi dışarıdaki güçlere, tapuya, bankaya bağlayan karanlık bağlardı. Haftalarca bekledikten sonra Kam'a gitmeye karar verdi. Kadastro görevlileri tasarı mektubunu almasına almışlardı, ancak onu yanıtlamamalarının nedeni, arazinin kurutulmasının onları kesinlikle ilgilendirmemesiydi. Bununla birlikte bentler kurması için ona sözlü bir izin verdiler. Anne bu sonucun gururuyla oradan ayrıldı.

Bentleri sakızağacı kütükleriyle desteklemek gerekiyordu. Bu masrafları tabii ki tek başına üstlenecekti. İşte o zaman tamamlanmamış bungalovu ipotek etti. Tüm ipotek parasını kütüklerin satın alınması için harcadı ve bungalov hiç tamamlanmadı.

Doktor pek de haksız sayılmazdı. İşte her şeyin o andan başlayarak geliştiğine inanılabilirdi. Gerçekten de, binlerce yıllık uykularından ansızın ve çılgın bir umutla sonunda uyandırılmış yüzlerce ova köylüsünün sevgiyle yükselttikleri bu bentleri gördükten sonra bunların ansızın iskambil kâğıdından kuleler gibi, Pasifik dalgalarının o basit ve acımasız baskınıyla bir gecede, yalnızca bir gecede

bir düş gibi silinip gittiğini gören hangi insan büyük bir öfkeye ve büyük bir nefrete kapılıp tüm bunlardan etkilenmezdi? Böylesine çılgın bir umudun yeşermesini göz önüne almaksızın, ovada herkesin eşit paylaşageldiği sefaletten annenin krizlerine kadar her şeyi o kader gecesine bağlamak ve kısa ama çekici bir açıklamaya, doğal afet açıklamasına sığınmak kimin işine gelmezdi ki?

Joseph, Suzanne'ı hep suya girmeye zorlardı. Ram'da kendisiyle birlikte suya girebilmesi için yüzmeyi öğrenmesini çok isterdi. Ancak Suzanne çekimserdi. Bazen, özellikle yağmur mevsiminde, orman bir gecede su baskınına uğradığında akan sulara boğulmuş bir sincap ya da bir misk faresi ya da bir tavus kuşu karışırdı, bunlarla karşılaşmak onu tiksindirirdi.

Anne sürekli söylendiğinden Joseph ırmaktan çıkmaya karar verdi. Suzanne arabaların yolunu gözlemeyi bırakarak onu izledi.

– Lanet olsun, dedi Joseph, yarın Ram'a gideceğiz.

Annenin bulunduğu yöne doğru başını kaldırdı.

– Geliyoruz, bağırma böyle, dedi.

Atını düşünmekten vazgeçmişti, çünkü anneyi düşünüyordu. Onun yanına varmak için acele ediyordu. Anne kızarmış ve ağlamaklıydı, hastalandığı zamandan beri hep olduğu gibi. Sızlanmayı sürdürüyordu.

– Bağırıp çağıracağına haplarını alsan iyi edersin, dedi Suzanne.

– Böyle pislik çocuklarım olması için ne yaptım sana Tanrım? diye bağırıyordu anne.

Joseph, Suzanne'ın önüne geçti, bungalova gitti ve elinde bir bardak su ve haplarla geri döndü. Her zamanki gibi anne önce reddetti. Her zamanki gibi sonunda içti ilaçları. Her akşam yüzdükten sonra anneyi yatıştırmak için bir hap içirmeleri gerekiyordu. Çünkü, asıl katlanamadığı, onların ovada sürdürdükleri yaşamı kanıksamalarıydı. "Huysuzlaştı," diyordu Suzanne. Joseph de aksini söyleyemezdi.

Suzanne banyo kabininde bidonlardaki süzülmüş suyla durulandı ve giyindi. Joseph durulanmazdı, bir sonraki güne kadar mayoyla dururdu. Suzanne kabinden çıktığında verandada pikap çalıyordu, Joseph şezlonga uzanmış, artık anneyi aklından çıkarmış, yeniden atını düşünüyor, tiksintiyle ona bakıyordu.

– Talihsizlik bu, dedi Joseph.

– Pikabı satarsan iyi bir at alabilirsin ve bir yerine üç kez gidip gelebilirsin.

– Eğer pikabı satarsam, def olur giderim, hem de çabucak.

Pikabın Joseph'in yaşamında büyük bir yeri vardı. Beş tane plağı vardı ve her gece yüzmeden döndükten sonra, düzenli olarak hepsini çalardı. Bazen, canı sıkkın olduğunda, gecenin bir vakti ara vermeksizin birbiri ardına plakları çalardı, ta anne iki üç kez gelip pikabı ırmağa atmakla onları tehdit edene kadar. Suzanne bir koltuk alıp kardeşinin yanına oturdu.

– Pikabı satar da bir at alırsan on beş gün içinde yeni bir pikap alabilirsin.

– Pikapsız on beş gün, basar giderim buralardan.

Suzanne konuşmayı bıraktı.

Anne yemek odasında yemeği hazırlıyordu. Asetilen lambasını yakmıştı.

Bu ülkede akşam çok ağır inerdi. Güneş dağın ardında kaybolur kaybolmaz vahşi hayvanlardan korunmak için yaş odun ateşi yakarlardı, çocuklar cıvıl cıvıl, bungalovlarına dönerlerdi. Anlayacak yaşa geldiklerinde çocuklara korkunç bataklık gecelerine ve vahşi hayvanlara karşı dikkatli olmaları öğretilirdi. Yine de kaplanların karnı çocuklar kadar acıkmaz ve ancak çok az çocuk yerlerdi. Aslında bir taraftan Çin Deniziyle –anne inatla 'Pasifik' derdi, 'Çin Denizi' onun gözünde taşralı bir deyimdi sonra, gençken, gereksiz yere her şeyi güçleştiren o küçük denizlerin hiçbirisine değil, Pasifik Okyanusuna taşımıştı düşlerini– öte yandan da, doğuda Asya kıtasının kıyısı boyun-

ca, suya gömülüp yeniden birbirinin aynısı karanlık tropikal ormanlarla örtülü çok sayıda adacıklar biçiminde su yüzüne çıktığı Siyam Körfezine kadar uzanan sıradağlarla sınırlanmış Kam'ın bataklıklı ovasında çocukların ölümüne neden olan, kaplanlar değil, açlıktı, açlık hastalıkları ve açlık serüvenleriydi. Toprak yol dar ovayı bir baştan bir başa kesiyordu. İlkece, gelecekteki zenginlikleri Ram'a aktarmak üzere yapılmıştı, ancak ova o kadar yoksuldu ki, açlıktan hep ağzı açılmış çocuklarından başka neredeyse hiçbir zenginliği yoktu. Toprak yol böylece, yalnızca oradan geçen avcılardan, aç ve oyun oynayan kalabalıklar halinde orada toplanan çocuklardan başka –açlık çocukların oyun oynamalarını engellemez– kimsenin işine yaramıyordu.

– Bu gece gidiyorum, dedi Joseph ansızın.

Anne ocağın başında didinip durmayı bıraktı ve oğlanın karşısına dikildi.

– Gitmiyorsun, ben sana gitmeyeceğini söylüyorum.

– Gidiyorum, dedi Joseph, yapacak başka şey yok, gidiyorum.

Joseph verandada, ormana karşı çok uzun süre oturduğunda avlanmaya gitme isteğine karşı koyamazdı.

– Beni de götür Joseph, beni de götür, dedi Suzanne.

Anne bağırıyordu.

– Ava kadın götürmem ben, sen de bağıracaksan, hemen gidiyorum.

Gitti, mavzerini ve kurşunlarını hazırlamak üzere odasına kapandı. Anne söylene söylene yemek odasına gitti ve yemeği hazırlamayı sürdürdü. Suzanne verandadan bir yere kımıldamamıştı. Joseph'in ava çıktığı akşamlar geç yatarlardı. Anne, kendi deyişiyle 'hesaplarını yapmak' için onun gidişini fırsat bilirdi. Ne hesabı olduğu da bilinmezdi. Her halükârda böyle geceler uyumazdı. Bazen hesapların başından kalkar, verandaya gidip ormandan gelen sesleri dinler, Joseph'in fenerinin ışığını seçmeye çalışırdı.

Sonra yeniden Joseph'in deyişiyle 'kaçık hesapları'nın başına dönerdi.

– Sofraya, dedi anne.

Biraz daha kuş eti ve haşlanmış pirinç vardı. Onbaşının karısı birkaç kızarmış balık getirmişti yukarıya.

– İşte uykusuz bir gece daha, dedi anne.

Fosforlu ölgün ışığın altında daha da solgun duruyordu. Haplar etkisini göstermeye başlamıştı. Esnedi.

– Merak etme anne, erken dönerim, dedi Joseph nazikçe.

– Krizimin tutmasından korkunca asıl sizin için korkuyorum.

Kalktı, büfeden bir kutu tuzlu tereyağıyla bir kutu yoğunlaştırılmış süt getirerek çocukların önüne koydu. Suzanne pilavının üzerine kalın bir tabaka yoğunlaştırılmış sütten koydu. Anne birkaç dilim ekmeğe tereyağı sürerek sade kahve dolu kâseye batırdı. Joseph kuş etinden yiyordu. Siyah ve kanlı güzel bir eti vardı.

– Balık kokuyor, dedi Joseph, ama besleyici.

– Gereken de bu, dedi anne. Dikkatli ol Joseph.

Karınlarını doyurmak söz konusu olduğunda onlara karşı hep yumuşaktı.

– Merak etme, dikkat ederim.

– Bu akşam Ram'a gidilmeyecek, dedi Suzanne.

– Yarın gideriz, dedi Joseph, Ram'da değil aradığın, onların hepsi evli, bir tek Agosti var.

– Ama onu Agosti'ye vermeyeceğim, dedi anne, yalvarsa bile.

– O senden bir şey istemiyor, dedi Suzanne. Bu arada zaten burada bir şey bulmak olanaksız.

– Daha iyisini isteyemez o, dedi anne, ne dediğimi biliyorum ben, yine de her zaman peşinden koşabilir.

– Suzanne'ı düşünmüyor bile, dedi Joseph. Güç olacak bu. Parasız evlenenler vardır, ama onların çok güzel olmaları gerekir, bu da çok ender olur.

– Bu arada, dedi Suzanne, Ram'a gidelim dememin nedeni yalnız bu değil, postanın geldiği günler Ram'da hareket olur, handa elektrik ve muhteşem bir pikap var.

– Ram'la daha fazla canımızı sıkma, dedi Joseph.

Anne, üç günde bir Kam'dan gelen otobüsün getirdiği pirinç ekmeğini çocukların önüne koydu. Sonra örgüsünü çözmeye koyuldu. Yıpranmış parmaklarının arasında saçları kuru ot gibi çıtırdıyordu. Yemeğini bitirmiş, çocuklarına bakıyordu. Onlar yemek yerken karşılarına oturur, onların her hareketini izlerdi. Suzanne'ın daha uzamasını isterdi, Joseph'in de. Bunun hâlâ olanaklı olduğuna inanırdı. Oysa Joseph yirmi yaşındaydı ve zaten annesinden epey uzundu.

– Biraz kuş eti al, dedi Suzanne'a, bu yoğunlaştırılmış süt seni beslemez.

– Üstelik dişleri de çürütüyor, dedi Joseph, arka dişlerimin hepsini çürüttü. Daha da çürütecek.

– Paramız olunca yeni diş yaptırırız sana, dedi anne.

Suzanne kuş etinden aldı. Midesini bulandırıyordu, küçük lokmalarla yiyordu.

Joseph yemeğini bitirmiş av fenerini şarj etmeye koyulmuştu bile. Anne bir yandan saçlarını çözerken bir yandan da ona bir fincan kahve ısıtıyordu. Şarjı bitince feneri yaktı ve başına geçirdiği kaskının üzerine yerleştirdi. Neden sonra, görüş açısını ayarlamak üzere verandaya çıktı. Bu gece ilk kez atını unutmuş olmalıydı. Ancak tam o sırada asetilen lambasının ışığında yeniden gördü atı.

– Lanet olsun, diye bağırdı, bu kez geberdi.

Anneyle Suzanne, Joseph'in yanına koştular. Lambanın aydınlattığı alanın tam orasında onlar da atı gördüler. Sonunda boylu boyunca uzanmıştı. Kafası bayırın üstünde, burun delikleri ekine gömülmüş, gri suya hafifçe değiyordu.

– Korkunç, dedi anne.

Bitkinlik belirten bir hareketle elini alnına götürdü ve Joseph'in yanında kalakaldı.

– Gidip yakından bakmalısın, dedi sonunda, gerçekten ölüp ölmediğine.

Joseph ağır ağır merdivenleri indi ve alnının üzerinde yanmakta olan fenerin ışığında bayıra yöneldi. Joseph Atın yanına varmadan Suzanne bungalova döndü, masanın başına oturdu ve kuş eti parçasını bitirmeye çalıştı. Ancak zaten az olan iştahı kaçmıştı. Yemeği bıraktı ve oturma odasına döndü. Hinthurması ağacından koltuğun üzerinde büzüldü ve atın bulunduğu yöne sırtını döndü.

– Zavallı hayvan, diye söyleniyordu anne, bugün bile Bantè'den buraya yol kat etti.

Suzanne onu görmeden sızlanışını duyuyordu. Veranda da gözleriyle Joseph'i izliyor olmalıydı. Bir hafta önce, bungalovun arkasında bulunan küçük köyde bir çocuk ölmüştü. Anne bütün gece çocuğun başucunda oturmuş, çocuk ölünce de sabah aynı şekilde sızlanmıştı.

– Ne talihsizlik! diye bağırdı anne. Ne oluyor Joseph?

– Soluk alıyor henüz.

Anne yemek odasına döndü.

– Ne yapılabilir? Suzanne git arabadan damalı battaniyeyi al.

Suzanne atın bulunduğu yöne bakmaktan kaçınarak bungalovun altına indi. B.12'nin arka koltuğundan battaniyeyi aldı, yukarı çıktı ve anneye uzattı. Anne, Joseph'in yanına gitti ve birkaç dakika sonra onunla birlikte bungalova döndü.

– Tüyler ürpertici, dedi, bize baktı.

– Yeter artık şu atla uğraştığınız, dedi Suzanne, yarın Ram'a gidiyoruz.

– Ne? dedi anne.

– Joseph öyle dedi.

Joseph tenis ayakkabılarını ayağına geçiriyordu. Hırçınlıkla çıktı gitti. Anne sofrayı toplamaya başladı, sonra hesaplarının başına geçti. 'Kaçık hesapları'nın, Joseph'in deyişiyle.

Ram'a gittiklerinde anne örgüsünü başının üstünde toplar, ayakkabılarını giyerdi. Yalnızca uyumadan önce sırtından çıkardığı nar çiçeği pamuklu elbisesini değiştirmezdi yine de. Elbisesini yıkadığı zamanlar, kurumasını beklerken yatar uyurdu. Suzanne da ayakkabılarını, sahip olduğu bir çift ayakkabısını giyerdi, kentte indirimli satışlarda bulduğu siyah satenden balo ayakkabılarını. Ancak Suzanne, fırsattan yararlanıp giysilerini değiştirdi; Malezya işi pantolonunu çıkarır, bir elbise giyerdi. Joseph her zamanki gibi olurdu. Çoğu kez ayakkabı bile giymezdi. Yine de, Siyam'dan postanın geleceği günler, yolculuk eden kadınlarla dans edebilmek için tenis ayakkabılarını ayağına geçirirdi.

Ram'da hana vardıklarında, avluya park etmiş siyah, yedi kişilik muhteşem bir limuzin gördüler. Içinde, hizmetli giysili bir şoför sabırla bekliyordu. Daha önce hiçbiri onu görmemişti. Bu bir avcı arabası olamazdı. Avcıların limuzini olmazdı, istendiğinde örtülebilir üstü açık arabaları olurdu. Joseph B.12'sinden atladı. Yaklaştı arabaya ve etrafında ağır ağır iki tur attı. Sonra motorun karşısında dikildi ve şoförün şaşkın bakışları altında uzun uzun motoru inceledi. "Talbot ya da Léon Bollée," dedi Joseph. Marka konusunda bir sonuca varamayınca hanın barına, Suzanne'la annenin yanına gitmeye karar verdi.

Üç posta memuru, yolcu kadınlarla oturmuş birkaç deniz subayı, hiçbir postayı kaçırmayan Oğul Agosti ve yalnız başına masada oturan, limuzinin sahibi olduğu anlaşılan genç ve umutsuz bir adam vardı.

Bart Baba ayağa kalktı, ağır ağır kasasına doğru ilerledi ve anneye doğru geldi. Yirmi yıldır Kam hanının sahibiydi. Burayı hiç bırakmamıştı. Burada yaşlanmış, burada şişmanlamıştı. Şimdi elli yaşlarında, beyin kanamasına yatkın, yağ tulumu gibi, içi dışı pernod'yla dolu bir adamdı. Birkaç yıl önce ovadaki çocuklardan birini evlat edinmişti, çocuk han hizmetlerini tümüyle yüklenmişti, boş zamanlarında da, tezgâhın gerisinde pernod'yla sızan Bart Babayı yelpazeyle serinletirdi. Birkaç saat öncesine değin Bart Baba elinde bir pernod, kan ter içindeydi. Yalnızca müşterileri karşılamak için yerinden kımıldıyordu. Sudan çıkmış bir deniz canavarı gibi ağır ağır, unutulmaz göbeği onu iyice rahatsız ettiği için neredeyse ayaklarını yerden hiç kaldırmadan, tam bir içki fıçısı halinde müşterilere doğru yürürdü. Sadece içmek değildi işi, içki kaçakçılığı da yapıyordu ve çok para kazanıyordu. Kuzey yerleşimlerine varıncaya kadar, uzak bölgelerden içki almaya oraya gelirlerdi. Çoluk çocuğu, ailesi yoktu, yine de parası onun için öyle önemliydi ki, asla ödünç vermeyi kabul etmemiş, etse bile öyle yüksek faiz istemişti ki, ovadakilerden kimse bunu kabul etme çılgınlığına ya da kurnazlığına kalkışmamıştı. Onun istediği de buydu, ovaya verilen ödünç paranın geri gelmeyeceğine inanmıştı. Yine de, ovada yaşayan beyazlar arasında orayı seven tek kişi olduğu söylenebilirdi. Orada, aynı zamanda hem bir yaşama aracı hem de bir yaşama amacı bulmuştu: Pernod. İyi olduğu söylenirdi, çünkü bir çocuğu evlat edinmişti. Çocuk onu yelpazelese bile, her şey bir yana, ovanın güneşi altında mandalara çobanlık etmekten iyiydi. Bu cömertlik eylemi ve ona kazandırdığı ün, kaçakçılık işini tam bir huzur içinde yapmasını sağlıyordu. Çoğunluğa göre bu cömertlik ve bu ün, 'uzak hizmet' göreviyle Ram hanını, Fransa'nın prestijini koruma kaygısını bir an bile yitirmeden, yirmi yıl yönettiği gerekçesiyle, genel sömürge hükümetinin ona Légion d'honneur nişanını vermesinde etkili olmuştu.

Bart Baba annenin elini sıkarak:

– Nasıl gidiyor işler? diye sordu.

– İyidir, iyidir, dedi anne üstelemeden.

– Şık müşterileriniz var, dedi Joseph, şu limuzin...

– Kuzey kauçuklarıyla ilgili bir adamın arabası, buradakilerden çok farklı bir zengin.

– Şikâyet etmesi gereken siz değilsiniz, dedi anne, haftada üç posta arabası, iyidir. Bir de pernod var.

– Riskler de var, artık her hafta...

– Şu kuzeyli tarım işletmecisini gösterin bize, dedi anne.

– Köşede, Agosti'nin yanındaki adam. Paris'ten dönüyor.

Onu Agosti'nin yanında görmüşlerdi. Masasında yalnız başınaydı. Yirmi beş yaşlarında gösteren, giysisi ham ince ipekliden bir adamdı. Masanın üstüne aynı renk bir fötr koymuştu. Bir yudum pernod içerken parmağında olağanüstü bir elmas gördüler, anne gizli gizli sessizce bakmaya koyuldu.

– Lanet olsun, ne araba, dedi Joseph ve ekledi, onun dışında maymunun teki.

Elmas kocamandı, ince ipekli giysinin kesimi çok güzeldi. Joseph hiç ince ipekli giymemişti. Yumuşak şapka bir filmden çıkmış gibiydi: Bir kadın yüzünden içi sıkılan ve servetinin yarısını kumar masasına sürmek için Longchamps'a gitmek üzere kırk beygirlik arabasına atlamadan önce özensizce başa geçirilmiş şu şapkalardandı. Doğruydu, suratı güzel değildi. Omuzları dar, kolları kısaydı, boyu ortalamanın altında olmalıydı. Ufak tefek elleri bakımlı, daha ziyade cılızdı, şöyle böyle yakışıklı sayılırdı. Elmasın varlığı ellere soylu, biraz da yozlaşmış bir değer katıyordu. Yalnızdı, sömürgede tarım işletmecisiydi ve gençti. Suzanne'a bakıyordu. Anne ona baktığını gördü. Sonra kızına baktı anne. Elektrik ışığında çilleri gün ışığına oranla daha az belirgindi. Kuşkusuz güzel bir kızdı, ışıl ışıl, kibirli gözleri vardı, gençti, ergenlik eşiğine gelmişti, çekingen de değildi.

– Niye surat asıyorsun? dedi anne. Bir kez olsun sevimli olamaz mısın?

Suzanne, kuzeyli tarım işletmecisine baktı. İki uzun plak çaldı, fokstrot ve tango. Üçüncü parçada, fokstrotta kuzeyli tarım işletmecisi Suzanne'ı dansa davet etmek üzere yerinden kalktı. Ayaktayken adamakıllı berbattı. Suzanne'a doğru ilerlerken hepsi elmasa bakıyordu: Bart Baba, Agosti, anne, Suzanne. Yolcular bakmıyordu, onlar başka elmaslar görmüştü; Joseph de bakmıyordu, arabalardan başka bir şey görmezdi gözü. Ancak ovada oturanların hepsi bakıyordu. Şunu da belirtmeli, bir şeyden haberi olmayan sahibinin bu parmakta unuttuğu elmas tek başına ovadaki tarım alanlarının tümü kadar değerliydi.

Kuzeyli tarım işletmecisi, annenin önünde eğilerek sordu:

– İzin verir misiniz, Madam?

Anne, "Lafı mı olur, rica ederim," dedi ve kızardı. Pistte posta memurları yolcu kadınlarla dans etmeye başlamışlardı bile. Oğul Agosti gümrük memurunun karısıyla dans ediyordu. Kuzeyli tarım işletmecisi fena dans etmiyordu. Yavaş yavaş, okuldan yetişmişçesine belli bir özenle dans ediyordu, belki de bu yolla Suzanne'a inceliğini, klasını ve saygısını göstermek istiyordu.

– Acaba beni annenizle tanıştırabilir miydiniz?

– Tabii, dedi Suzanne.

– Buralarda mı oturuyorsunuz?

– Evet, buralıyız. Aşağıdaki araba sizin mi?

– Beni Mösyö Jo adıyla tanıştırırsınız.

– Nereden geliyor bu araba? Muhteşem.

– Arabaları bu kadar mı çok seviyorsunuz? diye gülümseyerek sordu Mösyö Jo.

Sesi tarım işletmecilerinin ya da avcıların sesine benzemiyordu. Başka türlüydü, tatlı ve kibardı.

– Evet çok, dedi Suzanne. Burada bu arabalardan yok, olanlar da üstü açık arabalar.

– Sizin gibi güzel bir kız ovada sıkılıyor olmalı... dedi tatlılıkla Mösyö Jo, Suzanne'ın kulağına doğru.

İki ay önce bir akşam Oğul Agosti onu kantinin dışına sürüklemişti, pikapta *Ramona* çalıyordu ve limanda ona güzel bir kız olduğunu söylemiş, sonra da onu öpmüştü. Bir başka sefer de, bir ay sonra bir posta memuru ona teknesini gezdirmeyi önermişti ve tekneye biner binmez lüks bir kamaraya sürüklemiş, orada çok güzel bir kız olduğunu söylemiş, sonra da öpmüştü. Suzanne ise pek karşı koymamıştı. Böylece üçüncü kez ona güzel olduğu söyleniyordu.

– Nedir markası? diye sordu Suzanne.

– Bir Maurice Léon Bollée. Tercih ettiğim markadır. Hoşunuza giderse bir tur atabiliriz. Beni annenizle tanıştırmayı unutmayın ama.

– Kaç beygir?

– Sanıyorum yirmi dört, dedi Mösyö Jo.

– Bir Maurice Léon Bollée ne eder?

– Bu özel bir model, özel olarak Paris'e ısmarlandı. Bana elli bin franga geldi.

B.12 yaklaşık dört bin franktı ve anne dört yılda ödeyebilmişti.

– Ne kadar da pahalıymış, dedi Suzanne.

Mösyö Jo, Suzanne'ın saçlarına giderek daha yakından bakıyordu, arada sırada da bakışlarını kızın ağzına yöneltiyordu.

– Böyle bir arabamız olsaydı, her akşam Ram'a gelirdik, değişiklik olurdu bizim için. Ram'a ve başka her yere.

– Sandığınız gibi değil, zenginlik mutluluk getirmiyor, dedi özlemle Mösyö Jo.

Anne şöyle derdi: 'Mutluluk ancak zenginlikle olur. Zenginlik ancak aptallara mutluluk getirmez.' Şunları da eklerdi: 'Tabii ki, zengin olunca akıllı kalmaya çalışmalı insan.' Daha da kesin bir biçimde, Joseph zenginliğin mutluluk getirdiğini ileri sürerdi, bundan hiç kuşkusu yoktu.

Yalnızca Mösyö Jo'nun limuzini Joseph'i mutlu etmeye yeterdi.

– Bilmiyorum, dedi Suzanne. Sanırım biz zengin olsak, ne yapar eder, mutlu olurduk.

– Oyle gençsiniz ki, dedi fısıldayarak. Bilemezsiniz.

– Ben genç olduğum için değil, dedi Suzanne. Siz çok zenginsiniz.

Mösyö Jo şimdi ona sıkıca sarılmıştı. Fokstrot bittiğinde üzüldü.

– Bu dansın bitmemesini isterdim...

Suzanne'ın ardından masaya doğru yürüdü.

– Sana Mösyö Jo'yu tanıştırayım, dedi Suzanne anneye.

Anne, Mösyö Jo'ya merhaba demek için kalktı ve ona gülümsedi. Joseph ise yerinden kalkmadı ve gülümsemedi.

– Bizim masaya buyurun, dedi anne, bizimle birşeyler için.

Joseph'in yanına oturdu.

– Ben ısmarlıyorum, dedi.

Bart Babaya döndü:

– Iyi soğutulmuş şampanya, dedi. Paris'ten döndüğümden beri iyisini içemedim bir türlü.

– Postanın geldiği her akşam şampanya bulunur, dedi Bart Baba, beğenecek misiniz bakalım.

Mösyö Jo güzel dişlerini göstererek güldü. Joseph onları fark etti ve Mösyö Jo'nun dişlerinden başka bir şeyine bakmadı. Biraz alınmış gibiydi: Kendi dişleri çürük çarıktı ve onları yaptıramıyordu. Aslında dişlere gelene kadar düzeltilecek öyle çok şey vardı ki, bir gün bu işin altından kalkacaklarından zaman zaman kuşku duyuyordu.

– Paris'ten mi geliyorsunuz? diye sordu anne.

– Yeni geldim. Üç günlüğüne Ram'dayım. Bir lateks yüklemesini takip etmek üzere geldim.

Kızaran, gülümseyen anne, Mösyö Jo'nun sözlerini hayranlıkla dinliyordu. O da bunu fark ediyor ve memnunluk duyuyordu. İnsanların onu büyülenmişçesine din-

lemesi pek enderdi anlaşılan. Bakışıyla anneye özen gösteriyordu ve asıl kendisini ilgilendiren Suzanne'a çok fazla ilgi göstermemeye dikkat ediyordu. Erkek kardeşe henüz ilgi göstermemişti. Yalnız, Suzanne'ın, bakışlarını ya onun dişlerine ya da neşesiz ve öfkeli bir havayla piste diken bu erkek kardeşten başka bir şeye bakmadığını da fark ediyordu.

– Arabası, dedi Suzanne, bir Maurice Léon Bollée.

Her zaman bir üçüncü kişinin karşısında Joseph'e çok çok yakın hissederdi kendini, özellikle de Joseph'in bu geceki gibi canı iyice sıkkın olduğunda. Joseph biraz ayılır gibi oldu. Keyifsiz bir sesle sordu:

– Böyle bir araba kaç beygirdir?

– Yirmi dört, dedi önemsemeden Mösyö Jo.

– Lanet olsun, yirmi dört beygir... Kuşkusuz dört vitestir.

– Evet, dört.

– İstendiğinde ikiyle kalkılabilir, değil mi?

– Istenirse olabilir, ancak şanzımanı eskitir.

– Yolu kavrıyor mu?

– Seksen yapılabilir. Ama bu arabada hoşlanmıyorum bundan, iki kişilik bir roadster'im var ve hiç zorlanmadan yüz yapabiliyorum.

– Kaç litre yutuyor yüz kilometrede?

– Yol üstünde on beş. Şehir içinde on sekiz. Sizlerde ne markalar bulunuyor?

Joseph şaşkınlık içinde Suzanne'a baktı ve birden gülmeye başladı.

– Konuşmaya bile değmez...

– Bir Citroën, dedi anne. Bizim çok işimizi görmüş eski bir Citroën. Toprak yolda epey işe yarıyor.

– Bunu çok sık kullanmadığın anlaşılıyor, dedi Joseph.

Müzik yeniden başlamıştı. Mösyö Jo elmas yüzüklü parmağını masaya vurarak usul usul ritim tutuyordu. Onun yanıtlarını, Joseph'in uzun ve ağır sessizlikleri izli-

yordu. Kuşkusuz Mösyö Jo konuyu değiştirmeyi göze alamıyordu. Bir yandan Joseph'i yanıtlarken gözünü de Suzanne'dan çekmiyordu artık. Rahat rahat bakabiliyordu. Suzanne, Joseph'in tepkilerine öyle dikkat ediyordu ki, ondan başkasına bakmıyordu.

– Ya şu roadster? diye sordu Joseph.

– Nasıl?

– Yüz kilometrede ne kadar, şu roadster?

– Fazla, dedi Mösyö Jo. Yol üstünde on sekiz. Otuz beygir motoru.

– Lanet olsun, dedi Joseph.

– Citroën'ler daha az yakar değil mi?

Joseph iyice yüksek sesle güldü. Şampanya kadehini bitirdi ve yeni bir tane doldurdu. Ansızın eğlenmeye niyetli görünüyordu.

– Yirmi dört, dedi.

– Pışşık! dedi Mösyö Jo.

– Açıklaması var ama, dedi Joseph.

– Bu çok.

– On iki olabilirdi, ama açıklaması var... Karbüratör artık karbüratör değil ki, benzini yutuyor.

Joseph'in sinirli gülüşü bulaşıcıydı. Boğuk, çocuksuluğunu yitirmemiş, bastırılmaz bir coşkuyla patlıyordu. Anne kızardı, kendini tutmaya çalıştı ancak beceremedi.

– Bununla kalsa iyi, dedi Joseph.

Anne ağız dolusu güldü.

– Doğru, dedi, karbüratörle kalsa iyi...

Suzanne da güldü. Joseph'inkinden farklıydı gülüşü, biraz ıslıklı, daha tizdi onunki. Bu birkaç saniyede olmuştu. Mösyö Jo soğukkanlılığını yitirmiş gibi duruyordu. Süksesinin biraz sarsıldığını ve bu tehlikeyi nasıl atlatacağını düşünüyordu.

– Ya radyatör! dedi Suzanne.

– Bir rekor, dedi Joseph, böyle bir şeyi asla görmemişsinizdir.

– Söyle ne kadar olduğunu Joseph, söyle...

– Ben onu biraz tamir etmeden önce yüz kilometrede elli litreye kadar su yuttu.

– Eh, diye kahkahayı patlattı anne, pek sık olmaz bu, yüz kilometrede elli litre.

– O kadar olsa iyi, dedi Joseph, ya karbüratörle radyatör...

– Doğru, dedi anne, bu kadarla bitseydi, bir şey sayılmazdı.

Mösyö Jo gülmeyi denedi. Birazcık zorluyordu kendini. Belki de onu unutuvereceklerdi. Biraz kaçık bir havaları vardı.

– Ya lastiklerimiz! dedi Joseph, lastiklerimiz. Lastikler...

Joseph o kadar çok gülüyordu ki, artık sözcükleri bulamıyordu. Aynı dızginlenmez ve gizemli kahkahayla anne ve Suzanne da sarsılıyordu.

– Lastiklerimizi neyle tamir ettiğimizi bir tahmin edin bakalım... dedi Joseph.

– Haydi, dedi Suzanne, tahmin edin...

– Uğraşırsa bulur, dedi Joseph.

Bart Babanın evlat edindiği çocuk, Mösyö Jo'nun istediği ikinci şişe şampanyayı getirmişti. Agosti onları dinliyor ve adamakıllı gülüyordu. Posta memurlarıyla yolcu kadınlar hiçbir şey anlamamışlardı, ancak onlar da hafif hafif gülmeye başlamışlardı.

– Düşünün, dedi Suzanne, haydi. Bakın her zaman olmaz bu, Allahtan...

– Bilmem, motor iç lastiğiyle mi, dedi Mösyö Jo, havayı yakalamış gibi.

– Hiç de değil, bulamadınız bir türlü, dedi Suzanne.

– Muz ağacı yapraklarıyla, dedi Joseph, tıkıyoruz...

Mösyö Jo ilk kez içtenlikle güldü. Yine de onlar kadar sesli gülmedi, kuşkusuz bu bir mizaç meselesiydi. Joseph'in patlayan kahkahaları öyle bir noktaya varmıştı ki, soluksuz kalıyordu ve sesi kesilmiş gülüşü olduğu yerde sa-

yıyordu. Mösyö Jo, Suzanne'ı dansa kaldırmaktan vazgeçmişti. Durumun yatışmasını bekliyordu.

– Paris'te dedikleri gibi, gırgır ve ilginç.

Onu dinlemiyorlardı.

– Biz yolculuğa çıktığımızda... dedi Joseph, onbaşıyı çamurluğa bağlarız, yanına da süzgeçli kova veririz...

Her sözcükten sonra hıçkırıyordu.

– Farların yerine de... far işini de görür o... onbaşı bizim hem radyatörümüz hem de farımız, dedi Suzanne.

– Boğuluyorum... sus artık... sus... dedi anne.

– Ya kapılar, dedi Joseph, kapıları demir telle tutturuyoruz...

– Anımsamıyorum, dedi anne, kapılarımızın kollarının nasıl olduğunu bile artık anımsamıyorum...

– Bizimle birlikteyken insan kapı koluna gerek duymaz, dedi Joseph, hop diye içeri atlarsınız! Basamağın bulunduğu yana dikkat etmek koşuluyla. Alışmak yeterli.

– Ama buna alıştık, dedi Suzanne.

– Sus, dedi anne, krizim tutacak.

Kıpkırmızıydı. Yaşlıydı, başından öyle talihsizlikler geçmiş, öyle az gülme fırsatı yakalamıştı ki, kapıldığı kahkahayla aslında tehlikeli bir biçimde sarsılıyordu. Kahkahasının gücü sanki onun içinden gelmiyor ve insanı rahatsız ediyor, aklı konusunda kuşku uyandırıyordu.

– Bizde fara gerek yoktur... dedi Joseph. Bir av feneri de iş görür.

Mösyö Jo artık bunun bitmesini bekler gibi onlara bakıyordu. Yine de sabırla dinliyordu.

– Sizin gibilerle, sizin kadar neşeli insanlarla karşılaşmak güzel, dedi, kuşkusuz o bitmez tükenmez B.12'den onları uzaklaştırmaya ve bu girdaptan çıkmaya çalışıyordu.

– Bizim kadar neşeli mi?.. dedi anne şaşkınlıkla.

– Ne diyor, neşeli miymişiz?.. diye yineledi Suzanne.

– Ah bir bilseydi, lanet olsun bir bilseydi... dedi Joseph.

Ancak Joseph kesinlikle kızmıştı ona.

– Bununla kalsa, depo, farlar... bununla kalsa... dedi.

Anneyle Suzanne bakışlarını ona dikmişlerdi. Buradan nereye atlayacaktı Joseph? Henüz bunu bilemiyorlardı, ancak hafiflemeye başlayan kahkahalarla yeniden sarsılmaya başladılar.

– Demir teller, diye sürdürdü konuşmasını Joseph, muz ağacı yaprakları, bununla kalsa iyi...

– Doğru, bununla kalsa iyi... dedi Suzanne soru sorar gibi.

– Bir tek otomobil olsa iyi, dedi Joseph.

– Otomobil hiçbir şey değil, dedi anne.

Hepsini bastıran Joseph'in sabırsız gülüşü onlara bulaşıyordu.

– Bir tek otomobil değil ki. Bentler de var... bentler...

Anneyle Suzanne tam bir memnunluk kahkahası patlattılar. Agosti de kahkahaya boğuldu. Kasanın oradan yükselen sessiz yutkunma sesleri, Bart Babanın da işe karıştığını gösteriyordu.

– Ah o yengeçler!.. o yengeçler... diye bağırdı anne.

– Yengeçler bentleri yuttu, dedi Joseph.

– Yengeçler bile... dedi Suzanne, karıştı işe.

– Doğru, dedi anne, yengeçler bile bize karşı...

Bazı müşteriler yeniden dans etmeye başlamışlardı. Agosti eğlenmeyi sürdürdü, çünkü onların öyküsünü de biliyordu, kendisininkini de. Bu, kendi öyküsü olabilirdi ya da ovada yaşayan öteki toprak sahiplerinin öyküsü. Annenin ovadaki bentleri büyük talihsizlikti, aynı zamanda da büyük eğlence, gününe göre değişirdi. Büyük talihsizliğin eğlencesi. Hem korkunçtu, hem gülünç. Olaya nereden baktığınıza bağlıydı durum, bir çırpıda bentleri havaya uçuran deniz açısından mı, bentleri kevgire çeviren yengeçler açısından mı ya da tersine, deniz ve yengeçlerin apaçık getirecekleri zararı görmeksizin bu bentleri yapmak için altı ayını feda edenler açısından mı? Şaşırtıcı

olansa, işe girişirken bunu göremeyenlerin iki yüz kişi olmalarıydı.

Çevre köylerden herkes gelmişti, anne onların yanında onbaşıya yetki vermişti. Bungalovun yanında onları topladıktan sonra anne kendilerinden ne istediğini anlatmıştı.

– Isterseniz yüzlerce hektar pirinç tarlası kazanabiliriz, üstelik tapudaki köpeklerin hiçbir yardımı olmaksızın. Bentler kuracağız. İki tür bent: Bazıları deniz boyunca, ötekiler...

Köylüler biraz şaşırmıştı buna. Önce, binlerce yıldır deniz ovayı basardı ve bunu o denli kanıksamışlardı ki engel olmak asla akıllarının ucundan geçmemişti. Sonra, sefaletleri onları edilgenliğe alıştırmıştı ve çocuklarının açlıktan ölmesine ya da ürünü tuzun mahvetmesine karşı tek savunmaları bu edilgenlikti. Yine de üç gün üst üste ve hep kalabalıklar halinde gelmişlerdi. Anne onlara bentleri nasıl kurmayı düşündüğünü anlatmıştı. Ona göre yapılacak şey, onları sakızağacından kütüklerle desteklemekti. Bu kütükleri nereden edineceğini biliyordu. Yol yapımı sona erdikten sonra kullanım dışı kalan stoklar vardı Kam civarında. Müteahhitler anneye kütükleri düşük fiyata bırakmayı teklif etmişlerdi. Zaten bu masrafları yalnız anne üstlenecekti.

Öneriyi baştan kabul edenler yüz kişi kadardı. Ancak sonradan, ilk grup kayıklarına binip köprüden yapım için belirlenen yerlere doğru yola çıkmaya başlayınca çok sayıda gruplar da onlara katılmıştı. Bir haftanın sonunda neredeyse hepsi bent yapımına girişmişti. Ufacık bir şey onları edilgenliklerinden çıkarmaya yetmişti. Parasız, ancak savaşmaya kararlı olduğunu söyleyen bir yaşlı kadın onları savaşmak konusunda cesaretlendiriyordu, sanki dünyanın kuruluşundan bu yana bunu beklemişlerdi.

Oysa anne bent yapımının ne sonuç vereceğini öğrenmek amacıyla hiçbir teknisyene danışmamıştı. Bu konuda inancı tamdı. Emindi. İşte hep böyle, kesinliklere ve kim-

seyle paylaşmaya kıyamadığı bir mantığa uyarak davranırdı. Köylülerin onun dediklerine inanmış olması, ova yaşamını değiştirmek için neyin gerektiğini tam olarak anladığına ilişkin inancını daha da güçlendirmişti. Neredeyse hepsi zenginleşecekti. Artık çocuklar ölmeyecekti. Hekimler olacaktı. Bentler boyu ilerleyecek ve kurtarılan topraklara uzanacak bir yol yapılacaktı.

Kütükleri satın aldıktan sonra üç ay denizin tümüyle çekilmesini ve düzleştirme çalışmalarına başlamak için toprağın iyice kurumasını beklediler.

İşte bu bekleme döneminde anne hayatının umudunu yaşadı. Köylülerin yakında ekilir duruma getirilecek beş yüz hektarın işletmesine katılma koşullarını kaleme almakla ve bu yazıyı mükemmelleştirmekle gecelerini geçirdi. Ancak öyle sabırsızdı ki işe koyulma zamanının gelmesini beklerken böyle planlar yapmak ona yetmiyordu. Elinde kalan parayla kütüklerin parasını ödedikten sonra ırmak ağzında, 'gözetleme köyü' diye adlandırdığı üç kulübe inşa ettirdi. Köylüler onun başarılı olacağına öylesine inanıyorlardı ki, annenin de en ufak kuşkusu yoktu. Bir an olsun, kendinden böylesine emin olduğu için köylülerin ona inandığı aklına gelmedi. Üstelik onlarla o kadar kesin konuşmuştu ki bir tapu memuru bile buna inanabilirdi. Köyünü kurduktan sonra anne oraya üç aile yerleştirdi, kurtarılacak topraklardan ürün gelene kadar onlara yaşamaları için gerekecek pirinç ve kayık verdi.

Bentlerin yapımı için uygun zaman geldi.

Adamlar yoldan denize kadar kütükleri taşımışlar ve işe koyulmuşlardı. Şafakta anne onlarla aşağı iniyor, akşam yine onlarla aynı zamanda dönüyordu. Suzanne ve Joseph bu arada ava çok çıkmışlardı. Bu onlar için bir umut dönemiydi. Annelerinin girişiminin başarılı olacağına inanıyorlardı: Ürün kaldırılır kaldırılmaz kente uzun bir yolculuk yapabilir ve üç yıl boyunca kesinlikle ovadan uzaklaşabilirlerdi.

Bazen, akşamları anne köylülere kinin ve tütün dağıtır ve gelecek yaşamlarındaki değişikliklerden söz etmeyi fırsat bilirdi. Yakında elde edecekleri inanılmaz ürünler karşısında tapu memurlarının yüzlerinin ne şekil alacağına onlarla gülerdi. Noktası noktasına ve uzun uzun, arazilerin satışının nasıl düzenleneceğini anlatırdı onlara. Onların coşkusunu daha iyi desteklemek amacıyla, Çinli karabibercilerin kazançlı çıkması için çoğunun kurban edildiği kamulaştırmaların, Kamlı memurların alçaklığıyla nasıl açıklanabileceğini de anlatıyordu onlara. Onlarla coşku dolu konuşuyordu, yeni girişimini paylaşmanın ve Kamlı memurların yolsuzluk tekniğini artık çok iyi anlamış olmanın çekiciliğine karşı koyamıyordu. Yanılsama ve bilgisizlikle dolu bir geçmişten sonunda kurtuluyordu ve sanki yeni bir dil, yeni bir kültür keşfetmişçesine bunları konuşmaya doyamıyordu. 'Köpek bunlar,' diyordu, 'köpek.' Bentler de intikamdı. Köylüler zevkten gülüyorlardı.

Bentlerin yapımı boyunca tek bir memur bile uğramadı. Bazen bu onu şaşırtıyordu. Bentlerin önemini bilmezden gelemezlerdi, telaşa kapılmadan edemezlerdi. Yine de, onları harekete geçirmek ve her şeye karşın hâlâ yarı resmi bir girişimin sürdürülmesinin yasaklandığını görmek korkusuyla, anne onlara yazmayı göze alamadı. Bunu ancak bentler tamamlandıktan sonra göze alabildi. Arazinin tümünü kaplayan beş yüz hektarlık kocaman bir dörtgen alanın ekime açılacağını onlara duyurdu. Tapu müdürlüğü cevap vermemişti.

Yağmur mevsimi geldi. Anne bungalovun yakınında çok büyük tarlalar hazırlamıştı. Bentleri yapan adamlar, bendin kollarıyla çevrelenmiş büyük dörtgen alana da çeltik dikmişlerdi.

Iki ay geçmişti. Anne genç bitkilerin yeşermesini görmek için sık sık aşağı iniyordu. Büyük temmuz baskınına kadar bitkiler boy atmayı sürdürdü.

Sonra her zamanki gibi deniz yükselerek ovayı su bastı. Bentler yeterince güçlü değildi. Onları cüce pirinçlik yengeçleri kemirmişti. Bentler bir gecede çöktü.

Annenin gözetleme köyüne yerleştirdiği aileler yiyeceklerle, yelkenlilerle kıyıda başka bir yere gitmişlerdi. Arazinin sınır köylerinde oturan köylüler kendi köylerine dönmüşlerdi. Çocuklar açlıktan ölmeyi sürdürdüler. Kimse anneye kızmadı.

Ertesi yıl, bentlerin ayakta kalan ufak bölümü de yıkıldı.

– Bizim bentlerin öyküsü insanı donuna işetir, dedi Joseph.

İki parmağı yürütür gibi yapıp yengeç yürüyüşünü taklit etti; Mösyö Jo'nun bulunduğu yönde, bentlere doğru yürüyen bir yengeç gibi. Yengeç yürüyüşüyle ilgilenmeyen Mösyö Jo, başı havada, gözleri yaşla dolmuş Suzanne'ı inceliyordu.

– Âlemsiniz, dedi Mösyö Jo, muhteşemsiniz.

Belki de Suzanne'ı dansa heveslendirmek için çalan fokstrot parçasının ritmini tutuyordu.

– Bizim bentlerin öyküsü gibi bir ikincisi yoktur, dedi Joseph. Her şeyi düşündük de yengeçler aklımıza gelmedi.

– Yollarını kestik, dedi Suzanne.

– Ama bu onların canını sıktı, köşe başında bizi bekliyorlardı, iki kıskaç darbesi ve bammm! Bentler yerle bir oldu.

– Bizler için yaratılmış çamur renkli küçük yengeçler, dedi Suzanne.

– Demir iskeletli çimento lazımdı, dedi anne, ama nereden bulunur?

Joseph onun sözünü kesti. Kahkaha yatışıyordu.

– Size şunu söylemiz gerekir, dedi Suzanne, satın aldığımız toprak değil...

– Aptes suyu, dedi Joseph.

– Deniz, Pasifik, dedi Suzanne.

– Bok, dedi Joseph.

– Kimsenin aklına gelmeyecek bir fikir... dedi Suzanne.

Anne gülmeyi kesti ve birdenbire ciddileşti.

– Sus, dedi Suzanne'a, yoksa tokadı yersin.

Mösyö Jo irkildi, ancak bir tek oydu irkilen.

– Bok, tam anlamıyla bok ya da aptes suyu, nasıl isterseniz. Biz de bokun çekilmesini bekleyen salaklar.

– Eninde sonunda çekilecek, dedi Suzanne.

– Beş yıl sonra, dedi Joseph, ama bizim vaktimiz var...

– Bok olsaydı, dedi barın dibinden Agosti, daha iyi olurdu...

– Bok pirinci, dedi Joseph, yeniden gülerek, hiç pirinç olmamasından iyidir...

Bir sigara yaktı. Mösyö Jo cebinden bir paket 555 çıkardı ve Suzanne'la anneye ikram etti. Anne, Joseph'in söylediklerine kulak kesilmişti, gülmüyordu.

– Toprağı satın aldığımızda bir yıl sonra milyoner olacağımızı sandık, diye sözlerini sürdürdü Joseph. Bungalovu kurduk ve ürünün yetişmesini bekledik.

– Eninde sonunda yetişirdi, dedi Suzanne.

– Sonra bok yükseldi, dedi Joseph. O zaman bentleri yaptık... İşte böyle. Şimdi salak gibi oturmuş bekliyoruz, neyi beklediğimizi de bilmeden.

– Evimizde bekliyoruz, şu... dedi Suzanne.

– Şu daha tamamlanmamış evde, dedi Joseph.

Anne söze karışmaya çalıştı.

– Onları dinlemeyin, iyi, sağlam bir evdir. Satsam iyi para bırakırdı... Otuz bin frank...

– Bul bulabilirsen, kim alır onu? dedi Joseph. Ha, talihimiz döner de bizim gibi kaçıklara rastlarsak, o başka.

Birden sustu. Kısa bir sessizlik oldu.

– Biraz deli olduğumuz doğru... dedi Suzanne hülyalı.

Joseph, Suzanne'a tatlı tatlı gülümsedi.

– Zır deli... dedi.

Sonra konuşma kendiliğinden son buldu.

Suzanne gözleriyle dans edenleri izliyordu. Joseph kalktı, gümrükçünün karısını dansa davet etti. Aylarca onunla yatmıştı, ama şimdi bıkmıştı. Ufak tefek, esmer zayıf bir kadındı. Kadın o zamandan beri Agosti'yle yatıyordu. Her plakta Mösyö Jo, Suzanne'ı dansa kaldırdı. Anne masada yalnızdı. Esniyordu.

Sonra posta memurlarıyla yolcular yola çıkmaya hazırlandılar. Mösyö Jo, Suzanne'la bir dans daha etti.

– Arabamı denemek ister misiniz? Evinize kadar size eşlik edip Ram'a dönebilirim. Benim için zevk olurdu.

Ona sıkıca sarılıyordu. Temiz ve bakımlı bir adamdı. Çirkin olsa bile arabası hoştu.

– Belki Joseph kullanabilirdi.

– Biraz zor, dedi Mösyö Jo duraksayarak.

– Joseph her arabayı kullanabilir, dedi Suzanne.

– Eğer izin verirseniz, bir başka sefer, dedi Mösyö Jo büyük nezaketle.

– Anneme soralım, dedi Suzanne. Joseph önden gider, biz de arkasından.

– Siz... Siz annenizin bize eşlik etmesini mi istiyorsunuz?

Suzanne, Mösyö Jo'dan uzaklaştı ve ona baktı. Mösyö Jo düş kırıklığına uğramıştı ve kendine bir yarar sağlamıyordu bu. Masada tek başına oturan anne sürekli esniyordu. Çok yorgundu, çünkü çok talihsizlik yaşamıştı ve yaşlıydı ve artık gülme alışkanlığını yitirmişti, işte bu gülme onu yormuştu.

– Annemin arabanızı denemesini isterdim, dedi Suzanne.

– Sizi yeniden görebilir miyim?

– Ne zaman isterseniz, dedi Suzanne.

– Teşekkür ederim.

Mösyö Jo gerçekten çok naziktı. Suzanne ona belli bir merhametle baktı. Sık sık bungalova gelirse belki de Joseph bunu kaldıramayacaktı.

Dans bittiğinde anne gitmek üzere ayağa kalkmıştı. Mösyö Jo'nun anneyle Suzanne'ı eve götürme önerisi herkese uydu. Mösyö Jo, Bart Babaya hesabı ödedi ve hep birlikte hanın avlusuna indiler. Mösyö Jo'nun şoförü inip kapıyı açarken Joseph, Léon Bollée'nin içine daldı, motoru çalıştırdı ve beş dakika boyunca vitesleri denedi. Sonra küfrederek ve Mösyö Jo'ya hoşça kal bile demeden arabadan çıktı. Kafasına av fenerini taktı, B.12'yi motorun kolunu çevirerek çalıştırdı ve tek başına önden yola çıktı. Anneyle Suzanne yürekleri burkularak gidişine baktılar. Mösyö Jo onun bu davranışlarına alışmış gibiydi, şaşırmadı.

Anneyle Suzanne limuzinin arkasına bindiler, Mösyö Jo da şoförün yanına. Joseph'i yakalamaları zaman almadı. Suzanne onun geçilmesini istemezdi, ancak Mösyö Jo'ya bir şey demedi, çünkü hiç kuşku yok bunu anlamazdı. Léon Bollée'nin güçlü farlarının ışığında onu gün ışığındaymış gibi gördüler: Cam kalıntısını indirmişti ve B.12'nin elinden ne geliyorsa onu yaptırmaya çalışıyordu. Keyfi yola çıktığı andakinden de berbat gibiydi ve Léon Bollée onu geçerken tek bakış bile atmadı.

Bungalova gelmeden biraz önce anne uyuyakaldı. Yolun bir kısmında, otomobilin gidişine tümüyle kayıtsız kalmış, Mösyö Jo'yu, şu ele geçen fırsatı düşünüyor olmalıydı. Bu fırsat bile yorgunluğunun üstesinden gelememişti ve uyuyakalmıştı. Her yerde uyuyordu, otobüste bile, üstü açık, camsız, kaputsuz B.12'de bile.

Bungalova geldikten sonra Mösyö Jo isteğini yineledi. Birlikte bu kadar güzel bir gece geçirdiği bu insanları yeniden gelip görebilir miydi? Anne yarı uykulu, törensi bir edayla Mösyö Jo'ya evinin ona açık olduğunu ve istediği zaman gelebileceğini söyledi. Mösyö Jo gittikten biraz sonra Joseph geldi. Oturma odasının kapısını çarptı, dişlerini sıkıyordu. Odasına kapandı ve canının sıkıldığı her sefer yaptığı gibi tüm tüfeklerini söktü ve gece geç saate kadar yağladı.

İşte böyle oldu karşılaşmaları.

Mösyö Jo sömürgecilere özgü serveti olan çok zengin bir spekülatörün tek oğluydu. Sömürgenin en büyük kentinin sınır arazileri üzerinde spekülasyon yaparak işe başlamıştı. Kent öylesine hızlı genişlemişti ki, beş senede yeniden yatırım yapabilecek kadar kâr etmişti. Yeni araziler üzerinde spekülasyon yapmak yerine, oralara inşaat yapmıştı. 'Yerliler İçin Konut' adı verilen, kirası ucuz evler yaptırmıştı, bunlar sömürgede bu türün ilk örnekleriydi. Bu konutlar bitişik düzende yapılmıştı ve hepsi bir yanıyla ortak küçük avlulara, öteki yanıyla da sokağa bakıyordu. İnşaatı çok ucuza geliyordu ve yerli küçük tüccar sınıfının gereksinimlerini karşılıyordu. Çok tutuldu. On yıl sonunda sömürge bu tür konutlarla doldu. Ancak uygulama, bu konutların veba ve koleranın yayılmasına çok uygun olduğunu gösterdi. Sömürge yöneticilerinin yaptırdığı çalışmaların sonuçlarından yalnızca mülk sahipleri haberli olduğundan, konutlardaki kiracı sayısı hiç eksilmedi.

Mösyö Jo'nun babası sonra kuzeyli kauçuk yetiştiricileriyle ilgilendi. Kauçuk işi öylesine gelişti ki, birçok insan bir anda hiç bilgisi olmadan kendilerini kauçuk yetiştiricisi olarak buldu. Tarım işletmeleri tehlikeye girdi. Mösyö Jo'nun babası işletmelerle ilgileniyordu. Onları satın aldı. Çok kötü durumda olduklarından onlara çok az bir para ödüyordu. Sonra onları işletmecilere veriyor, fiyatlarını arttırıyordu. Kauçuk çok para kazandırıyordu, ama onun keyfine göre çok az. Bir ya da iki yıl sonra yeni gelenlere, tercihen en deneyimsizlere yüksek fiyata satıyordu bu işletmeleri. Çoğu kez de iki yıl içinde onları geri alırdı.

Mösyö Jo, bu yaratıcı adamın gülünç biçimde beceriksiz oğluydu. Onun koskoca servetinin tek bir mirasçısı vardı ve bu mirasçıda düş gücünden eser yoktu. Bu yaşamın zayıf noktası, kesinliği olan tek noktası işte buydu: İnsan çocuğunun üzerine spekülasyon yapamıyor. Yumurtadan küçük bir kartal çıkacak sanıyorsunuz, çıka çıka bir

kanarya çıkıyor. Ne yapmalı? Bu haksız yazgıya karşı ne yapılabilir?

Oğlunu Avrupa'ya, yatkın olmadığı bir eğitime yollamıştı. Budalalığın da bir sağduyusu vardır: Öğrenimini sürdürmekten kaçındı. Babası bunu öğrenince oğlunu geri getirtti ve onu işlerinden bazılarına yöneltmeye çalıştı. Mösyö Jo içtenlikle babasının kurbanı olduğu haksızlığı düzeltmeye çalışıyordu. Ancak bazen insan belirli hiçbir şeye yatkın olamıyor, belli belirsiz aylaklığa bile. Yine de içtenlikle çaba gösteriyordu. İçten olmasına içtendi, iyi niyetliydi. Ancak sorun bunda değildi. Tersine, bir eğitim almasaydı, belki de babasının bile sonunda kabullendiği denli budala olmazdı. Yalnız başına, babası olmadan, bu ezici servetin engellemesi olmasaydı, belki de kendi doğasına daha uygun, başarılı bir çare bulabilirdi. Ancak babası, Mösyö Jo'nun bir haksızlığın kurbanı olabileceğini asla düşünmemişti. Oğlunun kişiliğinde kendi uğradığı haksızlık denli büyük bir haksızlığa da uğramamıştı. İşte bu organik, çaresiz yazgı karşısında elinden üzülmekten başka bir şey gelmiyordu. Oğlunun kurbanı olduğu öteki haksızlığın nedenini asla anlamamıştı. Oysa o haksızlığa kuşkusuz bir çare bulabilirdi. Mösyö Jo'yu mirastan mahrum etmek yeterli olabilirdi ve Mösyö Jo mirasla eşanlamlı olan bu ağır kalıtımdan kurtulabilirdi. Ama bunu düşünmemişti. Oysa zekiydi. Ancak zekânın, insanın kendi koşullarını fark etmesini engelleyen kendine özgü düşünme alışkanlıkları vardır.

İşte, bir akşam Ram'da talihin Suzanne'ın karşısına çıkardığı sevgili buydu. Talihin onu, Joseph ile annenin de karşısına çıkardığı söylenebilir.

Mösyö Jo'yla karşılaşmak hepsi için son derece önemliydi. Her biri kendine göre Mösyö Jo'ya umudunu bağladı. Daha ilk günlerden başlayarak, düzenli olarak bungalova geleceği kesinlik kazanır kazanmaz anne ondan evlilik beklediğini hissettirdi. Mösyö Jo annenin baskıya dayalı bu dolaylı isteğini reddetmedi. Suzanne'a getirdiği armağanlar ve sözlerle annenin heyecanını hep uyanık tuttu, bir yandan da onların gözünde oynadığına inandığı bu avantajlı rolün yarattığı rahatlıktan yararlanıyordu.

Ona önem verdiğini gösteren ilk şey, tanışmalarından bir ay sonra gelen pikap oldu. Görünüşte bir sigara ikram eder gibi kolayca verdi pikabı, ancak Suzanne'a karşı bazı haklar elde etmeyi de ihmal etmedi. Suzanne'ın asla ona karşı gerçek bir ilgi duymayacağından emin olunca servetini ve servetin ona tanıdığı kolaylıkları kullanmaya başladı, bunların ilki de kuşkusuz bu hapishane yaşamında yeni bir pikapla sesli, özgürlükçü bir gedik açmaktı. O gün Mösyö Jo, Suzanne'ın aşkından vazgeçti. Daha sonra yaptığı elmas seçimi dışında, onu tanıdığı süre içinde solgun yüzünü aydınlatan tek ışıltı buydu.

Pikaptan söz eden Suzanne değildi, hatta pikabı aklına bile getirmemişti, Mösyö Jo'ydu bunu düşünen.

Mösyö Jo bundan söz ettiğinde bungalovun içinde her zamanki gibi yalnızdılar. Her gün üç saat başbaşa kalıyorlardı, Léon Bollée'nin içinde Ram'a gitmeyi bekleyen anneyle Joseph'in başka şeylerle ya da başka yerlerle ilgilendikleri süreydi bu. Mösyö Jo öğle uykusundan sonra gelirdi; şapkasını çıkarır, ağır ağır bir koltuğa oturur, üç saat boyunca Suzanne'dan gelecek herhangi bir umut işare-

ti, biraz yol aldığına inanmasını sağlayacak en ufak bir cesaretlendirme beklerdi. Bu başbaşa kalmalar anneyi büyülerdi. Başbaşa kaldıkları süre uzadıkça annenin umudu artardı. Onlardan bungalovun kapısını açık bırakmalarını istemesindeki amacı, Mösyö Jo'nun kızıyla yatma arzusuna karşı evlilikten başka tüm çıkış yollarını tıkamaktı. Yukarı katta kapı ardına kadar açık kalıyordu. Başında her zamanki gülünç saman şapkası, peşinde çapasıyla silahlanmış onbaşı, bungalovun önünde, yol boyu uzanan sıra sıra, muz ağaçlarının arasında gider gelirdi. Arada sırada memnun bir tavırla oturma odasının kapısına bakardı: Bu kapının ardında olup biten, muz ağaçlarının dibinde sözde yaptığı işten çok daha önemliydi. Joseph ise Mösyö Jo oradayken asla bungalova çıkmazdı. Atı öldüğünden beri B.12'sinin başına geçip kendine sürekli iş çıkarıyordu. Arabada her şey yolundaysa ve hiçbir tamir gerekmiyorsa onu yıkardı. Bungalova hiç bakmazdı. B.12'den sıkıldığı zamanlarda başka bir at bakacağını söyleyerek köye giderdi. Başka at aramadığı zaman da öylesine Ram'a giderdi, bungalovdan daha iyi kaçmak için.

Böylece Suzanne ve Mösyö Jo, Ram'a gitme zamanına kadar bütün bir öğleden sonra yalnız kalırlardı. Annesinin öğütlerine sadık Suzanne fazla içten olmasa da, kendisi hakkında namuslu duygulardan söz etmesi için Mösyö Jo'ya evlilikle ilgili bazı ek bilgiler sorardı. Mösyö Jo'ya sorulabilecek her şey bu kadardı. O hiçbir şey sormazdı. Heyecanlı gözlerle Suzanne'a bakmakla, ona yeniden bakmakla yetinirdi, tutku insanı boğduğunda hep yapıldığı gibi bakışını yoğunlaştırarak. Sürekli böyle bakılan Suzanne'ın yorgunluk ve sıkıntıdan uyuyakaldığı olurdu, uyandığında daha da taşkın gözlerle kendisine bakan Mösyö Jo'yu karşısında bulurdu. Gerçekten sonu gelmezdi bu bakışların. İlişkilerinin başında, Mösyö Jo'da böyle duygular uyandırmak Suzanne'ın hoşuna gittiyse de, o zamandan beri ne yazık ki artık sıkılmıştı bundan.

Ancak pikaptan ilk söz eden Suzanne değildi. Ne kadar şaşırtıcı olsa da bundan söz eden Mösyö Jo oldu. Zaten o gün tuhaf bir havayla geldi, gözlerinde alışılmadık bir hareketlilik, bir kereye mahsus, Mösyö Jo'nun bir fikri olabileceğini düşündüren anlamlı bir pırıltı vardı.

– Ne bu pikap böyle? diye sordu, Joseph'in eski pikabını göstererek.

– Gördüğünüz gibi, dedi Suzanne, bir pikap. Joseph'in.

Suzanne ve Joseph bu pikabı oldum olası bilirlerdi. Babaları ölmeden bir yıl önce satın alınmıştı ve anne ondan hiç ayrılmamıştı. Anne araziyi almak üzere yola çıkmadan eski plaklarını satmış ve yenilerini almakla Joseph'i görevlendirmişti. O plaklardan sadece beşi kalmıştı ve Joseph onları kıskançlıkla odasında saklardı. Pikabı yalnızca kendisi kullanıyordu ve başka kimsenin ne pikabı çalıştırmaya ne de plaklara el sürmeye hakkı vardı. Zaten Suzanne asla Joseph'in sözünden çıkmazdı, ancak yine de Joseph temkinliydi ve her gece pikabı kullandıktan sonra plakları odasına götür ve yerlerine koyardı.

– Bu pikabı böylesine sevmesi ne hoş, diyordu anne.

Bazen onu araziye götürmüş olmaktan pişmanlık duyuyordu, çünkü özellikle müzik Joseph'te her şeyi yüzüstü bırakma isteği uyandırıyordu. Suzanne bu düşünceye katılmıyordu, bu pikabın Joseph için zararlı olduğunu sanmıyordu. Hele tüm plakları çalıp da 'Bu Allahın köyünde ne yapıyoruz?' dediğinde anne kızsa bile, ona içtenlikle katılıyordu. *Romina* çaldığına kaçınılmazdı bu, otomobillerin onları er geç buradan uzaklara götüreceği umudu iyice canlanırdı. Joseph pikapla ilgili şöyle derdi: 'Kadın yoksa, sinema yoksa, hiçbir şey yoksa bir pikap can sıkıntısına azıcık iyi gelebilir.' Annesine göre yalan söylüyordu. Kadınlarla yatacak yaşa geldiğinde Ram'daki tüm beyaz kadınlarla yatmıştı. Kam'da Ram Ovasının tüm güzel yerlileriyle yatmıştı. Bazen de taşımacılık yaparken arabada kadın müşterilerle yatıyordu. 'Kendimi tutamıyorum, sanı-

yorum dünyada ne kadar kadın varsa hepsiyle yatabilirdim,' diye bahanesini ileri sürerdi. Yine de, ne kadar güzel olsalar da ovanın kadınları onu pikaptan vazgeçiremezdi.

– Eski, dedi Mösyö Jo, çok eski bir model bu. Pikaptan anlarım ben. Evimde Paris'ten getirdiğim elektrikli bir pikap var. Belki bilmiyorsunuz, ama ben müziğe bayılırım.

– Biz de. Ancak sizin elektrikli pikabınız elektrik varsa iyi bir şey, bizde elektrik olmadığına göre hiç fark etmez.

– Yalnızca elektrikli pikaplar değil, dedi Mösyö Jo ima dolu bir havayla, elektrikli olmayan, ancak onlar kadar iyi başka pikaplar da var.

Memnun bir hali vardı. Daha önce Suzanne'a bir elbise, pudra, tırnak cilası, dudak boyası, kokulu sabun ve güzellik kremi vermişti. Ancak genellikle ona haber vermeksizin, aklına estiği gibi birşeyler de getirdiği olurdu. Ağır ağır gelir, cebinden küçük bir paket çıkarır ve Suzanna'a uzatırdı: 'Size ne getirdiğimi tahmin edin,' derdi muzipçe. Suzanne paketi alır, açardı: 'Çok hoş bir fikir,' derdi. İşte genelde böyle geçerdi hediye faslı. Ancak o gün öyle olmadı. O gün bir yenilik vardı.

Gerçekten bir yenilik vardı. Pikaplardan ve değişik yararlarından söz ettikten sonra Mösyö Jo, Suzanne'dan, onu çırılçıplak görebilsin diye banyonun kapısını açık bırakmasını istedi; bu yoldan ona, SAHİBİNİN SESİ'nin son modeli ve yeni plaklar, Paris'te son çıkanları alma sözü vermişti. Gerçekten de Suzanne her akşamki gibi Ram'a gitmeden önce duş alırken usulca kapıya vurdu.

– Açın kapıyı bana, dedi Mösyö Jo, son derece yumuşak bir tavırla. Size el sürmeyeceğim, bir adım ileri atmayacağım, sadece size bakacağım, açın kapıyı bana.

Suzanne kalakalmıştı, ardında Mösyö Jo'nun durduğu karanlık banyonun kapısını tuttu. Suzanne banyo alırken bazen ayaklarını yıkamak üzere içeri giren Joseph'ten başka hiçbir erkek onu gerçekten çıplak görmemişti. Ama ço-

cukluklarından beri sürekli olarak yinelendiği için bunu saymamak gerekirdi. Suzanne iyice kendine baktı, Mösyö Jo'nun görmek istediğine uzun uzun baktı. Şaşkınlık içinde, cevap vermeden gülümsemeye koyuldu.

– Sadece sizi görmek istiyorum, dedi Mösyö Jo iç geçirerek, Joseph'le anneniz öteki tarafta. Size yalvarıyorum.

– Olmaz, dedi Suzanne zayıf bir sesle.

– Niçin? Tatlı Suzanne'ım niçin? Bütün gün yanınızda dura dura öyle çok sizi görmek istiyorum ki. Sadece bir saniye.

Suzanne kımıldamadan, kapıyı açıp açmaması gerektiğini düşünüyordu hâlâ. Otomatik olarak ret cevabı vermişti. 'Hayır' demişti. Önce, kesin bir hayırdı. Ancak Mösyö Jo hâlâ yalvarıyordu ve bu hayır yavaş yavaş tersine dönüyordu ve hareketsiz, dört duvar arasındaki Suzanne boyun eğiyordu. Mösyö Jo onu görmeyi çok istiyordu. Yine de bir erkeğin isteğiydi bu. Suzanne'sa, o da oradaydı, görülmeye değerdi, bir tek kapıyı açmak yeterliydi. Ve dünyada hiçbir erkek kapının ardında duran kızı görmemişti. Saklanacak bir şey yoktu, tam tersine görülmek, insanlar dünyasında, Mösyö Jo'nun da ait olduğu bu dünyada yolunu bulmak gerekliydi. Ancak, Mösyö Jo'nun bakışı içeri girsin ve sonunda bu gizin üzerine ışık gelsin diye Suzanne tam kapıyı açmak üzereyken Mösyö Jo pikaptan söz açtı.

– Yarın pikabınızı alacaksınız, dedi Mösyö Jo. Hemen yarın. Muhteşem bir SAHİBİNİN SESİ. Sevgili Suzanne, bir saniye açın kapıyı, pikabı alacaksınız.

İşte böylece tam kapıyı açıp kendini insanlara gösterecekken fahişeliğe itiliyordu. Eli tokmağın üstünde, hareketini durdurdu.

– Siz bir pisliksiniz, dedi kısık sesle. Joseph haklı, bir pislik.

Yüzüne tüküreceğim. Kapıyı açtı ve tükürüğü ağzında kaldı. Bahtsızlıktı, şu Mösyö Jo bahtsızlıktı, tıpkı bentler

gibi, nalları diken at gibi, başka bir şey değil, bahtsızlığın ta kendisiydi.

– Işte, dedi, çıplak bedenim, vız gelirsiniz bana.

Joseph, 'İşte B.12'm, vız gelir o bana,' derdi ve Léon Bollee'nin yanından her geçişinde tekerleklerine bir tekme indirirdi. Kapının pervazına yapışmış ona bakıyordu. Kızarmıştı ve zor soluk alıyordu, sanki yumruk yemiş de yere düşmek üzereymiş gibi. Suzanne kapıyı kapadı. Mösyö Jo aynı yerde bir süre kalakaldı, sonra Suzanne onun oturma odasına döndüğünü duydu. Bu duruma uygun bakışı yakalayamayan Mösyö Jo'ya gereksiz yere kendini gösterdikten sonra, her seferinde yapması gerektiği gibi çarçabuk giyindi.

Ertesi gün, Mösyö Jo saygınlığın en kesin biçimlerinden biri olarak gördüğü sözüne sadık kalma, 'Ben bir şeyi dediysem yaparım,' titizliğiyle ona pikabı getirdi.

Suzanne onun geldiğini gördü, daha doğrusu, kolunun altına yerleşmiş kocaman karton paketin geldiğini gördü. Kendi başlattığı bir olayın sürmesini ve şaşkınlık yaratmasını gören bir insanın duyacağı türden yarı tanrısal yarı gizli zevkle koltuğunda mıhlanmış gibi kalakaldı. Çünkü onu gören yalnızca kendisi değildi. Anneyle Joseph de onu görmüşlerdi. Ve Mösyö Jo'nun ellerinde yol boyunca ilerlerken ona gözlerini dikmişlerdi ve sanki içindekinin ne olduğunu keşfetmelerine yarayacak bir işaret beklermiş gibi az önce kutunun geçtiği kapıdan gözlerini ayırmıyorlardı. Ancak Suzanne ne birinin, ne ötekinin, özellikle de Joseph'in, bir araba büyüklüğünde bile olsa kutunun içindekinin ne olduğunu öğrenmek için kılını kıpırdatmayacağını biliyordu. Mösyö Jo'nun verdiği ya da getirdiği ya da sadece gösterdiği bir şeyle ilgili olarak en ufak bir merak göstermek... hayır ikisi de bunu yapmazdı. Işin doğrusu, şimdiye kadar Mösyö Jo'nun Suzanne'a getirdiği paketler daha ziyade küçük olurdu ve ya elde ya da cepte taşınırdı, ancak bu seferki... Joseph mantıksal olarak, onun boyutlarına bakarak öncekilere oranla daha genel bir

çıkar nesnesi olacağını kestirmeliydi. Aralarından hiçbiri bu boyda ve kendilerine ait bir paketin herhangi bir yoldan bu bungalova geldiğini anımsamıyordu. Sakızağacı kütükleri ve tapudan ya da bankadan gelen az sayıda mektup ve Oğul Agosti'nin ziyareti dışında, yani altı yıldır ne bir yenilik ne de yeni bir şey, kimse gelmemişti buralara kadar. Bunun Mösyö Jo tarafından getirilmesi, aslında daha da uzakta bir yerden, bir kentten, bir mağazadan getirilmiş olmasını ve yeni olmasını ve yalnızca kendi işlerine yarayacak olmasını engellemiyordu. Yine de ne anne ne de Joseph yukarı çıkmayı kendilerine yediriyorlardı. Ve onlara kendinden emin bir sesle 'Merhaba' diye bağıran ve güneş çarpmasından korkmadan yolu şapkasız geçen Mösyö Jo'nun bu alışılmadık davranışı, onları her zamanki sakınımlı hallerinden sıyırmaya yetmemişti. Mösyö Jo soluk soluğa Suzanne'ın yanına geldi. Paketi oturma odasındaki masanın üzerine koydu ve bir oh çekti. Ağır olmalıydı. Suzanne yerinden kımıldamadı, yalnızca pakete, orada durup bakmakta olan anne ve Joseph için gizemini koruyan pakete baktı.

– Ağır, dedi Mösyö Jo. Pikap bu. Ben böyleyimdir, dediğimi yaparım.

Zaferini sağlamlaştırmak ve bunun Suzanne'ın aklına gelmemesi durumunda önlem almak amacıyla, "Umarım beni tanımayı öğrenirsiniz," diye ekledi.

Bir yandan, masanın üzerinde bu pikap vardı bungalovun içinde. Öte yandan da, açık kapıdan görünen çerçeve içinde, parmaklıklar ardında susamış esirler gibi duran anneyle Joseph vardı. Suzanne'ın sayesinde şimdi orada, masanın üzerindeydi. Mösyö Jo'nun sağlıksız ve çirkin bakışının içine işlemesine zaman bulacak kadar bir süre banyonun kapısını açmıştı ve şimdi pikap orada masanın üzerinde duruyordu. Ve o son derece sağlıklı ve son derece yakışıklıydı. Ve Suzanne pikabı hak ettiğini düşünüyordu. Onu Joseph'e vermeyi hak ettiğini. Çünkü pikap türü nesneler doğal olarak Joseph'in payıydı. Kendi payına da, onu

kendi bildiği yollardan Mösyö Jo'dan almış olması Suzanne'a yetiyordu.

Ürpererek, zafer edasıyla Mösyö Jo pakete yöneldi. Bir sıçrayışta Suzanne ona yaklaştı ve pakete yaklaşmasını engelledi. Allak bullak olmuş bir halde kollarını aşağı indirdi ve bir şey anlamadan Suzanne'a baktı.

– Onları beklemek gerek, dedi Suzanne.

Paket ancak Joseph'in önünde açılabilirdi. Pikap ancak Joseph'in yanında ortaya çıkmalı, bilinmezlikten sıyrılmalıydı. Ancak bunu Mösyö Jo'ya açıklamak, ona Joseph'in kim olduğunu açıklamak denli olanaksızdı.

Mösyö Jo yine oturdu ve derin derin düşündü. Düşünürken harcadığı çabadan alnı kırıştı, gözleri büyüdü ve dilini şaplattı.

– Şansım yok, dedi.

Mösyö Jo umutsuzluğa çabuk kapılırdı.

– Boşuna çaba göstermişim, dedi. Hiçbir şey sizi etkilemiyor, benim en nazik niyetim bile. Sizin hoşlandığınız, şu şey türünden insanlar...

Ah, pikabı görünce Joseph'in suratı ne hal alacak. Şimdi yukarı çıkmak için artık acele edebilirlerdi. Kuşkusuz pikap yüzünden Mösyö Jo her zamankinden daha geç gelmişti ve şimdi artık her şeyi öğrenecekleri an geliyordu. Mösyö Jo ise pikabı verdiği andan itibaren artık yoktu. Arabası, ipekli giysisi, şoförü olmaksızın belki de tam bir boş vitrin saydamlığına bürünecekti.

– Kimin türünden?

– Agosti'nin ve... Joseph'in, dedi çekinerek.

Suzanne, Mösyö Jo'ya rahatça gülümsedi ve bir defalık, Mösyö Jo pikaptan da destek alarak bu gülümsemeye karşılık verdi.

– Evet, dedi cesaretle, iyice belirteyim, Joseph türünden.

– Bana on tane daha pikap alsanız, yine bir şey değişmeyecek.

Mösyö Jo başını eğdi, yıkılmıştı.

– Şansım yok, işte şu pikap yüzünden bana kötü şeyler söylüyorsunuz.

Joseph'le anne geri geliyorlardı. Haksızlığa uğramış saygınlığın sessizliğine gömülmüş Mösyö Jo onların geldiğini görmedi.

– İşte oradalar, dedi Suzanne.

Ayağa kalktı ve Mösyö Jo'ya yaklaştı.

– Surat asmayın böyle.

Mösyö Jo'nun cesaretini toplaması için fazla bir şeye gerek yoktu. Ayağa kalktı, Suzanne'ı kendine çekti ve sımsıkı sarıldı.

– Sizin için çıldırıyorum, diye açıkladı üzüntüyle. Bilmiyorum bana ne oluyor, daha önce kimse için böyle bir şey duymadım.

– Onlara hiçbir şey söylememeli, dedi Suzanne.

Yaklaşmakta olan Joseph'e gülümseyerek, kurulmuş makine gibi Mösyö Jo'nun kollarından kurtuldu.

– Dün akşam sizi çırılçıplak gördüğümden beri gözümü kırpmadım.

– Bunun ne olduğunu sorduklarında açıklamayı ben yapacağım.

– Sizin için değerim hiçten de az, dedi Mösyö Jo yeniden umutsuzluğa kapılarak, her gün bunu daha çok hissediyorum.

Anneyle Joseph bungalovun merdivenlerinden çıktılar, Joseph önde, oturma odasına girdiler. Toza bulanmış, kan ter içindeydiler, ayakları kurumuş çamurla kaplıydı.

– Merhaba, dedi anne, nasılsınız?

– Merhaba Madam, dedi Mösyö Jo, teşekkür ederim. Ya siz nasılsınız?

Ayağa kalkmak, nefret ettiği annenin önünde eğilmek, Mösyö Jo bunu iyi biliyordu, hem de çok iyi.

– Şu muz işletmesini kafama koydum ya, bizim de iyi olmamız gerek, biraz fazla zamanımı alıyor.

Bir kez daha Mösyö Jo, Joseph'e doğru iki adım attı ve oyunu terk etti. Joseph, Mösyö Jo'ya asla merhaba demezdi, ısrar etmeye gerek yoktu.

Paketi görmemiş olamazlardı. Olanaksızdı bu. Yine de, onu görmekten kaçınıyor gibi durmaları, ona çok yakından bakmak zorunda kalmamak için sanki hiçbir şey görmüyormuş gibi masanın uzağından dolaşmaları dışında hiçbir şey paketi gördüklerini açıklamıyordu. Bir de, o gece bağırıp çağırmayan, yorgunluğundan yakınmayan, neşeyle yorgunluğuna katlanan annenin yüzüne yerleşmiş o gülümsemeyi saymazsak.

Joseph banyoya gitmek üzere yemek odasını geçti. Anne gaz lambasını yaktı ve onbaşıyı çağırdı. Onu çağırmak için bağırırdı, oysa hiç gerek yoktu bağırmasına, o da bilirdi bunu, aslında ona haber iletmek için karısını çağırması gerekliydi. Kadın nerede olursa olsun, deli gibi kocasına koşar, sırtına bir şaplak indirirdi. O saatte, onbaşı, doldurulmuş sahada oturmuş, annenin sonunda verdiği molanın keyfine vararak büyük bir dikkatle otobüsün ikinci kez geçmesini bekliyor olurdu. Zamanı olduğunca, onlar Ram'a gittiklerinde, bazen bir saat boyunca, saatte altmışla giden sessiz otobüs ormandan çıkana kadar yolu gözlerdi.

– Giderek sağırlığı artıyor, dedi anne, iyice sağırlaşıyor.

Depoya gitti, sonra yemek odasına döndü, gözleri hep yerdeydi. Oysa paket tek başına, bungalovda ne varsa her şeyden daha çarpıcıydı.

– Bir sağırı işe almış olmanıza hep şaşmışımdır, dedi Mösyö Jo sıradan bir söyleşi tonuyla, ovada uşak yok değil.

Genellikle Ram'a gitmemeye karar vermişlerse, Mösyö Jo, Joseph'le annenin bungalova gelmesinden birkaç dakika sonra oradan ayrılırdı. Ancak o akşam, ayakta durmuş, sırtı oturma odasının kapısına dayalı, açıkça sırasının gelmesini bekliyordu, pikabın sırasının.

– Doğru, yok değil, dedi anne. Ama o öyle darbeler yedi ki, onun bacaklarını gördüğüm zaman, 'Onu yaşamının geri kalan kısmında sırtımda taşıyacağım' diyorum kendi kendime...

Paketin içindekinin ne olduğunu yeterince çabuk söylememeleri belki de işin kötü sonuçlanmasına neden olacaktı. Meraktan yorgun düşen Joseph ağaçtan masanın ayağına bir tekme savurup yalnız başına B.12'yle Ram'a gidebilirdi. Ancak, Joseph'in taşkınlıklarına yine de belli oranda alışmış Suzanne, koltuğuna yapışmış, suskunluğunu bozmuyordu. Onbaşı yukarı çıktı, paketi gördü, ona uzun uzun baktı, sonra masaya haşlanmış pirinci koydu ve sofrayı kurmaya başladı. İşini bitirdiğinde anne, 'Bu-saatte-burada-ne-ya-pıyor-bu' dercesine Mösyö Jo'ya baktı. Ram'a dönüş zamanı geçmişti ve o bunu önemsemiyor gibiydi.

– İsterseniz, yemeğe kalabilirsiniz, dedi anne ona dönerek. Ona karşı bu kadar sevecen olmak gibi bir alışkanlığı yoktu. Onun bu davetinin altında Joseph'le Suzanne'ın işkencesini sürdürmeye yönelik gizli bir istek vardı kuşkusuz. Onun içinde işte böyle tümüyle sönmemiş gençlik ateşleri, hâlâ oyuna meraklı bir mizacın çılgınlıkları vardı.

– Teşekkür ederim, dedi Mösyö Jo, daha iyisi can sağlığı.

– Sizi uyarıyorum, şu aptal kuş eti dışında ağza atılacak lokma yok, dedi Suzanne.

– Beni tanımıyorsunuz, dedi Mösyö Jo, bu kez sesinde muziplik yoktu, basit şeylerden zevk alırım.

Joseph banyodan çıktı ve Mösyö Jo'ya 'Bu-saatte-burada-ne-yapıyor-bu' dercesine baktı. Sonra masada dört tabak bulunduğunu görünce, ister istemez sofraya oturdu, ne olursa olsun karnını doyurmaya kararlıydı. Onbaşı ikinci kez yukarı çıktı ve asetilen lambasını yaktı. İşte o andan sonra gece onları kuşatmış ve bungalovun içinde paketle başbaşa kalmışlardı.

– Lanet olsun, acıktım, dedi Joseph. Yine şu aptal kuş eti mi var?

– Oturun, dedi anne Mösyö Jo'ya.

Joseph yalnız başına sofraya oturmuştu bile. Mösyö Jo, her zaman Joseph'in yanında yaptığı gibi aç gözlülükle sigarasını içiyordu. Mantık dışı bir korkuya kapılıyordu onun yanında. Düşünmeden, masada ona ters yönde oturdu. Anne ona biraz kuş etinden verdi ve hiç kuşku yok, Joseph'i pohpohlamak amacıyla nazikçe şöyle dedi:

– Sen bunları vurmasan ne yerdik bilmiyorum. Biraz balık kokuyor, ama tadı iyi, besleyici, diye ekledi Mösyö Jo'ya dönerek.

– Belki besleyici ama berbat, dedi Suzanne.

Çocuklarının beslendiği anlarda anne hep hoşgörülü ve sabırlı olurdu.

– Her akşam aynı hikâye, hiç memnun olmuyorlar.

Kuş etinden söz ediyorlardı, sanki bu kuşların, ağaç masanın üzerinde, kocaman, patlamaya hazır bir bomba gibi el değmeden durmakta olan paketle o ana kadar bilinmeyen, gizli bir ilişkisi varmış gibi. Son sürat, ağzını doldura doldura her zamankinden kaba bir tavırla yemeğini yutmakta olan Joseph aslında öfkesini yutuyordu.

– Her akşam aynı şey, diye sözü sürdürdü Suzanne, çünkü her akşam kuş eti yiyoruz. Asla başka bir şey yok.

Ve işte anne bir çıkış yolu buldu.

Muziplik dolu tatlı bir gülümsemeyle şöyle dedi:

– Evet, ovada nadiren bir yenilik oluyor, bu her açıdan böyle.

Suzanne gülümsedi. Joseph duymazlıktan geldi.

– Bazen oluyor, dedi Suzanne.

Mösyö Jo anlamış olmaktan memnun, yemeğin başında, kendisi için yeni olan bu yemeği tadarken takındığı o Parisli havasının tersine dolu dolu kuş etini yemeğe koyuldu.

– Bu bir pikap, dedi Suzanne.

Joseph aniden yemeyi kesti. Yarı açık göz kapaklarının altından parlayan gözleri belirdi. Herkes ona bakıyordu, Mösyö Jo bile.

– Bir pikabımız var zaten, dedi Joseph.

– Sanıyorum, bu, nasıl demeli, daha modern, dedi Mösyö Jo.

Suzanne sofradan kalktı, pakete doğru gitti. Yapışkan bantları yırtarak karton paketi açtı. Sonra özenle pikabı aldı ve yemek masasının üzerine koydu. Siyah renkteydi, kromajlı granit kabı vardı. Joseph yemek yemeyi bırakmıştı. Sigara içiyor, büyülenmiş gibi Suzanne'ı izliyordu. Anne biraz düş kırıklığına uğramıştı: Pikap da, av gibi, Joseph'in dayattığı bir felaketti. Suzanne kapağı kaldırdı ve pikabın içi göründü: Yeşil kumaştan bir plak koyma yeri, kromajlı metalden pırıl pırıl bir kol. Kapağın içinde bakırdan küçük bir levha vardı, üzerinde, kendi boyunda bir çalgı borusunun önünde oturmuş bir fox-terrier köpeği görülüyordu. Levhanın üzerinde SAHİBİNİN SESİ yazılıydı. Joseph gözlerini kaldırdı, sanki anlarmış gibi küçük levhaya baktı ve kromajlı kolu oynatmaya çalıştı. Ona baktıktan, ona el sürdükten sonra her şeyi unuttu; Suzanne'ı, Mösyö Jo'yu, pikabı Mösyö Jo'nun aldığını, hepsinin orada durmuş onun mutluluğunu keyifle izlediğini ve bu pikap karşısında hiç şaşırmayacağına ilişkin kendine verdiği sözü. Bir uyurgezer gibi onu kurdu, kromajlı kola bir iğne taktı, pikabı çalıştırdı, durdurdu, yeniden çalıştırdı. Suzanne paketin yanına geldi, içinden bir plak zarfı çıkardı ve ona götürdü. *Bir Akşam Singapur'da* dışında plakların hepsi İngilizceydi. Joseph her birine teker teker baktı.

– Saçma sapan şeyler, dedi alçak sesle, ama olsun.

Joseph'in bu kabalığı ve hepsinin ona karşı takındıkları bu umursamazlık karşısında biraz afallayan Mösyö Jo çekingenlikle:

– Paris'te çalan yeni parçaları seçtim, dedi.

Ancak Joseph ısrar etmedi. Pikaba el koydu, onu oturma odasındaki masanın üzerine yerleştirdi ve yanına

oturdu. Sonra bir plak aldı, yeşil kumaşla kaplı platonun üzerine koydu ve iğneyi plağın üzerine yerleştirdi. İlkin ayrıksı, rahatsız edici, hepsinin bu sessiz sakınımlarının ortasında neredeyse teklifsiz bir ses yükseldi.

Bır akşam Singapur'da
Bir aşk
akşamı.
Bir akşam, palmiyeler altında
Bir yaz
akşamı.

Plak bittiğinde buzlar erimişti. Joseph eğleniyordu. Suzanne eğleniyordu. Anne bile, "Güzel," dedi. Mösyö Jo durumunun yeniden ele alınmasının zevkini çıkartıyordu. Sonunda ailenin velinimeti görülmek arzusuyla birinden ötekine gidip geliyordu aralarında. Ama boşuna. Çevresindeki hiç kimse pikapla pikabı veren kişi arasında bir ilişki kurmuyordu. *Bır Akşam Singapur'da* şarkısından sonra Joseph öteki yeni plakları birbiri ardına çaldı, kayıtsız davranıyordu, nedeni gayet basitti, İngilizceyi anlamıyordu. Kaldı ki o gece onun müziğe mi, yoksa pikabın kullanılmasına ve mekanik açıdan mükemmel biçimde çalışmasına mı duyarlı olduğu pek anlaşılmıyordu.

Sonunda Mösyö Jo gitti. O gider gitmez anne, Suzanne'a pikabın fiyatını bilip bilmediğini sordu. Suzanne, Mösyö Jo'ya bunu sormayı unutmuştu. Biraz düş kırıklığına uğrayan anne farkına varmadan Joseph'ten plak çalmayı kesmesini istemişti. Ama o gece ondan böyle bir şey istemek, soluk almamasını istemekle birdi. Anne fazla üstelemeden odasına kapandı. O çıktıktan sonra Joseph, "*Ramona*'yı çalalım" dedi. Aralarında *Ramona*'nın en değerli olduğu eski plaklarını almaya gitti.

Ramona, çok güzel bir düş gördüm.
Ramona, ikimiz gidiyorduk.
Yavaş yavaş
Gidiyorduk
Tüm kıskanç bakışlardan uzaklara
Ve asla iki sevgili
Bundan daha tatlı gece geçirmemiştir.

Suzanne'la Joseph şarkının sözlerini asla söylemezlerdi. Ezgiyi mırıldanırlardı. Onlar için bu şimdiye değin duydukları en güzel, en şık sözlerdi. Ezgi bal gibi, tatlı tatlı akardı. Mösyö Jo, *Ramona*'nın yıllardır Paris'te çalınmadığını söylüyordu, ama bu onları ilgilendirmiyordu. Joseph onu çaldığında her şey daha açık, daha gerçek oluyordu; bu plaktan hoşlanmayan anne daha yaşlı gözüküyordu, onlar ise gençliklerinin hapsedilmiş bir kuş gibi kendi şakaklarında attığını duyuyorlardı. Arada sırada, anne fazla bağırmadığı zamanlar, yüzmekten dönerken çok aceleleri yoksa Joseph ıslıkla çalardı bu parçayı. Buradan giderlerken de bu ezgiyi ıslıkla çalacaklardı Suzanne'a göre. Geleceğin, gidişlerin, sabırsızlığın sonunun marşıydı bu. Kentlerin baş döndürücülüğünden doğmuş bu ezgiyle, kentler için yazılmış, oralarda eskimiş, masalsı, aşk dolu kentlerde söylenen bu ezgiyle buluşmaktı istedikleri. Bu ezgi Joseph'te, ovadaki kadınların aklının zor alacağı denli farklı bir kentli kadın isteği uyandırırdı. Ram'da, Bart Babanın da plakları arasında bir *Ramona* vardı ve Joseph'inki kadar eskimemişti. İşte bir akşam Agosti, Suzanne'la bu parça eşliğinde dans ettikten sonra birden onu hanın dışına, limana kadar sürüklemişti. Güzel bir kız olduğunu söylemiş ve onu öpmüştü; 'Bilmiyorum neden, birden seni öpmek istedim.' Bungalova birlikte dönmüşlerdi. Joseph, Suzanne'a tuhaf bir tavırla bakmış, sonra da hüzün ve anlayışla gülümsemişti. O zamandan sonra Oğul Agosti kuşkusuz bunu unutmuştu, Suzanne da pek aklına getirmiyordu, ancak bunun *Ramona*'nın ezgisiyle ilgili olduğu kesindi. Joseph

parçayı her çaldığında Jean Agostı'nin öpücüğünün anısı havada dolaşırdı.

Plak bittiğinde Suzanne sordu:

– Nasıl buldun bu pıkabı?

– Harika, sonra kurmaya gerek bile yok neredeyse.

Ve bir süre sonra:

– Onu sen mi istedin?

– Hiçbir şey istemedim ben.

– Onu sana... öylesine mi verdi?

Suzanne biraz duraksadı.

– Bana onu öylesine verdi.

Joseph sessizce güldü ve şöyle dedi:

– O bir salak. Ama pikap harika.

Mösyö Jo'nun onlara pikabı vermesinden kısa süre sonra bir akşam Joseph onunla konuşmaya karar verdi.

Biber ve lateks yüklemelerini takip etme bahanesiyle Mösyö Jo ovada kalma süresini uzatmaya karar vermişti. Ram hanında ve Kam'da birer oda tutmuştu, kuşkusuz babasının gözetimini bozmak amacıyla kâh birinde kâh ötekinde kalıyordu. Bazen bir iki gün geçirmek üzere kente gidiyor, ancak her akşamüstü arazide şöyle bir dolaşmaya geliyordu. Zenginliğinin Suzanne'ı etkilemesini epey umut ettikten sonra umudunu yitirmeye başlıyordu ve belki bu düş kırıklığının da etkisiyle kıza iyice tutulmaya başlıyordu. Annenin ve Joseph'in uyanıklığı ise onun bir süre sonra ciddi bir duygu olarak değerlendirdiği bu durumu daha da coşturdu.

Önceleri bu ziyaretlerin biraz sıradan bir nedeni vardı: Onları biraz dans etmek ve eğlenmek üzere Ram'a götürmek.

– Sizi hava almaya götüreyim, derdi kibarca.

– Bizim eksiğimiz hava değil, derdi Joseph. Hava, su gibi.

Ancak bir süre sonra, her akşamüstü Ram'a onun yanında götürülmek onlara öyle doğal gelmeye başladı ki, Mösyö Jo artık onları davet etmeyi bile bir yana bıraktı. Zaten, genellikle Ram'a gitme zamanını bildiren de Suzanne'dı. İsteksizliğine karşın Joseph de onlarla giderdi. Çünkü B.12'yle bir saatte gidilecek yol, Léon Bollée'yle yarım saatte kat edilirdi ve sadece bu performans bile onun gitme kararını vermesine yeterdi; son olarak da Mösyö Jo'nun hesabından içmek, hatta bazen yemek de hoşuna gitmiyor

değildi. İşte o zaman Joseph içmekten hoşlanılabileceğini öğrendi.

Öte yandan Mösyö Jo'nun bu gezintileri, aslında kendisinden beklenen armağanları atlatmak amacıyla önerdiği de kimsenin gözünden kaçmıyordu. Zaten bu gezintiler çok çabuk bir biçimde isteksizlik ve nefret havasında yapılmaya başlandı ve Mösyö Jo'nun ne sevecenliği ne de cömertliği bu havayı aydınlatmaya yetti. Ancak yeterince içtiklerinde olaylar katlanılır hale geliyordu, özellikle Joseph, Mösyö Jo'yu artık fark edemeyecek kadar hiçe saymak için içiyordu. Üçü de şampanyaya alışık olmadıklarından –haksız yere de değil– istenen etki çabuk kendini gösteriyordu. Özellikle içmekten hoşlanmayan anne bile içiyordu. Dediğine bakılırsa, 'utancını boğmak için' içiyordu.

– İki kadeh şampanyadan sonra Ram'a niye geldiğimi unutuyorum ve bana öyle geliyor ki, o benimle dalga geçeceğine, ben onunla dalga geçiyorum.

Mösyö Jo ise az içiyordu. Söylediğine göre çok içmişti ve artık alkol onu neredeyse etkilemiyordu; Suzanne'ın karşında onu daha da melankolik bir tutkuya sürüklemesi dışında. Suzanne dans ederken öyle kendinden geçmişçesine ona bakıyordu ki, handa eğlendirici başka birşeyler yoksa Joseph onu ilgiyle izliyordu.

– Rudolph Valentino'culuk oynuyor, diyordu, ancak acıklı olan, kafasının daha çok sığır kafasını andırması.

Bu deyiş annenin hoşuna gidiyordu ve anne gülüyordu. Suzanne dans ederken onları neyin güldürdüğünü iyice merak ediyordu, ancak Mösyö Jo bir şeyden kuşkulanmıyordu ya da onların böyle keyfe kapılmalarının nedenlerini araştırmayı usulca reddediyordu.

– Sığır güzeldir, diyordu anne, cesaretlendirerek.

Joseph'in karşılaştırmalarının tadı biraz kuşkuluydu böyle gecelerde, ancak anneyi pek ilgilendirmiyordu bu durum. Ona göre mükemmeldiler. Tam bir tiksinmeyle, rahatlamış, kadehini alıyor ve kaldırıyordu.

– Bu arada... diyordu.

– Söyle, diyordu Joseph kahkaha patlatarak.

Uzakta, Suzanne, Mösyö Jo'yla dans ederken şöyle diyordu:

– Sağlığımıza içiyorlar.

– Şaşarım buna, diyordu Mösyö Jo. Biz yanlarındayken hiç yapmıyorlar bunu.

– Çekingenlikten, diyordu Suzanne gülümseyerek.

– Çıldırtıcı bir gülüşünüz var... diyordu iyice alçak sesle.

– Bu arada, diye sözünü sürdürüyordu anne, hiç bu kadar şampanya içmedim.

Anneyi böyle bayağı ve doygun kahkahalar atarken görmekten hoşlanırdı Joseph, bir tek o anneyi böyle güldürebilirdi. Bazen, çok sıkıldığında gece boyu şakayı sürdürürdü, hatta bazen daha dolaylı yoldan Mösyö Jo'nun yanında. Örneğin Mösyö Jo dans etmediği ve Suzanne'a bakarak çift anlam yüklenebilecek şarkıları mırıldandığında: *Paris, seni seviyorum... seni seviyorum... seni seviyorum...* Joseph şarkıyı kendince bir sığırın söyleyebileceği tarzda yinelerdi: *Seni seviiiyorum... seni seviiyorum....* Herkesi güldürürdü bu, ancak Mösyö Jo'yu yalnızca gülümsetirdi, hem de ne zorlanmayla.

Yine de, çoğu zaman Joseph dans ederdi, içki içerdi, ve Mösyö Jo'yla fazla ilgilenmezdi. Arada sırada gider Agosti'yle çene çalardı ya da limanda postanın yüklenişini izlerdi ya da kumsala yüzmeye giderdi. O zaman Suzanne'la anneye haber verirdi, onlar Joseph'i izlerlerdi, Mösyö Jo da onları. Joseph biraz fazla içtiğinde, üç kilometre uzaktaki, kıyıya en yakın adaya yüzmek istediğini ileri sürerdi. Aç karnına asla sözünü etmediği bir tasarıydı bu, ancak böyle gecelerde bunu gerçekleştirecek güçte olduğunu sanırdı. Gerçekte adaya varmadan çok önce yıkılıp gidebilirdi. Ancak anne söylenmeye başlardı. Mösyö Jo'ya Léon Bollée'yi çalıştırmasını buyururdu. Yalnızca motor sesi Joseph'e tasarısını unutturabilirdi. Celladının bu tasarısını il-

ginç bulan Mösyö Jo'nun bu buyruğa üzülerek uyduğu belli olurdu.

İşte Ram hanında geçen böyle gecelerden birinde Joseph, Mösyö Jo'ya ilk ve son olarak Suzanne'dan söz etti ve kendi bakış açısını anlattı. Sonra ona tek söz etmedi, yalnızca epey sonra adamakıllı hor gördü onu.

Suzanne her zamanki gibi Mösyö Jo'yla dans ediyordu. Ve anne hüzünle onlara bakıyordu. Bazen, özellikle yeterince içmediği zamanlar, şampanyanın etkisiyle Mösyö Jo'ya bakıp bakıp daha da üzüntüye kapılırdı. O gece han kalabalıktı, özellikle yolcular vardı, Joseph dans etmiyordu. Belki her gece dans etmekten bıkmıştı ya da belki Mösyö Jo'yla konuşma isteği hevesini kaçırıyordu. Her zamankinden daha rahat bir tavırla Suzanne'la dans etmekte olan Mösyö Jo'ya bakıyordu.

– İşte 'dikiş tutturamamış' buna denir, diye ansızın söze başladı.

Anne bundan emin değildi.

– Hiçbir anlamı yok bunun. Ben de dikiş tutturamamışlardanım.

Yüzü daha da asıldı.

– Kanıtı da var; tek çarem kızımı bu dikiş tutturamamış adamla evlendirmek.

– Aynı şey değil, dedi Joseph, senin talihin ters gitti. Aslında haklısın, hiçbir anlamı yok bunun. Önemli olan sonuç. Beklemekten bıktık.

– Çok bekledim, diye inledi anne. Arazi için, bentler için ve yalnızca beş hektarı ipotek etmek için iki yıldır bekliyorum.

Joseph düşler içindeymişçesine ona baktı:

– Yaptığımız tek şey bu, beklemek, ama artık beklemekten bıktığımıza karar vermemiz yeterli. Onunla konuşacağım.

Mösyö Jo, Suzanne'la danstan döndü. Onlar pisti geçerken anne şöyle dedi:

– Bazen ona baktığımda yaşamıma bakıyormuş gibi oluyorum ve hoş değil bu.

Mösyö Jo oturur oturmaz Joseph:

– Sıkıntı basıyor, dedi.

Mösyö Jo, Joseph'in konuşma biçimine alışmıştı.

– Özür dilerim, dedi. Yeni bir şişe şampanya söyleyelim.

– Ondan değil, dedi Joseph, sizin yüzünüzden sıkıntı basıyor.

Mösyö Jo gözlerinin içine kadar kızardı.

– Sizden söz ediyorduk, dedi anne, canımızın sıkıldığını anladık. Çok uzun zamandır sürüyor bu ve sizin nereye varmak istediğiniz iyice anlaşılıyor. Bizi her gece Ram'a gezmeye götürseniz de kimse buna kanmıyor.

– Bir aydan fazla bir süredir kızkardeşimle yatmak istemenin sağlıklı olmadığını konuşuyorduk. Ben buna katlanamazdım.

Mösyö Jo gözlerini indirdi. Suzanne kalkıp gidebileceğini düşündü. Ancak kuşkusuz hayal gücü o kadar kıttı ki, bunu aklına bile getirmedi. Joseph o kadar çok içmemişti, ancak üzüntü ve tiksintinin etkisiyle konuşuyordu ve bunları öyle çok içine atmıştı ki sonunda söze dökmesi insanda ancak bir rahatlık uyandırabilirdi.

– Kızkardeşinize karşı derin bir duygu beslediğimi saklamıyorum, dedi Mösyö Jo çok kısık bir sesle.

Her gün Suzanne'a, ona karşı hissettiklerini anlatıyordu. Onunla evlenirsem, ona karşı hiçbir duygu hissetmeden olacak. Ben duygular olmasa da yaparım. Suzanne her zamankinden daha çok kendini Joseph'in yanında hissediyordu.

– Başkalarına da, dedi anne, birden kabalaşmıştı ve Joseph gibi konuşmak istiyordu.

– Olabilir dedi, Joseph, ancak konuyla ilgisi yok. Önemli olan sizin onunla evlenmeniz.

Anneyi gösterdi.

– Onun için. Ben sizi daha fazla tanıdıkça, bundan daha az hoşlanıyorum.

Mösyö Jo biraz kendini toparlamıştı. Gözlerini inatla kaldırmıyordu. Hepsi bu kapalı yüze, tapu, banka, Pasifik Okyanusu gibi gözü kapalı bu adama bakıyordu; bu güçlere karşı nasıl ellerinden çok az şey geliyorsa, bu adamın milyonlarına karşı da aynı şekilde güçsüzdüler. Mösyö Jo azıcık bir şey biliyorsa, o da Suzanne'la evlenemeyeceğiydi.

– Birisiyle evlenmeye on beş günde karar verilmez, dedi çekinerek.

Joseph gülümsedi. Genellikle doğruydu bu.

– Bazı özel durumlarda, on beş günde karar verilir, dedi. Bu öyle bir durum.

Mösyö Jo bir saniye gözlerini kaldırdı. Anlamıyordu, Joseph açıklama yapmalıydı ancak zordu, yapamadı.

– Zengin olsaydık, başka türlü olurdu,. dedi anne. Zengin insanlar olduğunda iki sene beklenebilir.

– Ne yapalım anlamıyorsanız, dedi Joseph, ya bu ya da hiçbir şey.

Biraz bekledi ve ağır, özenli bir sesle:

– Suzanne'ın her önüne gelenle yatmasını engellemek istediğimizden değil, ancak siz, eğer siz onunla yatmak istiyorsanız onunla evlenmeniz gerek. Bizim size lanet olsun deme biçimimiz bu.

Mösyö Jo gözlerini ikinci kez kaldırdı. Bu denli utandırıcı bir içtenlik karşısında şaşkınlığı öyle büyüktü ki gücenmek bile aklına gelmiyordu. Kaldı ki bu konuşma ona çok uzaktı. Joseph'in yeni keşfettiği bir şeyi dile getirmek, Mösyö Jo konusunda son sözü söylemek amacıyla kendi adına mı, yoksa hepsi adına mı konuştuğu tartışılabilirdi.

– Uzun zamandır size bunu söylemek istiyordum, diye ekledi Joseph.

– Acımasızsınız, dedi Mösyö Jo. Daha ilk geceden hiç aklıma gelmezdi bu...

Yalan söylüyordu. Bir haftadır hepsi bunu bekliyordu.

– Onunla evlenmeniz için sizi zorlamıyoruz, dedi anne uzlaşmacı bir ses tonuyla. Yalnızca sizi uyarıyoruz.

Mösyö Jo olanları sineye çekiyordu. Mösyö Jo'nun saflığı kuşkusuz birçok insanı etkileyebilirdi.

– Sonra, dedi Joseph birden gülerek, her şeyi kabul etsek de, pikapları, şampanyaları, size bir yararı dokunmayacak.

Anne, Mösyö Jo'ya belli belirsiz acımayla baktı.

– Çok talihsiz insanlarız biz, dedi, açıklayıcı bir tonla.

Mösyö Jo sonunda gözlerini anneye doğru kaldırdı, kendisine değer görülen haksızlığı düşünerek bir açıklama yapmayı hak ettiğine inanıyordu.

– Ben de hiç mutlu olmadım, dedi, hep yapmak istemediğim şeyleri yapmaya zorlandım. On beş gündür sevdiğim bir şeyi biraz yapıyordum ki işte...

Joseph artık ona dikkat etmiyordu.

– Gitmeden önce seninle bir dans etmek istiyorum, dedi Suzanne'a.

Bart Babadan *Ramona*'yı çalmasını istedi. İkisi dans etmeye gittiler. Joseph, Suzanne'a Mösyö Jo'yla yaptığı konuşmaya ilişkin tek söz söylemedi. Ona *Ramona*'dan söz etti.

– Biraz daha param olunca yeni bir *Ramona* alacağım.

Anne masadan onların dans edişine bakıyordu. Onun karşısında oturan Mösyö Jo ise parmağındaki elması takıp çıkarıyordu.

– Bazen kabalaşsa da bu onun suçu değil, dedi anne, hiç eğitim almadı.

– Suzanne'ın umurunda bile değilim, dedi Mösyö Jo alçak sesle, tek söz etmedi.

– Zengin olduğunuza göre... dedi anne.

– Bununla bir ilgisi yok, tam tersine.

Belki de göründüğünden daha az budalaydı.

– Kendimi savunmam gerek, dedi.

Anne neye karşı kendini savunması gerektiğini anlamaya çalıştı. *Ramona* ezgisiyle vals yapıyorlardı. Güzel çocuklardı. Her şey bir yana, yine de güzel çocukları vardı. Birlikte dans etmekten mutlu gözüküyorlardı. Birbirlerine benzediklerini düşündü. Omuzları aynıydı, kendi omuzları gibi; aynı yüz rengi, aynı kızıla çalan saçlar, kendisininkiler de öyleydi ve gözlerde aynı mutlu küstahlık.

– Genç, dedi Mösyö Jo bunalmış bir sesle.

– O kadar değil, dedi anne gülümseyerek. Sizin yerinizde ben olsaydım onunla evlenirdim.

Dans sona erdi. Joseph oturmaya tenezzül etmedi.

– Haydi, basıp gidelim, dedi.

O günden sonra Mösyö Jo'ya tek söz etmedi.

İlişkileri daha da mesafeli hale geldi. Ve gerçekten birbirlerine karşı öncesine oranla daha geniş bir söz ve davranış özgürlüğünü kullandılar.

Hep oturma odasında ve hep annenin koruyucu bakışları altında Mösyö Jo, Suzanne'a tırnakları cilalama sanatını öğretiyordu. Suzanne onun karşısına oturmuştu. Pikaptan beri birçok şeyin yanısıra ona getirdiği mavi ipekli elbiseyi giymişti. Masanın üzerinde ayrı ayrı renklerde üç şişe tırnak cilası, bir kutu krem ve bir parfüm şişesi duruyordu.

– Etleri kestiğinizde canım yanıyor, diye söylendi Suzanne.

Mösyö Jo bitirmek için acele etmiyordu, kuşkusuz Suzanne'ın ellerini kendi ellerinde olabildiğince uzun süre tutmak istiyordu. Bundan önce üç deneme daha yapmıştı.

– Size en yakışanı bu, dedi sonunda, bir usta gibi eserini hayranlıkla izleyerek.

Suzanne daha iyi görmek için elini kaldırdı. Mösyö Jo'nun seçtiği cila biraz turuncuya çalan bir kırmızıydı, derisini daha esmer gösteriyordu. Bu konuda kesin bir fikri yoktu. Öbür elini boyaması için Mösyö Jo'ya verdi, o da eli alarak içini öptü.

– Ram'a gideceksek acele etmemiz gerek, dedi Suzanne, daha öbür el var.

Açık kapıdan, onbaşıyla yolun küçük tahta köprüsünü ayarlamaya çalışan Joseph'i görüyorlardı. Bunaltıcı bir sıcak vardı. Arada sırada Joseph küfürler sallıyordu, Mösyö Jo'ya küfrettiği açıktı, ancak o bu tür davranışa kuşkusuz artık alıştığından olacak, üstüne alınmıyor gibiydi.

– Salak oğlu salak, yirmi dört beygiriyle canıma ediyor.

– Doğru, diyordu Suzanne, köprüyü berbat eden sizsiniz, arabayı toprak yolun üzerinde bırakmanız gerekir.

El tırnaklarından sonra, Mösyö Jo onun ayak tırnaklarını da boyadı. Işi neredeyse bitmişti. Suzanne cila kurusun diye bir ayağını masanın üzerine koymuştu, Mösyö Jo da öbür ayağın son 'düzeltmeleri'ni yapıyordu.

– Bu kadar yeter, dedi Suzanne, ne kadar istekli olsa da Mösyö Jo'nun artık daha fazla boyayamayacağını unutarak.

Mösyö Jo iç çekti, Suzanne'ın ayağını bıraktı ve koltuğa sırtını dayadı. Hafifçe terlemişti.

– Ram'a gideceğimize biraz dans etsek, yeni pikapla biraz dans etsek? diye sordu Mösyö Jo.

– Ona dokunulmasını istemiyor Joseph, dedi Suzanne. Sonra dans etmekten de sıkıldım.

Mösyö Jo bir kez daha iç çekti ve yalvaran bir tavır takındı.

– Sizi kollarımın arasında sıkıca tutmak istiyorsam, suç benim değil...

– Ben kimsenin kollarında olmak istemiyorum.

Mösyö Jo başını eğdi.

– Bana çok acı çektiriyorsunuz, dedi bunalmış bir sesle.

– Ram'a gitmek üzere giyineceğim. Orada kalın. Annem sizi görmezse bana bağırır.

– Korkmayın, dedi Mösyö Jo, iyice hüzünlü gülümseyerek.

Suzanne verandaya çıktı ve seslendi.

– Joseph, Ram'a gidiyoruz.

– Ben istersem gidilecek, diye bağırdı anne, ancak ben istersem gidilecek!

Suzanne, Mösyö Jo'ya döndü.

– Böyle der ama, onun da hoşuna gidiyor.

Mösyö Jo tartışmayla ilgilenmiyordu. Suzanne'ın içi gözüken ipekli elbisesinin altından beliren bacaklarına bakıyordu.

– Hâlâ elbisenizin altında çırılçıplaksınız ve benim asla hiçbir şeye hakkım yok, dedi. İyiden iyiye cesareti kırılmış gibiydi ve bir sigara yaktı.

– Benden hoşlanmanız için ne yapmam gerektiğini artık bilmiyorum, diye sözünü sürdürdü. Sanıyorum, evlenseydik korkunç derecede mutsuz olurdum.

Gidip giyinmek yerine Suzanne onun karşısına oturdu ve belli bir merakla ona baktı. Ama hemen ardından da dikkati dağılmaya başladı, ona görmeden bakıyordu, sanki saydamdı Mösyö Jo ve paranın baş döndürücü vaatlerini görebilmek için sanki bu yüzün görünmez duvarlarını aşması gerekiyordu.

– Eğer evlenseydik, sizi kapatırdım, dedi Mösyö Jo yazgısına boyun eğerek.

– Evlenirsek nasıl bir arabam olacak?

Bu soruyu belki de ellinci kez soruyordu. Bu tür sorulardan asla bıkmıyordu. Mösyö Jo kayıtsızmış gibi bir tavır takındı.

– İstediğiniz arabayı, size bunu önceden de söyledim.

– Ya Joseph?

– Joseph'e bir araba verir miyim bilemem, dedi aceleyle, size söz veremem. Daha önce de söyledim.

Suzanne'ın bakışı servetin düşselliklerini araştırmaktan vazgeçti ve ayağının yere basmasına neden olan şu engele döndü. Yüzünden gülüşü silindi. Yüzü öyle bir değişti ki Mösyö Jo hemen sözü şöyle sürdürdü:

– Bu size bağlı, iyi biliyorsunuz, bana karşı olan tutumunuza bağlı.

– Anneme bir araba sunabilirdiniz, dedi kararlı bir yumuşaklıkla, aynı şey.

– Annenize bir araba vermek asla söz konusu olmadı, dedi Mösyö Jo umutsuzlukla, ben sizin sandığınız kadar zengin değilim.

– Ona göre fark etmez, ama Joseph'in arabası olmazsa, tüm arabalar sizde kalabilir, benimki de dahil ve kiminle isterseniz onunla evlenebilirsiniz.

Mösyö Jo, daha fazla meraka kapılmasını engellemek için Suzanne'ın elini yakaladı. Yüzünde yalvaran, ağlamaya hazır bir ifade vardı.

– Joseph'in arabasının olacağını iyi biliyorsunuz, beni kötü adam yapıyorsunuz.

Suzanne küçük tahta köprüyü onaran Joseph'e doğru döndü. İşini bitirmiş, şimdi yoldan topladığı taşlarla ayakları sağlamlaştırıyordu. Hâlâ söyleniyordu.

– Bir daha bu salaklara tamir ettireceğiz, bir daha olursa karbüratörlerine kum tıkarız, burada kum bol nasılsa.

Bir süredir, Suzanne'ın Joseph'i her düşündüğünde yüreği burkuluyordu, kuşkusuz Joseph'in henüz kimsesi olmadığındandı, oysa kendisinin yine de Mösyö Jo'su vardı.

– Yalnızca elinizi tutmak bile, dedi susamış bir sesle, bende müthiş bir etki yapıyor.

Suzanne elini onun avucuna bırakmıştı. Bazen ona kısa bir süreliğine elini tuttururdu. Örneğin evlenirlerse Mösyö Jo'nun Joseph'e vereceği araba söz konusu olduğunda.

Suzanne'a bakıyordu, onu soluyordu, onu öpüyordu ve genelde bu onu eşsiz duygulara sürüklüyordu.

– Onun kızkardeşi olmasaydım bile Joseph'e bir araba vermek benim için büyük keyif olurdu.

– Canım benim, bana da keyif verir, emin olun.

– Sanırım ona bir araba verilirse delirir, dedi Suzanne.

– Arabası olacak sevgili Suzanne'ım, arabası olacak, tatlı varlığım benim.

Suzanne gülümsüyordu. Gece vakti, o avdayken arabayı bungalovun altına çekerdim ve direksiyonun üstüne küçük bir karton asardım: 'Joseph'e.'

Mösyö Jo, Suzanne'ın bu ışıldayan eğlenceli halinden daha iyi yararlanmak için onbaşıya bile araba söz verecek

hale gelmişti. Eli kızın dirseğinin azıcık üstüne çıkmıştı. Suzanne birden farkına vardı.

– Giyineyim, dedi kolunu çekerek.

Kalktı ve banyoya gitti. Bir süre sonra Mösyö Jo kapıyı çaldı. Pikaptan beri bunu alışkanlık haline getirmişti, Suzanne da. Her akşam böyleydi bu.

– Açın kapıyı bana Suzanne, açın kapıyı bana.

– Şu an annemin gelmesini isterdim, bunu isterdim...

– Bir saniye, sizi bir göreyim...

Ya o, ya Joseph. Joseph güçlüdür. Bir tekmede insanları ırmağa yollar.

Mösyö Jo dinlemiyordu.

– Sadece birazcık, bir saniyecik.

Mösyö Jo neyi göze aldığını bilmiyor değildi. Ancak Suzanne'ın bedenine dökülen suyun sesini duyuyordu ve Joseph'in korkusu bile buna karşı gelemiyordu. Tüm gücüyle kapıya abanıyordu.

– Çıplak olduğunuzu bilmek, çırılçıplak olduğunuzu bilmek, deyip duruyordu tınısız bir sesle.

– Bir işten söz ediyorsunuz, dedi Suzanne. Siz benim yerimde olsaydınız, sizi görmeyi istemezdim.

Mösyö Jo'yu elmas yüzüğü, şapkası, limuzini olmaksızın düşündüğünde, örneğin Ram kumsalında mayosuyla gezinirken kafasında canlandırdığında Suzanne'ın öfkesi bir o kadar artıyordu.

– Niçin Ram'da denize girmiyorsunuz?

Mösyö Jo soğukkanlılığını topladı ve daha az abandı.

– Deniz banyosu bana yasak, dedi elinden geldiğince kesin bir tavırla.

Suzanne mutluluk içinde sabunlanıyordu. Mösyö Jo ona lavanta kokulu sabun almıştı ve o zamandan beri güzel kokmak için günde iki-üç kez yıkanıyordu. Lavantanın kokusu Mösyö Jo'ya kadar geliyordu ve Suzanne'ın banyosunun evrelerini daha iyi izlemesine neden olup çektiği işkenceyi daha da etkili hale getiriyordu.

– Niye yasak?

– Çünkü güçsüz bir yapım var ve deniz banyosu beni yorabilir. Açın Suzanne'cığım... bir saniye...

– Doğru değil bu, çünkü sizde iş yok.

Suzanne onun kapıya yapışmış, kazanacağından emin, ettiği her sözü yutmaya hazır beklediğini tahmin ediyordu.

– Bir saniye, yalnızca bir saniye...

Joseph'in Ram'da ona söylediklerini anımsadı: 'Onun istediğiyle yatmasını engellemek değil amacım, ama siz onunla yatmak istiyorsanız, onunla evlenmeniz gerek. Bizim size lanet olsun deme biçimimiz de bu.'

– Joseph şunu derken haklıydı...

Mösyö Jo tüm ağırlığıyla kapıyı itiyordu.

– Bana ne Joseph'in dediğinden.

– Doğru değil bu, Joseph'ten korkuyorsunuz, hem de öyle böyle korkmak değil.

Yeniden sustu ve kapıdan hafifçe uzaklaştı.

– Sanıyorum, dedi alçak sesle, sizin kadar acımasız birini hiç görmedim.

Suzanne su dökünmeyi bıraktı. Annesi de böyle derdi. Doğru muydu acaba? Aynada kendisine baktı ve açıklayıcı herhangi bir işaret aradı, ama bulamadı. Joseph ise öyle demezdi, onun acımasız değil de sert ve gururlu olduğunu söyler, anneyi yatıştırırdı. Ancak bunu duymak, hele Mösyö Jo'nun ağzından duymak bir tür korku veriyordu ona. Mösyö Jo ona kapıyı açmasını söylediğinde, ona kapıyı açıyordu. Ancak o da giderek daha sık söylüyordu bunu.

– Öteki tarafta olup olmadıklarına gidip bakın.

Mösyö Jo'nun oturma odasını bir sıçrayışta geçtiğini duydu. Gidip giriş kapısının önünde durdu ve bir sigara yaktı. Sakin olmaya çalışıyordu, ama elleri titriyordu. Joseph'le onbaşı köprünün ayaklarını desteklemeyi bitirmemişlerdi henüz. Hemen dönecekmişler gibi bir havaları yoktu. Anne onların yanına gelmiş, Joseph'in yaptığı her

işi izlerken olduğu gibi, şimdi de iyice kendini kaptırmış onları izliyordu. Mösyö Jo banyoya döndü.

– Hâlâ oradalar, haydi çabuk Suzanne!

Suzanne kapıyı araladı. Mösyö Jo ona doğru bir adım attı. Suzanne hızla kapıyı kapadı. Mösyö Jo kapının ardında kaldı.

– Şimdi oturma odasına gidin, dedi Suzanne.

Giyinmeye başladı. Kendine bakmadan çabuk çabuk giyiniyordu. Bir gün önce, eğer kendisiyle kente ufak bir yolculuk yapmaya razı olursa elmas bir yüzük vermeyi vaat etmişti. Elmasın değerini sormuştu ona, Mösyö Jo kesin bir şey söylememiş, ancak bungalovun değerinde olduğunu söylemişti. Joseph'e bundan söz etmemişti. Mösyö Jo ona bu elmasın evinde durduğunu ve vermek için Suzanne'ın bir karara varmasını beklediğini söylemişti. Suzanne sırtına elbisesini geçirdi. Banyo kapısını açması yeterli değildi. Pikap için yeterli olmuştu, ama elmas için yeterli değildi. Elmas on tane, yirmi tane pikap ederdi. 'Kentte üç gün, size dokunmayacağım, sinemaya gideriz.' Bir gün önce akşam, Ram'da dans ederlerken bundan tek bir kez iyice alçak sesle söz etmişti. Tek başına bungalov değerinde bir elmas.

Suzanne kapıyı açtı ve ışıkta boyanmak üzere verandaya çıktı. Sonra Mösyö Jo'yu bulmaya oturma odasına gitti. Kafası karışık bir biçimde, Mösyö Jo'nun birazcık olsun bir sevecenliği hak edip etmediğini düşündüğü tek dakikaydı bu gün boyunca. Banyo sahnesinden sonra böyle bir ağırlığa, böyle bir istek fırtınasına tüm güçsüzlüğüyle dayanmak zorunda kalmaktan ötürü adamakıllı bunalmış, ezilmiş olduğu söylenebilirdi. Böyle bir deneyimi yaşamaya seçilmiş olmak, ona insanca birşeyler katıyordu. Suzanne istediği kadar düşünsün, onu yanılgıya sürüklemeden bunu nasıl söyleyeceğini bilemiyordu. Böylece vazgeçiyordu bundan. Zaten her akşam bu saatte Ram'a gitmeye karar veriliyordu ve her şeyden önemli bir hale geliyordu hemen. Joseph köprüyü onarmayı bitirmişti, ancak anne hâ-

lâ onunla Suzanne'ın ne olduğunu bilmediği bir konuda konuşuyordu.

– Güzelsiniz, dedi Mösyö Jo başını kaldırmadan.

Irmakta oynayan çocukların sesi duyuluyordu. Anne Ram'a gitmeyi önemsemiyordu. Yaşlıydı. Kaçık ve acımasızdı. Ram'a gelen adamlar vardı, avcılar, işletmeciler, ancak o Ram'da ne yapacaktı ki? Bir gün Suzanne ovayı bırakacaktı, aynı zamanda anneyi de. Mösyö Jo'ya baktı. Hatta belki de onunla gidecekti, çünkü çok yoksuldu ve ova, erkeklerin bulunduğu kentlerden öyle uzaktı ki.

– Güzel ve çekicisiniz, dedi Mösyö Jo.

Suzanne, Mösyö Jo'ya gülümsedi.

– Daha henüz on yedi yaşındayım, daha da güzelleşeceğim.

Mösyö Jo başını kaldırdı.

– Sizi buradan götürdüğümde beni terk edeceksiniz, bundan eminim.

Anneyle Joseph merdivenleri çıkıyorlardı. Sıcaktan bunalmışlardı. Joseph mendiliyle alnını siliyordu. Anne hasır şapkasını çıkarmıştı şakaklarında kırmızı bir çizgi oluşmuştu.

– İşte buradasın, dedi Joseph, Suzanne'a, boyanmayı iyi biliyorsun, neredeyse gerçek bir orospu.

– O neyse ona benziyor, dedi anne. Tüm bunları ona getirmek niye?

Joseph iğrenme duygusuyla odasına giderken anne kendini bir koltuğa bıraktı.

– Ram'a gidiyor muyuz? diye sordu Suzanne.

– Siz ikiniz neler çevirdiniz? diye sordu anne, Mösyö Jo'ya.

– Madam, kızınıza çok fazla saygı duyuyorum...

– Eğer herhangi bir şeyin farkına varırsam, bir hafta içinde sizi onunla evlendiririm.

Mösyö Jo ayağa kalktı ve sırtını kapıya dayadı. Joseph'le anneyle olduğu her zamanki gibi durmadan sigara içiyor ve hiç oturmuyordu.

– Hiçbir şey yapmadık, dedi Suzanne, dokunmadık bile birbirimize, dert etme, o kadar aptal değilim, biliyorum...

Mösyö Jo verandaya çıktı. Suzanne Ram'a gidip gitmeyeceklerini artık merak bile etmedi. Anneyleyken bilinemezdi bu. Joseph'e de güvenilemezdi, Mösyö Jo'dan öyle tiksiniyordu ki her gün gitmek istese de ona Ram'dan söz açmazdı. Anne kendine bir koltuk çekti ve ayaklarını uzattı. Tabanları biraz onbaşının tabanlarını anımsatıyordu, derisi sertti ve dolgu sahanın çakıllarıyla kemirilmiş gibiydi. Arada sırada çok fazla terliyor ve alnını siliyordu. Kızarmıştı ve kan basmıştı.

– Bana biraz kahve ver.

Suzanne kalktı ve büfenin üzerindeki litrelik kahveyi almaya gitti. Bir fincana birazını döktü ve ona getirdi. Suzanne'ın ellerinden fincanı alırken anne yavaşça inledi.

– Artık dayanamıyorum, haplarımı getir bana.

Suzanne hapları aldı ve ona getirdi. Sessizce buyrukları yerine getiriyordu. En iyisi buydu, sessizce boyun eğmek: Annenin öfkesi kendi kendine erir giderdi. Mösyö Jo hâlâ verandadaydı. Joseph duş alıyordu: Banyoda küpe çarpan tasın sesi duyuluyordu. Güneş neredeyse batmıştı. Çocuklar ırmaktan çıkıyor ve kulübelere doğru koşuyorlardı.

– Gözlüklerimi ver.

Suzanne odaya gözlükleri aramaya gitti ve getirdi. Ondan daha çok şey isteyebilirdi, hesap defterini, çantasını. Çocuklarının sabrını denemek onun zevkiydi, onun hoşluğuydu. Gözlüklerini alınca gözüne taktı ve hissettirmeden, büyük bir dikkatle Suzanne'ı incelemeye başladı. Suzanne kapıya karşı oturmuş, annesinin kendisine baktığını biliyordu. Bundan sonra ne olacağını da biliyordu ve bakışlarından kaçmaya çalışıyordu. Artık Ram'ı düşünmüyordu.

– Onunla konuştun mu? diye sordu sonunda.

– Onunla hep bunu konuşuyorum. Sanıyorum babasının yüzünden karar veremiyor.

– Bir kez daha onunla konuşmalısın. Üç gün içinde kararını vermezse onunla ben konuşacağım ve karar vermesi için ona bir hafta vereceğim.

– İstemediğinden değil, babası yüzünden. Babası onun zengin bir kızla evlenmesini istiyor.

– Zengin olduğuna göre zengin bir kızın peşinden koşabilir, ancak seçeneği olan onu istemez. Bir annenin kızını onun gibi bir adama vermesi için bizim durumumuzda olması gerekir.

– Onunla konuşurum, dert etme.

Anne sustu. Suzanne'a bakmayı sürdürüyordu.

– Onunla hiçbir şey yapmadın, doğru mu bu?

– Hiçbir şey. Öncelikle istemem.

Anne iç çekti, sonra çekingence alçak sesle:

– Ya olursa ne yaparsın?

Suzanne döndü ve gülümseyerek ona baktı. Ancak anne gülümsemiyordu ve ağzının kenarları titriyordu. Yine ağlayıp zırlayacaktı belki de.

– Başımın çaresine bakarım, dedi Suzanne, öyle konuşuyorsun ki sanki...

– Bu seni aşan bir şeyse eğer, burada kalmanı isterim. Tüm bunlar benim hatam.

– Sus, dedi Suzanne, saçmalama, kimsenin hatası değil bu.

– Doğru, yine de doğru bu.

– Sus, diye yalvardı Suzanne, sus. Haydi Ram'a gidelim.

– Evet gidelim, başka da bir şey yaptığımız yok zaten, o kadar hoşlandığınıza göre, gidelim.

Anne fikrini değiştirdi: Artık kapı açık bile olsa bungalovun içinde yalnız kalmamalarına karar verdi. Kuşkusuz bunun Mösyö Jo'nun sabırsızlığını azdırmaya yetmeyeceğini biliyordu. 'Mademki evlenme teklifi yapmak için ne olduğu belli olmayan bir şeyi bekliyor,' diyordu anne, oysa kendisi ne olduğunu biliyordu, bu artık yeterli değildi.

Işte ırmağı çevreleyen bayırlarda, köprünün gölgesinde Suzanne, Mösyö Jo'yla görüşüyordu. Hepsi onun bir karara varmasını bekliyordu. Anne onunla konuşmuş ve bunu gerçekleştirmesi için bir hafta süre vermişti. Mösyö Jo süreyi kabul etmişti. Babasının kendisi için başka tasarıları olduğunu anneye açıklamış, bu sömürgede kendisininkine layık serveti olan çok az genç kız olmasına karşın, yine de babasını yumuşatacak yeterli sayıda genç kız bulunduğunu söylemişti. Yine de bunu başarmak için elinden geleni yapacağına söz verdi. Ancak her gün babasını kandırmak için her yolu denediğini söylüyordu ve günler birbirini kovaladıkça her gün elmastan biraz daha çok söz ediyordu, o da yalnız Suzanne'a. Tek başına bungalovun değeri kadardı. Üç günlüğüne kente onunla bir yolculuk yapmaya razı olursa bunu verecekti.

Suzanne onu birkaç hafta önce avcıların arabalarını gözlediği yerde görüyordu.

– Hiç böyle davranış görmedim ben, dedi Mösyö Jo.

Suzanne güldü. O da Mösyö Jo'yu orada görmeyi yeğliyordu, anneyle aynı fikirdeydi. Üstelik şimdi Mösyö Jo köprünün altında onu beklerken rahat rahat banyo yapıyordu. Böylece Mösyö Jo neredeyse dayanılmaz bir bu-

dala adam oluyordu, Suzanne'sa ona daha iyi katlanıyordu.

– Bunu arkadaşlarıma söylersem bana inanmazlar, diye sözünü sürdürdü Mösyö Jo.

Öğleden sonra daha kavurucuydu ve güneş gökte yükselmişti. Daha küçük çocuklar mango ağaçlarının gölgesinde hâlâ uykudaydılar. Daha büyüklerse sığır güdüyorlardı, bazıları hayvanların sırtlarına tünemişti, bazıları da aynı anda bataklıklarda balık avlıyordu. Hepsi şarkı söylüyordu. Çocuk sesleri sakin ve yakıcı havada göğü delercesine yükseliyordu.

Anne muz ağaçlarını buduyordu. Onbaşı annenin arkasından onları destekle bağlıyor ve suluyordu.

– Ovada çok fazla muz ağacı var, dedi Mösyö Jo alaycı bir biçimde, burada onları domuzlara atıyorlar.

– Annenin işine karışmamak gerek, dedi Suzanne.

Anne muz ağaçlarına özel bir bakım sağlanırsa ağaçların özel muzlar vereceğine ve onları satabileceğine inanıyormuş gibi davranırdı. Ancak özellikle, ne tür olursa olsun, ovayı ağzına kadar doldurmuş muz ağaçlarına varıncaya dek, bitki ekmekten hoşlanırdı. Bent bozgunundan sonra bile gün olmuyordu ki bir şey ekmesin, yetişecek birşeyler, odun ya da meyve ya da yaprak sağlayacak ya da hiçbir şey vermeyecek, sadece yetişecek herhangi bir şey ekiyordu. Birkaç ay önce guau ekmişti. Bunların ağaç olması için yüz yıl geçmesi gerekirdi ve ancak o zaman ince marangoz işlerinde kullanılırdı. Kuşkusuz tümüyle geleceğe ilişkin bir umutsuzluğa kapıldığı ve aklına başka fikir gelmediği hüzünlü bir günde onu ekmişti. Onu ektikten sonra ağaca bakmış ve ağlayarak ve ilk çiçeklerini bile göremeyeceği bir guau'dan başka şu yeryüzünde daha yararlı hiçbir iz bırakamayacak olmaktan ötürü yakınarak ağacı seyretmişti. Ertesi gün guau'nun yerini boşuna aramıştı; Joseph onu sökmüş ve ırmağa atmıştı. Anne öfkelendi. 'Büyümeleri yüz yıl süren şeyler,' diye açıklamıştı Joseph, 'her an onları görmek midemi bulandırır.' Anne boyun

eğmişti ve o zamandan beri çabuk büyüyen bitkilerle yetiniyordu. 'Ağlayıp zırlamak için yeterince nedenin var,' demişti ona Joseph, 'başka nedenler aramaksızın. Muz ağacı ekmen yeterli.' O da öyle yapmıştı, özellikle muz ağaçlarıyla yetinmişti.

Bitkilerle uğraşmadığı zamanlar anne çocuklarla ilgilenirdi.

Ovada çok çocuk vardı. Bu bir tür afetti. Her yerde çocuklar vardı, ağaçlara tünemiş, çitlerin üzerinde, susığırlarının üzerinde, düş kuran ya da bataklıkların kıyısında çömelmiş balık avlayan ya da pirinç tarlalarındaki cüce yengeçlerin peşinde bataklığa gömülmüş çocuklar. Irmakta da bata çıka oynayan ya da yüzen çocuklar vardı. Açık denize, Pasifik'in yeşil adalarına doğru açılan yelkenlilerin burnunda da vardı, büyük sorgun dalından sepetlerin içine boyunlarına kadar gömülmüş neşeyle gülümseyen, dünyada kimsenin yapamayacağı kadar güzel gülümseyen çocuklar. Dağın yamaçlarındaki köylere varmadan, hatta ilk mango ağaçlarını bile görmeden, sivrisineklere karşı baştan aşağı safrana bulanmış ve peşlerinde başıboş köpek sürüleri, orman köylerinin ilk çocuklarıyla karşılaşılırdı. Çocuklar her gittikleri yere, arkalarından dostlarını, başıboş, bir deri bir kemik kalmış, uyuz, kümes hırsızı köpekleri sürüklerlerdi. Malezyalıların taş atarak avladıkları köpekler öyle zayıf ve etleri öyle sertti ki, ancak büyük kıtlık dönemlerinde onları yemek zorunda kalıyorlardı. Yalnızca çocuklar onlarla birlikte olmaya razıydı. Köpekler de kuşkusuz bu çocukların peşinden gitmeseler açlıktan ölürlerdi, çocukların dışkıları onların temel gıdasıydı.

Güneş batar batmaz çocuklar sazdan kulübelerin içinde kaybolurlardı, burada bir kâse haşlanmış pirinç yedikten sonra bambudan yer döşemelerinin üzerinde uyurlardı. Gün doğar doğmaz, peşlerinde başıboş köpeklerle yeniden ovayı istila ederlerdi, köpekler ovanın sıcak ve pis kokulu çamurunda, bungalovların ayakları arasında büzüşür, tüm gece onları beklerlerdi.

Bu çocuklar yağmurlar, meyveler, su baskınları gibiydi. Her yıl düzenli gelgitle ya da hasat ya da çiçeklenme mevsimiyle gelirlerdi. Her kadının, kocasının arzulayacağı kadar genç olduğu sürece her yıl çocuğu olurdu. Kurak mevsimde pirinç tarlalarındaki işler azaldığında erkekler daha fazla sevişme düşkünü olurlardı ve doğal olarak bu mevsimde kadınlar meşgul olurlardı. Ve sonraki aylarda karınlar büyürdü. Böylece dışarı çıkmış olanlardan başka, kadınların karınlarının içindekiler de vardı daha. Bu düzenli olarak bir doğurganlık ritmine göre sürüyordu, sanki her yıl, derin ve uzun bir soluklanışın ardından, her kadının karnı bir çocukla şişiyor ve sonra bir başkasıyla soluklanmak üzere onu dışarı atıyordu.

Yaklaşık bir yaşına kadar çocuklar, karına ve omuzlara bağlanmış pamukludan bir torbanın içinde, annelerine bağlı yaşarlardı. On iki yaşına kadar, kafalarından bitlerini kendileri ayıklayacak yaşa gelene kadar çocukların kafaları kazınırdı ve yaklaşık bu yaşa kadar neredeyse çıplak gezerlerdi. Sonra pamukludan bir peştemal örtünürlerdi. Bir yaşında çocuğu, anne kendinden uzağa bırakır, daha büyük çocuklara emanet ederdi ve önceden çiğnediği pirinci ağızdan ağıza vererek ancak çocuğu beslemek için yanına alırdı. Bunu tesadüfen bir beyazın önünde yaparsa beyaz iğrenerek başını çevirirdi. Anneler bununla alay ederlerdi. Bu iğrenmeler ovada ne anlama gelebilirdi ki? Bin yıldır çocukları beslemek için böyle yapılırdı. Aslında daha çok, aralarından bazılarını ölümden kurtarmaya çalışmak için. Çünkü öyle çok sayıda ölüyorlardı ki, susığırlarının sırtında şarkı söyleyecek zamanı bulmuş çocuklardan çok daha fazla ölü çocuk ovanın çamurunda yatıyordu. Öyle çok ölüyorlardı ki, artık onlar için ağlanmıyordu ve uzun zamandır onlara mezar yapılmıyordu. Yalnızca, baba işten dönerken kulübenin önünde küçük bir çukur açıyor ve ölmüş çocuğunu içine yatırıyordu. Çocuklar tepelerde yetişen yabani mangolar gibi, ırmağın ağzındaki maymunlar gibi toprağa dönüyorlardı işte. Özellikle yeşil mangonun

neden olduğu koleradan ölüyorlardı ve kimsenin bundan haberi yok gibiydi. Her yıl, yeşil mango mevsiminde dallara tünemiş ya da ağacın altında açlıkla bekleyen çocuklar görülürdü ve bunu izleyen günlerde giderek çok sayıda ölürlerdi. Bir yıl sonra, aynı mango ağaçlarının üstünde, bu çocukların yerini başkaları alırdı ve sıraları gelince onlar da ölürdü, çünkü aç çocukların yeşil mangolar karşısındaki sabırsızlığı sonsuzdu. Bazıları ırmakta boğulurdu. Bazıları güneş çarpmasından ölür ya da kör kalırdı. Bazılarının içleri, başıboş köpeklerde de olan solucanlarla dolar ve boğularak ölürlerdi.

Aralarından ölenler olmalıydı. Ova dardı ve annenin hep umut ettiğinin tersine denizin geri çekilmesi yüzyıllar sürecekti. Her yıl az çok yükselen sular, her durumda, ürünün bir bölümünü yakardı ve zarar verdikten sonra çekilirdi. Sular çok ya da az yükselsin, çocuklar hep aynı hızla doğuyorlardı. Aralarından bazılarının ölmesi gerekti. Çünkü yalnızca birkaç yıl boyunca ovadaki çocuklar ölmeyi bıraksa, ova öyle dolup taşardı ki, kuşkusuz onları besleyecek bir şey bulamamaktan ötürü çocukları köpeklere atarlardı ya da belki ormanın çevresinde bırakıp giderlerdi, işte o zaman, kimbilir, belki de kaplanlar artık çocuklara doyarlardı. İşte bir kısmı ölüyordu ve ne olursa olsun yenileri doğuyordu. Yine de ova pirinç, balık, mango, orman ise mısır, yabandomuzu, biber gibi ne yetişiyorsa onu veriyordu. Ve çocukların pembe ağızları açlıktan açılmış, sayıları artan ağızlardı hep.

Ovaya yerleştiği ilk yıllardan beri annede her zaman bir iki çocuk olurdu. Ama artık biraz bıkmıştı. Çünkü çocuklardan yana da şansı olmamıştı. Son baktığı çocuk yoldan geçen bir anneden satın aldığı bir yaşında bir kızdı. Bir ayağı hasta olan annenin Ram'dan gelmesi bir hafta sürmüştü; yol boyunca çocuğunu birilerine vermeye çalışmıştı. Durduğu köylerde ona "Banté'ye kadar gidin, orada çocuklarla ilgilenen beyaz bir kadın var" demişlerdi. Kadın araziye kadar gelebilmişti. Kuzeye dönmek istediğini, an-

cak çocuğun bunu engellediğini anneye anlattı. Korkunç bir yara topuğundan başlayarak ayağını kemirmişti. Anlattığına göre çocuğunu o kadar çok seviyordu ki onu buraya getirmek için hasta ayağının üstüne basa basa yürüyerek otuz beş kilometre yol kat etmişti. Ancak artık bıkmıştı. Bir otobüsün tepesinde bir yer bulmaya çalışmak ve kuzeye evine dönmek istiyordu. Bir yıl boyunca hamallık yaptığı Ram'dan geliyordu. Anne kadını birkaç gün evinde tutmuş ve ayağını tedavi etmeye çalışmıştı. Üç gün boyunca kadın bungalovun gölgesinde bir hasır döşekte yatmış, yalnızca yemek yemek için yerinden kalkmış, yemekten hemen sonra da çocuğunu bile sormadan yatıp uyumuştu. Sonra anneyle vedalaşmıştı. Anne kuzeye giden yolun bir bölümünde otobüse binmesi için ona biraz para vermişti. Çocuğu ona geri vermek istemişti, ancak kadın genç ve güzeldi daha ve yaşamak istiyordu. Inatla reddetmişti çocuğu. Anne de çocuğu alıkoymuştu. Üç aylık gibi duran, bir yaşında, küçük bir kız çocuğuydu. Artık bu konuların yabancısı olmayan anne daha ilk günden çocuğun fazla yaşayamayacağını sezmişti. Yine de nedendir bilinmez bebek için bir beşik yaptırma fantezisine kapılmış, beşiği kendi odasına yerleştirmiş ve ona giysiler dikmişti.

Küçük kız üç ay yaşadı. Sonra bir sabah, yıkamak için çocuğu soyduğunda anne ayaklarının şişmiş olduğunu fark etti. O gün anne çocuğu yıkamadı, yeniden yatağına yatırdı ve uzun uzun onu öptü: "İşte son geldi," dedi, "yarın bacakları şişecek ve ardından kalbi." İki gün ve ölmeden önceki gece çocuğun başucundan ayrılmadı. Çocuk soluk alamıyor, içindeki kurtları kusuyordu, anne onları parmağına dolayarak çocuğun boğazından çekip alıyordu. Joseph onu küçük yatağının içinde, dağdaki bir düzlüğe gömdü. Suzanne onu görmeyi reddetmişti. Attan beterdi bu durum, her şeyden beterdi, bentlerden, Mösyö Jo'dan, bahtsızlıktan beterdi bu durum. Böyle bir şeyi ummakla birlikte anne günlerce ve günlerce ağlamış, öfkelenmiş, bir

daha 'ne yakından ne de uzaktan' asla çocuk bakmayacağına yeminler etmişti.

Sonra, her şeyde olduğu gibi yeniden başlamıştı. Yine de şimdi artık eve çocuk alınıyordu.

– Onun işine karışmamak gerek, diyordu Suzanne, kimse onun istediğini yapmasına engel olamaz.

Bu arada da, anne onları evin dışında tutuyordu.

– Hayır, gerçekten hayatımda böyle davranış görmedim, diye yineledi Mösyö Jo.

Anneye kin dolu bir bakış attı. Şimdi, her geçen gün onun yüzünden biraz daha canı tehlikeye giriyordu. Köprünün altı her zaman gölge olmuyordu ve güneş çarpmasından korkuyordu. Bunu ona söylediğinde anne, 'Evlenmekte acele etmeniz için işte bir neden daha,' diye onu yanıtlamıştı.

– Şu sıralar sinema programları çok iyi, dedi.

Suzanne, çıplak ayaklarının başparmakları arasındaki otların saplarını yakalamaya çalışarak bir çeşit oyun oynuyordu. Karşısında, bayırda bir manda ağır ağır otluyordu, hayvanın boynunun üzerinde bir karatavuk bitlerin tadını çıkarıyordu. İşte ovadaki tek sinema buydu. Bu ve pirinçlikler, gri göğün altında, Ram'dan Kam'a uzanan o hep birbirinin aynı pirinçlikler.

– Hiç istemeyecek, dedi Suzanne.

Mösyö Jo alay ederek güldü. Kendi çevresinde evlenınceye kadar bekâretini koruyan kızlar vardı tabii ki. Ancak başka yerlerde, başka çevrelerde durumun böyle olmadığını biliyordu Mösyö Jo. Böylelerinin de, o çevre için doğal davranmadığını düşünüyordu.

– Sizin gençliğiniz gençlik değil, dedi, anneniz de kendisininkini unutmuş, olamaz böyle bir şey.

Annenin ovadan bıktığı bir gerçekti, sürekli ölen bu çocuklardan, bitip tükenmeyen bu güneş-tanrıdan, sulu ve sonu olmayan bu uzamlardan bıktığı bir gerçekti.

– Sorun bu değil, sizinle yatmamı istemiyor.

Mösyö Jo yanıtlamadı. Suzanne bir an bekledi:

– Her akşam sinemaya gidebilir miydik?

– Her akşam, diye onayladı Mösyö Jo.

Üstü başı kirlenmesin diye altına bir gazete koymuştu. Çok terliyordu, ancak bunun nedeni belki de güneşten çok Suzanne'ın saçlarının ardından yavaş yavaş beliren ensesiydi. Hiç dokunmamıştı ona. Ötekiler göz kırpmadan bakıyorlardı.

– Her akşam sinema mı?

– Her akşam, diye yineledi Mösyö Jo.

Joseph için olduğu gibi Suzanne için de her akşam arabayla sinemaya gitmek, insan mutluluğunun alabileceği biçimlerden biriydi. Sonuçta insanı ayakta tutan, yollarla olsun, yaşamdan daha gerçek düşler perdesiyle olsun, sizi ruhen ya da bedenen ayakta tutan tek şey, ergenliğin ağır değişimlerini çabucak geçirme umudu verebilecek tek şey mutluluktu. Kente gittikleri iki üç kez tüm günlerini sinemada geçirmişlerdi ve hâlâ gördükleri o filmlerden söz ediyorlardı, öyle dikkatli izlemişlerdi ki birlikte yaşadıkları gerçek şeylerin anısı gibiydi bunlar.

– Ya sinemadan sonra?

– Dans etmeye giderdik, herkes size bakardı. Tüm kadınların en güzeli siz olurdunuz.

– Zorunlu değil bu. Ya sonra?

Asla anne kabul etmeyecekti. O kabul etse bile Joseph asla kabul etmeyecekti.

– Gidip yatardık, dedi Mösyö Jo, size el sürmezdim.

– Doğru değil bu.

Bu yolculuğa hiç inanmıyordu. Kaldı ki, Mösyö Jo'nun hazırlayabileceği tüm sürprizleri tüketmiş olduğunu düşünüyordu ve kendisi için bunun bir önemi kalmamıştı. Birkaç gündür onunla kentten, sinemalardan, evlilikten söz ederken farkına varmadan avcıların arabalarını yeniden gözlemeye başlamıştı.

– Ne zaman evleneceğiz? diye sordu aynı önemsemezlikle, fazla gününüz kalmadı.

– Bir kez daha söylüyorum, dedi Mösyö Jo ağır ağır, bana sevginizi kanıtladığınız zaman. Bu yolculuğu yapmayı kabul ederseniz dönüşte teklifimi annenize ileteceğim.

Suzanne yeniden güldü ve ona döndü. Mösyö Jo gözlerini indirdi.

– Doğru değil bu, dedi Suzanne.

Mösyö Jo kızardı.

– Bundan söz etmenin henüz zamanı değil, dedi, boşuna.

– Babanız sizi mirasından mahrum eder, aksini söylemeyin.

Anne, Mösyö Jo'yla yaptığı konuşmayı ona söylemişti.

– Babanız salağın teki, Joseph'in dediği gibi, sizin için de öyle diyor.

Mösyö Jo yanıt vermedi. Bir sigara yaktı, bunların geçmesini bekliyor gibiydi. Suzanne esnedi. Ondan bu soruyu her gün sormasını isteyen anneydi. Çok acele ediyordu. Suzanne bir evlense, Mösyö Jo bentleri yeniden yapması için olanak sağlayacak –ötekilere oranla iki kat daha önemli olacağını öngörüyordu ve çimentodan kirişlerle desteklenecekti–, bungalovu tamamlayacak, damı değiştirecek, yeni bir araba satın alacak, Joseph'in dişlerini yaptıracaktı. Şimdi bu tasarılarının gecikmesinden Suzanne'ı sorumlu tutuyordu. "Bu evlilik gerekli," diyordu. Hatta ovadan kurtulmak için tek şanslarıydı. Bu evliliğin olmaması yeni bir başarısızlık daha demekti, tıpkı bentler gibi. Joseph onun bu söylenmelerini dinliyor sonra da bir sonuca varıyordu: "Bu evlilik yürümeyecek, bu da Suzanne için en iyisi." Suzanne bu evliliğin asla gerçekleşmeyeceğini biliyordu. Artık Mösyö Jo'ya söyleyecek bir şeyi kalmamıştı. Yüzlerce kez Suzanne'a malvarlığını ve bir evlenseler onun sahip olacağı arabaları anlatmıştı. Şimdi bundan söz etmelerinin bir yararı yoktu. Geri kalan hiçbir şeyin, şu küçük yolculuğun ve şu elmasın yararının olmadığı gibi.

Birden daha da sıkıldı. Mösyö Jo'nun gitmesini ve Joseph'le ırmakta yıkanmaya gitmeyi içinden geçirdi. Mösyö Jo geldiğinden beri kardeşini neredeyse hiç görmüyordu. Bunun nedeniyse öncelikle Joseph'in Mösyö Jo'nun yanında soluk alamadığını söylemesiydi, sonra anne her gün olabildiğince uzun bir süre Mösyö Jo'yla Suzanne'ın başbaşa kalmalarını tasarlıyordu. Suzanne, Joseph'i ancak Ram'da ki handa görüyordu, orada bazen Joseph onu dansa kaldırıyordu ve akıllarına esince denize girmeye gidiyorlardı. Ancak Mösyö Jo denize girmediğinden anne onun yalnız kalmak zorunda olmasını doğru bulmuyordu. Bunun onu acımasızlaştırmasından korkuyordu. Gerçekten de onlar Ram'da yüzerken Mösyö Jo, Joseph'e bir katil gibi bakıyordu. Ama Joseph bir yumrukta Mösyö Jo'yu deviriridi. Bu öylesine açıktı ki ikisi yan yana geldiklerinde Mösyö Jo kendi kendini rahatlatırdı: Joseph için çok zayıf, çok hafifti ve sakin sakin ondan nefret edebilirdi.

– Getirdim onları, dedi sakince Mösyö Jo.

Suzanne yerinden sıçradı.

– Neyi? Elmasları mı?

– Elmasları. İstediğinizi seçebilirsiniz, kim bilir belki her zaman seçebilirsiniz.

Ona kuşkuyla baktı. Ancak ipek kâğıda sarılmış bir küçük paketi çıkarmıştı bile ve ağır ağır kâğıdı açıyordu. Üç ipek kâğıt yere düştü. Avucunun içine üç yüzük yayıldı. Suzanne elmasları ancak başkalarının parmaklarında görmüştü ve gördüğü kişiler arasında yalnızca Mösyö Jo'ya yaklaşmıştı. Yüzükler oradaydı, Mösyö Jo'nun uzanmış elinde boş halkalarıyla.

– Annemden geliyor bunlar, dedi Mösyö Jo duygulu, onlar için çıldırırdı.

Nereden isterse gelsin. Onun parmakları yüzüksüzdü. Elini yaklaştırdı, taşı en büyük olan yüzüğü aldı, havaya kaldırdı ve uzun uzun ciddiyetle baktı. Elini indirdi, yüzüğü önünde tuttu ve yüzük parmağına geçirdi. Gözlerini el-

mastan ayırmıyordu. Ona gülümsüyordu. Küçük bir kızken ve babası henüz hayattayken iki çocuk yüzüğü olmuştu, biri küçük bir safirle, öteki de küçük bir inciyle bezenmişti. Onları anne satmıştı.

– Kaç para eder?

Mösyö Jo bunu beklermişçesine güldü.

– Bilmem, belki yirmi bin frank.

Suzanne farkına varmadan Mösyö Jo'nun şövalye yüzüğüne baktı: Elmas ondan üç kat daha büyüktü. Ama o zaman düş gücünü yitiriyordu insan... Ayrı bir gerçeklikti bu elmas, önemi ne ışıltısından ne de güzelliğinden geliyordu, fiyatından geliyordu, şimdiye kadar aklına bile getirmediği, elmasın satın alma gücünden geliyordu önemi. Geçmişle gelecek arasında bir aracı, bir nesneydi bu. Geleceğin kapısını açan, geçmişi bir daha açılmamacasına mühürleyen bir anahtardı. Elmasın duruluğuyla gelecek açılıyordu, ışıldıyordu. O kapıdan biraz körleşmiş, şaşkın bir halde giriliyordu. Annenin bankaya on beş bin frank borcu vardı. Araziyi almadan önce saati on beş franga ders vermiş, on yıl boyunca gecede kırk franga her gece Eden'de çalışmıştı. Her gün bu kırk franklardan biriktirdikleriyle on yılın sonunda araziyi satın alabilmişti. Suzanne tüm bu sayıları biliyordu: Bankadaki borç miktarını, benzin fiyatını, bir metre kare bendin fiyatını, bir piyano dersinin, bir çift ayakkabının fiyatını biliyordu. O zamana kadar bilmediği tek şey elmasın bedeliydi. Onu göstermeden önce Mösyö Jo tek başına bungalov kadar değeri olduğunu söylemişti. Ancak bu karşılaştırma, parmaklarından birine bu küçücük yüzüğü geçiriverdiği şu andaki kadar ona elle tutulur gelmemişti. Bildiği her bedeli elmasla karşılaştırarak düşündü ve birdenbire cesaretini yitirdi. Bayırda yuvarlandı ve bu öğrendiği şeyle gözlerini kapadı. Mösyö Jo şaşırdı. Ancak artık alışmış olmalıydı buna, şaşırmaya, çünkü tek söz etmiyordu kendisine.

– En hoşunuza giden bu mu? diye tatlılıkla sordu bir süre sonra.

– Bilmem, en pahalısını isterdim, dedi Suzanne.

– Başka bir şey düşünmüyorsunuz, dedi Mösyö Jo.

Bunu derken de biraz ikircikli güldü.

– En pahalısı bu, diye yineledi Suzanne ciddiyetle.

Mösyö Jo gücendi.

– Beni sevseydiniz...

– Sizi sevseydim bile... olamaz bu, olur da bana verseniz bile onu satarlardı.

Uzaktan, yoldan Joseph geliyordu. Başka bir at bulmaya karar vermişti ve bir haftadır köyden köye koşuyordu. Onu görür görmez Suzanne doğruldu. Neşeli, keskin bir sesle güldü. Seslendi ve ona doğru gitti.

– Joseph, gel bak!

Joseph acele etmeksizin ona doğru yürüdü. Haki renkli bir gömlekle aynı renk bir şort giymişti. Kasketi kafasının tam tersi yönde çevrilmişti. Her zamanki gibi yalınayaktı. Suzanne Mösyö Jo'yu tanıdığından beri eskisinden çok daha yakışıklı buluyordu kardeşini. Joseph iyice yaklaştığında Suzanne elini uzattı ve Joseph gerilmiş parmakların üstünde elması gördü. Hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Belki de elmas çok küçüktü. Araba olsa kuşkusuz onu etkilerdi, ama elmas onu etkilemiyordu. Joseph'in elmaslarla ilgili şeylerden daha haberi yoktu. Suzanne buna üzüldü. Sırası geldiğinde o da öğrenecekti.

Dalgın dalgın yüzüğe baktıktan sonra Joseph ona attan söz açtı.

– Beş yüz franktan aşağısına bir at bulmak olanaksız. Burası atlara göre bir ülke değil, atlara göre bile değil, hepsi gebermiş.

Onun yanında ayakta duran Suzanne uzattığı elini gösteriyordu.

– Bak!

Joseph yeniden baktı.

– Bir yüzük bu, dedi.

– Bir elmas, dedi Suzanne, yirmi bin frank ediyor.

Joseph bir daha baktı.

– Yirmi bin frank mı? Lanet olsun! dedi Joseph.

Gülümsemeye başladı. Sonra düşündü. Sonra, aniden tiksinme duygusunu yenmeye karar vererek, oradan elli metre uzakta, köprünün altında duran Mösyö Jo'ya doğru yürüdü. Mösyö Jo'ya iyice yaklaştı, yanına oturdu ve gözlerini dikerek ona bakmaya koyuldu.

– Niye ona bunu verdiniz ki? diye sordu kısa süre sonra.

Mösyö Jo iyice solgun ayaklarına bakıyordu. Suzanne araya girdi.

– Onu bana vermedi, dedi Suzanne, Mösyö Jo'ya bu kez de o bakıyordu.

Joseph bir şey anlamıyor gibi duruyordu.

– Onu bana ödünç verdi, öylesine, denemem için.

Joseph suratını astı ve ırmağa tükürdü. Sonra sigara içmeye başlayan Mösyö Jo'ya yeniden gözlerini dikti, ona iyice baktıktan sonra gene ırmağa tükürdü. Böyle sürdü bu. Joseph düşünüyordu ve düşüncelerini ırmağa savurduğu tükürüklerle noktalıyordu.

– Eğer ona vermek için değilse bu, gereği yok, dedi sonunda.

– Acelesi yok, dedi Mösyö Jo, boş bir sesle.

– Bunu ona geri vermek gerek, dedi Joseph, Suzanne'a.

Sonra yeniden Mösyö Jo'ya dönerek:

– Demek onu öylesine getirdiniz, yalnızca göstermek için?

Mösyö Jo bir çaba harcadı, ancak ne yanıt vereceğini bulamadı kuşkusuz. Joseph onun karşısına geçmiş, bir şey yapmamak için kendini tutuyor gibiydi. Sesi hırçındı, çabuk çabuk konuşuyordu, hiç bağırmıyordu. Mösyö Jo giderek solgunlaşıyordu. Suzanne bir hamlede ayağa fırladı, Mösyö Jo'nun karşısına geçti ve o da ona bakmaya başladı. Eğer Joseph'e Mösyö Jo'nun kim olduğunu hemen söylemezse bir daha asla söyleyemeyecekti. Kaldı ki bu işin yarısı yapılmıştı bile. Mösyö Jo bu darbeden sonra asla ayağa

kalkamayacaktı. Sonra Suzanne da bıkmıştı, bir gün bitmeliydi bu.

– Eğer onunla gidersem bunu bana verecek, dedi Suzanne.

Mösyö Jo, Suzanne'ı durdurmak istercesine eliyle bir hareket yaptı. Daha da solgunlaştı.

– Nereye gidilecekmiş? diye sordu Joseph.

– Kente.

– Sürekli kalmak için mi?

– Bir haftalığına.

Mösyö Jo eliyle bir yadsıma işareti yaptı. Haline bakılırsa bayılacak gibiydi.

– Suzanne iyi anlatmıyor, dedi yalvaran bir sesle.

Joseph artık dinlemiyordu. Irmağa doğru dönmüştü. Onun bu halini gören Suzanne, Mösyö Jo'yla artık hiçbir yere gitmeyeceğini açıkça anladı, evlense de evlenmese de.

– Eğer onu hemen geri vermezsen ırmağa atarım, dedi Joseph sakince.

Suzanne yüzüğü parmağından çıkardı ve Joseph'in sırtının üzerinden Mösyö Jo'ya uzattı. Her şeye karşın Joseph'in yüzüğü kapıp ırmağa atmasına izin vermemeliydi. Bu noktada Suzanne kendini Mösyö Jo'nun suç ortağı gibi hissediyordu: Elması kurtarmak gerekliydi. Mösyö Jo yüzüğü aldı, cebine attı. Joseph arkasını döndü ve bunu gördü. Yerinden kalktı, bungalova yöneldi.

– İşte artık bitti, dedi Mösyö Jo bir süre sonra.

– Orası kesindi, dedi Suzanne, sonra, hep böyledir bu.

– Ona söylemeye ne gerek vardı?

– Nasılsa bir gün ona söyleyecektim, elmastan söz etmeden duramazdım.

Bir süre birbirlerine bir şey söylemeden durdular. Bir gün önce geç saate kadar Ram'da kalmışlardı ve Suzanne uykusunun geldiğini fark etti.

Mösyö Jo yıkılmış gibiydi. Arabası yolun öteki yanında, köprünün ötesinde duruyordu. Gerçekten olağa-

nüstü bir limuzindi. Araba geldiği yere, kuzeye dönecekti, Mösyö Jo da onunla gidecekti. Belki de anlamamıştı.

– Sanıyorum bir daha gelmenin gereği yok, dedi Suzanne.

– Korkunç bu, dedi Mösyö Jo, söylemeye ne gerek vardı?

– Hiç elmas görmemiştim, kendimi tutamadım, onu bana göstermemeniz gerekirdi, siz anlayamazsınız.

– Korkunç bu, diye yineledi Mösyö Jo.

Gökte aç bağırtlaklar ve kargalar uçuyordu. Bazen bir bağırtlak alçalıyor ve ırmağın bulanık suyu üstünde dans ediyordu. 'İşte aylar boyunca dünyaya ilişkin görüp göreceğim bu, daha aylar boyunca.'

– Bir gün yolu buralara düşmüş bir avcı bulacağım pekâlâ ya da buralı bir toprak işletmecisi ya da Ram'a yerleşmeye gelen meslekten bir avcı, belki de Agosti, kararını verirse eğer.

– Ben yapamam, olanaksız bu, diye sızlandı Mösyö Jo.

Katlanılmaz bir imgeyle mücadele ediyor gibiydi. Tepiniyordu.

– Yapamam, yapamam, diye yineliyordu.

Def olur giderse, ben de Joseph'le yüzmeye giderim.

– Suzanne! diye bağırdı Mösyö Jo, sanki Suzanne gitmişçesine yüksek sesle.

Ayağa kalkmıştı ve özgürleşmiş, sonsuz derecede mutlu, çok üstün gibi duruyordu. Ne yapacağını bulmuştu.

– Yine de veriyorum size bunu! diye bağırdı, haydi gidip Joseph'e söyleyin.

Suzanne da ayağa kalktı. Mösyö Jo yüzüğü cebinden çıkarmıştı ve Suzanne'a uzatıyordu. Suzanne bir daha yüzüğe baktı. Onundu artık. Onu aldı, parmağına takmadı, ancak avucunun içinde tuttu ve Mösyö Jo'ya veda etmeksizin bungalova doğru koştu.

Suzanne koşarak bungalova gelmişti. Joseph orada değildi. Ancak ocağın yanında ayakta yemek hazırlamakta olan annesini bulmuştu. Yüzüğü havada sallamıştı.

– Bak, bir yüzük. Yirmi bin frank. Üstelik onu bana verdi.

Anne biraz uzaktan ona bakmıştı. Ve hiçbir şey dememişti.

Mösyö Jo köprünün altında Suzanne'ın dönmesini beklemiş, ancak geri dönmediğini görünce çekip gitmişti.

Bir saat sonra, sofraya oturmalarından az önce anne yüzüğü daha iyi görmek için nazikçe Suzanne'dan onu kendisine vermesini istemişti. O sırada oturma odasında oturan Joseph, annenin onu Suzanne'dan istemesini duyabilmişti.

– Ver onu bana, demişti anne nazikçe, tam bakamadım bile.

Suzanne yüzüğü uzatmıştı. Anne onu almış ve avucunun içinde uzun uzun incelemişti. Sonra bir açıklama yapmadan odasına gitmiş ve kapıyı içeriden kapamıştı. Onun o bildik tavrını, odadan çıkarken ansızın öfkelenmiş gibi bir havaya bürünmesini gören Joseph'le Suzanne ne olduğunu anlamışlardı: Yüzüğü saklamaya gitmişti. Her şeyi saklıyordu, kinini, konserveleri, tütünü, satılabilecek ya da satın alınabilecek her şeyi. Suzanne'ın o çok genç ellerinden sıyrılıverir korkusuyla saklamıştı yüzüğü. Şimdi yüzük duvar bölmesinin iki kaplaması arasında ya da bir pirinç çuvalının içinde ya da yatağının döşeğinin altında ya da giysisinin altında bir iple boynuna bağlı duruyor olmalıydı.

Akşam yemeğine kadar bundan söz edilmedi. Suzanne ve Joseph masaya geçmişlerdi, ama o değil. Masadan ayrı, duvara dayalı bir koltuğa oturmuştu.

– Ye, dedi Joseph.

– Rahat bırak beni. Sesi kötüydü.

Yemiyordu, bir dilim tereyağlı ekmek bile, her zamanki kahvesini bile istemiyordu. Joseph onu endişeli bakışlarla izliyordu. O ise hiçbir şeye bakmıyordu, gözlerini yere dikmişti, öfkeli bir havası vardı. Nedeni ne olursa olsun, onlar yermeklerini yerken annenin böyle duvarın dibinde onlardan ayrı oturmasına Joseph katlanamazdı.

– Niye böyle suratlısın? diye sordu Joseph.

Anne kıpkırmızı kesildi ve bağırdı:

– O adamdan tiksiniyorum, tiksiniyorum ve yüzüğünü bir daha göremeyecek.

– Ondan söz etmiyoruz biz, dedi Joseph, senden yemek yemeni istiyoruz.

Anne ayağını yere vurdu ve yine bağırarak:

– Ya, daha ne olsun? Bizim yerimizde kim olsa onu saklardı.

Sonra yeniden sustu. Bir süre geçti. Joseph gene başladı:

– Kahveni içmelisin, en azından kahveni iç.

– Kahvemi içmeyeceğim, çünkü yaşlıyım ve yorgunum ve bıktım, böyle çocuklarım olmasından bıktım...

Duraksadı. Yeniden kızardı ve gözleri doldu.

– Böyle berbat bir kızım olduğu için...

Sonra yine aynı nakaratı tutturdu.

– Bir mücevherden daha tiksindirici bir şey yoktur. Hiçbir şeye yaramaz, hiçbir şeye. Onu takanların da hiç gereksinimleri yoktur, herhangi bir kimseden daha az gerek duyarlar mücevhere.

Yeniden susuyordu ve öyle uzun bir süre susuyordu ki, tüm bedenini saran gerginlik olmasa yatıştığı sanılabilirdi. Joseph yemek yemesi için artık üstelemiyordu. Yaşamında ilk kez annenin ellerinin arasında yirmi bin frank

değerinde bir şey vardı. 'Ver onu bana' demişti nazikçe. Suzanne da vermişti. Uzun uzun yüzüğe bakmıştı, sarhoş olmuştu. Yirmi bin frank, bungalovun ipoteğinin iki katı. O yüzüğe bakarken Joseph başını çevirmişti. Tek söz etmeden onu saklamaya odasına gitmişti. Yemek yemek güçtü.

– Böyle yozlaşmış birisi, ona yüzüğünü verecek, ayıp, ayıp. Burada yaptığı pisliklerden sonra.

Ne Suzanne, ne Joseph ona bakmayı göze alabiliyorlardı, ne de cevap vermeyi. Yüzüğü alış biçimi onu hasta ediyordu, onu saklamış olması da. Onu geri vermesi olanaksızdı, kuşku götürmezdi bu. Gözlerini yere dikmiş, utanç içinde, bir budala gibi aynı şeyleri yineleyip duruyordu. Insana zor geliyordu ona bakmak. Suzanne ona yüzüğü gösterirken ne yapmıştı öyle? Yüzüğü görünce hangi gençlik, hangi bastırılmış eski tutku, o zamana kadar kuşkulanılmamış hangi kösnül istek alevlenmişti annenin içinde? Zaten onu saklamaya kararlıydı.

Suzanne masadan kalktığında olay patlak vermişti. Sonunda yerinden kalkmıştı. Onun üzerine atılmış ve kalan tüm gücüyle onu yumruklamıştı. Hakkı olan tüm gücüyle, kuşkusunu karşılayacak tüm gücüyle. Ona vururken bentlerden, bankadan, hastalığından, çatı yapımından, piyano derslerinden, tapudan, yaşlılığından, yorgunluğundan, ölümünden söz etmişti. Joseph karşı çıkmamıştı ve Suzanne'ı dövmesine göz yummuştu.

İki saattir sürüyordu bu. Ayağa kalkıyor, Suzanne'ın üstüne atılıyor ve sonra yorgunluktan sersemlemiş bir halde, yatışmış olarak kendini koltuğa bırakıveriyordu. Sonra yeniden ayağa kalkıyor ve yeniden Suzanne'ın üzerine atılıyordu.

– Söyle bana, seni bırakacağım.

– Onunla yatmadım, onu bana öylesine verdi, onu istemedim bile, onu bana gösterdi ve öylesine verdi bana.

Daha da vuruyordu, sanki yakasını bırakmayan bir gerekliliğin dürtüsüyle. Suzanne yırtılmış giysisinin içinde

yarı çıplak, annenin ayaklarına kapanmış ağlıyordu. Ayağa kalkmaya çalıştığında anne onu bir tekmeyle deviriyor ve bağırıyordu:

– Ama söyle bana, Tanrım, seni bırakacağım.

Görünüşe bakılırsa onun ayağa kalkmasına dayanamıyordu. Suzanne'ın her hareketinde ona vuruyordu. Artık Suzanne başını kollarının arasına gömmüş sabırla kendini korumaktan başka bir şey yapmıyordu. Bu gücün anneden geldiğini unutuyor, rüzgârın, dalgaların gücü gibi insansal olmayan bir güce katlanır gibi dayanıyordu. Ancak anne koltuğuna yığıldığında Suzanne yeniden korkuyordu, annenin çabayla bitkinleşmiş yüzü onu korkutuyordu.

– Söyle bana, diye yineliyordu, bazen de neredeyse sakin bir sesle.

Suzanne artık cevap vermiyordu. Anne bıkıyor, unutuyordu. Bazen esniyordu ve birden göz kapakları kapanıveriyor, başı dönüyordu. Ancak Suzanne'ın en ufak hareketinde ya da baş dönmesi geçip de gözlerini açtığında ayaklarının dibinde onu görünce kalkıyor ve yeniden vuruyordu. Joseph tek kitap, *Hollywood-Cinéma*'yı karıştırıyordu, ailenin sahip olduğu ve Joseph'in asla bıkmadığı altı yıllık bir kitaptı. Anne vururken Joseph albümü karıştırmayı kesiyordu. Bir ara, birdenbire:

– Lanet olsun, sen de iyi biliyorsun ki onunla yatmadı, niye üstelediğini anlamıyorum, dedi.

– Ya onu öldürmek istiyorsam? Onu öldürmek bana keyif veriyorsa eğer?

Joseph orada duruyordu, çünkü onu bu durumda anneyle yalnız bırakmak istemiyordu, kuşku götürmezdi bu. Hatta belki de tam olarak güvenemiyordu. Joseph bağırdıktan sonra anne yine vurmuştu, ama daha hafif ve her seferinde daha kısa süreyle. Her seferinde de Joseph ona bağırmıştı:

– Hem onunla yattıysa bile, hiç umurunda mı senin?

Evet, artık daha az inatla vuruyordu. Tam iki yıldır Joseph'i dövmüyordu artık. Zamanında onu da çok döv-

müştü, Joseph'in onu kolundan tutup usulca durdurduğu güne kadar dövmüştü. O zamandan beri artık hiç vurmamıştı, ondan korktuğundan değil, Joseph buna artık katlanmayacağını söylemişti. Joseph çocukların, özellikle de kızların dövülmesi gerektiğine inanıyordu, ancak abartmadan ve yalnızca son çare olarak yapılmalıydı bu. Ancak anne bentlerin yıkılmasından ve artık Joseph'i dövmeyi bıraktığından beri Suzanne'ı eskiden olduğundan daha da sık dövüyordu. 'Gözünü şişirecek kimse kalmayınca kendi ağzını yamultacak' diyordu Joseph.

Anne yatmadıkça Joseph orada kalacaktı, kesindi bu. Suzanne sakindi.

– Yüzük için onunla yatmış olsa bile, dedi, bu bir hesap işi!

Son derece doygun ve sakin. Anne boşuna uğraşmıştı. Yüzük oradaydı, evdeydi. Evde yirmi bin frank vardı. Önemli olan buydu. Onunla ne yapacağına çoktan karar vermiş olmalıydı. Bu akşam ona bunu sormak olanaksızdı, ancak kuşkusuz yarından tezi yok rahat rahat bundan söz edebileceklerdi. Onu geri vermek diye bir şey söz konusu olamazdı bile. Genelde Suzanne onun dayak atmasına zor katlanırdı, ancak bu gece bunun, annenin yüzüğü aldıktan sonra her zamanki gibi sakince masaya oturmasından daha iyi olduğunu düşünüyordu.

– Nedir ki aslında bir yüzük? İnsan bazı durumlar için bir yüzük saklamalı.

– Hele bunun gibisini! dedi Joseph.

Kim bunun tersini düşünebilirdi? Yeni bir araba satın alabilecekler ve bentlerin bir bölümünü yapmaya başlayabileceklerdi belki de. Belki de bu yüzük onlara Mösyö Jo'nunkiyle ilgisi olmayan bir zenginlik getirecekti. Boşuna bağırmıştı anne.

Bu akşam önemli bir akşamdı. Mösyö Jo'dan bu yüzüğü sızdırmayı başarmışlardı ve şimdi oradaydı yüzük, evin içinde bir yerlerdeydi ve dünyada hiçbir güç onu oradan çıkaramayacaktı. Bu akşam geç gelmişti, ancak sonun-

da olmuştu, gelmişti. Yıllardır tasarılar başarısızlıkla sonuçlanıyordu, artık zamanı gelmişti. Onların ilk başarısı. Bir şans değil, bir başarı. Çünkü yıllardır bekliyorlardı ve yalnızca bekleyerek kazanmışlardı bu yüzüğü. Uzun sürmüştü, ancak olmuştu işte, yüzük onların yanındaydı, bu taraftaydı artık. Ellerindeydi. Yaklaşmak için, yalnızca köprünün gölgesine biraz daha yaklaşmak için beriki bu yüzüğü vermişti. Ancak her şeye direnen bu zaferi kimseyle paylaşamazdı, Joseph'le bile.

– Bir yüzük hiçbir şeydir. Benim durumumda onu geri çevirmek bir cinayet olurdu.

Kim bunun tersini düşünebilirdi? Yeryüzünde kim bunun tersini düşünebilirdi? Size sunulmuşken onu istememek akıl almaz bir şeydi. İnsanların o kadar gereksinimi varken, güzel kutularında kullanılmadan yatan yeterince taş vardı. Onların elindeki taş, kutusundan kurtulmuş, işe yaramak üzere yola çıkıyordu. Bir siyahın kan içinde kalmış elleri onu Katanga karabasanının ırmaklarından birinin taşlı yatağından çekip aldığından beri ilk kez bu zindancıların kösnül ve insanlık dışı ellerinden kurtuluyordu sonunda.

Anne vurmayı bırakmıştı. Dalgın, düşüncelerine gömülmüş, onunla ne yapacağını düşünüyordu kuşkusuz.

– Belki arabayı değiştiririz, dedi yavaşça Suzanne.

Joseph *Hollywood-Cinéma*'yı okumayı bıraktı ve masanın üzerine koydu. O da düşünüyordu. Ancak anne kızına bir bakış attı ve yeniden bağırmaya başladı.

– Arabayı değiştirmeyeceğiz, bankaya, Crédit Foncier'ye para ödeyeceğiz, belki damı değiştiririz. Ben ne istiyorsam o yapılacak.

Sanıldığı gibi, bitmemişti anlaşılan. Daha beklemek gerekiyordu.

– Crédit Foncier'ye ödeme yapacağız, dedi Suzanne, ve yeni bir dam yaptıracağız.

Niçin onu gülümserken görünce vurmaya başlıyordu? Kalktı, onun üzerine atıldı ve onu devirdi.

– Artık gücüm yok, yatağımda olmalıydım...

Suzanne başını kaldırdı ve ona baktı.

– Onunla yattım ve onu bana verdi.

Anne koltuğuna yığıldı. 'Beni öldürecek,' diye düşündü Suzanne, 'Joseph bile engel olamayacak.' Ancak anne sanki yerinden sıçrayacakmış gibi iki kolu havada, gözlerini Suzanne'a dikti, sonra kollarını iki yana bıraktı ve sakince:

– Doğru değil. Bir yalancısın sen, dedi.

Joseph ayağa kalkmış ve anneye yaklaşmıştı.

– Eğer bir daha elini sürersen onunla Ram'a giderim. Sen yaşlı bir kaçıksın. Şimdi kesinlikle bundan eminim.

Anne Joseph'e baktı. Joseph gülse onunla gülerdi belki de. Ancak gülmüyordu Joseph. Bunun üzerine, bitkin, üzüntüden tanınmaz halde koltuğunda kalakaldı. Suzanne, Joseph'in koltuğunun yanında boylu boyunca uzanmış, ağlıyordu. Niçin yeniden vurmaya başlamıştı? Belki de deliydi. Yaşam korkunçtu ve anne yaşamdan da korkunçtu. Joseph yeniden oturmuştu ve şimdi Suzanne'a bakıyordu. Yaşamın tek hoş yanı Joseph'ti. Öylesine sakınımlı, öyle çok sertlikler altında gömülü kalmış bu yumuşaklığı keşfettikten sonra, bir anda o yumuşaklığın ortaya çıkması için gerekmiş darbeleri ve sabrı, kuşkusuz daha başka ne varsa her şeyi anladı. İşte o zaman ağladı.

Bir süre sonra anne uykuya daldı. Ve birden, sallanan kafası ve yarı açılmış ağzıyla, tümüyle uykunun kucağında alabildiğine saflıkla tüy gibi hafifledi. Artık ona kızılamazdı. Yaşamı delicesine sevmişti, annenin tükenmez, onulmaz umuduydu yaşam ve onu şimdiki hale, umuttan umudunu kesmiş birisi haline getirmişti. Bu umut onu yıpratmıştı, yıkmıştı, öyle savunmasız yapmıştı ki, bu çırpınmalar içinde onu dinlendiren şu uyku, hatta görünüşe bakılırsa ölüm bile, artık ona vız geliyordu.

Suzanne, Joseph'in odasının kapısına kadar süründü ve onun ne yapacağını beklemeye başladı.

Joseph elleriyle koltuğunun kenarlarını kavramış, kaşları çatılmış, uyuyan anneye uzun uzun baktı. Sonra yerinden kalktı ve ona doğru yürüdü.

– Hadi git yat, yatağında rahat edersin.

Anne sıçrayarak uyandı ve gözleriyle odayı taradı.

– Nerede o?

– Hadi git yat... Onunla yatmadı o.

Onu alnından öptü. Suzanne yalnızca, annenin krizlerini izleyen koma halindeyken ve öleceğine inandığında Joseph'in onu öptüğünü görmüştü.

– Vah vah! dedi anne ağlayarak, vah vah! Biliyorum bunu.

– Yüzüğü dert etme artık, geri veririz.

Anne başını ellerinin arasına almış, ağlıyordu.

– Vah vah! Ben yaşlı bir kaçığım.

Joseph onu kaldırdı ve odasına götürdü. Sonra Suzanne başka bir şey göremedi. Gitti, Joseph'in yatağına oturdu. Kuşkusuz yatmasına yardım ediyordu. Bir süre sonra yemek odasına geri geldi, lambayı aldı ve kardeşinin yanına gitti. Lambayı yere koydu ve yatağının ayak ucunda, bir pirinç çuvalının üzerine oturdu.

– Yattı, dedi, hadi sen de git.

Suzanne beklemeyi yeğliyordu. Joseph'in odasına sık gitmezdi. Burası bungalovun en az eşyalı odasıydı. Joseph'in yatağı dışında başka bir eşya yoktu. Oysa duvarlar silahlarla ve kendi tabakladığı ve ağır ağır çürüyerek kötü ve iğrenç bir koku salan derilerle kaplıydı. Dipte, ırmak tarafında, annenin verandayı kapatarak yaptırdığı kiler vardı. On yıldır anne oraya konserve, yoğunlaştırılmış süt, şarap, kinin, tütün yığar, anahtarı da boynuna iple bağlayarak gece gündüz kendi üzerinde taşırdı. Belki yüzük de oradaydı, yoğunlaştırılmış bir süt kutusunun gölgesinde.

Suzanne artık ağlamıyordu. Joseph'i düşünüyordu. Her şeyden çok değer verdiği silahları ve derilerinin ortasında, bir pirinç çuvalının üzerine oturmuştu. Bir avcıydı Joseph, başka bir şey de değildi. Kardeşinden daha çok ya-

zım yanlışı yapıyordu. Anne onun okumak için yaratılmadığını, yalnızca mekanikten, arabalardan ve avdan anlayan bir zekâsı olduğunu söylerdi hep. Haklı olabilirdi. Ancak belki de ona eğitimini sürdürme olanağı tanımamış olmasından ötürü kendini aklamak için bunu söylüyordu. Ovaya geldiklerinden beri Joseph avlanıyordu. On dört yaşında gece avına çıkmaya başlamıştı, kendine gözetleme kuleleri inşa ediyor ve anneden gizli, yanında tek bir yol gösterici olmadan, yalınayak yola çıkıyordu. Irmağın ağzında kara kaplan beklemek kadar sevdiği bir şey yoktu yeryüzünde. Onu günler, geceler boyu, tek başına, her hava koşulunda, çamurlara yüzükoyun kapanarak bekleyebilirdi. Bir seferinde iki gece, üç gün beklemişti ve iki yaşında bir kara kaplanla geri dönmüştü. Kayığının baş tarafına hayvanı dikmişti ve onun gelişini görmek için tüm köylüler ırmak kıyılarında toplanmıştı.

Bu geceki gibi, güçlükle ve tiksinmeyle düşünceye daldığı zamanlarda, insan ister istemez onu çok güzel bulabilir ve onu çok sevebilirdi.

– Hadi git, dedi Joseph, dert etme...

Yorulmuş gibiydi, ona gitmesini söylüyor, ancak hemen ardından göz göre göre orada olduğunu unutuveriyordu.

– Bıkkın mısın? diye sordu Suzanne.

Gözlerini kaldırdı ve Suzanne'ın yırtık elbisesiyle, yatağının kenarına oturmuş, orada olduğunu gördü.

– Önemli değil. Canını yaktı mı?

– Yok o değil...

– Ya sen, bıkkın mısın?

– Bilmem.

– Neden bıktın?

– Her şeyden, dedi Suzanne, senin gibi. Bilmem.

– Lanet olsun, dedi Joseph, onu da düşünmek gerek. Yaşlı, farkında değiliz, sonra o bizden de bıkkın. Sonra onun için bitmiş artık...

– Ne bitmiş?

– Eğlenmek. Hiç çok eğlenmemiş, bir daha da eğlenmeyecek, bunun için çok yaşlı, artık zamanı yok... Haydi, git yat, ben yatmak istiyorum.

Suzanne ayağa kalktı. Odadan çıkarken Joseph ona sordu:

– Onunla yattın mı, yatmadın mı?

– Hayır onunla yatmadım.

– Sana inanıyorum. Yatmak için değil, onunla olmasın, o bir hıyar. Yarın ona artık gelmemesini söylemelisin.

– Artık hiç mi?

– Artık hiç.

– N'olucak o zaman?

– Bilmiyorum, dedi Joseph, bakarız.

Ertesi gün Mösyö Jo her zamanki gibi geldi. Suzanne onu köprünün tepesinde bekliyordu.

Léon Bollée'nin klakson sesini duyar duymaz, anne muz ağaçlarıyla uğraşmayı bırakıp yola baktı. Her şeyin düzeleceği umudunu hâlâ taşıyordu. Köprünün öte yanında kıyıya yakın bir yerde arabayı yıkamakta olan Joseph ayağa kalktı ve sırtı yola dönük annenin Mösyö Jo'ya doğru gitmesini engellemek üzere gözlerini ona dikti.

Yalınayak Suzanne'ın sırtında annesinin eski bir giysisinden bozma mavi bir pamuklu vardı. Mösyö Jo'nun kendisine verdiği elbiseyi saklamıştı. Ayak ve el tırnakları dışında tanışmalarının hâlâ izini taşıyan pek bir şey yoktu.

Joseph öğle yemeğinde Mösyö Jo'yla bu işi bitirme ve Suzanne'a yaptığı ziyaretlere bir son verme kararını açıklamıştı.

– Artık buraya gelmesine gerek yok, demişti Joseph, Suzanne'ın bunu kesin olarak söylemesi gerek.

Güçtü. Anne daha uyanır uyanmaz tasarıların heyecanıyla tir tir titriyordu. Dediğine göre yüzüğü satmaya kente gitmeye kendisi karar vermişti. Bunu Joseph severek kabul etmişti. Sabah olur olmaz Mösyö Jo'dan ayrılmasından söz etmemişti ve anne uyandıktan az sonra Suzanne'a yalnız kalınca yüzüğün değerini yeniden sormuştu. 'Yirmi bin frank' diye yanıtlamıştı Suzanne. Ardından ona Mösyö Jo'nun elinin altında bunun gibi başka yüzükler bulunduğuna inanıp inanmadığını sormuştu. Suzanne, Mösyö Jo'nun bunun kadar büyük olmasa da birbirinden güzel üç yüzük arasından seçim yapmasını istediğini, ancak öteki

ikisini verebileceğini hissettirmediğini söyledi. Ona hep tek bir yüzükten söz etmişti.

– O üç yüzükle kendimizi kurtarabilirdik, ona iyi anlatırsan eğer anlayabilir ve biz de kendimizi kurtarabiliriz.

– Kendimizi kurtarmamız onu pek ırgalamıyor.

Buna inanamıyordu.

– Ona sayılarla iyice anlatırsan anlamamazlık edemez. Onun için nedir ki bu? Hepsini aynı anda takamaz ya, biz de kendimizi kurtarırdık.

Suzanne, Joseph'i bununla ilgili olarak uyarmıştı, ancak o, Mösyö Jo'yla ilişkisini bitirmesi konusunda üstelemişti. Bunu öğle yemeğinde açıklamıştı.

– Bitsin mi? diye sormuştu anne, nedir senin derdin?

– Bitsin. Eğer o söylemezse, ben söylerim.

Anne kıpkırmızı kesilmiş, masadan ayrılmıştı. Gözleriyle Suzanne'ı sorgulamıştı. Kuşkusuz onun birşeyler söylemesini istemişti. Ancak Suzanne önüne bakarak yemeğini yiyordu. O zaman aralarındaki işbirliğini anlamış ve umutsuzluğa kapılmıştı. İkisinin arasında, ayakta, ansızın bozguna uğramış, bağırıp çağırmıştı, ancak her zamankinden daha az şiddetle, çekingenlikle.

– Peki o zaman ne olacağız?

– Göreceğiz, demişti Joseph yumuşaklıkla. Avcılar buraya indiklerinde kadınsızdırlar. Yaylalar avcıyla dolar, kuzeyde de öyle. Göreceğiz, belki oraya gitmek gerek. Ne olursa olsun Mösyö Jo'yla bu iş bitti.

O direnmişti. Joseph'in ses tonuna karşın bunun yararsız olduğu belliydi.

– Avcılar açlıktan ölüyorlar, o olursa içimi ferah tutardım, daha rahat ederdim.

Joseph hep aynı yumuşaklıkla ona karşı koymuştu. Ayağa kalkmış ve ona yaklaşmıştı. Suzanne gözlerini indirmiş onlara bakmaya cesaret edemiyordu.

– Dinle, bu adama hiç baktın mı? Kardeşim onunla yatmayacak. Beş parası olmasa bile onunla yatmasını istemiyorum.

Anne yerine oturmuştu. Sözü dolandırmaya çalışmıştı.

– İlişkiyi hemen bitirmesi gerektiğine inanmıyorum ben. Biraz bekleseydik. Suzanne sen ne düşünüyorsun?

Joseph daha sertleşmişti, ancak yüzükten hiç söz etmiyordu.

– Hemen bitecek bu. Onun ne düşündüğünü sorma, o kimseyle yatmadı, bunun ne olacağını bilemez.

– Düşüncesini bildirmeli.

– Bir avcıyı tercih ederim, dedi Suzanne.

– Hep şu sizin sefil avcılar. Bundan asla kurtulamayacağız.

Kimse cevap vermemişti. Sonra bundan artık söz edilmedi.

Her zamanki saatte, harikulade limuzininin arkasına oturmuş Mösyö Jo köprüde belirdi. Gece yağmur yağmıştı ve araba çamur içindeydi. Ancak Mösyö Jo, Suzanne'ı görmek için her havada günde elli kilometre yol kat ediyordu. Onu görür görmez arabasını köprüye yakın bir yerde durdurdu. Suzanne arabanın kapısına yaklaştı ve hemen ardından Mösyö Jo arabadan indi, sırtında ince ipekliden giysisi vardı. Joseph'in hiç ince ipekliden giysisi olmamıştı. Mösyö Jo'nun tüm giysileri ince ipeklidendi. Biraz eskiyince onları şoförüne veriyordu. İnce ipeklinin pamuklu ya oranla daha hafif olduğunu ve teni hassas olduğu için başka hiçbir şeye dayanamadığını söylüyordu. Onlarla Mösyö Jo arasında gerçekten büyük farklar vardı.

– Beni mi bekliyordunuz? dedi Mösyö Jo, çok naziksiniz...

Suzanne onun yanında ayakta duruyordu. Kızın elini tuttu ve öptü. Kıpırdamadan beklemekte olan anneyle Joseph'i henüz görmemişti. Genelde onun geldiğini görünce onun selamına karşılık vermek zorunda kalmamak için da-

ha da canla başla çalışırlardı. Suzanne elini Mösyö Jo'nun elinden çekti ve ayakta durdu.

– Size artık beni görmeye gelmeyin demek için geldim.

Mösyö Jo'nun havası değişti. Fötr şapkasını çıkardı sonra şaşkınlık içinde gözlerini Suzanne'a dikerek yeniden giydi.

– Ne diyorsunuz siz?

Birdenbire sesi boğuklaşmıştı. Her zaman yaptığı gibi yere yaymak üzere cebinden gazetesini çıkarmadan, kirlenme kaygısı olmaksızın, bayıra oturdu. Onun yanında ayakta durmakta olan Suzanne onun anlamasını bekliyordu. Uzakta, anneyle Joseph de bekliyordu. Mösyö Jo sonunda onları görmüştü. Anne her şeyin düzelmesini ve bu tehdidin de yardımıyla Mösyö Jo'nun, yeniden, yanlışını daha iyi düzeltmek için cebinde elmaslarla geri gelmesini umut ediyordu kuşkusuz. Annenin yüzünden Joseph, Mösyö Jo'nun durumu çok çabuk anlamasını umut ediyordu.

Anlamakta güçlük çekiyor gibiydi. Terlemeye başlamıştı ve fötr şapkasını giyip çıkarmayı sürdürüyordu, sanki artık bundan başka bir hareket yapmak elinden gelmiyordu. Bakışları Suzanne'dan anneye, anneden Joseph'e, Suzanne'dan Joseph'e durmadan gidip geliyordu. Varsayımlarla şaşkına dönmüş, anlamaya çalışıyordu. Elması onlara verdiğinin ertesi günü kendisine artık gelemeyeceği söylenmişti. O da fötrünü çıkarıp giyiyordu ve ancak durumu anlamış olacağı zaman bu hareketi durduracağı açıktı.

– Buna kim karar verdi? diye sertleşen bir sesle sordu.

– O, dedi Suzanne.

– Anneniz mi? diye sordu Mösyö Jo, ansızın kuşkuya kapılarak.

– Evet o. Joseph de öyle düşünüyor.

Mösyö Jo yeniden anneye bir bakış attı. Hâlâ ona seven gözlerle bakıyordu. O olamazdı istemeyen.

– Ne oldu?

'Def olup giderse, Joseph'in yanına giderim.' Bugün arabası gibiydi, arabası da onun gibi, aynı değerdeydiler. Bu araba daha dün önemliydi, bir gün ona sahip olmak henüz tam olanaksız değildi. Oysa araba bugün Suzanne'a göre çok uzaktaydı. İncecik bile olsa hiçbir bağ onu artık Suzanne'a bağlamıyordu. Böylece araba bir fazlalığa dönüşüyor, çirkinleşiyordu.

– Onların hoşuna gitmiyorsunuz. Bir de yüzük yüzünden.

Mösyö Jo fötrünü çıkarı. Biraz daha düşündü.

– Size onu karşılıksız, öylesine verdiğime göre...

– Açıklaması güç...

Mösyö Jo fötrünü giydi. Daha düşündü. Kavrayamıyordu. Gitmeye kararlı gibi durmuyordu, ona açıklama yapılmasını bekliyordu. Zamanı vardı. Oysa anne için öyle değildi: Onun konuşmayı uzattığını görünce umudu her dakika güçleniyor olmalıydı.

– Korkunç bu, dedi Mösyö Jo, haksızlık.

Çok acı çekiyor gibiydi. Ancak acısı da arabasıyla aynı durumdaydı, her zamankinden daha rahatsız edici ve çirkindi ve incecik bile olsa hiçbir bağ artık sizi ona bağlayamıyordu.

– Gitmeniz gerek, dedi Suzanne.

Birdenbire edepsizce gülmeye başladı, zorlama bir gülmeydi.

– Ya yüzük?

Bu kez Suzanne gülmeye başladı. Yüzüğü geri almayı düşünüyorsa eğer eğlenceli olabilirdi bu. Mösyö Jo saftı. Onların yanında, ne kadar zengin de olsa, saf bir çocuktu. Bu yüzüğü geri verebileceklerini sanıyordu. Suzanne canlılık ve doğallıkla güldü.

– Bende, bende o, dedi Suzanne.

– Peki, biraz açıklayın bakalım, dedi Mösyö Jo, edepsizliği belli bir kötülükle artarak, biraz anlatın bakalım onunla ne yapacağınızı sanıyorsunuz?

Suzanne yine güldü. Mösyö Jo'nun milyonları onun doğuştan gelen saflığını biraz olsun değiştirmiyordu. Çünkü bu yüzük artık onlarındı ve sanki onu yiyip hazmetmişçesine ve onların kanına karışmışçasına geri alınması olanaksızdı şimdi.

– Yarın onu satmaya kente gideceğiz.

Mösyö Jo sanki her şey aydınlanıyormuş gibi ve kimbilir belki de anlamlı bir alayla durmadan 'bak, bak, bak' der gibi yapıyordu. Sonra şunları ekledi:

– Ya onu geri alırsam?

– Alamazsınız. Şimdi gitmeniz gerek.

Gülmeyi kesti Mösyö Jo. Ona uzun uzun baktı ve kıpkırmızı kesildi. Şapkasını çıkardı ve değişmiş, hüzünlü bir sesle:

– Beni sevmiyordunuz. İstediğiniz yüzüktü.

– Özellikle yüzüğü istemiyordum, onu hiç düşünmemiştim, ondan söz eden siz oldunuz. Ben bundan fazlasını istiyordum. Ancak şimdi o bizim olduğuna göre, size geri vermektense, sanıyorum onu ırmağa atmak daha hoşuma giderdi.

Gidemiyordu bir türlü. Daha düşündü, öyle uzun düşündü ki Suzanne ona anımsatmak zorunda kaldı:

– Gitmeniz gerek.

– Siz iyice ahlaksızsınız, dedi Mösyö Jo tam bir inanmışlıkla.

– Böyleyiz biz. Gitmeniz gerek.

Güçlükle yerinden kalktı. Elini araba kapısının koluna koydu, bir süre bekledi ve tehdit eden bir tavırla şöyle dedi:

– Böyle bitmeyecek bu, yarın da kentte olacağım.

– Gerek yok, bir işe yaramaz.

Sonunda arabaya bindi ve şoförüne birşeyler söyledi. O da arabanın olduğu yerde direksiyonunu kırmaya başla-

dı. Toprak yol dardı, uzun ve güçtü. Genelde araba dönmek için iki manevra yapar, bungalovun yoluna girerdi. Bugün gururlu bir biçimde o yöne sapmıyordu. Bununla birlikte Joseph su birikintisinin kıyısından arabanın manevrasını izliyordu. Çarmıha gerilmiş gibi hiç kımıldamadan duran anne, Mösyö Jo'nun önlenmez gidişinin gerçekleşmesine bakıyordu. Mösyö Jo'nun arabası tümüyle dönmeden, aceleyle bungalova girdi anne. Suzanne, Joseph'in bulunduğu yöne gitti. Araba onunla aynı hizaya gelince kaçamak bakışlarla Mösyö Jo'yu gördü, Suzanne'a yalvaran bir bakış attı. Joseph'in yanına daha çabuk varmak için pirinç tarlasına saptı.

Arabayı yıkamayı bitirmişti. Şimdi lastiği yeniden şişiriyordu.

– Tamam, dedi Suzanne.

– Pek çabuk olmadı...

Joseph'in tamir ettiği lastik üç yerinden delinmişti. İç lastik hâlâ iyi durumdaydı ve Joseph iç lastikle lastik arasına destek için eski lastik parçaları yerleştirmişti. Parçalar kaymasın diye dolu dolu şişiriyordu. Suzanne su birikintisinin kıyısında oturdu ve lastiğin şişmesine baktı.

– Işin uzun mu? diye sordu Suzanne.

– Yarım saat sürer. Niçin?

– Hiç.

Hava çok sıcaktı. Suzanne, Joseph'in çalışmasını izlemekten vazgeçti, kendi çevresinde döndü, eteklerini kaldırdı ve bacaklarını su birikintisine soktu. Sonra kalçalarına kadar bacaklarına su serpti. Çok güzeldi. Bir aydır, korkusuzca eteklerini kaldırıp bacaklarını suya sokabilmeyi beklediğini ansızın hissetti. Hareketi balıkları korkuttu ve tüm su yüzeyinde halkalar oldu. Canı bungalova gidip bir olta almayı çekti belli belirsiz, ancak yanında Joseph olmadan oraya gitmeyi göze alamıyordu. Birinci lastik bittikten sonra Joseph patlamış yedek lastiğe doğru atıldı. İç lastiği çıkarıyordu. B.12'yle uğraştığı zaman asla Joseph'e yardım edilmezdi. Arada sırada küfür ediyordu.

– Senin gibi arabayı!..

Gri beyaz bir göğün altında dağın görüntüsü dalgalanarak suya yansıyordu. Gece yine yağmur yağacaktı. Deniz tarafından kocaman mor bulutlar yükseliyordu. Gece fırtınasından sonra yarın serin olacaktı. Yolda fazla sürünmemek koşuluyla akşam geç saatte kente gidilecekti. Ertesi sabah yüzüğü satacaklardı. Yapılacak ilk iş buydu. Kent erkek doluydu. 'Bakalım kim bu güzel kız? Güneyden geliyormuş, kimse tanımıyor onu.' Anne ne derse desin, kentte Suzanne için mutlaka bir erkek vardı. Belki bir avcı, belki bir tarım işletmecisi, ancak onun için mutlaka biri vardı.

Joseph lastiği tamir etme işini bitirdi.

– Dağa gidelim mi? Yolda yemek için piliç yakalarız.

Suzanne yeniden ayağa kalktı ve Joseph'e güldü.

– Haydi, haydi, çabuk Joseph.

– Külüstürü bungalovun altına çekeyim ve gidelim.

Uzun süredir Joseph kente gitmemişti ve memnundu.

Joseph arabayı bungalovun altına park etti, ancak yukarı çıkmaktan kaçındı. Kuşkusuz Mösyö Jo'nun gidişinden sonra çok erken olacaktı bu. Genelde ormana silahsız gitmezdi.

Ovanın, bungalovla yolun ve dağın arasında kalan bölümünü geçtiler. Arazi yumuşak bir eğimle yükselmeye başladı ve pirinç tarlaları, yerini 'kaplan otu' denilen sert ve çok yüksek bir ota bırakarak gözden kayboldu. Ormana varmak için on beş dakika gerekliydi.

– Ne dedi sana? diye sordu Joseph.

– Kendisinin de kente gittiğini söyledi.

Joseph gülmeye başladı. Mutlu olduğu hissediliyordu.

Yol daraldı, arazinin eğimi iyice dikleşti ve keçilerle domuzların otladığı bir düzlükle orman başladı. Birkaç kulübeden oluşmuş iyice yoksul bir köyden geçtiler. Sonra, tarlalar için açılmış toprağın keskin çizgisini izleyen or-

man başladı. Ovada oturanlar bu çizginin ötesini hiçbir zaman tarıma açmamışlardı, gereksizdi bu; karabiber tarlaları için elverişli araziler dağda çok daha yükseklerde bulunuyordu ve bu insanların ellerindeki birkaç keçi için o kadar da fazla otlağa gereksinimleri yoktu.

– Ya yüzük? diye sordu yine Joseph.

Suzanne bir saniye duraksadı.

– Bana hiçbir şey demedi.

Ormana girer girmez yol bir insan bedeninin geçebileceği kadar daraldı, yoğun ve karanlık ormanın örttüğü bir tünel gibiydi.

– O bir salak, dedi Joseph. Kötü biri değil, tam bir salak.

Sarmaşanlar ve orkideler canavarca, doğaüstü bir yayılmayla tüm ormanı sarıyor ve onu denizin altındaki bir derinlik gibi el değmez ve boğucu bir yoğun kitleye dönüştürüyordu. Yüzlerce metre uzunluktaki sarmaşanlar ağaçları birbirine bağlıyordu, ağaçların tepesinde hayal edilebilecek en özgür biçimde açılmış orkideler, bazen ancak kenarları görülebilen kocaman orkide havuzlarına dönüşmüş göğe muhteşem çiçekler saçıyordu. Geniş bir biçimde dallanıp budaklanmış, bazen içinde, ovadaki sulak yerlerde yetişen balıkların aynısından bulunan yağmur dolu orkide havuzlarının altında orman sakin sakin uzanıyordu.

– Ahlaksız olduğumuzu söyledi bana, dedi Suzanne.

Joseph bir kez daha güldü.

– Eh, orası kesin.

Ormandan kuşların tiz, durmak bilmeyen cıvıltılarına karışan sonsuz bir sivrisinek uğultusu yükseliyordu. Joseph önde yürüyordu, Suzanne onu iki adım arkadan izliyordu. Ovayla oduncular köyünün tam ortasında Joseph av hayvanlarını ağırlaştırdı. Birkaç ay önce, burada erkek bir panter öldürmüştü. Yırtıcı hayvanların avlarını güneşin altında çürümeye bıraktıkları bir düzlüktü burası. Düzlüğün sarı otlarının üstünde, kurumuş ve kötü kokan tüy yığınlarının ortasında sivrisinek bulutları dans eder dururdu.

– Belki ona ben anlatmalıydım, dedi Joseph. Hiçbir şey anlamamış olmalı.

– Neyi anlatacaktın?

– Onunla yatmanı niye istemediğimizi. İnsanın onun kadar parası olunca anlaması güçtür.

Düzlüğü boydan boya geçen ırmaktan hemen sonra, mango ağaçlarının reçineli kokusunu ve çocuk bağırmalarını duymaya başladılar. Ormanın bu bölümünde artık hiç güneş yoktu. Ve yeryüzünün kokusu, topraktan, tüm çiçeklerden, tüm hayvan türlerinden, öldüren kaplanlardan ve onların evrenin başlangıcındaki ayrımlaşmamış, etleri güneşle olgunlaşmış masum avlarından kaynaklanıyordu.

Onlara birkaç mango verdiler. Onlar da çocuklara piliç yakalamalarında yardımcı oldular ve kadınlar piliçleri boğazlarken, Joseph erkeklere şu sıralar avın iyi gidip gitmediğini sordu. Herkes onların ziyaretinden memnundu. Onlara annelerinin nasıl olduğunu sordular. Onlara bungalov için odun sağlayan bu köyün erkekleriydi. Hepsi de oduncuydu. Vergi ödememek ve kamulaştırma tehlikesini yaşamamak için ovadan kaçarak henüz beyazların tapulaştırmadığı ormanın bu bölgesine yerleşmişlerdi.

Çocuklar ırmağa kadar Suzanne'la Joseph'e eşlik etti. Çırılçıplak ve tepeden tırnağa safrana bulanmış çocuklar ham mangoların renginde ve parlaklığındaydı. Irmaktan az önce, Joseph onları kovalamak için ellerini çırpmıştı, onlar da öyle yabaniydi ki, pirinç tarlalarındaki kimi kuşların çığlıklarını anımsatan tiz çığlıklar atarak kaçıvermişlerdi. Bu çocuklardan sıtma talanı yüzünden öyle çok sayıda ölen oluyordu ki, anne iki yıldır buraya gelmekten vazgeçmişti. Çoğunlukla o çocuklar, onları aşağıdaki toprak yoldan ayıran iki kilometrelik ormanı yardımsız geçecek kadar güçlü olacak zaman bulamadan, o toprak yolun keyiflerini öğrenemeden ölürlerdi.

Yemek masasında oturan anne asetilen lambasını henüz yakmamıştı. Hafif ateşte kuş yahnisinin piştiği ocağın

yanında, yarı karanlıkta duruyordu. Kuşkusuz onların ormana gittiğini görmüş ve Joseph'in silahını almamış olduğunu fark etmişti. Bir saattir onların dönüş yolunu gözlüyordu. Lambayı yakmamış olması da ışıktan rahatsız olmadan onların uzaktan gelmelerini görmek içindi kuşkusuz. Ancak Suzanne'la Joseph içeri girdiklerinde onlara bir şey demedi.

– Yolculuk için piliç almaya gittik, dedi Joseph.

Anne cevap vermedi. Joseph lambayı yaktı ve onbaşının pişirmesi için piliçleri aşağı indirdi. Islıkla *Ramona*'yı çalarak yukarı çıktı. Bu kez Suzanne da ıslıkla *Ramona*'yı çalmaya koyuldu. Işıktan gözleri kamaşan anne gözlerini kırpıştırdı ve çocuklarına gülümsedi. Joseph de ona gülümsedi. Artık hiç öfkesi kalmadığı açıkça görülüyordu ve sakladığı elmasın yaşamındaki tek elmas olacağından ve kaynağının kurumuş olmasından ötürü hüzünlüydü yalnızca.

– Yolda yemek için piliç almaya gittik, diye yineledi Joseph.

– Anladın mı neresi? Irmaktan sonraki köy, dedi Suzanne, ormandaki düzlükten sonra ikinci köy.

– Seni sordular, dedi Joseph.

– Silahsızdınız, dedi anne, dikkatli bir davranış değil bu, dedi anne.

– Oraya bir an önce gitmek istedik, dedi Joseph.

Joseph oturma odasına gitti ve Mösyö Jo'nun pikabını kurmaya koyuldu. Suzanne onu izledi. Anne kalktı ve masaya iki tabak koydu. Sanki karanlıktaki uzun bekleyişi onu ruhuna kadar uyuşturmuştu. Ocağı söndürdü ve iki tabağın arasına bir kahve kâsesi koydu. Suzanne'la Joseph, onu umut dolu gözlerle izliyordu, tıpkı yaşlı atı izledikleri zamanki gibi. Gülümsediği sanılabilirdi, ancak yüz hatlarını yumuşatan daha çok yorgunluktu, yorgunluk ve vazgeçiş.

– Haydi gelin, yemek hazır.

Yahniyi masanın üzerine koydu ve ağır ağır kahve kâsesinin önüne kendini bıraktı. Sonra her akşam sofra zamanı yaptığı gibi uzun uzun, ses çıkarmadan esnedi. Joseph kendi tabağına yahniden aldı, sonra da Suzanne. Anne gece için yeniden örmek üzere örgülerini çözmeye başladı. Acıkmış gibi bir hali yoktu. Bu gece her şey o kadar sakindi ki, oynayan duvar bölmelerinin sessiz çatırtısı duyuluyordu. Evin sağlam olduğu pek söylenemezdi, ayakta iyi duruyordu. Anne evi yapmakta çok acele etmişti ve odunlar yaşken çalışılmıştı. Birçok döşeme yarılmış ve birbirinden ayrılmıştı, öyle ki şimdi yattıkları yerden sabah günün ağardığını görebiliyorlardı, gece de avcılar Ram'dan dönerken farları odaların duvarlarını yalıyordu. Ancak bu durumdan yakınan bir tek anneydi. Suzanne'la Joseph bunun böyle olmasını yeğliyorlardı. Deniz tarafında gök büyük kızıl şimşeklerle aydınlanıyordu. Yağmur yağacaktı. Joseph aç kurt gibi yiyordu.

– Çok lezzetli.

– Güzel olmuş, dedi Suzanne, şahane.

Anne gülümsedi. Çocuklar iştahla yemek yediğinde hep mutlu olurdu.

– Bir damla şarap koydum da ondan.

Yahniyi onların dağdan dönmesini beklerken yapmıştı. Kilere gitmiş, bir şişe beyaz şarap açmış ve büyük bir dikkatle yahniye damlatmıştı. Suzanne'a çok sert davrandığında ya da biraz bıkkın olduğunda ya da biraz fazla hüzünlü olduğunda, yoğunlaştırılmış sütle tapyoka ya da muz kızartması ya da kuş yahnisi hazırlardı. Kötü günler için bu keyfi yedekte tutardı her zaman.

– Sevdinizse yeniden yaparım.

Hepsi kuş etinden aldı. Böylece anne iyice gevşedi.

– Ona ne dedin?

Joseph kımıldamadı.

– Ona anlattım, dedi Suzanne gözlerini kaldırmadan.

– Hiçbir şey demedi mi?

– Anladı.

Bir an düşündü.

– Ya yüzük?

– Onu verdiğini söyledi. Onun için bir yüzük ne ki.

Biraz daha bekledi.

– Joseph sen ne düşünüyorsun?

Joseph duraksadı, sonra kesin, beklenmedik bir ses tonuyla konuştu.

– Suzanne kimi isterse onunla olabilir. Eskiden buna inanmazdım, ama şimdi eminim. Artık onun için tasalanmana gerek yok.

Suzanne, Joseph'e hayranlıkla baktı. İnsan onun neyi aklına koyduğunu asla bilemezdi. Yalnızca anneyi yatıştırmak için konuşmuyordu belki de.

– Ne diyorsun sen? diye sordu Suzanne.

Joseph gözlerini kardeşine çevirmedi. Sözü ona değildi.

– O işini biliyor. Kimi isterse, ne zaman isterse...

Anne neredeyse acılı bir şiddetle Joseph'e baktı sonra, ansızın gülmeye başladı.

– Belki de doğru bu söylediğin.

Suzanne yemek yemeği kesti, sandalyesine yaslandı ve bu kez o da kardeşine dikkatle baktı.

– Onu nasıl elde ettiğine bakmalı, dedi anne.

– İstemesi yeterli, dedi Joseph.

Suzanne kalktı ve güldü.

– Joseph için de, dedi, artık böyle davranmamalısın, dedi.

Anne bir anda yeniden ciddileşti ve dalgınlaştı.

– Evet hep dert ettiğim doğru...

Hemen ardından hafif bir coşkuya kapıldı.

– Sanki zenginlerden başka insan yok, diye bağırdı. Önüne çıkan ilk zengine kendini kaptırmamak gerek.

– Lanet olsun, dedi Joseph, bir tek zenginler yok, başkaları da var, biz varız, biz de zenginiz...

Anne büyülenmişti.

– Biz mi zenginiz? Zengin mi?

Joseph masanın üstüne bir yumruk indirdi.

– Insan isterse zengindir, dedi Joseph, istersek biz de ötekiler gibi zengin oluruz, lanet olsun, istemek gerek, insan sonra olmak istediğini oluyor.

Gülüyorlardı. Joseph masanın üzerine büyük yumruklar indiriyordu. Anne ona karışmıyordu.

Joseph, işte sinemanın kendisiydi.

– Belki de doğru bu, dedi anne, gerçekten istersek zengin oluruz.

– Lanet olsun, dedi Joseph, işte o zaman ötekileri ezeceğiz yollarda, gördüğümüz her yerde onları ezeceğiz.

İşte böyle, Joseph bazen bu tuhaflığa kapılırdı. Bunun çok seyrek olduğu doğruydu, Joseph böyle yapınca sinemadan çok daha iyi olurdu.

– Ah, evet doğru, dedi anne, onları ezeceğiz, ne düşündüğümüzü onlara söyleyeceğiz ve onları ezeceğiz...

– Sonra boş vereceğiz onları ezmeyi filan, dedi Suzanne. Neyimiz varsa hepsini onlara göstereceğiz, ama biz onlara vermeyeceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

Geniş ve güzel bir ırmağın iki yanında uzanan yüz bin nüfuslu büyük bir kentti burası.

Tüm sömürge kentlerinde olduğu gibi burada da iki kent vardı; beyaz kent ve öteki. Beyaz kentte de farklı bölgeler vardı. Villalardan, evlerden oluşmuş zengin semt çevresi en geniş ve en havadar olanıydı, ancak kutsallıktan kopuk bir yanı vardı. Kent kütlesinin her yönden sıkıştırdığı merkezden ise her yıl gittikçe yükselen binalar fışkırıyordu. Orada genel valilerin sarayları, resmi iktidar değil, gizil iktidar, bu kutsal kentin rahipleri, para babaları bulunurdu.

Dünyadaki tüm sömürge kentlerinin beyaz semtleri o yıllarda hep mükemmel derecede temizdi. Yalnızca kentler değil, beyazlar da çok temizdi. Gelir gelmez küçük çocuklara yapıldığı gibi her gün yıkanmayı, sömürge üniforması, dokunulmazlık ve saflık rengi beyaz takım elbise giymeyi öğrenirlerdi. İşte o zaman ilk adım atılmış olurdu. Aradaki mesafe de aynı oranda artardı; onlarla gökyüzünün yağmuru ve derelerle ırmakların balçıklı suyuyla yıkanan ötekiler arasındaki, beyazın beyaza olan farkı, katlanarak artardı. Beyaz aslında son derece kirleticidir.

Böylece, beyazlar, villalarının gölgesinde uyuklayarak dinlenen bu narin giysili yırtıcı hayvanlar, bir anda kendilerini hiç olmadıkları denli beyaz, yıkanmış, yenilenmiş görmeye başlarlardı.

Zengin semtte yalnızca servet sahibi beyazlar otururdu. Beyaz girişimin insanüstü boyutunu göstermek istercesine semtin sokak ve kaldırımları çok genişti. Aşırılığa varan ve gereksiz bir uzam, hareketsiz iktidar sahiplerinin

umursamaz adımlarına sunulmuştu. Caddelerdeyse, onların kauçuklanarak su geçirmez kılınmış arabaları etkileyici bir yarı sessizlik içinde kayarcasına giderdi.

Bunların tümü asfaltlanmış, kaldırımlarla çevrelenmiş ve genişti. Kenarında pırıl pırıl, üstü açık taksi kuyruklarının boylu boyunca dizildiği kaldırımlar çimen ve çiçek tarhlarıyla ikiye bölünmüştü. Günde birçok kez sulanan bu yeşil ve çiçekli sokaklar, içinde beyazların nadir türlerinin kendilerine özenle baktığı kocaman bir hayvanat bahçesinin yolları gibi son derece bakımlıydı. Zengin semtin merkezi onların gerçek tapınağıydı. Yalnızca merkezde onların kafelerinin geniş terasları demirhindi ağaçlarının gölgesi altında uzanırdı. Orada, akşamları kendi aralarında buluşurlardı. Yalnızca garsonları yerlilerdendi, ancak beyazların kılığındaydılar, onlara smokin giydirilmişti, tıpkı oradaki saksılara yerleştirilmiş palmiyeler gibi. Gece geç saatlere kadar, saksılı palmiyelerle smokinli garsonların ardında pernod'ları, viski-sodaları ya da martelperrier'leri emen, hasır koltuklarına gömülmüş beyazlar geri kalan her şeyle uyum içinde tam bir sömürgeci yaşam sürüyorlardı.

Arabaların, vitrinlerin, yıkanmış asfaltın pırıltısı, takım elbiselerin çarpıcı beyazlığı, çiçek tarhlarının sular sızan tazeliği, zengin semti, beyaz ırkın katışıksız bir huzur içinde kendi varlıklarının kutsal bir görüntüsünü sergiledikleri büyülü bir keyif dünyasına dönüştürüyordu. Bu sokağın mağazalarında, moda, parfümeri, Amerikan tütünü gibi işe yarar hiçbir şey satılmazdı. Burada para bile bir işe yarıyor olamazdı. Beyazların zenginliği onlara ağır gelmemeliydi. Burada her şey seçkinlikti.

Bolluk dönemiydi. Yüz binlerce işçi, yüz bin hektar kırmızı toprağın üstündeki ağaçları sütünü akıtmak için kesiyor, inanılmaz zenginlikte birkaç yüz beyaz tarım işletmecisinin eline geçmeden önce tesadüfen kırmızı diye adlandırılmış yüz bin hektar toprak üstündeki ağaçları yarmak için kanlarını akıtıyorlardı. Ağaçların sütü akıyor-

du. Kan da. Ancak tek değerli olan bitki sütüydü, tekrar tekrar biriktiriliyor, para ediyordu. Kan akıp yitiyordu. Onlardan birçoğunun bir gün bunun bedelini istemeye gelebileceği akla getirilmiyordu.

Tramvay yolunun zengin semtten geçmesi özenle engellenmişti. Kaldı ki herkesin arabayla gezdiği bu semtte tramvaylara gerek yoktu. Yalnızca yerliler ve yoksul semtlerdeki beyaz ayaktakımı tramvaya binerdi. Hatta bu tramvayların güzergâhıydı zengin semt cennetinin sınırlarını kesin bir çizgiyle belirleyen. Hepsi de merkeze en az iki kilometre uzakta olan istasyonlarıyla tramvaylar, bu cennetin çevresini kendi içine dönük bir çizgi boyunca onlara zarar vermeden dolaşırdı.

Tozdan beyazlaşmış, baş döndürücü güneşin altında can çekişen bir yavaşlıkla, demir uğultusu içinde sürünen bu tıklım tıklım tramvaylara bakarak öteki, beyaz olmayan kente ilişkin bir fikir edinilebilirdi. Sömürgenin bağlı olduğu başyurtta hizmet dışı kalmış, bu nedenle de ılıman ülkeler için kullanıma uygun duruma getirilmiş eski tramvaylar, sömürgelerin anavatanında elden geçirilerek yeniden hizmete sokulmuştu. Bunları kullanan yerli sabah erkenden böbürlenerek kondüktör kıyafetini giyiyor, saat ona doğru da sırtından çıkarıp atıyordu, yanına giysiyi koyuyor ve her istasyonda kocaman bir kâse yeşil çay karşılığı yaptığı hizmetini değişmez bir biçimde, kan ter içinde, çıplak üstle bitiriyordu. Göreve başladığının daha ilk günlerinde soğukkanlılıkla kabininin tüm camlarını kırarak kendine sağladığı hava akımında ter atmak ve serinlemek içindi böyle soyunması. Aynı biçimde yolcular da içinden canlı çıkabilmek için vagonların camlarını kırmak zorunda kalmışlardı. Bu önlemlerin alınmasıyla tramvaylar iş görmeye başlamıştı. Çok sayıda ve her zaman ağzına kadar dolu olan bu tramvaylar sömürgeci atılımın simgesi olmuştu. Yerlilere ayrılmış bölgenin genişlemesi ve sürekli gerilemesi bu kurumun inanılmaz başarısını açıklıyordu. Bu yüzden beyaz olma onurunu taşıyan hiç kimse bu

tramvaylara binmeyi göze alamazdı, yoksa orada bir kez görülmesiyle rezil olur, sömürgeci çehresini yitirebilirdi.

Burası zengin mahallesiyle, servet sahibi olamamış, sömürgecilerin yüzkarası beyazların bir tür sürgün gibi yaşadılar yerli mahalleler arasındaki bölgeydi. Burada yollar ağaçsızdı. Çimler yok olmak üzereydi. Beyazların mağazaları yerlerini yerli dükkânlarına bırakmıştı, Mösyö Jo'nun babasıydı bu parlak buluşun sahibi. Sokaklar ancak haftada bir kez sulanırdı. Oyun oynayan ve cıvıl cıvıl öten bir çocuk kalabalığıyla ve cayır cayır tozun içinde boğazları yırtılırcasına bağıran sokak satıcılarıyla kaynıyordu sokaklar.

Anne, Suzanne ve Joseph'in indikleri Hôtel Central işte bu bölgede bulunuyordu, bir yanıyla ırmağa, öteki yanıyla da kentin bu yöresini dolaşan tramvay hattına bakan, giriş katı fiks mönülü karma lokantalar, esrar tekkeleri ve Çin bakkallarıyla dolu yarım daire biçiminde bir binanın birinci katındaydı.

Bu otelin belli sayıda sürekli müşterileri de vardı: Ticaret mümessilleri, kendi paralarıyla oturan iki orospu, bir terzi kadın ve çok sayıda gümrük ve postada çalışan küçük memurlar. Geçici süre kalan müşterilerse yine bu memurlardan yurduna geri dönme durumunda olanlar, avcılar, tarım işletmecileri ve ulaşım dolayısıyla gelen deniz subayları, özellikle de her ulustan orospulardı; bu sonuncular zengin semtin genelevlerine ya da Pasifik hatlarının tüm mürettebatının düzenli aralıklarla döküldüğü liman genelevlerine kapanmadan önce bu otele az çok uzunca bir süre staj yapmaya gelirlerdi.

Eski bir sömürgeci, altmış beş yaşındaki Madam Marthe limandaki bir genelevden dosdoğru buraya gelmiş, Hôtel Central'ı işletmeye başlamıştı. Carmen adında bir kızı vardı, onun kimden olduğunu asla bilememişti ve kendisininki gibi bir yazgıyı yaşamaması için yirmi yıllık orospuluğu boyunca yeterince para biriktirerek sömürge-

nin Otelcilik Ortaklığı'ndan hisse senedi satın almış ve bu sayede otel yönetimine gelebilmişti.

Carmen şimdi otuz beş yaşındaydı. Kendisine Matmazel Carmen derlerdi, onu kısaca önadıyla çağıran yalnızca otelde sürekli oturanlardı. İyi kalpli, annesine karşı saygı dolu bir kızcağızdı, Hôtel Central'ın hassas yönetimini artık annesinden tümüyle ve tek başına devralıyordu. Carmen oldukça uzun boylu, bakımlıydı; küçük, ancak içtenlikli ve duru mavi gözleri vardı. Doğuştan gelen bir talihsizlik sonucu fazlaca çıkıntılı bir çenesi olmasaydı fena sayılmazdı, onun sanki sürekli biçimde dişlerini göstermek istiyormuş gibi durmasını sağlayan geniş ve sağlıklı bir diş yapısı bu çıkıntıyı biraz olsun unutturuyor ve onun ağzını doymak bilmez, etobur ve sevimli bir ağza dönüştürüyordu. Ancak Carmen'i Carmen yapan, onu yeri doldurulmaz kişi yapan, yöneticiliğine de yeri doldurulmaz çekicilik veren şey, bacaklarıydı. Gerçekten de Carmen'in olağanüstü güzellikte bacakları vardı. Ve bu bacaklara eş güzellikte bir yüzü olsaydı eğer –keşke öyle olsaydı– çok zaman önce, bir banka müdürü ya da kuzeyli zengin bir tarım işletmecisi onu mücevherle, ama daha da çok skandal zaferleriyle donatıp zengin semte yerleştirir, o da bunları, kişiliğini yitirmeden pekâlâ taşıyabilirdi. Ancak öyle olmadı, Carmen'in yalnızca bacakları vardı ve büyük olasılıkla yaşamının son günlerine kadar Hôtel Central'ın yönetimini üstlenecekti.

Carmen günün en önemli bölümünü, otelin bir ucu yemek salonuna öteki ucu da açık bir terasa bakan, iki yanında odaların dizildiği upuzun koridorunda gidip gelerek geçirirdi. Bu koridor, yalnızca iki ucu aydınlık bu içi boş tünel doğallıkla Carmen'in çıplak bacaklarına uygundu ve bu bacakların olağanüstü profili gün boyu bu koridorda belirip dururdu. Böylece Hôtel Central müşterilerinden hiçbiri ne kadar karşı koysa da, bu bacakları görmezden gelemezdi ve bu müşterilerden bazıları sürekli olarak bu bacakların baş döndürücü imgesiyle yaşardı. Carmen de

geri kalan özelliklerine karşı çıkma düşüncesiyle, canlı kişiliğine de uygun olarak öyle kısa etekler giyiyordu ki dizleri tümüyle görülebiliyordu. Dizleri mükemmel, pürüzsüz, yumuşak, esnek, zarifti. Yalnızca bu bacaklar uğruna Carmen'le yatılabilirdi. Onların güzelliği, ustalıkla eğilip bükülme, yürüyüş, duruş, hareket ediş biçimi uğruna. Kaldı ki bu oluyordu da. Bu bacaklar ve onları bu kadar ikna edici kullanma biçimi yüzünden Carmen'in zengin semte gidip sevgili aramayı gereksiz bulacak kadar yeterli sayıda sevgilisi vardı. Böyle gerçek bacaklara sahip olmanın getirdiği zarafet öyle gerçek, öyle somuttu ki sevgililerinin tümü otelin sadık birer müşterisi oluyor, hatta bazıları Pasifik'te iki yıl boyunca yolculuk ettikten sonra hep Hôtel Central'a dönüyorlardı. Otel esenlikli bir yer olmuştu. Carmen'in yaşama felsefesi acıya dönük değildi, denilebilir ki fazla direnmeden yazgısını kabullenmişti ve keyfini kaçıracak her tür bağlantıya karşı canla başla kendini koruyordu. Dostlarının bitmek bilmez geliş gidişlerinden doğmuş, gerçek bir orospunun kızıydı, kazançla duyguyu karıştırmayan, çılgınca özgürlüğüne düşkün biriydi. Yine de tercihleri, dostlukları ve kuşkusuz aşkları olmasını engellemezdi bu, ancak aşkta da rastlantısal olanı yeğlerdi.

Carmen'in anneye karşı bir dostluğu ve saygısı vardı. Kentte her kaldığında ona ırmağa bakan taraftan sakin bir oda ayırır ve tramvaya bakan tarafın oda parasını alırdı. Bir kez de, bundan iki yıl önce, kuşkusuz bedavaya değil, ancak soylu bir coşkuyla Joseph'i bakirliğinden kurtarmıştı. O zamandan beri Joseph her kente indiğinde birçok gece üst üste onunla kalırdı. Böyle durumlarda ondan yalnızca oda ücretini alma nezaketini gösterir ve böylece cömertliğini onunlayken aldığı zevkle gizlerdi.

Bu kez doğal olarak anne, Carmen'e elması satma görevini verdi. Oraya geldiğinin akşamı gidip Carmen'i buldu ve elması Hôtel Central'dan bir müşteriye satıp satamayacağını sordu. Carmen onun elinde böylesi değerli bir yüzüğü görünce şaşırdı.

– Mösyö Jo adında biri, dedi anne gururla, onu Suzanne'a verdi. Onunla evlenmek istiyordu, ama Suzanne istemedi çünkü Joseph hoşlanmıyordu ondan.

Carmen onların yalnızca elması satma amacıyla kente indiklerini anladı hemen. Annenin bu isteğinin önemini kavradı ve ona yardımcı oldu. Genelde otel müşterilerinin bu değerde bir yüzük için pek uygun olmadığını, ancak yine de onlara göstermeye çalışacağını söyledi. Hemen ertesi gün birkaçıyla konuştu. Bir de oteldeki bürosunda, masasının üzerine, iyice görülecek bir yere şu ilanı astı: 'Satılık muhteşem elmas. Özel bir fırsat. Başvurular büroya.'

Ancak sonraki günlerde kimse ilanı umursamadı. Carmen umutlu olduğunu, ilana artık gerek olmadığını, aktarma için limana inen deniz subaylarının çılgınlıklar yapabileceğini söyledi. Bir yandan da annenin onu bir mücevherci ya da elmasçıya satmaya çalışmasını ve gündüzleri elmasla annenin ilgilenmesini, otelde satılma olasılığını da yitirmemek amacıyla akşamları onu kendisine getirmesini önerdi.

Oysa bu yürütme planı üç günün sonunda hiçbir sonuca varmadı.

Mösyö Jo'nun ipek kâğıda sardığı yüzüğü çantasına koyan anne, onu Mösyö Jo'nun dediği fiyata, yirmi bin franga satmaya çalışmak üzere kent sokaklarını arşınlamaya başladı. Ancak ilk gittiği elmasçı on bin frank önerdi. Elmasın bir kusuru, bir 'kurbağa'sı olduğunu, bunun da elmasın değerini önemli ölçüde azalttığını söyledi. Anne ilkin elmasçının sözünü ettiği bu sözde kurbağaya inanmadı. Yirmi bin frank istiyordu. Ancak ikinci elmasçıya gidip de aynı kurbağadan söz edildiğini duyunca kuşkulanmaya başladı. Elmasların içinde yolunu şaşırmış kurbağaların olabileceğini hiç duymamıştı, bunun nedeni de basitti, kendisinin ne kurbağalı ne de kurbağasız hiç elması olmamıştı. Yine kurbağadan söz eden dördüncü elmasçıdan sonra Mösyö Jo'nun kişiliğiyle böyle imalı ad taşıyan bir kusur arasında bir bağıntı düşünmeye başladı. Üç günlük girişimlerin sonunda bu bağıntıyı bulanık da olsa adlandırmaya başladı.

– Beni şaşırtmıyor bu, dedi, ummalıydık böyle bir şeyi.

Ve bir süre sonra bu bağıntı öyle derinlemesine anlam kazandı ki, Mösyö Jo'dan söz ettiğinde onun adını unuttuğu, yerine elmasın kusuruyla aynı adı kullandığı oluyordu.

– Bu kurbağadan daha ilk günden kuşkulanmalıydım, onu ilk kez Ram hanında gördüğümde.

Bu aldatıcı ışıltıları olan elmas, milyonları insanın gözünü boyayabilen bir adamın elmasıydı, açıkça elde edile-

Fransızca 'crapaud' sözcüğü, elmaslar için kusur anlamına gelen teknik olmayan bir terim. Biz bağlama uygunluk açısından sözcüğü olduğu gibi kullandık. Türkçede 'pike dışında bu tür bir karşılık yok. (Çev.)

bileceği sanılan milyonları olan bir adamın. Ve sanki Mösyö Jo onları çalmışçasına anne güçlü bir tiksinme duygusuna kapılmıştı.

– Kurbağaya kurbağa, diyordu, birbirlerinin değerindeler. Ona göre ikisi de aynı iğrençlikteydi.

Ote yandan hep yirmi bin frank istiyordu, 'bir kuruş aşağı değil.' Gözü dönmüştü. Hep kıyasıya uğraşıyordu, onun bu tuhaf gözü dönmüşlüğü başarısızlıklarının sayısı oranında artıyordu. Elmasa biçilen değer düştükçe, o da yirmi binde diretiyordu. Beş gün boyunca elmasçıdan elmasçıya dolaştı durdu. Önce beyazlara gitti. Olabildiğince doğal bir havayla dükkâna giriyor ve bundan böyle onun için önemi kalmayan bu aile mücevherinden kurtulmak istediğini anlatıyordu Görmek istiyorlardı, o da yüzüğü çıkarıyordu, lupu alıyorlardı, elması inceliyorlardı ve kurbağayı görüyorlardı. Sekiz bin frank veriyorlardı. On bir bin frank veriyorlardı. Sonra altı bin... Elması yeniden çantasına koyuyor, hızla dükkândan çıkıyor ve B.12'de Joseph'le kendisini beklemekte olan Suzanne'ı paylıyordu. Suzanne sanki bilerek, Mösyö Jo'nun sunduğu üç elmastan en 'kötü' olanı düşünmeden alıvermişti.

Ama annenin gözü dönmüştü. Kötü ya da iyi, yirmi bin frank istiyordu.

Bütün beyaz elmasçı ve mücevhercileri dolaştıktan sonra ötekileri, beyaz olmayanları, sarı ya da siyah ırktan olanları bulmaya gitti. Bunlar da asla sekiz bin franktan yüksek bir fiyat vermiyorlardı. Ötekilerden sayıca daha çok olduklarından hepsini gezmek daha fazla zamanını aldı. Düş kırıklığı giderek artsa da istekleri hep aynıydı. Ne pahasına olursa olsun yirmi bin frangı olmasını istiyordu.

Beyaz olsun olmasın kentin tüm elmasçılarını dolaştıktan sonra kendi kendine belki de taktiğinin yanlış olduğunu düşündü. Bunun üzerine bir akşam Suzanne'a bu işi halletmenın tek yolunun Mösyö Jo'yu bulması olduğunu söyledi. Bu tasarısını yalnızca Suzanne'a açtı; ne kadar zeki olsa Joseph'in de kendine özgü budalalığı olduğunu ve her

şeyi anlayamadığından ona her şeyi söylememek gerektiğini düşünüyordu. Becerikli olmak gerekiyordu, Mösyö Jo'yu yeniden aradıklarını ve onunla yeniden eski ilişkiyi düzeltmek istediklerini hissettirmemeliydiler. Acele etmemeliydi. Bu ilişkiyi yeniden canlandırmak, yeniden onda ödüllendirici bir istek uyandırana kadar ilişkiyi kotarmak... Önemli olan buydu, onu şaşkına çevirmek, yeniden umutsuzluğa kapılıp öteki iki elması, hatta birini, ona bırakmasını sağlayacak biçimde aklını bulandırmak.

Suzanne, Mösyö Jo'yla karşılaşırsa onunla yeniden görüşmeye söz verdi, ancak onu aramayacaktı. Anne işin bu yanını üstlendi. Ancak kentte Mösyö Jo'yu nasıl bulacaktı? Haklı olarak adresini vermemişti. Anne unuttuğu elmasçıları dolaşırken bir yandan da onu aramaya koyuldu. Âşık bir genç kız gibi aynı istek ve tutkuyla onu sinema çıkışlarında bekledi, kafelerin teraslarını, sokakları, lüks mağazaları, otelleri araştırdı.

Suzanne'la Joseph elmasçılara yaptığı bitmek tükenmek bilmeyen ziyaretlerinde anneye eşlik ettiler. Ancak onların bu gayreti kurbağa öyküsüne direnemedi. İki günün sonunda bu koşuşturmaların son derece boş olduğunu açıklayarak Joseph kendi başına çekti gitti, tabii ki B.12'siyle. Anne bunu kabullenmek zorunda kaldı. Anne, Joseph'in kentte kaldığı süreyi yeterince değerlendirmemiş olmaktan ötürü sonradan duyacağı pişmanlığın, şimdi kendisinin, tek başına yürüyerek ya da tramvayla, elmasçıların şeytansı öngörülerini göğüslerken yaşadığı üzüntüye oranla çok daha büyük olacağını deneyimlerine dayanarak biliyordu. Kaldı ki, sonradan anne Mösyö Jo'yu aramaya karar verdiğinde Joseph'in yokluğunu umulmadık bir fırsat olarak gördü. Sonra kendisi de Mösyö Jo'yu artık bırakınca bu yokluk onu tümden umutsuzluğa sürükledi ve bentlerin yıkılmasından sonra yaptığı gibi yatıp bütün gün uyumasına yol açtı.

Birkaç gün boyunca Joseph her akşam Carmen'e geldi ve her sabah az bir süre de olsa anne onu görebildi. Ancak bir süre sonra, Joseph artık bir daha geri dönmedi ve kente yaptıkları bu yolculuğun en önemli olayı oldu. B.12'yle tümden ortadan kayboldu. Otelde kalmaya gelen bazı müşterilere tabaklanmış birkaç deri sattıktan sonra ve yanında yalnızca bu parayla ortadan kayboldu. Carmen bunu anneden gizlemeyi başardı, en azından anne elmasçılara başvurularıyla sonra da Mösyö Jo'yu aramayla öyle ilgiliydi ki Joseph'i her sabah görmemek onun için önemli değildi ve her akşamüstü kendisi dışarıdayken onu gördüğünü söyleyen Suzanne'la Carmen'e inanıyordu.

Her mücevherciden çıkışta Suzanne azarlanmaktan bıktığı günden başlayarak kendini doğallıkla Carmen'in ellerine bıraktı. O da Joseph'in öyle erken geri dönmeyeceğinden emin olunca annenin umut kırıcı gözü dönmüşlüğünden onu kurtarmak için tutkuyla, hatta gözüpeklikle Suzanne'ın bakımını üstlendi; sanki gerçekten de onların her biri Carmen'den değişmez biçimde aynı özveriyi bekliyordu, kızı kendi odasında yatırmak da buna dahildi. Böylece, Joseph'i keşfettikten sonra Carmen, Suzanne'ı keşfetti ve kentte kaldıkları sürece, kendi deyimiyle 'aydınlatmaya' çalıştığı, Suzanne oldu.

Suzanne'ın çok talihsiz olduğunu düşündüğü yazgısını ona anlattı ve acı sözlerle onu buna inandırmaya çalıştı. Annenin saplantısının, yalnız kalmak ve rahat rahat ölmek için en çabuk yoldan onu evlendirmek olduğunu söylüyordu. Bu bir çözüm değildi. Suzanne gibi budalalık çağındayken bu bir çözüm değildi. 'Oysa,' diyordu Carmen, 'hepimiz başta budalayızdır.' Suzanne hem zengin hem de aptal birisiyle evlenirse ancak bu bir çözüm olabilirdi, öyle birisi olacaktı ki ileride kendisinden kurtulmasını sağlayacak maddi olanakları Suzanne'a vermeliydi. Joseph ona Mösyö Jo'dan söz etmişti, o da bu işin yürümemiş olmasına biraz üzülmüştü, çünkü Mösyö Jo bu türün ideal bir örneği gibi duruyordu. 'Onu üç ayın sonunda aldatırdın, sonra da kendi kendine yürürdü...' Ancak Mösyö Jo, daha ziyade Mösyö Jo'nun babası, buna göz yummamıştı. Ve Carmen burada, kentte bile bir koca bulmanın, Mösyö Jo türü, ideal türden bir koca bulmanın güçlüğünü ona anlatmıştı. On yedi yaşında aşk evlilikleri ise söz konusu bile olamazdı. 'Sana üç yılda üç çocuk doğurtacak köşedeki gümrükçüyle aşk evliliği... Hayır.' Suzanne şimdiye kadar annenin yanında büyük bir uysallık örneği vermişti.

İşte önemli olan buydu: Her şeyden önce anneden kurtulmak gerekiyordu, çünkü o doğru olduğuna inandığı silahların dışında başka silahlarla da yaşamda özgürlüğün, onurun kazanılabileceğini anlayamazdı. Carmen anneyi,

bentlerin öyküsünü, arazinin öyküsünü, vb. iyi biliyordu. Carmen'in gözünde yakıp yıkan bir canavardı o. Ovadaki yüzlerce köylünün parasını çarçur etmişti. Hatta Pasifik'i dize getirmek istemişti. Joseph'le Suzanne'ın ona dikkat etmesi gerekiyordu. Onun başına öyle çok talihsizlik gelmişti ki, güçlü bir çekiciliği olan bir canavara dönüşmüştü ve yaşadığı talihsizliklerden ötürü onu avutmak isterken çocuklar da onu asla bırakmama, onun isteklerine boyun eğme, onun pençesinde yutulup gitme tehlikesini göze alıyorlardı.

Bir kızın annesini bırakmasının birden fazla yolu yoktu.

Anne hakkında bunları duymak Suzanne'ın canını sıksa da sonuçta doğruydu. Özellikle bentlerden beri anne tehlikeliydi. Bunun dışında, ona gereken köşedeki gümrükçü değildi kuşkusuz, ancak Mösyö Jo da değildi. Bu konuda Carmen işi basitleştiriyordu.

Carmen onun saçını yaptı, onu giydirdi, ona para verdi. İlk karşılaştığı adama kendini kaptırmamasını da öğütleyerek kentte gezinmesini önerdi. Suzanne, Carmen'in giysilerini ve parasını kabul etti.

Böylece Suzanne'ın ilk kez zengin semtte dolaşması biraz da Carmen'in öğüdüyle oldu.

Bu günün yaşamının en önemli günü olacağını, on yedi yaşında ilk kez, yalnız başına büyük bir sömürge kentinin keşfine çıkacağı gün olacağını düşünmemişti. Burada sıkı bir düzenin egemen olduğunu, birbirinden son derece farklı sınıflardan birine ait olmadıkça insanın kendini yitireceğini bilmiyordu.

Suzanne doğal bir tavırla yürümeye çalışıyordu. Saat beşti. Hava hâlâ sıcaktı, ancak öğleden sonranın ağırlığı geçmişti. Yavaş yavaş yollar öğle uykusuyla dinlenmiş ve akşam duşuyla serinlemiş beyazlarla doluyordu. Ona bakıyorlardı. Onun yaşında hiçbir beyaz genç kız zengin semtin sokaklarında yalnız başına yürümezdi. Karşılaşılan kızlarsa grup halinde, spor giysiler içinde geçip gidiyorlardı. Bazıları kollarının altında bir tenis raketiyle. Dönüp bakıyorlardı. İnsanlar dönüp bakıyorlardı. Dönüp bakarken gülümsüyorlardı. 'Bizim kaldırımlarımızda yolunu şaşırmış bu zavallı da nereden çıktı?' Kadınlar bile seyrek olarak yalnızdı. Grup halinde yürüyorlardı. Suzanne onlarla karşılaşıyordu. Amerikan sigarası kokusuyla paranın taze kokusu grupların hepsini sarmalıyordu. Suzanne tüm kadınları güzel buluyordu, onların yazlık şıklıkları onlar gibi olmayan herkes için bir aşağılamaydı. Özellikle kraliçeler gibi yürüyorlardı, konuşuyorlar, olağanüstü bir yaşam kolaylığını yansıtan genel tavırlarıyla mutlak bir uyum içinde el hareketleri yapıyorlardı. Suzanne tramvay hattından zengin semtin merkezine ilerledikçe, önce fark edilmez biçimdeydi, sonra fark edildi, kent merkezine yaklaştıkça ar-

tarak bağışlanmaz bir gerçeklik oluverdi: Gülünçtü Suzanne ve görülüyordu bu. Carmen haksızdı. Bu sokaklarda, bu kaldırımlarda, bu soylular ve kral çocukları arasında yürümek herkesin harcı değildi. Herkes aynı rahatlıkta hareket edemiyordu. İyi bildikleri bir dekor içinde ve benzerleri arasında belli bir amaca doğru yürüyormuş gibi gibi bir havaları vardı onların. Suzanne'ınsa hiçbir amacı, hiçbir benzeri yoktu ve bu tiyatro sahnesinde asla bulunmamıştı.

Boşu boşuna başka şeyler düşünmeye çalıştı.

Hep onu fark ediyorlardı.

Onlar fark ettikçe, Suzanne kepaze olduğunu düşünüyor, tam bir çirkinlik ve budalalık örneği olduğu inancına kapılıyordu. Bir kişinin onu fark etmesi yetmişti, hemen ardından herkes ona bakmaya başlamıştı. Şimdi karşılaştığı herkes önceden haberli gibiydi, tüm kent haberliydi ve onun elinden bir şey gelmiyordu, yapacağı tek şey, üzerine dikilmiş bu bakışlarla ve onlara eklenen yeni bakışlarla kuşatılmış biçimde, giderek büyüyen, yanından geçen ve arkasından onu lekeleyen kahkahaların karşısında yoluna devam etmekti. Bu durum onu öldürmezdi, ama ölmeyi ve kaldırımın kıyısındaki su yolunun içine ölerek düşmeyi ve akıp gitmeyi yeğlerdi. Utancı sürekli artıyordu. Kendinden nefret ediyordu, her şeyden nefret ediyordu, kendinden kaçıyordu, her şeyden kaçmak, her şeyden kurtulmak istiyordu. Carmen'in ona ödünç verdiği iri mavi çiçekli giysiden, fazla kısa, fazla dar şu Hôtel Central giysisinden. Şu hasır şapkadan, kimse böylesini takmıyordu. Saçlarından, kimseninki böyle değildi. Ancak bunlar bir şey değildi. Kendisiydi, tepeden tırnağa kendisiydi iğrenç olan. Gözleri yüzünden, nereye atmalı onları? Şu çöp gibi çırpı kolları yüzünden, şu densiz yüreği, şu beceriksiz bacakları yüzünden. Ya şu el çantasını kim yanında gezdirir, onun eski çantası, şu benim salak annem, ah bir geberse! İçindekilerle birlikte onu kaldırımın kıyısındaki su yoluna atmak istedi. Ancak el çantası oraya atılmazdı. Yoksa her-

kes koşar, çevresini sarardı. Peki. O halde yavaş yavaş ölmeye bırakacaktı kendini, yanında el çantası, su yolunun içine uzanmış bir halde, böylece onlar da gülmeyi kesmek zorunda kalacaklardı.

Joseph. O sıralar her gece Hôtel Central'a dönüyordu. Zengin semt öyle büyük değildi. Zaten Joseph zengin semtten başka nerede olabilirdi ki? Suzanne kalabalığın içinde onu aramaya başladı. Yüzünden ter akıyordu. Şapkasını çıkardı ve çantasıyla elinde tuttu. Joseph'i bulamadı, ancak ansızın bir sinema girişi buldu, içinde saklanacağı bir sinema. Seans başlamamıştı. Joseph sinemada yoktu. Kimse sinemada yoktu. Mösyö Jo bile yoktu.

Piyano çalmaya başladı. Işıklar söndü. Bu andan sonra Suzanne kendini görünmez, yenilmez hissetti ve mutluluktan ağlamaya başladı. Akşamüstü şu karanlık oturma odası bir vahaydı, yalnızların gecesi, yapay ve demokratik gece, sinemanın eşitlikçi o büyük gecesiydi, gerçek geceden daha gerçek, tüm gerçek gecelerden daha keyifli, daha avutucu, seçilmiş, herkese açık, herkese sunulan gece, tüm yardım kurumlarından ve tüm kiliselerden daha çok iyilik dağıtıcı, tüm utançların yatıştığı, tüm umutsuzlukların kaybolduğu ve tüm gençliğin ergenliğin korkunç kirinden arındığı geceydi.

Genç ve güzel bir kadın. Saray giysisi içinde. Onu başka bir giysiyle düşünmek olanaksız, onun üzerindekinden, görülenden başka hiçbir şeyle düşünülemez o. Erkekler onun için ölüyor, onun ağına düşüyorlar ve o, bu kurbanların ortasında yürüyor, mesafeli, umursamaz ve alabildiğine güzel. Ve işte bir gün kimseyi sevmemenin acısını duyuyor. Tabii ki çok parası var. Yolculuk ediyor. Aşk onu Venedik Karnavalında bekliyor. Öteki yakışıklı. Koyu renk gözleri, siyah saçları, sarı peruğu var, çok soylu. Önce ne yapmış olurlarsa olsunlar işin tamamı olduğu biliniyor bu erkekle. İşte büyülü olan bu, bunu kadından önce biliyor izleyen, ona haber vermek istiyor. Bir fırtına gibi geliyor ve tüm gökyüzü kararıyor. Epey gecikmeden

sonra, iki mermer sütun arasında birbirlerine sarılıyorlar, kanalda sokak lambaları ışığında gölgeleri oynaşıyor, böyle şeyleri bu lambaların aydınlatması bir gelenek. Erkek, 'Sizi seviyorum, diyor. O, 'Ben de sizi seviyorum,' diyor. Bekleyişle kararan gökyüzü birden aydınlanıyor. Böyle bir öpücük yıldırım gibi çakıyor. Sinema salonuyla perdenin muhteşem buluşması. Onların yerinde olmak isterdi izleyiciler. Ah, hem de nasıl! Bedenleri birbirine dolanıyor. Ağızları bir karabasanın ağırlığıyla birbirine yaklaşıyor. Birbirlerine değecek kadar yaklaşınca da izleyicinin gözünde bedenleri yok oluveriyor. İşte o zaman, bedenlerinden koparılmış bu kafalarla ilgili, görülemeyecek şeyler görüyor izleyenler, karşı karşıya gelmiş dudakların aralanmasını, daha aralanmasını, çenelerin tıpkı ölümdeki gibi çözülmesini ve başların ani ve kaçınılmaz bir hareketle kendilerini bırakmasıyla, dudakların ahtapot vantuzları gibi birbirine kenetlenmesini, birbirini ezmesini, açlıktan başı dönmüşçesine bir yeme isteğiyle, karşılıklı ve tam bir emme ediminde yitip gitmesini görüyorlar. Organların kesinlikle doğrulayamayacağı, olanaksız, saçma bir ideal. Oysa izleyiciler yalnızca bunun başlayışını görmüş olacaklar, başarısız sonunu ise hiç bilemeyecekler. Çünkü perde aydınlanıyor ve kefen beyazı bir renge bürünüyor.

Henüz erkendi. Suzanne sinemadan çıktıktan sonra zengin semtin anacaddesini bir daha tırmandı. Film oynarken gece olmuştu ve sanki sinema salonunun gecesi, filmdeki aşk gecesiydi dışarıda süren. Sakinleşmişti ve kendine güveni gelmişti. Joseph'i aramaya koyuldu, ancak az önceki nedenlerle değil, geri dönmek istemiyordu. Ve Joseph'le karşılaşmayı hiç bu kadar istememişti.

Sinemadan çıktıktan yarım saat sonra onunla karşılaştı. Suzanne yürümekte olduğu ve rıhtımlara inen cadde üzerinde B.12'yi gördü. Araba çok ağır gidiyordu. Suzanne kaldırımda dikildi ve Joseph'in, ona sesini duyuracak kadar yaklaşmasını bekledi.

Yanında, sıkış tepiş iki kadın oturuyordu. Hemen yanında olanı Joseph'e sarılmıştı. Joseph'in hali bir hoştu. Sarhoş ve mutlu bir havası vardı.

B.12'yle karşılaşacağı sırada Suzanne kaldırımın kenarına koştu ve "Joseph!" diye bağırdı. Joseph duymadı. Ona sarılan kadınla konuşuyordu.

Öte yandan yol tıkalıydı ve Joseph çok ağır ilerliyordu.

Suzanne yeniden bağırdı: "Joseph!" Birçok kişi durmuştu. Suzanne arabayı izlemeye çalışarak kaldırım boyunca koşuyordu. Ancak Joseph onu duymuyor ve görmüyordu. O zaman, üst üste iki kez ona seslendikten sonra, durmadan bağırmaya başladı: "Joseph, Joseph!"

"Bir daha sesimi duymazsa ben de onu durdurmak için kendimi arabanın üstüne atarım."

Joseph durdu. Suzanne da durdu ve ona gülümsedi. Sanki uzun zamandır, şöyle böyle çocukluklarından beri birbirlerini görmemişçesine şaşırmış ve mutluydu. Joseph kenarda durdu. B.12 değişmemişti. Demir tellerle tutturulmuş kapılar ve Joseph'in bir öfke anında üzerindeki ıvır zıvırı söküp attığı paslanmış ve çıplak motor kapağı hep aynıydı.

– Ne yapıyorsun burada? diye sordu Joseph.

– Geziyorum.

– Lanet olsun, çok acayip giyinmişsin.

– Bana bu giysiyi Carmen verdi.

– Ne yapıyorsun burada? diye sordu yeniden.

Kadınlardan biri Joseph'e birşeyler sordu, o da:

– Kızkardeşim, dedi.

İkinci kadın birinciye sordu:

– Kimmiş?

– Hemşiresiymiş, dedi birinci kadın.

İkisi de Suzanne'a biraz çekingen bir dostlukla gülümsüyorlardı. Yüzleri boyalıydı ve biri yeşil, öteki mavi, bedenlerine yapışmış giysileri vardı. Joseph'e sarılmış olan daha gençti. Gülümsediğinde yanda bir dişinin eksik oldu-

ğu görülüyordu. İkisi de limandaki bir genelevden geliyor olmalıydılar, kimbilir Joseph onları nereden bulmuştu, belki de bir sinema önünde.

Joseph, canı sıkkın, arabanın içinde duruyordu. Suzanne arabaya binmesini söylemesini bekliyordu. Ancak Joseph'in buna pek niyeti olmadığı açıkça görülüyordu.

– Ya anne? diye sordu, yine birşeyler sormuş olmak için, niçin yalnızsın sen?

– Bilmiyorum, dedi Suzanne.

– Ya elmas? diye sordu, birdenbire söz dağarındaki yeni sözcüğü kullanarak.

– Satılmadı, dedi hemen Suzanne.

Joseph'in yanında, dirseğiyle arabaya yaslanmış duruyordu. Binmeye çekiniyordu. Joseph bunu iyice görüyordu ve canını giderek daha da sıkıyordu bu durum. İki kadın olan bitenin farkında değilmiş gibiydi.

– O zaman hoşça kal, dedi sonunda.

Suzanne birden kolunu araba kapısından çekti.

– Güle güle.

Joseph ona baktı, canı sıkılmıştı. Duraksadı.

– Nereye gidiyorsun böyle?..

– Nereye gidiyorsam gidiyorum, dedi Suzanne, nereye istiyorsam oraya.

Joseph iyice duraksadı. Suzanne uzaklaştı.

– Suzanne! diye hafif bir sesle bağırdı.

Suzanne cevap vermedi. Joseph ikinci kez ona seslenmeden arabayla yavaşça yola koyuldu.

Suzanne, Katedral Meydanına kadar cadde boyunca yürüdü. Joseph'ten nefret ediyordu. Şimdi, yürürken karşılaştığı bakışların farkına varmıyordu artık, belki de gece olduğundan daha az dikkat çekiyordu. En azından anne geçiverseydi şuradan. Ancak bunu ummanın yararı yoktu. Anne oradan hiç geçmezdi, çünkü burası bir gezinti yeriydi; o kurbağasıyla, elmasıyla kenti dolaşıyordu. Sonra Mösyö Jo'yu arıyordu, Mösyö Jo'yu kovalıyordu. Kentte kaybolmuş, orospuluğunun farkında olmayan, bir tür yaş-

lı orospuydu. Eskiden bankaları dolaşırdı, şimdi elmasçıları. Onu yiyip yutacaklar. Uzun süredir, öyle yorgun dönüyordu ki, çoğu kez yemek yemeden ve ağlayarak yatıyordu, gerçekten de ya bankalar ya da elmasçılar yüzünden ölüp gidecek gibiydi. Ancak yine de ayağa kalkabilmiş ve hep o kötü huyuna kavuşarak, olanaksızı istemeyi, kendi deyişiyle 'hakları'nı istemeyi sürdürmüştü.

Suzanne katedral boyunca uzanan meydanda bir sıranın üzerine oturdu. Hemen dönmek istemiyordu. Anne yine bağıracaktı, ya kendisine, ya Joseph'e. Yakında Joseph'in işi bitecekti ve basıp gidecekti. Şimdi Joseph'te biraz vicdan azabı vardı, ancak birazdan aşkın berbat kabalığıyla, ayaktakımına karışıp unutup gidecekti. Artık Joseph yoktu. Ne derse desin, anneyle uzun bir süre ilgilenmeyecekti ve onun ölümünü kendi elleriyle hazırlamaya başlamıştı bile. O bir yalancıydı. Çok yalancı vardı. Özellikle de Carmen.

Joseph onunla sinemada karşılaşmıştı. Sigara üstüne sigara içiyordu ve yanında ateşi olmadığından Joseph'ten almıştı. O da her seferinde Joseph'e sigara ikram etmişti. Joseph de durmadan sigara içmişti. Çok güzel ve çok pahalı sigaralardı bunlar, sigaraların en pahalısı, şu ünlü 555'lerdendi kuşkusuz. Sinemadan birlikte çıkmışlar ve o zamandan beri birbirlerinden hiç ayrılmamışlardı. En azından Carmen'in Joseph'le ilgili özetle anlattığı böyleydi.

– Öyle bir noktadaydı ki, sigaralar yetti, diye de ekliyordu.

Joseph'le zengin semtte karşılaştığını ve onun kendisine her şeyi anlattığını ileri sürüyordu. Ancak Carmen'in doğruyu söyleyip söylemediği nasıl bilinebilirdi? Onun kendi haber kaynakları, tuzakları vardı. Joseph'in nerede olduğunu bile biliyor olmalıydı, ancak söylemiyordu. Ve yedi gün, yedi gece boyunca Joseph Hôtel Central'da gözükmedi.

Anne elmasçı ve mücevhercilerle işini neredeyse bitirmişti. Artık yalnızca otel müşterilerine, Carmen'e güveniyordu. Arada sırada, bir anda aklına gelip, çok üstüne düşmediği bir elmasçıya gidiyordu yine, ancak artık tüm gününü kenti dolaşarak geçirmiyordu. Mösyö Jo'yu da aramıyordu artık. Onu çok aramış ve artık ondan bıkmıştı, tıpkı bir sevgiliden bıkıldığı gibi. Joseph döner dönmez, ilk gün gittiği ve ona 'kurbağa' için on bir bin frank veren elmasçıya gideceğini ve ovaya döneceğini söylüyordu. Şimdi zamanının önemli bölümünü Joseph'in dönüşünü beklemekle geçiriyordu. Joseph'in kaybolduğu güne kadar olan oda ve konaklama parasını ödemişti. Sonra artık para

ödememeye karar vermişti. Carmen'e artık parası kalmadığını söylüyordu. Carmen'ın, Joseph'in yerini çok iyi bildiğine, ancak asla bir şey söylemeyeceğine ilişkin kuşkuları vardı, böylece Carmen, Joseph'in istediği kadar zevkini tatmin etmesine göz yumduğu süre içinde kendisine ödeme yapılamamasını da üstü kapalı bir biçimde kabullenmiş oluyordu. Öte yandan, anne günde yalnızca bir öğün yemek alıyordu, bunun sıkılma duygusundan mı yoksa Carmen'e boyun eğdirmek için safça şantaj yapmaya çalışmasından mı kaynaklandığı pek belli değildi. Suzanne ise Carmen'in masasında yemek yiyor ve onun odasında uyuyordu. Anneyi akşam yemeği dışında görmüyordu artık. Aslında anne de gün boyunca uyuyordu. Her zaman, güç dönemlerde böyle uyumuşu. İki yıl önce, bentler yıkıldığında kırk sekiz saat aralıksız uyumuştu. Çocukları onun bu hallerine alışmıştı ve gereğinden fazla dert etmiyorlardı.

Zengin semtteki ilk gezinti girişiminden sonra Suzanne artık Carmen'in öğütlerine harfi harfine uymaz oldu. Her öğleden sonra oraya gitmesi, kendini sinemaya atmak içindi. Genellikle sabahları otelin bürosunda duruyordu, bazen de Carmen'in yerini aldığı oluyordu. Hôtel Central'da 'ayrılmış' altı oda vardı ve bu odaların çok işi vardı. Çoğunlukla, deniz subayları ve yeni gelen orospular buraları bir saatliğine tutarlardı. Carmen bu konuda izin elde etmişti. Oteli yönetirken en büyük geliri buradan sağlardı. Ancak buranın yönetimini bu nedenle değil, gerçekten sevdiği için istediğini ileri sürerdi. Dediğine göre, ünü iyi bir otelde sıkılırmış.

Orospular bazen yazgılarının belli olmasını bekleyerek bir ay kalırlardı. Burada çok iyi muamele görürlerdi. Aralarından bazılarının, genellikle en gençlerin, karşılaştıkları avcılarla ya da tarım işletmecileriyle gittikleri olurdu, ancak yüksek yaylalara ya da kuş uçmaz kervan geçmez yerlere alışan çok az olurdu ve birkaç ayın sonunda geri dönüp genelevlerde yeniden işe başlarlardı. Doğrudan

başkentten gelen yeniler dışında, Şangay'dan, Singapur'dan, Manila'dan, Hong-Kong'dan gelenler de olurdu. Bunlar iyice serüven düşkünü, en sürtük olanlardı. Pasifik Okyanusunun tüm limanlarına düzenli olarak giderlerdi ve hiçbirinde altı aydan fazla kalmazlardı. Bunlar dünyadaki en sıkı esrar içiciler ve Pasifik'teki tüm gemi tayfalarının ilk deneyimleriydi.

– Serseridir bunlar, derdi Carmen, ama onları yeğ tutarım.

Uzun uzadıya anlatmazdı ne demek istediğini. Orospuları sevdiğini, kendisinin de bir orospunun kızı olduğunu söylerdi, ancak onları yalnızca bu nedenle sevmediğini, sömürge denilen bu koca genelevde en dürüst, en temiz olanlar onlar olduğu için sevdiğini söylerdi.

Kuşkusuz Carmen oraya gelen tüm orospulara ne yapıp edip kendilerine elmasın armağan edilmesini sağlamalarını öğütlüyordu. Onlara ayrılmış odaların hepsine bürosundaki ilanın bir eşini asmıştı. Hatta işi annenin durumunu anlatmaya kadar vardırıyordu.

– Ne olsun işte! O kendisine elmas sunulanlardan değil, diye acı bir tavırla konuşuyordu.

Anne bu acıyı paylaşıyordu. Yine de otel, annenin istediği fiyata elması satabilme umudu olan tek yerdi. 'Burada kurbağayı ortaya çıkaracak lup yok,' diyordu Carmen. Elmasın satılması onun da kafasını kurcalayıp duruyordu, ancak anneninki gibi saplantılı bir biçimde değil. Kaldı ki Carmen hiçbir şeyi saplantıya dönüştürmezdi. Onun tek gerçek saplantısı düzenli olarak, her şeyi bırakmasını ve dışarı çıkmasını sağlayacak yeni erkeklerdi. Çoğunlukla bir gemi geldiği zamanlarda kapılırdı bu saplantıya. Akşam yemeğinden sonra giyinir, boyanır ve ırmak boyunca limana doğru uzanırdı. Otele dönerken, bir akşam, şefkatli bir coşkuya kapılıp Suzanne'a şunları söyledi:

– Göreceksin, dışarıdayken iyidirler. Erkekleri kapatmamak gerekir. En iyi sokaktadırlar.

– Nasıl yani, sokakta? dedi sıkılarak Suzanne.

Carmen gülüyordu.

Carmen'in bürosunda olmadığı zamanlar, Suzanne zengin semtin sinemalarında oluyordu. Yemekten sonra otelden ayrılıyor ve ilk gördüğü sinemaya giriyordu. Sonra ikinci sinemaya. Kentte beş sinema vardı ve programları sık sık değişiyordu. Carmen insanın sinemayı sevmesini anlıyordu ve Suzanne'a istediği kadar gidebilmesi için para veriyordu. Kendisinin ırmak boyu gezintileriyle Suzanne'ın sinemaları arasında büyük bir fark olmadığını gülümseyerek söylüyordu. Dediğine göre, gerçek sevişmeden önce sinemada sevişilirdi. Sinemanın en büyük değeri kızları ve erkekleri buna heveslendirmek ve ailelerinden uzaklaşmaları için onları sabırsızlandırmasıydı. Ve her şeyden önce aileden kurtulmak gerekliydi, eğer gerçek bir aileyse bu. Suzanne kuşkusuz Carmen'in bu öğretilerini tam olarak anlayamıyordu, ancak onun kendisine gösterdiği ilgi gururunu okşuyordu.

Her akşam geri geldiğinde Suzanne, Carmen'e Joseph'i ve elması soruyordu. Joseph geri dönmüyordu. Elmas satılmıyordu. Mösyö Jo ortaya çıkmıyordu. Ancak özellikle Joseph geri dönmüyordu. Zaman geçtikçe Suzanne, Joseph'in yaşamında giderek az bir yer tuttuğunu daha iyi anlıyordu, hatta belki de onun için hiçbir zaman var olmamış gibiydi. Bir daha dönmemesi olanaksız değildi. Annenin sonu artık önemli sorunlara bağlı değildi, Carmen'in dediği gibi. Joseph geri gelirse anne yaşayacaktı, gelmezse, ölecekti. Joseph'in başına gelen, Carmen'in uzun zaman önce başına gelen kadar önemli değildi, ancak öyle görünüyordu ki, Carmen sonuna kadar bunun izini taşıyacaktı, bu Suzanne'ın da bir gün başına gelecekti kaçınılmaz biçimde. Ayak sesleri duyulmaya başlamıştı bile. Her köşe başı, her sokağın dönemeci, günün her saati, her filmin her görüntüsü, şöyle bir görülen her erkek suratının onu Carmen'le Joseph'e yaklaştırdığını söyleyebilirdi Carmen.

Anne ona zamanını nasıl geçirdiğini hiç sormuyordu. Carmen dışında onunla ilgilenen yoktu. Çoğu kez, birşeyler konuşmuş olmak için ondan gördüğü filmleri anlatmasını istiyordu. Ertesi gün için para veriyordu ona. Onunla ilgili olarak kaygılanıyordu ve Joseph'in yokluğu uzadıkça onun da merakı artıyordu. Hatta bazen endişeleniyordu. Ne olacaktı Suzanne? Onun anneyi bırakmayı öğrenmesinin kaçınılmaz olması gerektiğini yineliyordu, özellikle de Joseph geri dönmezse.

– Sonuçta, onun mutsuzlukları çekicidir, diye yineliyordu, çekicilik nasıl unutulursa, onları da unutmak gerek. Bence onu sana unutturacak ya onun ölümü ya da bir adam olacaktır.

Suzanne, Carmen'in dik kafalılığını biraz ilkel buluyordu. Zengin semtte artık hiç gezinmediğini söylüyor, bunu ondan saklıyordu. İlk gezintisini ona anlatmamıştı, saklamak istediğinden değil, anlatılacak bir şey gibi gelmemişti ona. Aslında olanların hiçbiri onu etkilememişti ve Suzanne somut olaylar dışında başka şeyleri de kendine saklayabileceğini henüz bilmiyordu. Gerisi utanç verici ya da çok değerliydi, ne olursa olsun anlatılması olanaksızdı. Bunlardan habersiz Carmen'in, karşılaşmayı göze aldığı tek insanlığın, göz kamaştırıcı, rahatlatıcı beyazperdenin insanlığı olduğunu bilmeyen Carmen'in konuşmasına izin veriyordu.

Suzanne geri döndüğünde Carmen onu odasına sürüklüyor ve soru yağmuruna tutuyordu. Carmen'in odası onun varlığının zayıf noktasıydı. Yaşamda birçok şeye karşı direnmişti, ancak elle kukla resimleri boyanmış minderler altında ezilmiş divanların çekiciliğine, duvarlara asılmış, eski baloların kalıntısı soytarı ve kukla kılıklarına, yapay çiçeklere değil. Suzanne burada biraz boğuluyor gibiydi. Yine de burada yatmak annenin odasında yatmaktan iyiydi. Suzanne bu odanın Carmen'le Joseph'in yattıkları oda olduğunu biliyordu. Carmen onun karşısında soyunurken hep Suzanne'ın aklına bu geliyordu ve her seferin-

de yeni bir ayrıntıyla, Carmen'le değil, Joseph'le ilgili bir ayrıntıyla. Carmen uzun boyluydu, düz bir karnı biraz düşük küçük göğüsleri vardı ve bacakları olağanüstü güzellikteydi. Suzanne her gece ayrıntıları daha da derinleştiriyor ve her gece Joseph'le arasındaki fark belirginleşiyordu. Suzanne yalnızca bir kez Carmen'in karşısında soyunmuştu. Carmen ona sarılmıştı. 'Badem gibisin.' Ve gözyaşını sessizce silmişti. İşte o gece karşılaştığı ilk erkeği kendisine getirmesini istemişti. Suzanne onun istediği her şeye söz verdi. Ancak bir daha asla Carmen'in karşısında soyunmadı.

Akşam yemeği yaklaşırken Suzanne anneyi almaya odasına gidiyordu. Hep aynı şey oluyordu. Anne yatağının üzerine uzanmış, Joseph'i bekliyordu. Hep karanlıkta kalıyordu, çünkü ışığı yakmak bile istemiyordu. Yanıbaşında, başucu masasının üstünde elmas duruyordu. Uyanınca ona tiksinerek bakıyordu. Dediğine bakılırsa, 'kurbağa'ya baktıkça içinden ölmek geliyordu. 'Talihsizlik bu,' diyordu, 'istense bile olmaz.' Birkaç kez, haplarını fazla kaçırdığında yatağa işemişti. Suzanne da bir şey görmemek için pencereye gidiyordu.

– Eeee? diye soruyordu.

– Görmedim onu, diyordu Suzanne.

Ağlamaya başlıyordu. Yeniden bir hap istiyordu. Suzanne ona veriyor ve pencereye dönüyordu. Kendisine, Carmen'in kendisine söylediklerini yineliyordu.

– Er geç olacaktı bu.

Bunu bildiğini, ancak Joseph'i böyle ansızın yitirmenin yine de çok korkunç olduğunu söylüyordu. Aynı Joseph'in tonlamasıyla elmastan söz ediyordu ve Mösyö Jo'dan –onu aradığı zamanlar–. Bazen de 'Ah bir geri gelse!' derken, Joseph'ten mi yoksa Mösyö Jo'dan mı söz ettiği anlaşılmıyordu.

Hapların etkisiyle sendeleyerek ayağa kalkıyordu. Akşam yemeği için giyinmesi gerekiyordu. Uzun sürüyordu. Suzanne pencereye karşı oturuyordu. Tramvayın

uzaklaşan sesi odaya kadar geliyordu. Ancak buradan Suzanne'ın kente ilişkin gördüğü tek şey, Pasifik'ten gelen büyük yelkenli bulutuyla ve liman römorklarıyla yarı yarıya kaplı uzun ırmaktı. Carmen onun için endişelenmekte haksızdı. Bu kadar çok film, bu kadar çok sevişen insan, bu kadar çok ayrılık, bu kadar çok kavuşma, bu kadar çok öpüşme, bu kadar çok çözüm, bu kadar çok ve bu kadar çok alınyazısı, bu kadar çok acımasız, ancak kaçınılmaz, yazgısal terk edişi izleye izleye Suzanne'ın istediği bir şey vardı: Anneyi terk etmek.

Suzanne'ın Hôtel Central'da tanışacağı tek kişi Kalküta'da bir iplik fabrikası temsilcisiydi.

Sömürgeye uğramıştı ve bir hafta içinde Hindistan'a gidecekti. İş yolculukları iki yıl sürüyordu ve her iş yolculuğunda ancak bir kez bu sömürgeye uğruyordu. Her gelişinde çok genç ve olabilirse bakire bir Fransız kızıyla evlenmeye çalışmış, ancak böyle birini bulmayı başaramamıştı.

– Birisi var, belki işe yarar, demişti Carmen, Suzanne'a. Joseph hiç gelmezse eğer en azından sana bir kapı olur.

Barner, kırk yaşlarında, uzun boylu, saçları kırlaşmaya başlamış, tüvit giysili, sakin konuşan, az gülen ve oldukça gösterişli davranışları olan biriydi. Kendi ipliklerinin kalitesini övmek için on beş yıldır dünyadaki tüm dokuma fabrikalarını gezmesi boşuna değildi. Birçok kez dünya turu yapmıştı ve dünyaya bakışı özeldi, Kalküta G.M.B. fabrikasının ürettiği pamuk ipliklerine ilişkin düşünceleri gibi.

Carmen ona Suzanne'dan söz etti, o da aynı gün tanışmak istedi. Acelesi vardı. Tanışma töreni, anne yattıktan sonra, geç saatte Carmen'in odasında yapıldı. Her zaman yaptığı gibi, Suzanne Carmen'in isteğine uydu. Tanışmadan sonra Barner mesleğinden, dünyadaki iplik ticaretinden ve bu ticaretin karşıladığı inanılmaz tüketimden söz etti. O gecelik hepsi bu kadardı. Ertesi gün, kendi deyimiyle onu daha genişçe tanımak üzere, Suzanne'ı dışarı davet etti. Suzanne akşam yemeğinden sonra onunla buluştu.

Barner'in arabasıyla sinemaya gittiler. Çok gurur duyduğu tuhaf bir arabası vardı. Sinemanın önüne geldikten sonra Suzanne'ın karşısına dikildi ve ona arabanın olağanüstü özelliklerinin ayrıntılı bir tanıtımını yaptı. İki kişilik, kırmızı bir arabaydı, arkası büyük bir sandığa dönüştürülmüştü, Barner buraya iplik örneklerini koyuyordu. Çekmeceler, içindeki ipliklerle aynı renkteydi; sarı, mavi, yeşil, vb. Sandığın tüm arka yüzünü kaplamış otuz kadar çekmece içeriden bir anahtarın çevrilmesiyle kendiliğinden açılıp kapanıyordu. 'Bunun gibi bir başka araba daha yoktur,' diye anlatıyordu Barner ve kendisi, yalnızca kendisiydi arabayı bu biçime dönüştürmeyi akıl eden. Tam istediği gibi mükemmel olmadığını da ekliyordu: İplikleri inceledikten sonra bazen müşteriler çekmeceyı şaşırıp iplikleri uygun renkteki çekmeceye koymuyorlardı. Bu önemli bir sakıncaydı, ancak buna bir çare bulacaktı. Nasıl yapacağını biliyordu zaten: Çekmecenin dibine düz bir telle makaralar yerleştirecek, bunları da yalnızca kendisi yuvasından çıkarabilecekti. Her zaman çekmeceleri mükemmelleştirmeye çalıştığını, tüm bunların bir anda kolayca yapılmadığını söylüyordu. 'Hiçbir şey bir anda yapılmıyor,' diye kasıntılı bir havayla genelliyordu. Arabanın çevresinde yirmi kişi kadar birikmişti ve Barner kendi açıklamalarından onların da yararlanmaları için yüksek sesle konuşuyordu.

Bu arabayı görmek ve onun bundan söz edişini duymak her şeyi anlamaya yetiyordu. Bu da bır talıhsizlikti. Geriye yapılacak tek şey kalıyordu, ona kurbağayı yutturmak. Joseph aklından çıkmıyordu Suzanne'ın.

Sinemadan sonra kent dışında havuzlu bir dans kulübüne gittıler. Barner oraya duraksamadan girdi, sömürgede her kaldığında zamanını, her seferinde yeni bir Hôtel Central görevlisiyle hep aynı biçimde geçirdiği açıkça anlaşılıyordu.

Küçük bir ormanın içinde yeşile boyanmış bir bungalovdu burası. Ağaçların tepesinden sallanan kâğıt fenerler

yüzünden ortalık gündüz gibi seçiliyordu. Tek başına bu dans kulübünün adını duyuran ünlü havuz bungalov boyunca uzanıyordu. Bir derenin beslediği, kayalı büyük bir süs havuzuydu, derenin akışını havuzun kapağıyla kesmişlerdi. Böylece derinden zayıf bir akımla sürekli yenilenen su berrak kalıyordu. Üç projektör dikey olarak havuzu aydınlatıyordu, uzun sualtı otlarla örtülü havuzun kenarlarıyla dibi doğallığını korumuştu, otların arasından, sualtı çiçekleri gibi göz kamaştırarak parlayan turuncu ve mor çakıllı dibi görünüyordu. Su öyle duru ve öyle kıpırtısızdı ki dibi, sanki kristalin içine dökülmüşçesine, en ince ayrıntısına, en hassas renk ayrımına kadar görülüyordu. Projektörlerin dışında havuz, binbir renkli, havada oynaşan, ormanın yeşil göğünde sallanan kâğıt fenerlerle de aydınlatılmıştı. Ortasında yine yeşile boyanmış bir dizi kabin bulunan biçilmiş büyük çimenlikler havuzu çevreliyordu. Bazen kabinlerden birinin kapısı açılıyor ve çırılçıplak bir kadın ya da erkek bedeni beliriyordu, bu öylesine şaşırtıcı derecede beyaz ve öylesine parlak bedenlerin yanında ormanın ışıltılı gölgesi sönük kalıyordu. Çıplak beden çimenleri koşarak geçiyor ve pırıl pırıl bir su demeti fışkırtarak havuza atlıyordu. Sonra su demeti gerisin geriye havuza dökülüyordu ve mavimsi, süt kayganlığında beden suyun içinde beliriyordu. Dans kulübünün müziği ansızın duruyordu ve beden yüzerken ışıklar sönüyordu. Bazen, en gözüpek olanlar dalıyorlar ve dipteki uzun otların arasında dolanıyorlar, onların görkemli durağanlığını bozuyorlar ve ürpererek, ağır ağır su altında yüzerek kendilerini kaybediyorlardı. Sonra pırıl pırıl hava kabarcıklarının görkemli burgacından su yüzeyine çıkıyordu beden.

Dans salonunun balkonlarına dirseklerini dayamış erkekler ve kadınlar sessizlik içinde bakıyorlardı. Havuza girmek serbest olsa da böyle ortaya çıkmayı az kişi göze alıyordu. Yüzücü ortadan kaybolduktan sonra ışıklar yanıyor ve orkestra çalmaya devam ediyordu.

– Milyonerlerin eğlencesi, dedi John Barner.

Suzanne onun karşısına oturdu. Sömürgenin tüm ünlü kan emicileri, pirinç, kauçuk, banka, tefeci vampirleriyle doluydu çevreleri, ya masalarındaydılar ya da dans ediyorlardı.

– Ben içki içmem, dedi Barner, siz belki bir içki alırsınız.

– Bir konyak alırım, dedi Suzanne.

Onun sinirine dokunmak istiyordu, yine de ona gülümsedi. Kuşkusuz şimdi başkasıyla olmak isterdi, zorla gülümsemeyeceği birisiyle. Hele şimdi Joseph gitmişken, anne de ölmeyi bunca istiyorken, gerçekten her gün sıkıntı daha çok kendini duyuruyordu.

– Anneniz rahatsız mı? dedi Barner, bir şey sormuş olmak için.

– Kardeşimi bekliyor, dedi, onu hasta ediyor bu.

Suzanne, Carmen'in Barner'a birşeyler söylediğini sanmıştı.

– Nerede olduğunu bilmiyoruz, herhalde bir kadınla tanıştı.

– Yoo, diye kızdı Barner, bu bir neden değil. Ben asla annemi bırakmazdım. Annem gerçekten bir azizedir.

Annesinin azizeliği içini titretiyordu.

– Benim annem değil, dedi Suzanne. Kardeşimin yerinde ben olsaydım aynı şeyi yapardım.

Suzanne fırsatı yeniden yakaladı.

– Bir azize olduğuna inanıyorsanız, ona bunu kanıtlamanız gerek.

– Ona kanıtlamak mı? diye şaşırdı Barner. Ona bunu kanıtlıyorum. Sanırım annemi hiç ihmal etmediğimi söyleyebilirim.

– Ona güzel bir armağan almalısınız, sonra içiniz rahat eder.

– Anlamıyorum, dedi Barner, hep aynı şaşkınlıkla. Nasıl içim rahat olacakmış?

– Ona güzel bir yüzük verseydiniz, bir daha bir şey almanıza gerek kalmazdı.

– Bir yüzük mü? Niçin bir yüzük?

– Mesela, yüzük dedim.

– Annem mücevher sevmez, dedi Barner, çok sadedir o. Güney İngiliz bölgesinde her yıl ona küçük bir arazi alıyorum, onun en çok hoşuna giden bu.

– Ben elmasları yeğlerdim, dedi Suzanne. Araziler çoğu kez boktan çamur oluyor.

– Aaa, bu nasıl konuşma böyle? deyiverdi Barner.

– Fransızca, dedi Suzanne. Dans etmek istiyorum.

Barner, Suzanne'ı dansa kaldırdı. Çok düzgün dans ediyordu. Suzanne ondan oldukça kısaydı ve dans ederken gözleri onun ağzının hizasına geliyordu.

– Fransız kızlar her şeyin en iyisi ve en korkuncudurlar, diye söze başladı Barner.

Ancak, ağzı Fransız kızın gözleriyle saçları hizasında olmasına karşın saçlara değmedi bile.

– Gençken evlenince, onları en sadık dost, en güvenilir iş arkadaşı yapabilirsiniz, diye sözlerini sürdürdü.

Bir hafta içinde yine iki yıllığına gidecekti ve acelesi vardı. Kesin olarak istediği, yanına hiçbir erkek yaklaşmamış, on sekiz yaşında bir genç kızdı, erkeklerle yakınlaşmış kızlara karşı bir önyargısı olduğundan değil, 'Onlar da gerekli,' diyordu, ancak deneyimleri ona bu ilk gruptakilerin daha iyi ve daha çabuk eğitildiğini göstermişti.

– Tüm yaşamım boyunca on sekiz yaşındaki bu genç kızı, bu ideali aradım. Büyülü bir yaş, on sekiz yaş. O yaştakileri biçime sokabilir, hoş birer biblo yapabilirsiniz.

Joseph olsa şöyle derdi: 'Böyle biblolar kıçımı yesin, genç kızların hepsinin canı cehenneme.'

– Ben, dedi Suzanne, benim tarzım daha çok Carmen'in tarzı.

– Aaa! dedi Barner.

Kuşkusuz Carmen'le yatmaya çalışmıştı, ancak Carmen bu türden hoşlanmazdı. Yine de onu Suzanne'a yutturmaya çalışıyordu.

– Carmen, ama daha iyi koşulda, dedi Suzanne.

– Anlamıyorsunuz, dedi Barner, Carmen gibi bir kadınla evlenilmez.

Saflık yüklü bir şefkatle gülümsedi.

– Kim olduğuna bağlı, dedi Suzanne, herkes yapamaz.

Arabaya binip, otelin önüne geldiklerinde Barner o türden birçok örneğe dediği gibi:

– Bunca zamandır aradığım o genç kız siz olmak ister misiniz?

– Annemle konuşmam gerek, dedi Suzanne, ancak sizi uyarıyorum, benim tarzım daha çok Carmen'inki olacaktır.

Hemen ertesi gün, akşam yemekten sonra Barner'in anneyle görüşmesi konusunda anlaştılar.

– Ben bu fabrikanın en büyük ve en tanınmış temsilcilerindenim, dedi Barner.

Anne çok az bir ilgiyle ona baktı.

– Başarmış olmaktan dolayı talihlisiniz, dedi, bunları herkes söyleyemez. O zaman siz iplik satıyorsunuz, değil mi?

– Önemsiz bir şey gibi görünüyor, ama çok önemli bir endüstri bu. Dünyada akıl almaz uzunlukta iplik tüketiliyor ve yine akıl almaz miktarlarda satılıyor.

Anne kuşkuluydu. Böyle bir endüstri sayesinde çok rahat yaşanacağı hiç aklına gelmemişti açıkçası. Barner ona büyümeye başladığını iddia ettiği servetinden söz etmeye başlamıştı. Her yıl güney İngiliz bölgesinde toprak alıyor ve ileride oraya çekilmeyi tasarlıyordu. Anne dalgın dalgın dinliyordu. Barner'in sözlerinden kuşku duyduğundan değil, güney İngiliz bölgesinde bir yatırımı anlamlı bulmuyordu. Orası çok uzaktı. Yine de yatırım sözüyle birlikte gözlerinden sanki elmasın pırıltısı geçiverdi ancak çok kısa bir an, yerinden kalkmadı. Yorgun ve dalgın bir hali vardı. Oysa önemli bir olaydı bu. Sonuçta, gerçekten ilk kez Suzanne'ı ondan istiyorlardı. Barner'i dinlemek için gözle görünür bir çaba gösteriyordu, ancak aslında aklı uzaklarda, Joseph'teydi.

– Böyle uzun zamandır mı arıyorsunuz? diye sordu.

– Yıllardır, dedi Barner, görüyorum ki Carmen size benden söz etmiş. Beklemeyi bilen iyiye ulaşır, siz Fransızların dediği gibi.

– İyi konuşuyorsunuz Fransızcayı, dedi anne.

'Böylece iki kişi oldular,' diye düşündü Suzanne, 'iki budala.' Geri kalan her şey gibi, yine talihsizlik.

– Yorucu olmalı bu, dedi anne dalgınlık içinde. Ben yıllarca bekledim, ancak hiç yararını görmedim. Hâlâ bekliyorum, hiç bitmiyor.

– Ben sevmiyorum bunu, dedi Suzanne, beklemeyi. Joseph'in dediği gibi, sabır sonunda hasta ediyor beni.

Barner hafifçe irkildi. Anne yalnızca Joseph'in adını algıladı.

– Belki de öldü, dedi kısık sesle, aslında niye ölmesin ki...

– Böyle beklemek kararınızı kolaylaştırıyordur, dedi Suzanne.

– Tam tersine, daha da güçleştiriyor, dedi Barner şımartan bir tonla.

– Bir tramvayın altında, dedi anne kısık sesle. İçimden birşeyler bir tramvayın altında kaldığını söylüyor.

– Öyle mi diyorsun, dedi Suzanne, benim sana söyleyeceğim tek şey onun bir tramvay altında kalmadığıdır.

Barner bir an kendinden söz etmeyi kesti. Bu ilgisizliğe alınmadı. Joseph'ten ve onun kaçamağından söz edildiğini anlıyor ve gülümsemesiyle bu tür serüvenler konusunda belli bir deneyimi olduğunu gösteriyordu.

– Onun bir tramvay altında olmadığı gibi, senden daha mutlu olduğunu da söyleyebilirim, dedi Suzanne, dert etme, senden bin kez daha mutludur şimdi.

Anne, tıpkı sık sık odasının penceresinden B.12'nin gelmesini beklerken yaptığı gibi, gözlerini merkezin çevresinde dönen tramvay hattıyla Batı Caddesine dikmişti.

– Bunlara delikanlı kaçamağı denir, dedi Barner belirgin bir sesle ve iyice derin bir gülümsemeyle ekledi: Buralardan geçmek iyidir, ancak çıkmak daha da iyidir.

Bardağıyla oynuyordu. Narin ve bakımlı elleri Mösyö Jo'nunkileri anımsatıyordu. O da bir şövalye yüzük takmıştı, ancak elmassızdı. Yalnızca adının baş harfleri yüzüğü süslüyordu: Bir B'nin içine sarmaş dolaş girmiş bir J.

– Joseph'te bu işler hiç bitmeyecek, dedi Suzanne.

– Bu konuda, sanıyorum o haklı, dedi anne.

– Onu yaşam uslandıracaktır, dedi Barner biraz kibirle, bir bilse, yaşam Joseph gibilere neler hazırlar.

Suzanne, Mösyö Jo'nun göğüslerini ellemeye çalışan ellerini anımsadı. Göğüslerimin üzerinde Barner'in elleri de aynı şey olacak. Aynı tarz eller.

– Yaşam hiçbir şeye karışmayacak, dedi Suzanne, Joseph herhangi biri değil.

Barner şaşırmış gibi durmuyordu. Düşüncesini sürdürüyordu.

– İnanın bana, kadınları mutlu edenler bu tür erkekler değildir.

Anne bir şeyi anımsadı.

– Peki, dedi, kızımla evlenmek mi istiyorsunuz?

Suzanne'a döndü dalgın, aynı zamanda da incelikle gülümsedi. Barner hafifçe kızardı.

– Doğru. Bu beni çok mutlu ederdi.

'Joseph. Joseph, burada olsaydı, 'Suzanne onunla yatmayacak,' derdi. Carmen'in dediğine göre beni götürmek için otuz bin frank önermiş, elmasın on bin fazlası. Joseph, 'Bu bir neden değil,' derdi.'

– İplik mi satıyorsunuz? dedi anne.

Barner şaşırdı. Üçüncü kez aynı şeyi söylüyordu.

– Yani, Kalküta'da bir iplik fabrikasının temsilcisiyim, dedi sabırla. Bu fabrika adına dünyanın her yerinden büyük siparişler alıyorum.

Anne gözünü tramvay hattından ayırmadan düşündü.

– Onu size verir miyim, vermez miyim bilmiyorum. Tuhaf, bir fikrim yok.

– İyi iş, diye fısıldadı Suzanne.

Bunu duyan, ancak Suzanne'ın 'yaramazlığını' da hesaba katan Barner:

– Çoğunlukla, dedi, epey rahatım. Benim işim hep yöneticilerle. Bu aşamada her şeyin kâğıt üzerinde halledil-

diğini anlıyorsunuz. Böylece kendime çok zamanım kalıyor.

Suzanne, böylece başkasıyla kaçacak zamanım da olmayacak diye düşündü. 'Carmen'in dediği çıkış kapısı yok.'

Anne tuhaf bir ses tonuyla, yine:

– Fransızcayı çok iyi konuşuyorsunuz, dedi.

Barner hoşnutlukla gülümsedi.

– Her gittiğiniz yere o da gidecek mi? diye sözünü sürdürdü anne.

Barner gençliğe özgü yüzsüzlük adına elinde ne kaldıysa onun desteğiyle:

– G.M.B. görevlilerinin eşleriyle birlikte ulaşımlarını sağlamakla yükümlüdür... çocuklarıyla da.

Barner'le birlikte olmanın nasıl bir şey olduğu pek anlaşılmıyordu. Böyle düşünüyor olmalıydı anne, bir sürelik sessizlikten sonra birdenbire:

– Aslında ne bundan yanayım ne de buna karşıyım. İşte tuhaf olan da bu, dedi.

Cesaretini kolay kaybetmeyen Barner:

– Bazı şeyler insanın en aklına gelmeyen zamanlarda olur, dedi.

– Onun demek istediği bu değil, dedi Suzanne.

Anne utanıp sıkılmadan uzun uzun esnedi. Sürekli dağılan dikkatini toplamaya çalışmaktan bıkmıştı.

– En iyisi ben bunu bu gece düşüneyim.

Yalnız kaldıklarında:

– Onunla ilgili bir düşüncen var mı? diye sordu anne.

– Bir avcıyı yeğlerim, dedi Suzanne.

Anne cevap vermedi.

– Temelli giderdim, dedi Suzanne.

Anne sorunun bu yönüne dikkat etmemişti.

– Temelli mi?

– Üç yıllığına.

Anne yeniden düşündü.

– Eğer Joseph geri gelmezse, yine de en iyisi bu olur. Tuhaf bir meslek bu, ama ya Joseph geri gelmezse?

Anne sabit gözlerle açık pencereden seçilen dörtgen siyah gökyüzü parçasını görmeden bakıyordu. Suzanne biliyordu, hep aynı şeydi. 'Bana kalacak bu kız,' diye düşünüyordu anne, 'hiç bitmeyecek bu.' Otuz bin frangın değil, ölümünün derdindeydi.

– Joseph dönecek, diye bağırdı Suzanne, er geç geri gelecek.

– Kesin değil bu, dedi anne.

– Yine de... bir avcıyı yeğlerim.

Anne gülümsedi, bir anda gevşedi. Çocuğunun saçlarını okşadı.

– Niye hep bir avcı istiyorsun?

– Bilmem.

– Dert etme, olsun, bir avcı bulabilirsin. Yarın onunla konuşurum. Senin beni bırakmak istemediğini ona söylerim.

Ve birden asıl önemli olanı unuttuğunu anımsadı:

– Ya elmas?

– Denedim, dedi Suzanne, üstüne gitmenin yararı yok.

– Hepsi aynı, dedi anne.

Joseph gittiğinden beri ilk kez anne erken uyandı. Barner'in odasına gitti. Suzanne, ona ne söylediğini hiç bilemedi. Aynı gün öğleden sonra, Carmen'in yerine büroda dururken Barner'i gördü. Biraz kızgın bir hali vardı, Suzanne'a annenin kendisiyle konuştuğunu söyledi.

– Biraz cesaretimin kırıldığını itiraf etmeliyim. On yıldır arıyorum. Siz öyle görünüyordunuz...

– Hiçbir şeye üzülmemek gerek, dedi Suzanne.

O gülümsedi. Barner gülümsemiyordu.

– Bakireliğe gelince, uzun zaman önce bitti o iş.

– Hay Allah.. dedi Barner, niye sakladınız?

– Böyle şeyler avaz avaz anlatılmaz ki.

– Korkunç! dedi Barner.

– Ama öyle işte.

Barner umutsuzluk içinde gözlerini havaya kaldırdı ve o sırada Carmen'in ilanı gözüne ilişti: 'Satılık muhteşem elmas...'

– Sizin... sizin miydi o elmas? diye gücü tükenen bir sesle sordu.

– Tabii, dedi Suzanne.

– Hay Allah! dedi yine, bunca olanağı böyle bir ahlaksızlıkla geri tepilmişti.

– Siz, dedi Suzanne, siz ipliğinizi satın.

Bu arada Suzanne ikinci bir kişiyle de karşılaştı, Mösyö Jo'yla. Bir öğleden sonra Hôtel Central'dan çıkarken onun limuzininin otelin girişinde durduğunu gördü. Suzanne'ı görür görmez görünüşte sakin adımlarla ona yöneldi.

– Merhaba, dedi zafer dolu bir sesle, sizi buldum.

Belki her zamankinden biraz daha iyi giyinmişti, ancak hep aynı çirkinlikteydi.

– Yüzüğünüzü satmaya geldik, dedi Suzanne, ama pek işe yaramıyor.

– Beni ilgilendirmez, dedi Mösyö Jo, rahat gülümsemeye çalışarak, yine de buldum sizi.

Onu uzun zaman aramış olmalıydı. Üç gündür, belki de daha fazla. Burada, kentte, Joseph'le annenin gözetiminden uzakta bungalovda olduğundan daha rahat bir havası vardı.

– Nereye gidiyorsunuz?

– Sinemaya gidiyorum. Her gün gidiyorum.

Mösyö Jo kuşkuyla baktı.

– Böyle, yalnız başınıza mı? dedi. Sizin gibi güzel bir kız, böyle sinemada yalnız başına... dedi her zamanki dikkatli haliyle.

– Güzel ya da değil, böyle işte.

Mösyö Jo gözlerini indirdi, bir an sessiz kaldı ve bu kez gerçek bir çekingenlikle şöyle dedi:

– Bugün bundan vazgeçseniz. Niçin bu kadar çok sinemaya gidiyorsunuz? Hem sağlıksız hem de yaşamla ilgili yanlış fikirler verir insana.

Suzanne pırıl pırıl cilalanmış limuzine baktı. Beyaz hizmet giysisi içinde, kusursuz görünen şoför, sürdüğü arabanın bir parçası gibi duruyordu. Son derece mesafeliydi, olabildiğince ilgisiz durmaya özen gösteriyordu. Yine de onunla Mösyö Jo arasında geçen her şeyi biliyor olmalıydı. Suzanne ona gülümsemeye çalıştı, ancak sanki arabaya gülümsemişçesine şoför kayıtsızdı.

– Yanlış fikirler konusunda, Joseph'in dediği gibi bir daha düşünün. Sinema konusunda da sizin dediğiniz gibi vazgeçmeye hiç niyetim yok.

Her zamanki gibi kocaman elması parmağındaydı. Bu ötekinden en azından üç kat daha büyüktü ve kuşkusuz kurbağası yoktu. Orada, o parmağın üzerinde ne işi olduğu merak edebilirdi, tıpkı sahibinin kim olduğu, onun kentte, yaşamda ne yaptığı gibi.

– Biraz gezebilirdik, dedi kızararak. Son görüşmemizle ilgili sizinle konuşmak istiyordum... Biliyorsunuz, korkunç derecede acı çektim.

– Olabilir, dedi Suzanne, ama ben yine de sinemaya gitmek istiyorum.

Mösyö Jo onu tepeden tırnağa süzüyordu. Onu tanıdığından bu yana ilk kez şoförü dışında başka bir tanık olmaksızın onunlaydı ve Suzanne banyodan kendini gösterdiği zamanki gibiydi bakışları. Suzanne'ın zengin semtte sinemaya giderken karşılaştığı erkeklerin ona böyle baktığı oluyordu. Hôtel Central'a dönerken birçok kez sömürge askerleri onun yanına yaklaşmıştı. Ancak bu daha çok Carmen'in giysileri yüzündendi, çünkü askerler yalnızca orospulara yaklaşırlardı. Aralarından bazılarına yüz verebileceğini düşünüyordu. Özellikle bir kez, sinemada, birisinin yanında yürümeyi kabul eder gibi olmuştu. Birçok kez karanlıkta, koltuğun kol yerinde dirseklerini birbirlerine değdirerek sessiz sessiz bakışmışlardı. Onun yanında bir başka adam daha vardı ve ikisi, çıkışta kalabalığın içinde kaybolmuşlardı. Suzanne yalnız başına kalmıştı. Tanımadığı bir adamın bu dirseğinden ona avutucu bir sıcaklık

ulaşmıştı ve bu ona Jean Agosti'nin öpücüğünü anımsatan bir hüzün vermişti. O zamandan beri erkeklerle sinemaların elverişli karanlığında tanışılacağından daha da emin olmuştu. Joseph, Carmen'le sinemada tanışmıştı. Ve yine orada, Carmen'le tanışmasından üç yıl sonra bir başka kadınla tanışmıştı, onunla da sonra yatmıştı. İşte yalnızca orada, perdenin karşısında iş kolaylaşıyordu. Aynı görüntünün karşısında yabancı bir erkekle birlikte olmak insanda o yabancıya karşı istek uyandırıyordu. Olanaksız olan ulaşılır oluyordu, engeller siliniyor ve düşselleşiyordu. Kent, sokaklarıyla sizden kaçarken, en azından sinemada aranızda bir eşitlik oluyordu.

– Eğer giderseniz, dedi Mösyö Jo, size eşlik ederim.

Sinemaya Léon Bollée'yle gittiler. Şoför onları kapının önünde bekledi. Film boyunca Suzanne filmi izlerken Mösyö Jo onu izledi. Ancak bu, ovada olduğundan daha rahatsızlık verici değildi. Bir anlamda Mösyö Jo'yla ve onun limuziniyle olmak yalnız olmaktan daha iyiydi. Arada sırada Suzanne'ın elini tutuyor, sıkıyor, eğiliyor ve öpüyordu. Ve orada, sinemanın gecesinde kabul edilebilirdi bu.

Sinemadan sonra Mösyö Jo ona zengin semtin kafelerinden birinde bir içki içmeyi önerdi. Hep aynı mutluluk havası içindeydi ve tasarılarını geliştiriyor gibi bir hali vardı. Kuşkusuz asıl söylemek istediğini sonraya erteleyerek hep birşeylerden söz ediyordu. Yüzükten söz açan Suzanne oldu.

– Onu çok pahalıya sattık, dedi Suzanne, sizin sandığınızdan çok fazlasına.

Mösyö Jo karşılık vermedi. Yüzüğe ilişkin tüm duygusallığını bir kenara bırakmıştı.

– Ya Joseph? diye sordu.

Joseph kaybolalı on gün olmuştu.

– Çok iyi. Sinemada olmalı. Gitmeden önce kentin keyfini çıkarıyoruz. Hiç bu kadar paramız olmadı. Annem de borcunun bir bölümünü ödedi ve çok memnun.

Mösyö Jo'nun bilmek istediği, anneyle Joseph'in kendisiyle ilgili verdikleri karardan dönüp dönmedikleriydi.

– O sizi görmek istese bile kabul etmemek gerekir, dedi Suzanne. Sizi soymak istiyor. Sonuçta ona gereken şey, günde bir yüzük, daha azı değil. Hele şimdi bunun tadını da aldığına göre...

– Biliyorum, dedi Mösyö Jo kızararak, ama sizi görmek için neler yapmazdım...

– Günde bir yüzük, yine de yapamayacağınız şeyler var...

Mösyö Jo soruyu geçiştirdi.

– Siz ne olacaksınız? diye sordu, sesinde derin bir merhamet vardı. Ovada sürdürdüğünüz güç bir yaşam...

– Dert etmeyin, böyle gitmeyecek bu, dedi Suzanne gözlerini Mösyö Jo'ya dikerek.

Mösyö Jo yeniden kıpkırmızı kesildi.

– Tasarılarınız mı var? diye içi eriyerek sordu.

– Belki de, dedi Suzanne gülerek, Carmen'in yanına yerleşeceğim. Ama bana iyi para ödenmesi gerekiyor. Hep Joseph'in yüzünden.

Mösyö Jo bu söyleşiyle ilgili tam olarak ne düşüneceğini bilemediğinden buna bir son vermek için:

– Sizi arabamla götürürüm isterseniz, dedi.

Suzanne öneriyi kabul etti. Mösyö Jo'nun arabasına bindi. Mösyö Jo, Suzanne'a bir tur atmalarını önerdi. Araba pırıl pırıl birçok benzerinin yanında kayarcasına gidiyordu. Gece olduğunda araba hâlâ kentte kayarcasına dolaşıyordu ve kent ansızın aydınlanarak, aralarına kolayca dalınabilen parlak ve karanlık yüzeylerden oluşmuş bir karmaşaya dönüştü, her seferinde karmaşa arabanın çevresinde çözülüyor ve ancak arabanın arkasından yeniden düğümleniyordu... Bu araba, kendi başına bir çözümdü, nesneler, araba onlar arasında ilerledikçe bir anlam kazanıyordu, bu aynı zamanda da sinemaydı. Şoförün amaçsız, sonsuz gidişi, genel olarak böyle değildi yaşam...

Gece olduğunda Mösyö Jo, Suzanne'a yaklaşmış ve onu kollarının arasına almıştı. Araba kentin parlak ve karanlık karmaşasında sürekli gidiyordu, Mösyö Jo'nun elleri titriyordu. Suzanne onun yüzünü görmüyordu. Hissettirmeden kıza iyice sokulmuştu ve Suzanne sesini çıkarmamıştı. Kent onu sarhoş etmişti. Araba zaferle gidiyordu, tek gerçeklikti, onun geride bıraktığı izde, parıltılı, kaynaşan, uçsuz bucaksız kent düşüyor, yıkılıyordu. Bazen Mösyö Jo'nun elleri Suzanne'ın göğüslerine değiyordu. Ve bir seferinde şöyle dedi:

– Güzel göğüslerin var.

Çok alçak sesle söylenmişti bu. Ama söylenmişti. İlk kez olarak. Ve çıplak el çıplak göğüsün üzerindeyken. Ürpertici kentin üzerinden Suzanne göğüslerini gördü, göğüslerinin dikleştiğini gördü, kentte yükselmiş ne varsa hepsinden yüksekteydi, o halde doğru olan onlardı. Gülümsedi. Sonra sanki o anda öğrenmesi çok gerekliymişçesine hızla Mösyö Jo'nun ellerini alarak beline götürdü.

– Ya bu?

– Ne? dedi şaşkınlık içinde Mösyö Jo.

– Belim nasıl?

– Çok güzel.

Mösyö Jo ona çok yakından bakıyordu. Suzanne ise kente bakarken aslında yalnızca kendine bakıyordu. Yalnızca kendi imparatorluğuna, göğüslerinin, belinin, bacaklarının hüküm süreceği imparatorluğa bakıyordu.

– Seni seviyorum, dedi kısık sesle Mösyö Jo.

O zamana kadar gördüğü filmlerde olduğu gibi okuduğu tek kitapta da 'seni seviyorum' sözcükleri iki sevgilinin görüşmesi sırasında ancak bir kez söylenirdi, bu görüşme birkaç dakikadan fazla sürmezdi ancak, aylarca sürmüş bekleyişi, çok korkunç bir ayrılığı, sonsuz acıları eritirdi. Suzanne sinema dışında bu sözcüklerin söylendiğini hiç duymamıştı. Uzun süre, bu sözcükleri söylemenin, onları söyledikten sonra kendini bir erkeğin kollarına atmaktan daha ciddi olduğuna, tüm yaşamı boyunca insanın ancak

bir kez bu sözcükleri söyleyeceğine, yoksa korkunç bir onursuzluğa uğrayacağına inanmıştı. Oysa şimdi yanıldığını biliyordu. Öylesine, bir anda istekle söylenebilirdi, hatta orospulara bile. İnsanlar bazen bu sözcükleri söyleme gereksinimi duyarlardı, yalnızca o anda sözcüklerin tüketici gücünü hissetmek için. Ve o sözcükleri duymak istemek de aynı nedenlerden ötürü bir gereksinimdi.

– Seni seviyorum, diye yineledi Mösyö Jo.

Biraz daha yüzüne doğru eğildi ve birden, sanki bir tokat gibi Suzanne dudaklarının üzerinde onun dudaklarını hissetti. Geri çekildi ve bağırdı. Mösyö Jo onu kollarında tutmak istedi. Suzanne kapıya doğru atıldı ve kapıyı açtı. Bunun üzerine Mösyö Jo ondan uzaklaştı ve şoförüne otele dönmelerini söyledi. Yol boyunca birbirlerine tek söz etmediler. Otele geldiklerinde Suzanne, Mösyö Jo'ya bir kez bile bakmadan arabadan indi.

Yalnız, dışarıya adımını attıktan sonra, ona şöyle dedi:

– Yapamam. Gereksiz, sizinle asla yapamayacağım.

Mösyö Jo cevap vermedi.

Suzanne'ın yaşamından işte böyle çıkıp gitti. Kimse onunla ilgili bir şey öğrenemedi, Carmen bile. Anne dışında kimse, ancak o da çok daha sonra.

Bir öğleden sonra Carmen aceleyle annenin odasına girerek elması istedi.

– Joseph, diye bağırdı Carmen, Joseph onu satacak yer buldu.

Anne yay gibi fırladı ve Joseph'i görmek istediğini haykırdı. Carmen onun otele gelmediğini söyledi, telefon ederek kendisiyle zengin semtte bir kafede hemen buluşmasını söylemişti. Onun yanında gelmemesi daha uygun olacaktı. Joseph annenin kendisinden onları alelacele ovaya götürmesini istemek için geldiğini sanabilirdi. Oysa, Carmen'in dediğine göre, Joseph'in bu konuda kararını vermediği açıktı.

Anne söylenenlere boyun eğdi ve elması Carmen'e verdi, Carmen koşa koşa bilinmeyen bir buluşma yerinde Joseph'le buluşmaya gitti.

Suzanne sinemadan döndüğünde, aynı akşam, anneyi tepeden tırnağa giyinmiş, odasının önünde, koridoru arşınlarken buldu. Elinde bir demet bin frank vardı.

– Joseph'ten, dedi zaferle.

Ve alçak sesle ekledi.

– Yirmi bin frank. İstediğim para.

Hemen sonra ses tonunu değiştirdi ve yakınmaya başladı. Yatakta kalmaktan bıkmıştı, borçlarının faizini ödemek için hemen bankaya gitmek istediğini ancak paranın eline çok geç ulaştığını, şimdi bankaların kapalı olduğunu ve bunun da onun her zamanki talihsizliği olduğunu söyledi. Annenin Suzanne'la konuştuğunu duyar duymaz Carmen odasından çıktı. Çok memnun görünüyordu ve Suzanne'ı öptü. Ancak anneyi yatıştırmak olanaksızdı.

Carmen ona hemen akşam yemeği yemelerini ve yemekten sonra çıkmalarını önerdi. Anne çok az yedi. Durmadan ya Joseph'ten ya da onun yeteneklerinden söz ediyordu. Yemekten sonra Suzanne'la Carmen'in peşinden zengin semtte bir kafeye gitti, ancak ertesi sabah bankaların açıldığı saatte hazır olmak bahanesiyle sinemaya gitmeyi reddetti.

Yalnız kaldıklarında, Carmen Joseph'in birlikte olduğu kadına elması sattığını Suzanne'a bildirdi. Carmen onu kısa bir an görmüştü. Ne anneyi, ne kendisini ne de Suzanne'ı sormuştu. Öyle mutlu görünüyordu ki, Carmen ona annesinin sabırsızlığından söz etmemişti. Carmen kim olursa olsun herkesin aynı şekilde davranacağından emindi. Kimse Joseph'in sarsıcı mutluluğunu gölgelemek istemezdi. Ayrılırken, yakında onları ovaya geri götürmek üzere döneceğini söylemişti. Kesin hangi gün olacağını Joseph bilmiyordu. Carmen, Suzanne'dan bunları annesine söylememesini istedi. Joseph'in kendisinin de geri dönüp dönmeyeceğinden emin olmadığını söylüyordu.

İşte böylece, anne en azından bir saatliğine bile olsa ellerinin arasında yirmi bin franklık bir miktarı tutuyordu.

Hemen ertesi günü, borcunun bir bölümünü ödemek üzere bankaya koştu. Carmen bunu yapmamasını öğütlemişti ancak o dinlememişti. 'Bu,' diyordu, 'onlara yeniden güven vermek için.' Böylece sonradan yeni bentlerin yapımı için gereken parayı yeniden borç alabilecekti. Bunu hallettikten sonra birbiri ardına iki tür işleme girişti. Birincisi, yeni krediler istemek amacıyla banka müdüründen bir randevu almak içindi, çünkü alt düzeydeki memurlar annenin ödemek istediği parayı severek kabul ediyorlar, ancak yeni borç isteği konusunda söz sahibi olmaya yanaşmıyorlardı. Ikincisi, birinci işlemler sonucunda aldığı randevuyu ileri atmak içindi, öyle uzun bir vade istiyordu ki, anne faizlerini ödedikten sonra, yüzük satışından kalan ufak miktarla geçinebilecekti.

İkinci tür işlemler en uzun olanlarıydı, ancak son derece de yararsızdı. Anne bunu anladığında, ikinci bir bankaya başvurdu, orada da yeniden iki dizi işleme başvurdu. Ve sömürge bankaları arasındaki sıkı dayanışma yüzünden bu işlemlerin de yeniden son derece yararsız olduğu anlaşıldı.

Faizler annenin sandığından çok daha yüksekti. İşlemler de çok daha uzundu.

Birkaç günün sonunda, annenin elinde ancak çok az para kalmıştı. Bunun üzerine yatağına yattı, haplarını aldı ve bütün gün uyudu. 'Joseph'i beklerken,' dedi. Joseph, onun tüm sıkıntılarının nedeni.

Joseph geri döndü. Bir sabah saat altıya doğru Carmen'in kapısını vurdu ve beklemeden girdi.

– Kaçıyoruz, dedi Suzanne'a. Çabuk kalk.

Suzanne'la Carmen bir sıçrayışta yataktan çıktılar. Suzanne giyindi ve Joseph'in peşinden gitti. Joseph kapıyı vurmadan annenin odasına daldı ve yatağın karşısında dikildi.

– Gitmek istiyorsanız, çabuk olun, dedi.

Anne şaşkın bir halde yatağında doğruldu. Sonra tek söz etmeden sessizce ağlamaya başladı. Joseph ona bakmadı bile. Pencereye gitti, açtı, kenarına dirseklerini dayadı ve beklemeye başladı. Anne yerinden kımıldamadığından birkaç dakika sonra döndü ve şöyle dedi:

– Ya çabuk olursunuz ya da hiçbir yere gitmeyiz, sallanmayın.

Anne , yine karşılık vermeksizin, güçlükle yatağından çıktı. Artık iyice kirlenmiş eski bir bluzun içinde yarı çıplaktı. Ağlamayı kesmeksizin sırtına giysisini geçirdi, örgülerini başının üstünde topladı, sonra yatağın altından iki valiz çekti.

Pencereden ayrılmayan Joseph sürekli Amerikan sigarası içiyordu. Zayıflamıştı. Odanın ortasında, Suzanne bir sandalyeye oturmuş ondan başka bir şeye bakamıyordu. Kuşkusuz birçok gecedir uyumamıştı ve sabah erkenden avdan döndüğü zamanlardaki gibi bir hali vardı. Sessiz bir öfke onu tepeden tırnağa germişti ve yorgunluğuna karşın gevşemesini engelliyordu. Onları almaya gelmek için tek başına karar vermemişti kuşkusuz. Birileri ona şöyle birşeyler demiş olmalıydı: 'Yine de götür onları,' ya da 'Yine

de onları götürmen gerek, bunun güç olduğunu biliyorum, ama onları böyle yüzüstü bırakamazsın.'

– Suzanne yardım et bana, dedi anne.

– Ben canım isterse giderim, dedi Suzanne. Buradan hoşlanıyorum, başka hiçbir yerden böyle keyif almadım. Eğer istersem burada kalırım.

Joseph yüzünü dönmedi. Anne doğruldu ve beceriksizce Suzanne'a bir tokat atmaya çalıştı. Suzanne kaçmadı, eli yakaladı ve tümüyle hareketsizleştirdi. Anne ona baktı, biraz şaşkındı, sonra elini kurtardı ve tek söz etmeden, yeniden eşyalarını karmakarışık valize tıkıştırmaya koyuldu. Joseph hiçbir şey görmemişti, hiçbir şeye, hiç kimseye bakmıyordu. Üst üste Amerikan sigaralarını içmeyi sürdürüyordu. O sırada, valizleri hazırlarken anne otuz bin frank karşılığında Suzanne'la evlenmek isteyen Kalkütalı satıcının öyküsünü anlatmaya başladı.

– Bir düşünsene, dedi, hemen üç gün içinde evlenmek üzere onu bizden istediler.

Joseph dinlemiyordu.

– Eğer istersem burada kalırım. Bana Carmen bakar, dedi Suzanne. Kendilerini vazgeçilmez sananların, kendilerinin de gayet iyi dedikleri gibi, canı cehenneme.

Anne tepki göstermedi.

– Bir iplik satıcısı, diye yeniden sözü aldı. Kalküta'dan. İyi bir konum.

– Herkesten vazgeçebilirim ben, dedi Suzanne.

– Bu tür meslekleri sevmiyorum, dedi anne. Özgür olmadan özgürsünüz. Sonra bu işin sonu hep yalnızca ve yalnızca iplik satmaya varıyor.

– Senin öyküyü pek iplemiyor, dedi Suzanne. Acele etsen daha iyi olur.

Joseph'in sırtı hâlâ dönüktü. Bir kez daha anne yanlamasına Suzanne'a doğru gitti, sonra fikrini değiştirdi ve valizlerinin başına döndü.

– Otuz bin frank, diye aynı ses tonuyla sürdürdü konuşmasını. Bana otuz bin frank önerdi. Otuz bin frank ne-

dir ki? Yüzük tek başına yirmi bin ediyordu. Sanki karşılaştırılır şeylermiş gibi. Sanki o ekmeği yiyormuşuz gibi.

Kapıya vuruluyordu. Carmen'di. Üzerinde üç kahve fincanı, tereyağlı ekmekler ve bir paket bulunan bir tepsi getirmişti.

– Gitmeden önce kahve içmek gerek, dedi Carmen. Size sandviç hazırladım.

Saçları dağınıktı, sırtında sabahlığı, gülümsüyordu. Anne valizlerinin üzerinden doğruldu ve gözleri yaş dolu, ona gülümsedi. Carmen eğildi, onu öptü ve tek söz etmeden ayaklarının ucuna basarak çıktı.

Joseph hiçbir şeyi dinlemiyordu, hiçbir şey görmüyor gibiydi. Suzanne bir fincan kahve aldı ve Carmen'in tereyağlı ekmeklerinden ağır ağır yemeğe başladı. Anne kendi kahvesini bir dikişte içti, ekmeklerden yemedi. Kahvesini bitirince üçüncü fincanı aldı ve Joseph'e götürdü.

– Al, dedi tatlılıkla, kahven.

Joseph teşekkür etmeden fincanı aldı, sanki kahvesine bir şey olmuş gibi, iğrenir gibi bir yüz ifadesiyle onu içti. Sonra boş fincanı iskemlenin üzerine koydu ve şöyle dedi:

– İnsanın parası yoksa, kendini bir şey sanmamalı kentte. Hiç denememek gerek, parasız bir şey olmuyor. Bazıları yalnızca ayaklarında prangaları sürüklemek için var, her yere onları sürükleyerek gidiyorlar...

Suzanne, Joseph'in konuşmasını tam olarak anlamadı. Eskiden böyle derinlikli konuşmazdı ve genel yargıları pek dile getirmezdi. Kuşkusuz başkasından duyduğu ve ona çarpıcı gelmiş bir şeyi yineliyordu. Ancak geri dönmesinin nedeni derilerin satışından gelen paranın tükenmiş ve artık cebinde para kalmamış olmasıydı. Geri dönmesi ona öğütlendiği için değil. Böylece durum sanılabileceğinden farklıydı.

Yolun bir bölümü boyunca Joesph tek söz etmedi. Tersine, anne durmaksızın tasarılarından söz etti durdu. Eskisinden çok daha düşük bir faizle, ileride bir kredi olasılığıyla ilgili ciddi güvenceler aldığını söyledi.

– İyi bir iş hallettim, diyordu. Gelecek faizler için beş yerine yüzde iki elde ettim. Ve tüm gecikmiş faizleri sildirdim. Böylece durumum belirginleşti.

Joseph B.12'nin tüm gücünü kullanıyordu. Suç işlediği kentten kaçan bir katile benziyordu. Arada sırada duruyor, bir kovayla bir pirinç tarlasından su alıp radyatöre döküyor, işiyor, ne olduğu belirsiz bir şeye tiksintiyle tükürüyor –kuşkusuz bu ikisinin orada olmasına– ve onlara bakmadan arabaya biniyordu.

– Hep belirgin durumları sevmişimdir. Hep böyle işin içinden sıyrılmışımdır.

– Eve dönmek insanı memnun ediyor. Gereken şey, iyi bir ipotekti, tabii ki pirinç tarlalarını değil, yukarıdaki beş hektarı. Ne yazık ki, ev çoktan ipotekli.

Joseph için konuşuyordu. Ancak hayatında ilk kez ona hiçbir serzenişte bulunmadı. Otelde onu beklediği bir haftayı bir kez olsun ima etmedi bile. Sözlerine bakılırsa işleri dört dörtlüktü.

– İki yıllık faiz gecikmesini bir seferde ödemek, işte en iyisi bu. Bundan sonra işi halletmek için iyi bir ipotek gerekiyordu. Beş hektarlık hükümet toprağını tümden bana verebilirlerdi, her yıl oralar ekilip biçildiğine göre buna hakkım vardır. Size ait olmayan bir arazi üzerine ipotek konmaz, normal bu.

Rahat, neredeyse keyifli bir ses tonuyla konuşuyordu. Sözlerine bakılırsa yapılabilecek en iyi işi yapmıştı.

– Tapudakiler tüm borçlarımın ödendiğini öğrenecekler. Evin ve yukarıdaki toprakların tüm mülkiyetini bana vermek, toprağı ikiye bölmek onların canını sıkacak biliyorum, ama canları sıkılsın ya da sıkılmasın, bu benim hakkım. Sen bu konuda ne düşünüyorsun Joseph?

– Onu rahat bırak, dedi Suzanne, üç kilometrenin sonunda, belki bu senin hakkın ama sahip olamayacaksın, her zamanki gibi olacak, her şeye hakkın olduğunu sanıyorsun ama bir şeye hakkın yok.

Anne ona doğru elini kaldırdı ancak anımsadı. Bundan böyle gereksizdi. Kendini tuttu.

– Sussan iyi olur, dedi, ne söylediğini bilmiyorsun bile. Bu bir haksa kazanacağım onu. İpoteklerle ilgili üzücü olan, insanların kötüye kullanması. Ovanın yarısından fazlası ipotekli. İnsanlar ciddi değil; önce bankaya sonra özel kişilere ipotek koyduruyorlar. O zaman da banka sattırıyor onları. Agosti'lerin de sonu böyle olacak...

Günün büyük bir bölümünde konuştu, tek başına, Ne Suzanne'dan ne de Joseph'ten en ufak bir cesaretlendirme görmeksizin. Ancak oturdukları toprak yoldan önceki son konaklama yerine geldiklerinde Joseph ilk sözcüklerini söyledi. Arabadan indi, motora baktı, köyün kuyusuna gitti ve beş bidonluk su depoladı. Sonra benzin miktarına baktı, depoya biraz benzin koydu, yağ miktarına baktı, yağ da koydu motora. Bu gerekliydi, çünkü ovaya varmadan önce artık tek bir köyden geçmeyeceklerdi ve iki yüz kilometre boyunca ormandan gideceklerdi. Sonra, yapacak bir şey kalmayınca, Joseph arabanın basamağına oturdu ve ellerini saçlarında gezdirdi, yavaş yavaş, sert sert, uyanınca yapıldığı gibi. Bir anda sabırsızlığı geçti ve yeniden yola koyulmakta acele etmiyordu artık. Suzanne'la anne ona bakıyorlardı, ancak o onları görmüyordu. Yeni bir yalnızlığın içinde olduğu anlaşılıyordu, onu oradan çekip çıkaracak gücü kesinlikle yitirmişlerdi. Ya da aslında artık yalnız bile değildi. Ötekinin, onunla olduğunun hissedilmesi için orada olmaya artık gereksinimi yoktu. Suzanne ve annenin de kendini beğenmişliklerinin eli kolu bağlı ve hafiften gereksiz tanığı rolünden başka oynayacak rolleri yoktu. Düşünceleri öyle uzak, aynı zamanda da öyle özel, öyle kesindi ki, orada B.12'nin basamağında otururmuş, sanki ötekilerin yanında değilmiş gibiydi. 'Ancak ölürsem bana bakacak.' Sabahtan beri araba sürüyordu. Akşamın altısıydı. Gözlerinin çevresinde beyaz tozdan geniş halkalar vardı, bu toz yüzünü boyamıştı ve onlara karşı daha da yabancılaştırıyordu. Yorgunluktan tükenmiş

gibi duruyordu ancak sakin, kendinden emin, başarmış gibi. Bir kez daha ellerini uzun uzun saçlarında gezdirdi ve gözlerini ovuşturdu, gerinerek esnedi, hep uyanırken olduğu gibi.

– Acıktım, dedi.

Anne aceleyle Carmen'in paketini açtı ve içinden üç sandviç çıkardı. İkisini Joseph'e birini Suzanne'a uzattı. Joseph birini yedi, B.12'ye bindi ve bir yandan arabayı sürerken ikincisini de birkaç lokmada yuttu. Çocukları yerken, ansızın yorgun düşen anne uyuyakaldı. Belki o ana değin onu daha hâlâ beslemesi gerektiği konusunda tereddüt etmişti. Bir saat sonra uyandığında gece olmuştu. Düşünceleri normal ve eski hızına kavuşmuştu.

– Belki de, dedi, faiz gecikmelerimi, böyle ödememeliydim.

Ve alçak sesle, yalnız kendisi için, şunları ekledi:

– Beni soyup soğana çevirdiler, her şeyimi aldılar.

Carmen onu uyarmıştı, ancak o hiç dikkate almamıştı.

– İşe yaramayan dürüstlük bu, Carmen haklıydı. Onlar için, benim ödediğim para denizde su damlası, o bile değil, benim içinse, benim için... Bundan sonra bana en azından bir elli bin frank kadar borç vereceklerini sanıyordum... Birdenbire, hiçbirinin yanıt vermediğini görünce, ağlamaya başladı.

– Onlara hepsini ödedim, hepsini. Haklısınız, ben bir budalayım, yaşlı bir kaçık.

– Bunu söylemek bir işe yaramaz, dedi Suzanne, bunu yapmadan önce düşünmeliydin.

– Bundan emin değildim, diye yakındı anne, ancak şimdi eminim, ben yaşlı bir kaçıktan başka bir şey değilim. Joseph'in böyle berbat dişleri olduğu aklıma gelince...

Joseph, ikinci kez ağzını açtı:

– Dişlerimi dert etme. Uyu.

İkinci kez uyuyakaldı.

Uyandığında saat sabahın ikisi olmalıydı. Altında, koltuğun altında duran örtüyü aldı ve üstüne örttü. Üşümüştü. Ormanın içindelerdi. B.12 sürekli gidiyordu, sonuna kadar gaz vermişti. Artık Kam'dan çok uzak değildiler. Ağlamaklı bir sesle anne yine başladı.

– Aslında, sizin için bu kadar önemliyse, her şeyi satıp gidebiliriz.

– Neyi satıp? dedi Joseph. Uyu, bir işe yaramaz bu.

Bir yandan arabayı sürerken tüm ceplerini karıştırmaya koyuldu, aradığını buldu, aldı ve bir eliyle anneye verdi, ötekiyle araba kullanmayı sürdürüyordu. Elmas.

– Al, dedi Joseph, geri al onu.

Anne korku çığlığı attı.

– Bu onun aynısı! Kurbağa!

Ezik, elması almadan ona bakıyordu.

– Bir açıklama yapabilirdin, dedi kuru bir sesle Suzanne.

Elmaslı eli hâlâ havada duran Joseph annenin onu almasını bekliyordu. Sabırsızlanmıyordu. Aynı elmastı bu, yalnızca ipek kâğıda sarılı değildi artık.

– Onu bana geri verdiler, dedi sonunda yorgun bir sesle, benden satın aldıktan sonra. Anlamaya çalışma.

Anne elini uzattı, elması aldı ve çantasına geri koydu. Sonra usul usul yeniden sessizce ağlamaya koyuldu.

– Niye zırlıyorsun? diye sordu Suzanne.

– Yine başlayacak, her şeye yeni baştan başlamak gerekecek.

– Yakınmamalısın, dedi Suzanne.

– Yakınmıyorum, ama bir kez daha başlamaya artık gücüm yok.

Anne onbaşıyı ovaya geldiği ilk günlerde işe almıştı. Şimdi, hizmetine gireli altı yıl oluyordu. Kimse bu yaşlı Malezyalının yaşını bilmiyordu, kendisi bile. Kırkla elli arası bir yaşta olduğunu sanıyordu, tam olarak bilmiyordu, çünkü yaşamını iş aramakla geçirmişti ve bu onu öyle meşgul etmişti ki, geçen yılları saymayı unutmuştu. Bildiği, ovaya on beş yıl önce geldiği ve buradan hiç çıkmadığıydı.

Uzun boylu bir adamdı, kocaman ayaklara takılmış çok zayıf çarpık bacakları pirinç tarlalarının çamurunda durmaktan böyle yamulmuştu ve bir gün onu suya kadar bile taşıyıp taşımayacağından kuşku duyulabilirdi, ancak ne yazık ki böyle bir şey onbaşı için söz konusu değildi. Bir sabah, gün boyu ormandan bungalova ağaç gövdesi taşıma karşılığında bir kâse pirinç istemek üzere annenin karşısına geldiğinde, tam bir sefalet içindeydi, daha kötüsü olamazdı. O sabaha değin, yiyecek bir şey bulmak amacıyla, yanında karısı ve üvey kızıyla, köylerin civarındaki çöplüklerde, bungalovların altlarında, ovayı eşelemekle yaşamını geçirmişti. Annenin toprağının bağlı olduğu Bantè'de yıllarca bungalovların altlarında uyumuşlardı. Onbaşının karısı gençken birkaç kuruş ya da biraz kuru balık karşılığında tüm ovadakilere orospuluk yapmıştı, onbaşı bunda bir sakınca görmemişti. Kaldı ki, ovada süründüğü on beş yıl boyunca çok az şeyde sakınca görmüştü. Çok uzun ve çok acı bir açlık dışında.

Yaşamının en önemli işi toprak yoldu. Yapımı için gelmişti. Ona denmişti ki: 'Sen sağırsın, Ram yolunun yapımında çalışabilirsin.' İlk günlerden başlayarak görev al-

mıştı. Yol için toprağın açılması, toprak dolgusu, taş döşenmesi, toprağın kol gücüyle sıkıştırılmasından oluşuyordu iş. Yüzde seksen zindan hükümlülerince yapılmasaydı ve normal zamanda sömürgenin zindan hükümlülerinin gözetimiyle görevli yerli milislerce denetlenmeseydi öbürleri gibi bir iş sayılabilirdi. Bu zindan hükümlüleri, bu büyük suçlular, beyazlarca mantar gibi 'ortaya çıkarılan' bu büyük suçlular, müebbet hapis cezasına çarptırılmıştı. Böylece onları günde on altı saat çalıştırıyorlardı, sıkışık sırayla, dörder dörder birbirine zincirlenmiş olarak. Her sırayı, beyazlarca verilmiş 'yerliler için yerli milis' üniformasına bürünmüş bir milis izliyordu. Zindan hükümlülerinin yanında bir de onbaşı gibi askere alınmışlar vardı. Önceleri zindan hükümlüleriyle askere alınmışlar arasında bir ayrım sürdüyse de bu ayrım sonunda yavaş yavaş silindi, yalnızca zindan hükümlüleri geri gönderilemezken askere alınmışlar gönderilebilirdi. Zindan hükümlülerine yiyecek verilirken, askere alınmışlara verilmezdi. Ve son olarak, zindan hükümlüleri kadınsız olma avantajına sahipken, askere alınmışların karıları vardı peşlerinde, şantiyelerin gerisine yerleştirilmiş gezici kamplarda sürekli doğuran ve hep aç. Aylarca ormanda, ilk köylere kilometrelerce uzakta çalıştıklarında bile askere alınmışları milisler ellerinin altında kadınlar olabilsin diye bırakmak istemezlerdi. Kaldı ki, tıpkı erkekler ve çocuklar gibi, kadınlar da sıtma yüzünden oldukça hızlı bir ritimde ölüyorlardı, milislere onları yeterince sık değiştirme olanağı tanımadan –oysa milisler için kuşkusuz her geçen gün daha güvenli, daha düşsel hale gelen otoritelerinin varlığını korumak için kinin dağıtımı vardı–. Bir askere alınmışın karısının ölümü kocasının oradan gönderilmesine mal oluyordu.

Böylece, çok sağır olmasına karşın, onbaşı büyük ölçüde karısı yüzünden buralarda kalabilmişti. Bir de, işe alınmasının daha ilk günlerinden, henüz el değmemiş bir kurnazlıkla, zindan hükümlüleriyle olabildiğince kaynaşmanın ve milislere askere alınmışlık konumunun geçicili-

ğini hissettirmeden unutturmanın kendi yararına olacağını anlamıştı. Birkaç ay sonunda milisler ona öylesine alışmıştı ki, farkına varmadan öteki zindan hükümlüleriyle birlikte onu da zincirliyor, zindan hükümlülerini dövdükleri gibi onu da dövüyorlardı ve büyük bir suçlu gibi onu da geri göndermeyi akıllarından geçirmiyor olmalıydılar. Bu süre içinde tüm askere alınmışların karıları gibi onbaşının da karısı durmadan doğuruyordu ve on altı saat güneşin altında elle toprağı dövmek, zindan hükümlülerinin olduğu kadar askere alınmışların da, en doğalı bile olsa, girişecekleri tüm işler için güçlerini ellerinden aldığından, hep yalnızca milislerin ürünüydü bunlar. Çocuklarından yalnızca biri açlığa ve sıtmaya direnerek yaşadı, onbaşının da yanında tuttuğu bir kız. Altı yıl boyunca onbaşının karısı ormanın ortasında, dövülen toprak ve balta gümbürtüsü, milislerin bağırtısı ve kırbaçlarının şaklaması altında kimbilir kaç kez doğurdu? Artık tam olarak bilemiyordu. Tek bildiği durmadan milislerden gebe kaldığı ve ölü çocukları için küçük mezarlar kazmak üzere onbaşının geceyarısı kalktığıydı.

Onbaşı bir insanın ölmeden yiyebileceği kadar dayak yediğini anlatırdı, ancak dayak yesin ya da yemesin, yolun yapımı boyunca her gün karnı doymuştu. Yol bittiğinde, durum bambaşkaydı. Her tür işi yapmış ya da yapmaya çalışmıştı: Biber toplayıcısı, Ram limanında hamal, oduncu, yol işçisi, vb. Biraz uzun süreli bulabildiği işler de sağırlığı yüzünden, normalde çocuklara ayrılmış işlerdi. Manda çobanı olmuştu, özellikle de her yıl, hasat zamanı, olgunlaşmış pirinç tarlalarında kargalara karşı korkuluk görevi yapmıştı. Ayakları suyun içinde, üstü çıplak, karnı göçmüş, bunaltıcı güneşin altında, uzun açlığını hazmetmeye çalışırken, pirinç fideliklerinin arasına, pirinçliklerin bulanık suyuna yansıyan acınacak görüntüsünü yıllarca izleyip durmuştu. Bunca sefalet, bunca, bunca sefalet karşısında, onbaşı tek bir isteğinde ayak diremişti; onun en büyük isteği, Ram'la Kam arasındaki otobüslerin denetçisi

olmaktı. Ancak şoförlere birçok kez başvurmasına karşın, böyle bir işe uygun olmayan sağırlığı nedeniyle asla bu işe girememişti. Ve yalnızca işe alınmamakla kalmamış, deneme aşamasında bile, onun sayesinde yol üzerinde gidip gelen şu otobüslerden birine bile binmemişti hiç. Otobüslerle ilgili tek bildiği gidip geldikleriydi ve onların sessizlik içinde paldır küldür, korna çalarak, gümbürtüyle geçmelerini izliyordu. Anne onu işe aldığından beri, Joseph, biraz uzun alışveriş edecekse, delinmiş radyatöre su sağlaması için onu B.12'ye alıyordu. Onu bir çamurluğun üstüne bağlıyor, eline bir su süzgeci veriyordu ve onbaşı ovanın en mutlu adamı oluyordu, şu dünyada olabileceğinden daha da mutlu. Joseph'in keyfine bağlı olan bu gezintileri hiç beklemezdi, ancak kısa zamanda bu gezintilere neden olmaya başladı: Joseph arabayı bungalovun altından çıkardığında su süzgecini almaya gidiyor, çamurluğun üstüne, olmayan farın yerine çıkıyor ve kaportanın tokmağına taktığı ipe kendini bağlıyordu. Araba giderken, altı yılını yapımında geçirdiği yolda, hep aynı hayranlıkla, gözlerini kırpıştırarak, saatte altmışla gittiklerini görüyordu.

Normal zamanda, onbaşının karısı ve kızı havanda kabuklu pirinç döverler, yemek pişirirler, balık avlarlar, kümesle ilgilenirlerdi. Onbaşıysa annenin girişti̇ği tüm işlerde ona yardım ederdi. Yukarıdaki beş hektarın bakımı ve ekimini üstlenmesinin dışında annenin tüm fantezilerini karşılardı, taş döşer, eker, biçer, ekini aktarır, söker, onun istediği her şeyi yeniden ekerdi. Geceleyin de, anne tapu idaresine ya da bankaya mektup yazarken ya da hesaplarını yaparken onun da bulunmasını, yemek odasındaki masada, karşısında oturup hep onaylayan sessizliğiyle ona katılmasını isterdi. Birçok kez, sağırlığından bunalıp onu geri yollamak istemiş, ancak bunu hiçbir zaman yapmamıştı. Onun bacakları yüzünden, hem onlara bakamadığını hem de onu geri yollayamadığını söylüyordu. Gerçekten de onbaşı o kadar çok dövülmüştü ki, bacaklarının derisi mavi ve kumaş gibi inceydi. Ne yaparsa yapsın, her

yıl iyice sağırlaşmasına karşın, bacakları yüzünden anne onu hep yanında tutmuştu.

Onbaşı annenin yanında kalan tek hizmetliydi. Kent dönüşünde anne artık ona para ödeyemeyeceğini, ancak yiyecek vereceğini bildirdi. O da kalmaya karar verdi, ancak işine bağlılığından bir şey yitirmedi. Annenin yoksulluğunun bilincindeydi, ancak kendi yoksulluğuyla onunki arasında ortak bir nokta da bulamıyordu. Annenin evinde yine de her gün yemek yeniyordu ve bir çatı altında uyunuyordu. Onun öyküsünü de arazininkini de biliyordu. Çoğu kez muz ağaçlarını çapalarken anne bağıra bağıra ona anlatmıştı. Yine de, onun, zavallı onbaşının kendi yazgısıyla Ram tapu idaresinin ovaya el koyması arasında bir ilişki bulmak için harcadığı çabaya karşın anne onun umarsız anlayışsızlığını düzeltememişti bir türlü: Onbaşı, kendi dediğine göre, yoksuldu, çünkü sağırdı ve sağır çocuğuydu ve bu yüzden kimseye kızmıyordu, Kam memurları dışında, o da anneye yaptıkları haksızlık yüzünden.

Onlar döndükten sonra onbaşının neredeyse yapacak işi kalmadı. Anne muz ağaçlarını bıraktı ve başka hiçbir şey ekmedi. Günün büyük bölümünde uyuyordu. Hepsi iyice tembelleşmişti ve bazen öğleye kadar uyuyorlardı. Onbaşı onlara pirinç ve balık götürmek için sabırla uyanmalarını bekliyordu. Joseph neredeyse hiç ava çıkmadı. Yine de bazen, orman yakınlarında yolunu şaşırmış bir kuşa verandadan ateş ettiği oluyordu. O zaman onbaşı yeniden umuda kapılıyor ve kuşu ona getirmek için koşuyordu. Ancak Joseph artık geceleri avlanmıyordu ve bir kadını beklemenin sizi avlanmaktan alıkoyacağını bilmeyen onbaşı onun nasıl bir hastalığa yakalandığını kendi kendine soruyordu kuşkusuz. Ancak anne kalan parayla ona yeni bir at aldığından bazen öğleden sonraları Joseph taşımacılık işini yapıyordu. Kendine en pahalısından Amerikan sigarası, 555'lerden alabilmek için yapıyordu bu işi. Geri kalan zamanda Mösyö Jo'nun pikabını çalıyordu. İngiliz plakları hakkındaki düşüncelerini değiştirmişti ve *Ra-*

mona dışında artık bu plaklardan başkasından hoşlanmıyordu. Çok uyuyordu ya da yatağına uzanıp sigara üstüne sigara içiyordu. O kadını bekliyordu.

Gece onbaşı yeniden umuda kapılıyordu. Gerçekten de, her gece, anne eski alışkanlıkla hesaplar ve projeler yapıyordu. Arazinin tümden kendisine verilmesini istemeden önce bile, yukarıdaki topraklarına konacak yeni bir ipoteğin kendi başına deneyeceği yeni bentler, bu kez 'küçük' bentler yapmaya yetip yetmeyeceğini öğrenmek istemişti. Onbaşı onunla sabahlıyordu. Yani anne yüksek sesle hesapları yapıyor, o da hep onaylıyordu: 'Beni dinliyorsa eğer,' diyordu anne, 'eminim bir şey anlamıyordur, ancak şimdi bulunduğum noktada benimle olması daha iyi.' İşte böyle gecelerden birinde tapu idaresine son mektubunu yazdı. Dediğine göre tümüyle gereksizdi bu, yine de son bir kez bunu yapmak istiyordu. 'Onlara hakaret etmek beni sakinleştiriyor.' Ve ilk kez sözünü tuttu; bu mektup Kam memurlarına son mektup oldu. Yenilikse, onu yolladıktan sonra, yukarıdaki beş hektarın durumuna göre ekim yapmaya karar vermesi oldu. O zamana kadar, her yılki zararına karşın, hep arazinin denize en uzak olan yerlerini ekmişti. 'Denemek için,' diyordu. Hatta iki yıldır, bentlerden beri bunu sürdürmüştü. Neredeyse tam anlamıyla boşa çıkmıştı bu emekler, ancak o diretmişti. Bu yıl bundan vazgeçti. Kesinlikle gereksiz olduğuna karar verdi. Kaldı ki artık hiç parası yoktu.

Böylece kentte yaptıkları yolculuktan beri mantıklı olmaya karar vermişlerdi ve budalaca bir umuda alışılmış yapaylıkla kapılmadan, durumlarını tüm gerçekliği içinde yaşamaya kararlı gibiydiler. Annenin umudu, araziyle ilgili geriye kalan tek umudu, iyice azalmış, kısa vadeli bir umuda dönüşmüştü. Tapu idaresindeki memurlardan herhangi bir yanıt almak, bu da olmazsa, son bir kez daha onlara hakaret etmek üzere Kam'a gitmek umuduydu bu.

– Eğer gidersem, diyordu, onlara o kadar çok şey söyleyeceğim ki, en azından beş hektar için onlardan söz alacağımdan eminim.

Son mektubu gönderdikten sonra, artık onlara yazmamasının nedeni, eğer bir gün Ram'a gitmeyi başarırsa, bu isteğini destekleyecek kanıt ve nedenleri her gece not etmesiydi. Bir süre Joseph'in taşımacılık hizmetinden elde ettiği geliri kendisine vermesini belli belirsiz umdu. Ondan bu paraları istedi. Ancak 555 alacak parası olmazsa düşündüğünden çok daha erken ayrılacağını ileri sürerek buna yanaşmadı. O da boyun eğdi. Bunun üzerine hissettirmeden Mösyö Jo'nun pikabına göz dikti.

– Niye iki pikap var? bizim durumumuzdakilerin iki pikaba ne gereksinimi var ki?

Ancak ne Suzanne ne de Joseph pikabı satma işiyle ilgilenmeyi ona önermedi. Zaten Suzanne bunu beceremezdi. Annenin, Joseph'i kızdırmayı başararak onun üzerindeki yetkisini son bir kez göstermeye çalışmak için mi, yoksa gerçekten, bir haftalığına Kam'a giderek tapu memurlarının önüne para sürmek amacıyla mı pikabı satmaktan söz ettiğini anlamak zordu. Sanki onu paraya çevirmekte hepsi anlaşmışçasına anne yavaş yavaş bundan söz etmeye başladı, hâlâ belirsiz olan tek şeyse pikaptan ayrılma süresiydi.

– Bunu hiç düşünmemiştik, diyordu anne, ancak Joseph'in ayağında bir çift sandalet yokken bizim iki pikabımız var.

Ve üç gün içinde geleceklerini pikabın satışına bağlama alışkanlığı edinmişti, beş hektarın ipoteğine, Mösyö Jo'nun yüzüğüne ve daha genel, daha uzun süreli olarak da bentlere bağladığı gibi.

– Bizim durumumuzda, bir pikap zaten çok, ancak iki pikap işte buna kimse inanmaz... En tuhafı da bunu hiç düşünmemiş olmamız.

Kaldı ki bir süre sonra pikabın sağlayacağı parayla ne yapmayı tasarladığını artık açıkça söylemez oldu. Başlangıçta bunun, 'onlara ağzına geleni söylemek üzere' Kam'a gitmek için olduğunu söylüyordu. Ancak çabuk geçti bu. Pikabın, B.12 gibi tek başına en azından bungalovun damı-

nın yarısını ya da Hôtel Central'da on beş gün kalma süresini karşılamak için fazla güzel olduğunu söyledi. Otelde kalmak belki de Mösyö Jo'nun elmasını bir ikinci kez satmasını sağlayabilirdi, ancak bunu dile getirmiyordu.

Joseph'inse ne pikabın satılmasıyla ne de dünyanın bu yanında olan bitenle ilgili hiçbir düşüncesi yoktu. Pikabın elden çıkarılmasına ne karşıydı ne de istekli. Yine de bir gün, belki de annenin ağzından bu sözleri duya duya ya da daha çok canı sıkıldığından, onu satmaya Ram'a gitmeye karar verdi. Yemek sırasında masadan kalkmadan biraz önce şöyle dedi:

– Pikabı elden çıkaracağım.

Anne yanıt vermedi, ancak korkulu gözlerle baktı. Pikabı satmaya razı olması, ondan vazgeçebilmesi, gidişinin kaçınılmaz biçimde yaklaşması demekti. Bu gidişin gününü biliyordu, Hôtel Central'dan döndüğünden beri biliyordu bunu.

Joseph pikabı aldı, bir çantaya koydu, çantayı iki tekerlekli bir arabaya koydu ve onu nasıl satmayı düşündüğüne ilişkin tek bir açıklama yapmadan Ram'a doğru yola koyuldu. Yalnız onbaşı, şaşkınlık içinde, bu hiç sesini duymadığı tuhaf aletin gidişine baktı.

İşte böylece pikap, hiçbirinin ağzından tek bir üzüntü sözcüğü çıkarmadan bungalovdan çıkıp gitti. Akşam Joseph boş çantayla geri döndü ve sofraya oturacakları sırada anneye bir banknot uzattı.

– Al, dedi Joseph, onu şu salak Bart Babaya sattım, en az iki katı ederdi ama, başka bir şey yapamadım.

Anne parayı aldı, odasına saklamaya gitti ve yemek odasına döndü. Sonra akşam yemeğini tabaklara koydu, her şey her zamanki gibiydi, annenin tek lokma yememesi dışında. Yemeğin sonunda şu açıklamayı yaptı:

– Tapudaki köpekleri görmeye Kam'a gitmeyeceğim, bankadakiler gibi olacak, parayı tutacağım.

– Yapılacak en iyi şey bu, dedi Joseph çok yumuşak bir sesle.

Anne sakin konuşmak için çaba gösteriyordu. Alnı ter içindeydi.

– Kam'a gitmek tümüyle gereksiz olacak, diye yineledi, paraları kendime saklayacağım.

Ve birdenbire ağlamaya başladı.

– Yalnızca kendime, bir kez olsun, yalnızca kendime.

Joseph ayağa kalktı karşısında durdu:

– Lanet olsun, yine başlıyorsun. Sesi, sanki kendi kendine konuşuyormuşçasına yumuşak ve alçaktı. Sanki gidişinin kaçınılmaz kesinliğinin, mutluluğunun onların bilmediği, çok sert, gizli bir içyüzü vardı. Belki o da buna hayıflanıyordu. Anne Joseph'in bu denli yumuşak ses tonuna şaşırmış gibiydi. Ayakta ona gözlerini dikmiş duran oğluna ısrarla baktı, ansızın sakinleşmişti.

– Niye şu pikabı sattın Joseph? diye sordu anne.

– Artık satacak bir şey kalmasın diye. Artık satacak bir şey kalmadığından emin olmak için. Şu bungalovu yakabilseydim, lanet olası, nasıl da yakardım!

– Daha B.12 var, dedi Suzanne.

– Ama kim kullanacak B.12'yi? diye sordu anne.

Ancak Joseph yanıt vermedi.

– Hep kurbağa olacak satabileceğimiz, diye birden atıldı Suzanne, ondan söz etmiyoruz diye yapacak hiçbir şeyimiz yok değil, o var işte yine satabileceğimiz.

Kentten döndüklerinden beri ilk kez elmas konusuna değiniyorlardı. Anne ağlamayı kesti ve giysisinin üst bölümünden elması çıkardı. Döndüğünden beri onu kilerin anahtarını bağladığı iple boynunda taşıyordu.

– Bunu niye saklıyorum bilmem, dedi ikiyüzlülükle, ne değeri var ki!..

– Niye boynuna bir yüzük taktığını sormalıyız sana, diye sordu Joseph. Onu herkes gibi parmağına takabilirsin, değil mi?

– O zaman hep gözümün önünde olurdu, dedi anne, beni çok iğrendiriyor.

– Doğru değil bu, dedi Suzanne.

Yemek odasının bir köşesinde çömelmiş duran onbaşı ilk kez elması gördü. Ve bundan kesinlikle birşey anlamadığından, uzun uzun esnedi. Bu elmasla birlikte kendisinin de bundan böyle onların tek malı olduğundan kuşku duymaksızın.

"Sinemaya gitmiştim, dedi Joseph Suzanne'a. Kendi kendime bir kadın aramaya sinemaya gideceğim demiştim. Carmen'den bıkmıştım, onunla yattığımda bir kızkardeşle yatıyor gibiydim, özellikle de bu kez. Bir süredir sinemadan daha az hoşlanıyordum. Gelişimizden hemen sonra bunun farkına vardım. Oradayken iyiydim, ama gitmeye karar verene kadar, eskisi gibi gitmiyordum artık. Sanki hep yapacak daha iyi işlerim vardı. Sanki zaman kaybetmiştim ve artık kaybetmemem gerekiyordu. Ama sinema yerine yapmam gereken şeyin ne olduğunu bilmediğimden sonunda hep sinemaya gidiyordum. Bunu da ona söylemen gerekecek, sinemadan daha az hoşlandığımı. Ve belki de sonunda, onu bile, onu bile daha az seviyor olacaktım. Oturma odasındayken, hep umut ediyordum, son dakikaya kadar, orada olmak yerine ne yapmam gerektiğini, bunu film başlamadan bulmayı umut ediyordum. Ama bulamıyordum. Ve ışıklar söndüğünde, perde aydınlandığında ve herkes sustuğunda, o zaman eskisi gibi oluyordum, artık hiçbir şey beklemiyordum, iyiydim. Sana bütün bunları söylememin nedeni, ben gittikten sonra beni ve söylediklerimi iyice anımsaman için. O ölse bile. Başka türlü yapamam.

"Yanılmışım. Onunla sinemada karşılaştım. Geç gelmişti, ışıklar sönmüştü bile. Hiçbir şeyi unutmamak istiyorum, sana her şeyi söylemek, her şeyi, ama bilmiyorum bunu becerebilir miyim. Onu tam olarak hemen görmedim. 'İşte, yanımda bir kadın.' Kendi kendime tek söylediğim bu oldu, her zamanki gibi. Yalnız değildi. Bir erkek vardı yanında. O, adamın sağındaydı, ben de solunda. Be-

nim solumda kimse yoktu, sıranın son koltuğundaydım. Şimdi artık tam olarak bilemiyorum, ancak bana öyle geliyor ki, 'haberler' sırasında ve filmin başında, belki de yarım saat kadar boyunca, onu unuttum. Yanımda bir kadın olduğunu unuttum. Filmin başını çok iyi anımsıyorum, sonunuysa hemen hemen hiç. Onu unuttuğumu söylerken, tam olarak doğru değil bu. Sinemada, bir kadının yanımda oturduğunu asla unutmadım. 'Filmi izlememi engellemedi' demem gerekir. Film başladıktan ne kadar sonraydı? Söyleyeyim, belki bir yarım saat kadar sonra. Beni neyin beklediğini bilmediğimden bu ayrıntılara dikkat etmedim ve buna pişmanım, çünkü bu Allahın cezası yere döndüğümüzden beri bunları sürekli anımsamaya çalışıyorum. Ama gereksiz, yapamıyorum.

"İşte nasıl başladığı. Birden hemen yanımda, sesli ve düzenli bir soluk alıp verme duydum. Eğildim ve sesin geldiği sıraya döndüm. Onunla gelen adamdandı. Başı koltuğunun üstüne düşmüş, ağzı yarı açık uyuyordu. Çok yorgun birisi gibi uyuyordu. Kadın baktığımı gördü ve gülümseyerek bana döndü. Perdeden süzülen ışıkta yüzünü gördüm. 'Hep böyledir bu.' Bunu bana neredeyse yüksek sesle söyledi, adamı uyandıracak kadar yüksek sesle. Ama adam uyanmadı. Sordum: 'Hep mi böyle?' Beni yanıtladı: 'Hep.' Gülümsediğinde onu güzel buldum, ama özellikle sesi olağanüstüydü. Hemen, onun 'Hep' dediğini duyduğumda onunla yatmak istedim. Bu sözcüğü hiç duymadığım biçimde söylemişti, onun ağzından çıkmadan sanki ne anlama geldiğini bilmiyordum. Sanki bana tam olarak, aynen şunu söylemişti: 'Hep sizi bekledim.' Filmi izlemeyi sürdürdük, o ve ben. Söze başlayan ben oldum: 'Niçin? 'Eh, kuşkusuz onu ilgilendirmediğinden.'

"Sonra ona artık ne söyleyeceğimi bilemedim. Bir süre öyle çok söyleyecek bir şey arıyordum ki, filmi artık hiç izlemiyordum. Sonra sonunda aramaktan sıkıldım ve beni asıl ilgilendiren şeyi sordum: 'Kim bu adam?' Bunun üzerine daha içtenlikle güldü, tümüyle bana doğru döndü,

ağzını, dişlerini gördüm, kendi kendime, bu adamla sinemadan çıktıklarında, onları izleyeceğim dedim. Düşündü. Belki de bana yanıt verip vermemek gerektiğinden emin değildi, sonunda söyledi: 'Kocam.' 'Lanet olsun, kocanız mı?' dedim. Kocasının onun yanında sinemada uyuması bana iğrenç geliyordu. Anne bile, böyle yaşlı olmasına ve bunca talihsizlik yaşamış olmasına karşın sinemada uyumaz. Bana yanıt vereceğine çantasından bir paket sigara çıkardı. 555'ti. Bir tane ikram etti bana ve ateş istedi. Yüzümü kibritin aydınlığıyla daha iyi görebilmek için ateş istediğini hemen anladım. O da, o da hemen benimle yatma isteği duydu. Daha onu görmeden, benden ateş istediği anda onun benden epey büyük ve bir adamla yatmak istemekten utanmayan bir kadın olduğunu tahmin ettim. Birden adamı uyandırmamak için benimle alçak sesle konuşmaya koyuldu. 'Ateşiniz var mı acaba?' Oysa filmin başında çekinmeden onu uyandırmayı göze almıştı. Bir kibrit yaktım ve ona uzattım. O sırada ellerini gördüm, uzun ve parlak parmaklarını ve cilalı, kırmızı tırnaklarını gördüm. Gözlerini de gördüm. Sigarasını yakarken gözlerini sigaraya dikeceğine bana bakıyordu. Ağzı kırmızıydı, tırnaklarıyla aynı kırmızıdan. Onları böylesine birbirine yaklaşmış bir arada görmek bende bir şok etkisi yarattı. Sanki elleriyle ağzından yaralanmıştı ve benim gördüğüm onun kanıydı, biraz bedeninin içiydi. O zaman onunla yatmak için çok isteklendim ve nerede oturduklarını öğrenmek için çıkışta onları B.12'yle takip edeceğimi ve gerekirse onu gözleyeceğimi ve kentte bundan sonraki tüm süreyi onu beklemekle geçireceğimi düşündüm. Gözleri kibritin alevinde parlıyordu ve yandığı tüm süre boyunca hiç çekinmeden bana baktı. 'Gençsiniz.' Yaşımı söyledim: Yirmi.' Ve çok alçak sesle konuşmaya başladık. Ne yaptığımı sordu. Ram'da, bize yutturulan bir arazi yüzünden boğazımıza kadar bokun içinde olduğumuzu anlattım. Kocası Ram'a avlanmaya gitmiş, ancak o burayı tanımıyordu. Sömürgeye geleli az bir süre olmuştu: İki yıl. Elimi koltuğun

kol dayama yerinde duran elinin üstüne koydum. Elini çekmedi. Kocası buralarda daha uzun süreler kalmıştı, kendisi ancak iki yıl önce onunla beraber olmaya gelmişti. Önce elimi onunkinin üstüne koydum. Gelmeden önce bir Ingiliz sömürgesinde kalmıştı, hangisi olduğunu şimdi bilmiyorum. Sonra içi sıcak dışı serin elini okşamaya başladım. Bu sömürgede çok sıkılıyordu, çok. Niçin sıkılıyordu? İnsanların düşünce biçimi yüzünden. Kam'daki tapu memurları aklıma geldi ve tüm sömürgecilerin pislik olduğunu söyledim ona. Gülümseyerek beni onayladı. Avucumun içinde alev alev olmaya başlayan eliyle ilgilenmekten artık filmle ilgili bir şey görmüyordum. Yine de perdede bir adamın düştüğünü anımsıyorum, filmin başında beri bunu bekleyen bir başka adam onu vurmuştu. Bu adamları tanır gibi oldum, ama sanki uzun yıllar olmuştu ben onları tanıyalı. Elimde böyle bir eli hiç hissetmemiştim. İnceydi, iki parmakla onu sarıyordum, esnekti, esnek bir yüzgeç. Perdede ölen adam yüzünden bir kadın ağlamaya başladı. Onun üzerine yatmış, hıçkırıyordu. Artık birbirimizle konuşamıyorduk. Buna artık gücümüz yoktu. Yavaşça elini elimde eritiyordum. Öylesine yumuşak ve bakımlıydı ki bu el, insanda zarar verme isteği uyandırıyordu. Onun canını acıtmalıydım. Çok sıktığımda biraz kendini çekiyordu. Yanındaki adam hep uyuyordu. Kadın ölü adamın üzerinde hıçkırırken iyice alçak sesle bana şöyle dedi: 'Filmin sonu.' 'O halde?' 'Bu akşam boş musunuz?' Söylediğine bak, nasıl olmam? Tek yapacağımın isteğe uymak ve onları izlemek olduğunu söyledi. Niçin bilmiyorum, o zaman havam boşaldı. Az sonra yanacak ışıklardan korktum, yaptığım gibi, karanlıkta elini okşadıktan sonra onu görmekten korktum. 'Çekip gideyim' dedim kendi kendime. Nasıl korktuğumu tahmin edemezsin. Evet böyleydi işte, ışık korkusu, sanki varoluşumuzu durduracak ya da her şeyi olanaksızlaştıracaktı. Hatta sanıyorum elini bile bıraktım, eminim bundan çünkü o yeniden elimi tuttu. Elimi koltuğun kenarına koymuştum, bu kez onunki be-

nim elimin üstüne kondu. Onu tuttu ve açmaya çalıştı, tabii başaramadı. Mengene gibiydi, oysa ve ben çekip gidemiyordum. Böyle, sinemalardan adam toplama alışkanlığı olduğunu ve ısrar etmemek gerektiğini düşündüm. Işıklar yeniden yandı. Elini çekti. Ona hemen bakmayı göze alamadım. Oysa o buna cesaret etti, o baktı ve ben, gözlerimi indirmiş, bıraktım bana baksın diye. Biz ikimiz ayağa kalkmışken adam birden uyanıverdi. Yaşı ondan biraz büyüktü, şıktı, uzun boylu, yapılıydı. Onu oldukça yakışıklı buldum. Umursamaz ve rahat bir hali vardı, uyumuş olmaktan ötürü zerre kadar sıkılmıyordu. Bilirsin, bizim yoldan geçerken gördüğümüz şu adamlardan; müthiş arabalar içinde, bir havayla gelirler, bir gözetleme kulesi isterler, bir gece, tam bir kaplan avlama süresi kalırlar, yanlarında, kentteki büyük bir otelden Bart Babaya telefon ederek ısmarladıkları otuz iz sürücüsü vardır. 'İşte,' dedim kendi kendime, 'bu tür bir adam.' 'Pierre,' dedi kadın, 'bu genç adam Ramlı bir avcı. Sen Ram'ı biliyor musun?' Düşündü. 'Oraya gitmiş olmalıyım, iki yıl önce.' Kendimi güvende hissediyordum. 'Pierre, akşamı onunla geçirebilir miyiz?' 'Tabii.' Aralarında başka şeyler de konuştular, ama sırtları dönük olduğundan duyamadım. Zaten onları duymaya hevesli değildim. Sinemadan ağır ağır çıktık, kalabalığı izleyerek. Ben onun arkasındaydım. Düzgün bir vücudu vardı, aynı zamanda da yapılı, ince bir bel. Saçları kısaydı, tuhaf kesilmişti, sıradan bir renkte.

"Büyüleyici bir arabanın yanında durduk, sekiz silindirli üstü açık bir Delage. Adam bana döndü. 'Biner misiniz?' Kendi arabam olduğunu ve onu izleyeceğimi söyledim. Daha ziyade sevimliydi. Benim orada bulunmamı doğal buluyormuş gibi bir havası vardı. O ise, şimdilik, sanki hep birbirimizi tanıyormuşuz gibi, artık pek dikkat etmiyordu bana. Bana 'Arabanız nerede? Belki onu burada bırakabilirsiniz, hepiniz bizimkine binebiliriz' dedi. Kabul ettim. Onu Théâtre Meydanına park edeceğimi söyledim, çünkü seanslar bittikten sonra sinema önüne park etmek

yasaktı. B.12 onların Delage'ının birkaç metre ötesindeydi. Benim B.12'ye doğru gittiğimi görünce adam yanıma geldi: 'Tanrı aşkına, bu mu?' Onu sinemaya gelirken fark ettiğini ve hiç böylesini görmediğini de sözlerine ekledi. O da acele etmeksizin yanımıza geldi. 'O gördü bunu,. bu külüstürü.' dedi adam. İkisi de arabaya baktı, adam ciddi ciddi, kadın dalgın dalgın. Bununla dalga geçebilirlerdi, gerçekten bunu yapabilirlerdi çünkü onların Delage'ının yanındakı gülünçlüğünü görmek gerektı, eski bir konserve kutusu. Ama hayır, onlar dalga geçmedi. Hatta bana öyle geldi ki adam onu gördükten sonra daha da nazikleşti. Onu Théâtre Meydanına park ettim, yanlarına gittim, sonra hep birlikte onların Delage'ında gittik.

"Burada yaşamımın en olağanüstü gecesi başlıyor.

One oturdum, o da gelmek istedi aramıza. Nereye gittiğimizi bilmiyordum, onunla bu işin nasıl biteceğini de, çünkü öbürü vardı. Ama arabada kadının yanında oturuyordum, araba gidiyordu, adam bayağı iyi sürüyordu. 'Rahat olmalısın' dedim kendi kendime. Sırtımda şort ve kısa kollu gömlek, ayağımda tenis ayakkabıları vardı, onlarsa çok iyi giyinmişlerdi, ama fark etmiyormuş gibi davrandıklarından rahatsız olmuyordum. B.12'yi görmüşlerdi ve gerisini anlamaları için yeterli olmalıydı bu, örneğin kostümümün olmamasını. Onlar bu tür şeyleri anlayacak insanlardandı.

"Kentten ayrıldıktan sonra ona istek duymaya başladım. Adam varmakta acele ediyormuş gibiydi, hâlâ nereye olduğunu bilmiyordum. Daha hızlı sürüyordu. Bize hiç dikkat etmiyordu. Bedenimde onun bedenini hissettim, gergin. Kollarını iki yana açmıştı, biri omuzlarının üstünde öbürü benim kollarımın çevresinde. Rüzgâr elbisesini üstüne yapıştırıyordu ve göğüslerinin biçimini sezdim, çıplak olsa bu kadar açıkça görülebilirdi. Gerçekten yapılı bir havası vardı. Güzel göğüsleri vardı, geniş, iyice dik. Kentin ışıklarından uzaklaştıktan biraz sonra eliyle omzumu tuttu ve sıktı. O zaman benim de aynı şeyi yapacağı-

mı, birden üstüne abanacağımı sandım. Çok hızlı gidiyorduk, çok rüzgâr vardı, her şey kolay gibi duruyordu, biraz sinemadaki gibi. Eli tüm gücüyle kolumu tuttu ve benim aynı şeyi yapmayacağımdan emin olunca geri çekti elini. Tüm gece bu biçimde davranacaktı.

"İlk kulüpte durduk. 'Bir viski atalım,' dedi adam. Bir bahçenin ucunda küçük bir bara girdik. Doluydu. Orada yiyeceğiz sandım. Saat ondu. 'Üç viski' ısmarladı adam. İçmeye başlar başlamaz ve içtikçe bize giderek daha az dikkat eder oldu. Onu viskisini içerken görünce anlamaya başladım. Biz kendimizinkileri içerken yalnız kendisi için iki tane daha söyledi. Onları arka arkaya içti. Biz daha birinciyi bitirmemiştik. Susuz kalmış biri, üç gündür bir yudum içmemiş bir adam gibiydi. Kadın buna şaşırdığımı gördü ve bana gülümsedi. Sonra alçak sesle: 'Önemsememek gerek, bu onun keyfi.' Adam sevimliydi, konuşmaya bile gerek duymuyordu, her şeye boşvermişti, ona, bana, her şeye ve inanılmaz bir keyifle içiyordu. Herkes onun içişine bakıyordu, insan kendini alamıyordu. Ona da bakıyorlardı. Çok güzeldi. Saçları rüzgârla darmadağın olmuştu. Çok açık renk gözleri vardı, belki gri ya da mavi, bilmiyorum. Kör gibiydi ya da bu gözlerle başkalarının her gördüğünü değil de bir bölümünü görüyormuş gibiydi daha çok. Bana bakmadığı zamanlarda hiçbir şey görmüyormuş gibi duruyordu. Bana baktığında, yüzü bir anda aydınlanıyordu, sonra ansızın gözlerini önüne indiriyordu, sanki bu kadarı fazlaydı gözleri için. Bardan çıkarken bana baktığında ne olursa olsun gece onunla yatacağımı anladım, adamın içme isteği gibi o da bunu istiyordu.

"Yeniden yola koyulmuştuk. Kimse birbiriyle konuşmuyordu yalnız o, bazen ona birşeyler söylüyordu, 'Dönemece dikkat,' ya da trafik yoğunlaştığı için adam kendi kendine söyleniyordu. Kentin bir bölümünü geçtik ve o sanki zorunluymuş gibi söyleniyordu oysa sonradan fark ettim ki rahatlıkla bundan vazgeçebilirdi.

Liman tarafında bir başka bara geldik. O iki viski daha istedi, bizse bu kez tek içki istedik. Ancak yine de içtiğim üçüncü içki oluyordu ve biraz sarhoş olmaya başlıyordum. O da biraz sarhoş olmalıydı. Keyifle içiyordu. Onun her gece böyle, o bar senin bu bar benim, adamın peşinde dolaşmak ve içmek zorunda olduğunu düşündüm, bazen de yanında, bulduğu bir herifle birlikte. Bardan çıkarken bana iyice alçak sesle, 'Bizim durmamız gerek. Yapılacak tek şey onu bu konuda rahat bırakmak,' dedi. Benimle yatmayı giderek daha çok istiyor olmalıydı. Adam zar zor arabaya binerken fırsattan yararlanıp beni ağzımdan öptü. O zaman adamı bir yana itip direksiyona geçmek ve onunla kaçmak istediğimi sandım. Hemen yatmayı isterdim. Bir kez daha bunu anlamış olmalıydı, beni araba kapısının üstüne doğru itti.

"Yeniden yola koyulduk. Adam sarhoş olmaya başlıyordu ve bunun farkına varmış olmalıydı. Daha yavaş sürmeye başlamıştı, sırtını arkalığa dayamak yerine, yolu daha iyi görmek için direksiyonun başında dimdik duruyordu. Bir kez daha kenti bir boydan bir boya geçtik. Neden böyle durmadan geçtiğimizi ona sormak istedim, ama sanıyorum o da bilmiyordu. Belki yolu uzatmak içindi. Belki de öteki yolları bilmiyordu, sömürgeyle ilgili olarak kent merkeziyle onu çevreleyen barlardan başka hiçbir şey bilmiyordu. Bu yavaş yavaş canımı sıkmaya başlıyordu, hele artık iyice yavaş sürmeye başladıktan sonra. Sonra bizden yararlanıyordu, öylesine, hoşumuza gidip gitmediğini sormadan, bize viski soda ısmarlıyordu, sadece kendisi bundan hoşlandığı için. Bir üçüncü bara gittik. Bu kez Martel söyledi, bir kez daha içmek istediğimizin bu olup olmadığını bize sormadan. Şöyle dedim: 'Ben sıkıldım, siz Mertel'inizi mideye indirebilirsiniz.' Sanki onun üstüne atılmak istiyordum. Eden'den ayrılalı bir saat olmuştu ve gerçekten bunun ne zaman biteceğini kestiremiyordum. 'Özür dilerim,' dedi adam, 'ne istediğinizi sormam gerekirdi.' Martel'ini aldı ve kafaya dikti. Yine konuştum: 'Ni-

çin hepsini aynı barda içmediğinizi merak ediyorum.' Şöyle dedi: 'Siz bir çocuksunuz, daha hiçbir şey anlamıyorsunuz.' Son söylediği anlamlı tümce bu oldu. Benimkinden sonra iki Martel daha içti. Sonra sırtı kamburlaştı ve ağır ağır kendi içine kapandı. Kadın taburesinde oturmuş bekliyordu. Son derece mutlu görünüyordu. Kadına onu bırakıp benimle çıkmasını söyledim. Bunu yapamayacağını, çünkü bu barın sahiplerini iyi tanımadığını, onu ertesi sabah evine götürüp götürmeyeceklerini bilmediğini söyledi. Ben üsteledim. O reddetti. Oysa benimle giderek daha çok yatmak istiyordu. Suratından açıkça anlaşılıyordu artık. Onun yanına gitti, yavaşça onu sarstı ve akşam yemeğini daha yemediklerini, saatin on bire geldiğini ona anımsattı. Adam cebinden bir kâğıt para çıkardı, barın üstüne bıraktı ve üstünü beklemeden kalktı ve çıktık.

"Sonra çok çok yavaş gitmeye başladı. Kadın ona yolu, nerede dönüleceğini, hangi yoldan gidileceğini söylüyordu. Ben de, o yolu anlatırken elbisesini kaldırdım ve yavaş yavaş tüm bedenini okşamaya başladım. Karşı çıkmıyordu. Adam hiçbir şey görmüyordu. Arabayı sürüyordu. Harikaydı, onu okşuyordum, orada, burnunun dibinde ve o hiçbir şey görmüyordu. Görse bile, sanıyorum onu okşamayı sürdürürdüm, çünkü bir şey söylese onu arabadan sepetlemek için bunu fırsat bilirdim. Bir gece kulübüne geldik, kalaslar üzerinde yükselen bir tür bungalovdu, dans edilip yemek yeniyordu. Dans edenlerin pisti bir yandaydı. Öteki yandaysa yemek yiyenler için bölmeler vardı. Delage'ı bungalovun altına park etti ve yukarı çıktık. Ona destek oluyordu ve basamaklardan çıkmasında ona yardım ediyordu. Adamakıllı sarhoştu. Kadın ışıkta çok solgun ve bitkin görünüyordu. Ama ben neden olduğunu biliyordum, benimle yatmak istediğinden ve ona arabada yaptıklarımdan. İnsanların adama tuhaf baktıklarını görünce onu sepetlemek isteğim sona erdi. Herkese karşı ben onun yanındaydım, o hariç. Aynı zamanda da sıkılmıştım, hem de nasıl bilemezsin. Kadın ona karşı yumu-

şaktı, o ise yavaştı, yavaş, üçüncü bardan ayrılalı kırk beş dakika olmuştu bile. Ve tüm bu süre boyunca onu okşamıştım. Bitmiyordu bu. Piste bakan, girişe ters yönde bir bölme seçti. Adam koltuğun üstüne yığıldı, son derece rahatlamıştı, artık araba kullanamayacak olmaktan, artık söyleyecek bir şeyi olmamasından, yürüyecek hali bile kalmamasından. Bir saniye burada bu insanlarla ne aradığımı düşündüm, ama zaten artık onu bırakamazdım. Yine de canımı sıkıyordu, çünkü ona karşı öyle yumuşak, öyle sabırlıydı ki, o ise öyle yavaş, öyle yavaş. Birbirimize doğru gidiyorduk, bu ağdalı şerbetin içinde sanki boğulmuş gibi, içinden çıkamıyorduk bir türlü. Eden'den beri, iki saattir onu bir tünelin içinde arıyordum, o bir uçta tutunmuş ve beni gözleriyle çağırıyordu, göğüsleriyle, ağzıyla ve ben ona ulaşamıyordum bir türlü. *Ramona*'yı çaldılar. O zaman birden hareket etmek, dans etmek isteği duydum. Sanıyorum pistte kimse olmasaydı tek başıma *Ramona*'yla dans edebilirdim. O ana değin dans etmeyi bilmediğimi sanıyordum ve birden dansçı oluvermiştim. Belki bükülmez bir telin üzerinde bile dans etmeyi becerirdim. Dans etmem gerekiyordu ya da bu adamı sepetlemem. Hem biliyor musun, *Ramona* bazı durumlarda, bizim sandığımızdan çok daha güzel. Kalktım. Orada bulunan ilk kadını dansa kaldırdım. Ufak tefek, oldukça güzel. Dans ederken ötekini öyle istiyordum ki, ufak tefek kadını kollarımda hissetmiyordum bile. Yalnız başıma dans ediyordum, kollarımın arasında tüyden bir kadınla. Bölmeye geri döndüğümde çok sarhoş olduğumu anladım. Gözleri kocaman açılmış, bana bakıyordu. Daha sonra bana şöyle dedi: 'Senin bir başkasıyla dans ettiğini görünce bağırdım ama duymadın.' Çok rahatsız olduğunu anladım, belki de mutsuz, ama neden bilmiyorum. Onun yüzünden olduğunu sanıyorum, belki de ben dans ederken ona bir şey söylemişti, sitem etmişti. Masanın üstünde mayonezli üç yumurta vardı. Adam çatalıyla birini bütün olarak aldı, olduğu gibi ağzına attı ve çiğnedi. Yumurta ağzından çenesine kadar

azar azar akıyordu, ancak o hissetmiyordu. Benimkini aldım, onun yaptığı gibi, bütün olarak, bölmeden ağzıma attım. Kadın gülmeye başladı. Adam da gülmeye başladı, gülebildiğince, sanki üç gündür birbirimizi tanıyormuşuz gibi. Adam ağır ağır, ağzı yumurta dolu şöyle dedi: 'Bu çocuk hoşuma gidiyor.' Ve şampanya ısmarladı. Ufak tefek kadınla dans ettiğimden beri kadın daha kararlı duruyordu. Bunun ne olduğunu şampanya gelince, onun adama servis yapma biçiminden anladım. Onun kadehini ağzına kadar doldurdu ve elinde şişe, içmesini bekledi. Adam şampanyanın üstüne atladı. Kadın kendine de bana da şampanya servisi yaptı, ona da ikinci kez servis yaptı. Sonra bir kez daha, elinde şişe, ikinci kadehi bitirmesini bekledi. Sonra bir kez daha servis yaptı, ama bu kez yalnız ona. Ust üste dört kez. Bir hareket yapamadan ona bakıyordum. Tümüyle birlikte olacağımız anın yaklaştığını anladım.

"Üstünde limon dilimleriyle üç tane kızarmış dilbalığı getirdiler. Mayonezli yumurtalarla birlikte bundan başka bir şey gelmeyecekti. Geceyarısıydı. Salonlar öylesine doluydu ki artık içkiden başka bir şey sunulmuyordu. Adam dilbalığının yarısını yedi ve uyudu. Ben şampanyamı içtim ve ondan yenisini istedim. Dilbalığımın hepsini yedim, sonra da onun bana verdiği kendi balığını. Yaşamda baştan beri ne böyle acıkıp susamış ne de bir kadına böyle istek duymuştum.

"Birden gözleri büyüdü ve elleri hafifçe titremeye başladı. Ayağa kalktı, adamın başının bulunduğu masanın üzerinden eğildi ve öpüştük. Yeniden dikleştiğinde dudakları solgundu, benim ağzımda da rujunun badem tadı vardı. O hep titriyordu. Oysa adam hep uyuyordu.

"Uzanıyorduk ve onun ağzını ağzıma alıyordum, 'Bize bakıyorlar,' dedi. Dert etmiyordum.

"Adam uyanıyordu. Ne zaman uyanacağı sezilebiliyordu. Horluyordu ve tepeden tırnağa sarsılıyordu, o başını kaldırmadan birbirimizden ayrılacak zamanımız olu-

yordu. 'Ne yapıyoruz burada?' Kadın çok yumuşak karşılık verdi: 'Merak etme Pierre, bunu hep dert edersin.' İçti ve yeniden uyudu. Uzanıyorduk ve masanın üstünden, kapalı gözleriyle kocaman kafasının üstünden öpüşüyorduk. Yani o uyudukça biz birbirimizden kopamadan dudak dudağa duruyorduk. Birbirimize ağızlarımız dışında hiçbir şey değmiyordu. O hep titriyordu. Ağzımın içindeki dudakları bile titriyordu. Uyanıyordu: 'Birazcık içseydik.' Çok yavaş, uyuşmuş bir sesle konuşuyordu. Kadın ona şampanya veriyordu. Gerçekten tümüyle sarhoştu ve uyurken sanki olağanüstü bir acı diniyordu, onunla aynı anda uyuyan ve o gözlerini açar açmaz başlayan bir acı. Bizim yaptığımızdan kuşkulanıp kuşkulanmadığını merak ettim. Ama sanmıyorum, bana öyle geliyor ki onun katlanamadığı uyanmaktı; ona dayanılmaz gelen, yeniden ışıkları görmek, orkestrayı duymak ve pistte dans edenleri görmekti. Başını kaldırıyor, gözlerini on saniye kadar açıyor, güçsüzce söyleniyor, kime belli değil ve kafasını tekrar masanın üstüne düşürüyordu. 'Pierre buradasın değil mi? Daha başka ne istersin? Uyu ve merak etme.' O zaman belki gülümsedi: 'Haklısın Lina, iyisin.' Adı Lina'ydı, ondan öğrendim. Onunla olağanüstü yumuşaklıkla konuşuyordu. Şimdi onu tanıdıktan sonra, sanıyorum rahatça öpüşmemiz için değildi bu, aynı zamanda ona karşı büyük bir dostluk besliyordu, hatta belki de aşk. O her uyanmaya çalıştığında kadehine şampanya koyuyordu. Şampanyayı yutuyordu. Sünger gibi emiyordu. İçmiyordu, bedenine şampanya boşaltıyordu. Yeniden devriliyordu. Kadın uzanıyordu ve öpüşüyorduk. Artık titremiyordu. Saçı tümüyle dağılmış, dudakları solgun artık yalnızca benim için güzeldi, onun rujunu yemiş, onun saçını dağıtmış olan benim için. Olağanüstü bir mutlulukla dolmuştu, mutluluktan ne yapacağını bilemiyordu, bundan dolayı utanmaz bir hali vardı. Adam homurdanıyordu. Birbirimizden ayrılıyorduk. Adam doğruluyordu: 'Viski içmek isterdi.' Çok iyi anımsıyorum ona şöyle dedi: 'Hep olanaksızı istersin

Pierre. Garson nerede bilmiyorum. Gidip aramam gerek.' Adam şöyle yanıtladı: 'Rahatsız olma Lina, ben bir budalayım.' İnsanlar bize bakıyordu. Aralarından gülenlerin olduğunu sanmıyorum. Yanımızda, benim dans ettiğim ufak tefek kadının oturduğu masadakiler kendi aralarında konuşmayı kesmiş, yalnızca bize bakıyorlardı.

"Adam çiş yapmak istedi. Zar zor kalktı. Kadın onun koluna girdi ve salonu boydan boya yürüttü. Yürürken çok söylendi. 'Ne berbat bir yer!' Öyle yüksek sesle söyledi ki orkestranın sesine karşın duyuluyordu. Kadın onun kulağına konuşuyordu. Kuşkusuz onu yatıştırıyordu. Onlar yokken birçok kadeh şampanya içtim, belki dört, bilmiyorum. Onu bu kadar çok öpmekten susamıştım. Onu öyle çok istiyordum ki yanıyordum.

"İşte orada, yalnız başıma kendi kendime bir daha geri dönmemek üzere değiştiğimi söyledim. Ellerime baktım ve tanımadım: Yerine yeni eller gelmişti, o zamana kadarkilerden başka kollar. Gerçekten artık kendimi tanımıyordum. Bana öyle geliyordu ki, bir gecede akıllanmıştım, o zamana kadar gerçekten anlayamadığım, ancak fark ettiğim önemli olan her şeyi sonunda anlıyordum. Tabii ki hiç onlar gibi insanlar, o kadın ve o adam gibisini tanımamıştım. Ama tam olarak onlar yüzünden de değildi. Onların böyle özgür, böylesi özgürlüklerle dolu olmalarının özellikle çok paraları olmalarından kaynaklandığını iyi biliyordum. Hayır, onlar yüzünden değil. Sanıyorum çünkü, önce, bir kadına karşı hiç böyle isteklenmemiştim, sonra da, içmiştim ve sarhoştum. Kendimde hissettiğim bu bilinç çoktandır bende var olmalıydı. Ve onu ortaya çıkaran istekle alkolün bu karışımı. Duyguları, hatta anneye karşı duygulara bile boşverdiren bu istek ve artık bundan korkmamak gerektiğini anlamama neden olan, çünkü işte, o zamana kadar boğazıma kadar duyguya battığımı gerçekte düşünüyordum ve bundan korkuyordum. Ve bu gerçeği beynimde uyandıran alkol oldu: Ben kötü bir adamdım. Kendimi kötü adam olarak hep hazırlıyordum, bir gün an-

nesini terk edecek ve ondan uzakta, bir kentte yaşamayı öğrenmeye gidecek bir adam. Ama o zamana kadar utanmıştım bundan, oysa şimdi anlıyordum ki haklı olan bu kötü adamdı. Anımsıyorum, terk ederek onu Kam'daki memurların eline bıraktığımı düşündüm. Kam'daki memurları düşündüm. İçimden, 'Bir gün onları çok yakından tanımam gerecek' dedim. Bir gün onları ovadayken olduğu gibi, adilikleriyle tanımakla artık yetinmeyecektim, onların çetesine girmem, üzülmeden bu adiliği öğrenmem ve onları daha iyi vurmak için tüm kötülüğümü korumam gerekecekti. Ovaya dönme fikri yeniden aklıma geldi... Anımsıyorum, orada bulunanın kendim olduğundan emin olmak için bayağı yüksek sesle küfrettim ve kendi kendime 'Artık bitti' dedim. Seni düşündüm, onu düşündüm ve kendi kendime 'Artık bitti' dedim, 'sesinle ve onunla. Artık yeniden çocuk olamayacağını, ölse bile,' kendi kendime, 'ölse bile,' dedim, 'gideceğim.'

"Geri geldiler. Kadın onun kolunu tutuyordu o da, salonu geçmek ve gerisin geriye yeniden geçmek için gösterdiği çabayla bitkinleşmiş, sendeliyordu. Eğer birisi onunla dalga geçse ya da ne olursa olsun tek söz söylese ağzını burnunu dağıtırdım. Orada bulunan ve sarhoş olmamış herkese oranla, böyle çok sarhoş olarak böylesine özgür bu adama kendimi daha yakın hissediyordum. Ondan başka herkesin mutlu gibi bir hali vardı. Kadın, rahatça öpüşmemiz için onu sarhoş eden kadın sanki başkalarının, sarhoş olmayanların kurbanıymış gibi ona tatlılık ve anlayışla destek veriyordu. Geri döndüğünde şişenin boşalmış olduğunu hemen gördü, yerinden kalktı ve dans pistinin öteki ucunda bulunan garsona yenisini getirmesini söylemeye gitti. Garson gelmekte gecikti. O yeniden titremeye başladı. Adamın ayılmasından korkuyordu. Garsonu bulmaya gittim. Bulutun üstünde gibi yürüyordum. Bir şişe Moet getirdim. Artık o anın yaklaştığını hissediyordum. Ona üç kadeh şampanya daha verdi. Adam yeniden uykuya dalıyordu ve kadın içki içirmek için onu yeniden uyandırıyor-

du. Giderek daha da yaklaşıyordu. İçtikten sonra yeniden başı masaya düşüyordu. Şöyle dedim: 'Kaçalım.' 'On dakika içinde uyanmazsa gidelim,' diye yanıtladı. O zaman ona şöyle dedim: 'Uyanırsa onu haklarım.' Ama henüz uyanması olanaksızdı. Uyansaydı sanıyorum onun üzerine atlardım, doğruydu bu, çünkü onun için, bizden başka birisi için yapabileceğimizin sınırına gelmiştik. Kadın yeniden uyanmayacağından emin olunca onu omuzlarından tuttu ve uzanması için koltuğun üzerine kaydırdı. Sonra ceketinin düğmelerini açtı ve cüzdanını aldı. Sonra kalktı ve garsonu çağırdı. Garson gelmiyordu. Bir kez daha gidip onu aramam gerekti. 'Bırakın uyusun,' dedi ona, 'uyanınca ona bir taksi bulacaksınız. İşte şoföre vereceğiniz adres.' Ona para verdi, bir de kartvizit. Garson parayı geri çevirdi ve şefe sormak gerektiğini, müşteriler masa beklerken onun orada, gecenin kalan bölümünde koltukta yatmış kalıp kalamayacağını bilmediğini söyledi. Bu garsonun karşısında elden bir şey gelmiyordu, kabul etmesi için zorlanamazdı. Bir de şefi beklememiz gerekti. 'Doluyuz,' dedi şef, 'bu masayı tek başına tutamaz.' Ağlayacak sandım. Bense, şefi, onun boğazını ellerimin arasında hissediyordum, parmaklarımın arasında. Cüzdandan birçok kâğıt para çıkardı: 'Masanın bu gecelik parasını size ödüyorum.' Şefin avcuna bir yığın para bıraktı. O da kabul etti. Adama son bir kez baktı ve aşağı indik. Bungalovun altında, arabaya biner binmez onu arka koltuğa devirdim ve onunla seviştim. Başımızın üzerinde orkestra hep çalıyordu ve dans edenlerin ayak sesleri duyuluyordu. Sonra Delage'ın direksiyonuna geçtim ve onun bana gösterdiği bir otele gittik. Orada bir hafta...

"Bir akşam kendisine yaşamımı anlatmamı istedi. Ona elmastan söz ettim. Bana hemen onu getirmemi söyledi ve benden satın aldı. Sizi almaya Hôtel Central'a geri döndüğümde elması yeniden cebimde buldum.

Joseph'in gidişi yaklaşıyordu. Bazen gecenin bir vakti anne, Suzanne'ı görmeye gidiyor ve ona bundan söz ediyordu. Sonunda, bu konuyu düşüne düşüne, bunun da bir çözüm olup olamayacağını kendine sorar oldu.

– Onu nasıl engelleriz bilmiyorum, diyordu anne, buna hakkım olmadığını sanıyorum, çünkü başka türlü buradan kendini nasıl sıyıracağını bilmiyorum.

Bu konuya yalnızca gece olunca ve Suzanne'ın yanında değiniyordu. Saatlerce onbaşıyla başbaşa hesap yaptıktan sonra Joseph'le ilgili konuşma cesareti buluyordu. Belki gündüzleri hâlâ kendini kandırıyordu, ancak gecenin tam ortasında değil, açıkça görebiliyordu ve bundan rahatlıkla söz edebiliyordu.

– Bana kızıyorsa, diyordu, haklı olmalı. Başınıza gelecek en iyi şey benim ölmem. Tapudakiler size acırdı. Beş hektarı geri almamak üzere size verirlerdi. Onu satıp gidebilirdiniz.

– Nereye gidebilirdik? diye soruyordu Suzanne.

– Kente. Joseph iş bulurdu. Sen evlenecek birini beklerken Carmen'in yanına giderdin.

Suzanne yanıt vermiyordu. Anne bu sözleri ettikten neredeyse hemen sonra giderdi. Kesinlikle söylediklerinin Suzanne için pek önemi yoktu. Şimdiye kadar hiç bu denli yaşlı ve bu denli çılgın görünmemişti Suzanne'a. Joesph'in pek yakında ayrılacak olması, endişeleri ve tasalarıyla onu önemsiz bir geçmişe gönderiyordu. Önemli olan yalnızca Joseph'ti. Ona ne olduğuydu. Döndüklerinden beri Suzanne onu çok az yalnız bırakıyordu. Arabayla Ram'a gittiğinde çoğu kez onu da yanına alıyordu. Yine de, öyküsü-

nü anlattığından beri, yani dönüşlerini izleyen ilk günlerden beri, onunla çok az konuşuyordu. Ancak ne kadar az da olsa yine de onunla konuşuyordu, anneyle konuştuğuna oranla daha çok; gözle görünür biçimde anneye söz söyleyecek cesareti yoktu. Söylediği hiçbir karşılık bulmuyordu. Konuşuyordu, çünkü bu kadından söz etme isteğine karşı koyamıyordu. Neredeyse hep bu kadındı söz konusu olan. Hiçbir zaman bir kadınla böyle mutlu olunabileceği aklına gelmemişti. Ondan önce tanıdığı tüm kadınların hiç önemi olmadığını söylüyordu, günler ve geceler boyu onunla yatakta kalabileceğinden emin olduğunu. Üç gün boyunca yalnızca çok az şey yiyerek seviştiklerini ve geri kalan her şeyi unuttuklarını. Joseph hariç, o anneyi düşünmüştü. Onu Hôtel Central'a döndüren buydu, parasızlık değil.

Ram'a yaptıkları bir yolculuktan yararlanarak Joseph, Suzanne'a kadının onu almaya geleceğini açıkladı. Gelmeden önce bir on beş gün beklemesini isteyen kendisiydi. Neden olduğunu tam olarak söyleyememişti: 'Belki de bu berbat yeri son bir kez görmek istiyorum, emin olmak için.' Şimdi artık daha fazla gecikemezdi. Ovadan ayrıldıktan sonra onların ne olacağını düşünmüştü, bunu uzun uzun düşünmüştü. Anne için arazinin dışında olası bir geleceğin artık olmadığını görüyordu. Bu iyileşmesi olanaksız bir illetti: 'Onun her gece Pasifik'e karşı yeniden bentler yapmaya başladığından eminim. Tek fark, bu bentlerin yüksekliği ya yüz metre ya da iki yüz, bu onun iyi olup olmamasına bağlı. Ama küçük olsun, büyük olsun, her gece yeniden başlıyor. Bu fazlasıyla güzel bir fikir.' Joseph bentleri hiç unutamayacağını ileri sürüyordu. Onu da hiç unutamayacaktı ya da daha çok onun çektiklerini.

– Kim olduğumu unutmam gibi bir şey bu, olanaksız.

Onun daha çok yaşayabileceğini sanmıyordu, ancak eskisi gibi bunun çok önemli olduğuna artık inanmıyordu.

Birisi bu kadar çok ölmeyi istiyorsa onu engellememek gerekliydi. Annenin yaşadığını bildiği sürece yaşamında zaten iyi hiçbir şey yapamayacak, hiçbir şeye girişemeyecekti. Bu kadınla her sevişti̇ğinde, onu düşünmüştü, yalnızca onu anımsamıştı; babaları öldüğünden beri o hiç sevişmemişti çünkü, onların bir gün bunu yapabilmesi için, bir budala gibi, buna hakkı olmadığını düşünüyordu. Suzanne'a annenin iki yıl boyunca Eden'de bir görevliye sırılsıklam âşık olduğunu anlattı, bunu kendisine o söylemişti ve hep çocuklar yüzünden bir kez bile onunla yatmamıştı. Ona Eden'den söz etti. Annenin Eden'de piyano başında geçirdiği o on yılın korkunçluğundan. Suzanne'dan daha iyi anımsıyordu, çünkü daha büyüktü. Annenin kendisi de arada sırada bundan ona söz etmişti.

Eden'deki piyanistlik işi ona önerildiğinde anne ansızın kendini yeniden piyano çalarken bulmuştu. On yıldır piyano çalmamıştı, öğretmen okulundan beri. Ona şöyle demişti: 'Bazen ellerimin partisyonlar karşısında böyle salaklaşmasını görünce ağlıyordum, hatta bazen de bağırmak, kaçmak, piyanoyu kapamak istiyordum.' Ancak yavaş yavaş elleri alışmıştı. Hem değişmez biçimde aynı partisyonlar karşısına çıkıyordu hem de Eden'in müdürü sabahları çalışması için ona izin veriyordu. Kendisine teşekkür edilmesi saplantısıyla yaşıyordu. Ve çocuklarını beraberinde getirmeyi alışkanlık haline getirmesinin nedeni, çocukları evde yalnız bırakmayı göze almaktan çok müdüriyeti kaderi konusunda duygulandırmaktı. Seanstan biraz önce geliyordu, piyanonun iki yanında, iki koltuğa örtüleri yerleştiriyor sonra çocukları buraya yatırıyordu. Joseph bunu iyi anımsıyordu. Olay çabuk öğrenildi ve salon dolmaya başlarken izleyiciler piyanist kadının uyuyan çocuklarını görmeye orkestra çukurunun yanına geliyorlardı. Bu, kısa zamanda, müdüriyetin kızgınlıkla karşılamadığı bir tür numara olmuştu. Anne ona şöyle demişti: 'Böyle güzel olduğunuz için sizi görmeye geliyorlar. Bazen yanınızda oyuncaklar, şekerlemeler buluyordum.' Buna hâlâ

inanıyordu. Onlara güzel oldukları için oyuncak verildiğine inanıyordu. Ona gerçeği söylemeye hiçbir zaman cesaret edememişti. Işıkların sönmesinden ve 'haberler'den hemen sonra uyuyorlardı. Anne iki saat boyunca çalıyordu. Perdedeki filmi izlemesi olanaksızdı: Piyano yalnızca perdeyle aynı düzlemde değil, salondan iyice alçaktaydı.

On yılda anne bir tek film görememişti. Yine de sonunda, elleri öyle beceri kazanmıştı ki artık klavyeye bakmasına gerek kalmıyordu. Ancak başının üzerinde oynayan filmle ilgili yine hiçbir şey görmüyordu. 'Bazen çalarken uyuduğumu sanıyordum. Perdeye bakmaya çalıştığımda korkunç oluyordu, başım dönüyordu. Başımın üzerinde dans eden ve deniz tutması gibi bir bulantı veren siyah beyaz bir bulamaçtı bu.' Bir kez, yalnızca bir kez filmi görme isteği öyle güçlüydü ki, hasta olduğunu bildirip gizlice sinemaya gelmişti. Ancak çıkışta bir görevli onu tanımıştı, o da bunu bir daha yapmayı hiçbir zaman göze alamamıştı. On yıl boyunca bir tek kez buna cesaret etmişti. On yıl boyunca sinemaya gitmeyi istemiş ve bunu yalnızca bir kez gizli yapmıştı. On yıl boyunca bu istek içinde böyle canlı kalmıştı o ise yaşlanıyordu. Ve bu on yılın sonunda artık çok geç olmuştu, o ovaya gitmişti.

Onunla ilgili bu şeyleri anımsamak öyle dayanılmazdı ki, o ve Suzanne için annenin ölmesi yeğ tutulabilirdi: 'Bu öyküleri, Eden'i anımsamalısın ve her zaman onun yaptığının tersini yapmalısın.' Yine de onu seviyordu. Hatta onu sevdiği gibi asla hiçbir kadını sevmeyeceğine inandığını söylüyordu. Hiçbir kadının onu unutturamayacağını. Ama onunla yaşamak, hayır, bu olanaksızdı.

Onun üzüldüğü, gitmeden önce Kam'daki memurları öldürememesiydi. Annenin Kam'daki memurlara yazdığı mektubu, onun isteği üzerine otobüs şoförüne vermeden okumuştu, onu vermemeye ve saklamaya karar vermişti. Onu hiç vermemek üzere saklamaya karar vermişti. Onu okurken, olmayı istediği gibi bir insana dönüştüğünü, bir karşısına çıksa Kam'daki memurları öldürebileceğini hisse-

diyordu. İşte tüm yaşamı boyunca hep böyle kalmak isterdi, başına ne gelirse gelsin, çok zengin bile olsa. Bu mektup Kam'daki memurların elinde olmasından çok daha fazla onun işine yarayacaktı.

Böylece ona acı çektirmek zorunda kalsalar bile, Joseph'in tasarıları annenin çektikleri ölçüsünde oluşuyordu. Ona kötü davranmaya başladıysa, Kam'daki memurlara karşı da böyle kötü davranması gerektiğini söylüyordu.

Suzanne, Joseph'in bu sözlerini her yönüyle anlayamıyordu, ancak bu sözleri yiğitlik ve gerçeklik destanı gibi bağlılıkla dinliyordu. Bunları yeniden düşününce kendisinin de Joseph'in nasıl yapılması gerektiğini söylediği gibi yaşamını sürdürebilecek güçte olduğunu fark etti. O zaman Joseph'te hayran olduğu ne varsa kendisinde de bulunduğunu anladı.

Dönüşlerini izleyen bir hafta boyunca Joseph yorgun ve üzgündü. Yemekler dışında hiç kalkmıyordu. Çok az yıkanıyordu. Ancak sonra bunun tersine, verandadan bazı kuşlara nişan almaya ve her gün büyük özenle yıkanmaya başladı. Gömlekleri hep tertemizdi ve her sabah tıraş oluyordu. Böylece anne gidişinin yaklaştığını anladı. Kaldı ki onu böyle kim görse bunu tahmin ederdi ve kimse, hiçbir şey onun gitmesini engelleyemezdi. Günün her saati hazırdı.

Bekleyiş tam olarak bir ay sürdü. Anne doğal olarak tapu memurlarından hiçbir yanıt almadı, ne de bankadakilerden. Ancak bunun onun için pek önemi de yoktu. Sonunda artık konuşmak için Suzanne'ı da uyandırmaz oldu. Belki de Joseph'in bir an önce gittiğini görmek istiyordu, madem ki gidecekti. O burada oldukça, elması Bart Babaya gösteremeyeceğini de belli belirsiz düşünüyor olmalıydı. Çünkü Bart Baba pikabı aldığından beri, annenin aklından çıkmıyordu. Ondan söz ediyordu, aslında ondan, onun servetinden, sahip olduğu olanaklardan, pernod ka-

çakçılığı yapacağına onun adına kendisinin yapabileceği yatırımlardan... başka bir şeyden söz etmiyordu. Acaba bir kez daha kendine bir gelecek biçimi sağlamak için miydi? O da bunu açıkça bilmiyordu herhalde. Joseph gittikten sonra, Bart Babaya kurbağayı satmayı becerirse, parayla ne yapacağını da bilmiyordu herhalde.

Annenin değişmez tasarılarından biri de günün birinde bungalovun kireç damının yerine kiremit dam yaptırmaktı. Bunu hiçbir zaman yapamadığı gibi, altı yıldır kireç damı bile yenilememişti. Yine aynı değişmez korkularından biri de, damı değiştirinceye kadar kirece kurtların girmesiydi. Oysa, Joseph'in gidişinden birkaç gün önce korkuları gerçek oldu ve çürümüş kirecin içinde büyük bir kurt patlaması oldu. Yavaş yavaş ve düzenli bir biçimde damdan düşmeye başladılar. Çıplak ayakların altında çıtırdıyorlar, küplerin içine, eşyaların üzerine, yemeklerin içine, saçlara düşüyorlardı.

Öte yandan ne Joseph ne de Suzanne, hatta ne de anne, buna hiç ilgi göstermediler. Onbaşı dışında heyecanlanan olmadı. İşsizlikten sıkıldığından, annenin kendisine emir vermesini beklemeden, bütün gün bungalovun yerlerini süpürmeye koyuldu.

Gidişinden birkaç gün önce Joseph, Suzanne'a annenin Kam'daki memurlara yazdığı son mektubu emanet etti. Gitmeden önce onun okumasını istiyordu. Suzanne onu bir akşam anneden gizli okudu. Bu mektup ona Joseph'in sözlerini onaylattı. İşte annenin yazdıkları:

"Sayın Bay Tapu Memuru,

"Size bir kere daha yazmaktan ötürü özür dilerim. Mektuplarımın sizi sıktığını biliyorum. Bunu anlamamaya olanak var mı? Aylardır sizden bir yanıt alamadım. Zaten bakın bir aydan fazla oluyor, size mektup yazmayı kestim. Ancak kuşkusuz bunu fark etmediniz bile. Bazen mektuplarımı okuma zahmetine bile katlanmadığınızı ve onları açmadan çöpe attığınızı düşünüyorum. Buna aklımı öyle taktım ki, görmüyor musunuz, bana kalan tek umut, bir kez daha, bir kerecik daha, mektuplarımdan birini okuyabilmeniz, yalnızca bir tanesini. Bir kerecik, aralarından birinin dikkatinizi çekmesi, çünkü örneğin şu gün, yapacak çok ivedi hiçbir işiniz yok. Bundan sonra, bana öyle geliyor ki, ötekilerini de okuyacaksınız, bunu izleyecek olanları. Çünkü bana öyle geliyor ki durumumu iyice bilseydiniz, tümüyle ilgisiz kalmayabilirdiniz. Yıllarca korkunç mesleğinizi sürdürdükten sonra eğer birazcık kalbiniz kalsaydı, azıcık bile olsa, durumumu dikkate alırdınız.

"Sizden ricam, biliyorsunuz, çok az bir şey: Bungalovumu çevreleyen beş hektarın kesin olarak üzerime devredilmesi. Bunlar, sizin de çok iyi bildiğiniz gibi tümüyle kullanılamaz olan elimdeki arazinin sınırındadır. Lütfen

bu küçük iyiliği bana yapın. Bu beş hektar benim olsun, şimdi sizden tek istediğim bu. Sonra bunları ipotek altına alabilir ve son bir kez daha bentlerimin bir bölümünü yapmaya girişebilirim. Niçin yeni bent yapmaya girişeceğimi sonra size söyleyeceğim, bunlar basit şeyler değil. İtiraf etmek size ağır gelse de, hatta itiraf etmemek çıkarınıza uygun düşse de, tüm karşı koymanızı anlıyorum: Yukarıdaki beş hektar aşağıdaki beş hektarla ancak bir 'bütün' oluşturmaktadır ve o beş hektar konusunda özellikle bir yanılsama yaratmaya yöneliktir, insanları arazinin geri kalanının bu beş hektar gibi olduğuna inandırmaya yaramaktadır. Gerçekten de kurak mevsimde, deniz tümüyle çekildiğinde, kim bunun tersine inanabilir? Bu beş hektar sayesinde birbirinden farklı dört kişiye daha toprak hakkı verme olanağı buldunuz, size kira verecek güçleri olmayan zavallı talihsizlere. Mektuplarımın her birinde sık sık size böyle şeyleri anımsatıyorum, ancak bu talihsizliği yineleyip durmaktan bıkmıyorum işte. Hiç alışamayacağım sizin şu adiliğinize ve yaşadıkça, son nefesimi verene kadar hep size bundan söz edeceğim, bana yaptıklarınızı ayrıntısıyla hep size anlatacağım, her gün benden başkalarına yaptıklarınızı da, bunu da sakinlikle ve şerefle yapacağım. Yukarıdaki şu beş hektarı öteki yüz hektardan ayırırsak arazi diye bir şey kalmayacağını iyi biliyorum. Talihsizliği yerleştirecek, bungalov yaptıracak bir yer, tüm yıl yetecek kadar pirinç bile olmayacak. Çünkü, bir kez daha söylüyorum, arazinin geri kalan bölümünü saymamak gerek. Büyük temmuz baskınında, Pasifik'in dalgaları son köyün kulübelerini başladıkları yerden itibaren yalar geçer, sular çekildiğinde de geride kurumuş çamur bırakırlar, bunun üstüne bir yıldan fazla yağmur yağmasını beklemek gerekir, olgunlaşmış çeltiğin kökü boyunca, yani on santimetre derinliğe kadar işlemiş tuzun akıp gitmesi için. Bana diyeceksiniz ki, 'O zaman nereye yerleşecek kurbanlar?' Bunların hepsini biliyorum, sizin kurbansız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağınızı da biliyorum. Yine de, bu

beş hektarın kesin olarak devredilmesinin sakıncasına karşın, buna uymalısınız. Bunu niye istediğimi biliyorsunuz. On beş yıl boyunca çalıştım ve on beş yıl boyunca hükümetin bu arazisini almak için en küçük zevkime varıncaya kadar her şeyi feda ettim. Ve yaşamımın, gençliğimin on beş yılı boyunca her gün yapılmış tasarruflara karşı siz bana ne verdiniz? Bir tuz ve su çölü. Ve bıraktınız paramı size vereyim diye. Yedi yıl önce bir sabah bu parayı size bir zarf içinde getirdim, bağlılıkla size onu getirdim. Elimde olanın hepsi buydu. O sabah elimde ne varsa hepsini size verdim, hepsini, sanki kendi bedenimi size kurban verircesine, sanki kurban edilmiş bedenimden çocuklarım için tüm bir gelecek filizlenecekti. Ve bu parayı siz aldınız. İçinde tüm tasarrufumun, tüm umudumun, yaşama nedenimin bulunduğu zarfı aldınız, onu doğal bir tavırla aldınız ve ben mutlulukla oradan ayrıldım. İşte o an tüm yaşamımın en şerefli anıydı. Yaşamımın on beş yılı karşılığında siz bana ne verdiniz? Hiçbir şey, rüzgâr, su. Beni dolandırdınız. Tüm bunları sömürgenin genel hükümetine bildirebilseydim, bunları bildirme olanağım olsaydı, hiçbir işe yaramazdı. Büyük arazi sahipleri korosu bana karşı seslerini yükseltirdi ve anında kamulaştırmaya uğrardım. Şikâyetim genel hükümete ulaşmadan, dereceleri sayesinde kendilerine daha da yüksek paralar ödendiğinden sizden daha ayrıcalıklı olan üstleriniz tarafından da durdurulabilir.

"Hayır, bu yönden, size ulaşmam için hiç olanağım yok, bunu biliyorum. Kaç kez kendi lehime alçaklığınızdan vazgeçmenizi rica ettim? Gelip beni artık teftiş etmemenizi de, çünkü gereksiz bu, çünkü yeryüzünde hıç kimse denizin, tuzun içinde ne olursa olsun, hiçbir şey yetiştiremez. Çünkü yalnızca bana bir hiçlik vermekle kalmıyorsunuz –bazı şeyleri bıkmadan binlerce kez yineleyebilirim– bir de bu hiçliği düzenli olarak teftiş etmeye geliyorsunuz. Şöyle diyorsunuz: 'Bu sene yine hiçbir şey yapmadınız mı? Yönetmeliği biliyorsunuz, vs.' ve işinizi yapmış

olarak gidiyorsunuz, karşılığında her ay bir maaş aldığınız şu işi. Ve ben bentler yapmaya kalkıştığımda korktunuz, bu çölde birşeyler yetiştirmeyi başarmamdan korktunuz. Belki de her zamankinden daha az kendinize güveniyordunuz. Yeri gelmişken, oğlum iri saçmayla ateş ettiğinde, korku boku derler ya, nasıl tüydüğünüzü anımsıyor musunuz? Biz hepimiz bunu güzel bir anı olarak saklayacağız, çünkü sizin türünüzden bir adamı korku boku kaçarken görmek, bizim görmekten hoşlandığımız bir şey. Ama şu yönden içiniz rahat olsun, Pasifik'e karşı bir bent yapmak, sizin adiliğinizi ihbar etmeye çalışmaktan çok daha kolaydır. Arazimde ne olursa olsun birşeyler yetiştirmemi istemek, benden ayı gökten indirmemi istemek gibi bir şeydir ve siz bunu iyi biliyorsunuz, öyle ki teftişleriniz, arabanızın motorunu durdurmanıza gerek bile kalmadan on beş dakikalık ziyaretlerle sınırlı kalıyordu. Ah, çok aceleniz var. Çünkü arazi sayısı sınırlı ve başkaları bekliyor, benim beklediğim gibi. Ve siz ektiğiniz talihsizliklerin semeresini toplayamamaktan korkuyorsunuz, korkuyorsunuz, yeterince çabuk buradan çekip gitmememden ya da yeterince çabuk ölmememden, size para veremeyecek zavallılara ekilebilir arazi vermek zorunda kalmaktan korkuyorsunuz.

"Ancak, rica ederim bu yazgıya boyun eğin. Benden sonra buraya kimse gelmeyecek. Sizden istediğimi hemen yerine getirmekle iyi edersiniz. Çünkü eğer beni buradan uzaklaştırmayı başarırsanız, yeni gelene araziyi göstermeye geldiğinizde, yani yukarıdaki göz boyayan beş hektarı, yüz kadar köylü sizin çevrenizi saracaktır. Yeni gelen kiracıya şöyle diyeceklerdir: 'Söyleyin tapu memuruna, sizi arazinin geri kalan bölümüne de götürsün. Oraya gittikten sonra parmağınızı pirinçliğin çamuruna batıracaksınız ve tadına bakacaksınız. Pirincin tuzda yetişebileceğine inanıyor musunuz? Siz beşinci kiracısınız. Ötekiler öldü ya da iflas etti.' Ve siz, köylülere karşı hiçbir şey yapamayacaksınız, çünkü onları susturmaya çalışırsanız yanınızda silahlı milislerle gezmeniz gerekecek. Bu koşullarda toprak gezdi-

rilir mi? Hayır. O zaman, sizi uyardığıma göre, yukarıdaki beş hektarı hemen bana verin. Sizin gücünüzü biliyorum, sömürge genel hükümetince kendinize verilen bir güç sayesinde ovayı elinizde tuttuğunuzu biliyorum. Şunu da biliyorum, sizin adiliğiniz, tüm çalışma arkadaşlarınızın, sizden öncekilerin, sizden sonra gelecek olanların, hükümetin kendi adiliği hakkında edindiğim tüm bu bilgi –bu beni tek başına öldürmeye yetebilir, yalnızca bunun ağırlığına dayanmak bir insanı öldürebilir– yalnızca bana ait olsaydı hiçbir işe yaramazdı. Çünkü bir insanın, yüzlerce insanın yanlışını bilmesi onun hiçbir işine yaramaz. Bu benim çok uzun bir sürede öğrendiğim bir şey, ancak şimdi ölene kadar bunu biliyorum. İşte, şimdi ovada sizi bilen yüzlerce kişi, benim sizi bildiğim gibi sizi bilen belki iki yüz kişi var, ayrıntısıyla, yöntemlerinizle, çalışma biçiminizle sizi tanıyan. Onlara uzun uzun ve sabırla kim olduğunuzu ben anlattım ve sizin türünüze karşı onları canla başla kinlendiren benim. Böylece onlardan biriyle karşılaştığımda, 'merhaba' diyeceğim yerde, selam niyetine ve ona olan dostluğumu göstermek için şöyle diyorum: 'Bu hafta tapu köpekleri geçmedi mi?' Tanıdıklarım arasında bir teftiş günü, sizi, ötekileri, Kam'daki üç memuru öldürebilecekleri düşüncesiyle hemen ellerini ovuşturanlar var. Ancak içinizi rahat tutun, onlara şöyle diyorum: 'Bu pek işe yaramaz. Üç tane fareyi öldürmek neye yarar arkalarında bir fare ordusu varken? İlk önce yapılması gereken bu değil...' Ve onlara yeni kiracıyla geldiğinizde ne yapacaklarını, vb. anlatıyorum.

"Mektubumun çok uzun olduğunu fark ediyorum, ancak bunu yazmak için önümde tüm bir gece var. Başıma gelen talihsizliklerden, yıkılan bentlerden beri hiç uyumuyorum. Size bu son mektubu yazmadan önce, tüm bu görüşleri size bildirmeden önce çok duraksadım, ancak şimdi bana öyle geliyor ki, bunu daha önce yapmamakla hata etmişim ve yalnızca bunlar ilginizi benim durumuma çekebilir. Bir başka deyişle, sizin bana ilgi göstermeniz için be-

nim sizden söz etmem gerekiyor. Belki sizin adiliğinizden, ancak mutlaka sizden. Ve bu mektubu okursanız eğer, sizin adiliğinizi öğrenmiş olmanın bende ne gibi gelişmeler yaptığını görmek için eminin öteki mektupları da okuyacaksınız.

"Bir teftiş günü sizi öldürmek onlara henüz hiçbir yarar sağlamasa bile, belki de benim işime yarayabilirdi. Yalnız kaldığımda, oğlum gittiğinde, kızım gittiğinde ve yalnız kaldığımda ve hiçbir şeyi önemsemeyecek denli cesaretimi yitirdiğimde, işte o zaman, belki ölmeden önce, üçünüzün leşinin ovadaki başıboş köpeklerce parçalanıp yutulduğunu görmek isteyeceğim. Sonunda, mideleri bayram eder, kendilerine ziyafet çekerlerdi. İşte o zaman, ölürken köylülere şunu diyebilirdim: 'Ben ölmeden önce aranızdan birisi bana bir iyilik yapmak istiyorsa, Kam'daki üç tapu memurunu öldürsün.' Ancak bunu yalnızca zamanı geldiğinde söyleyeceğim. Şimdilik, örneğin bana sorduklarında, 'Karabiber ağaçları için ormandaki düzlükte bulunan en iyi topraklarımızı alan şu Çinli işletmeciler de nereden çıkıyor?' diye, kendilerinin tapu sahibi olamayacakları gerçeğinden yararlanarak oraları Çinli işletmecilere sizin sattığını anlatıyorum. 'Nedir bu tapu senedi?' diye bana soruyorlar. Onlara açıklıyorum: 'Bunu siz bilemezsiniz. Sizin sahipliğinizi kanıtlayan bir kâğıt. Ancak ırmağın ağzındaki kuşlar ya da maymunların nasıl tapu senedi yoksa, sizin de yok. Onu size kim verecek? Sizin topraklarınızı kullanabilmek ve satabilmek için bu yolu bulan Kam tapusundaki köpekler.'

"İşte bu kullanılmaz arazide bunları yapmakla yetiniyorum. Onbaşıyla konuşuyorum. Başkalarıyla konuşuyorum. Bentleri yapmaya gelen herkesle konuştum ve sizin kim olduğunuzu bıkmadan usanmadan onlara anlatıyorum. Küçük bir çocuk öldüğünde, onlara şöyle diyorum: 'İşte Kam'daki tapu memurlarının hoşuna giderdi bu.' 'Niçin onların hoşuna giderdi?' diye soruyorlar. Ben de onlara gerçeği söylüyorum. Diyorum ki, 'Ovada ne kadar çok

çocuk ölürse, ova o kadar boşalır ve ovaya o kadar el konur.' Gördüğünüz gibi onlara yalnızca gerçeği söylüyorum ve ölü bir küçük çocuğun karşısında bunu onlara söylemeliyim. 'Niçin kinin göndermiyorlar? Niçin doktor yok, sağlık ocağı yok? Kurak mevsimde suyu süzmek için şap yok? Tek bir aşı yok?' Nedenini söylüyorum ve nasıl bu gerçeği aklınız almıyorsa, ovadaki kişisel haklarınızı aşıyorsa, onlara söylediğim bu gerçek o oranda gerçektir ve sizin tüm özeniniz bunun gelişini hazırlamaktadır.

"Belki bilmiyorsunuzdur, ancak burada öyle çok küçük çocuk ölüyor ki, pirinç tarlalarının çamuruna, kulübelerin altına gömülüyorlar ve baba çocuğunu gömdüğü yerdeki toprağı ayaklarıyla düzleştiriyor. Böylece burada ölü bir çocuğun izini belirten hiçbir şey yok ve sizin ağzınızın suyunu akıtan topraklar, onların elinden aldığınız topraklar, ovanın bu tatlı toprakları çocuk cesedi kaynıyor. Ben de, bu ölülerin sonunda bir işe yaraması için, kimbilir, er geç, mezartaşı ya da ağıt yerine, nasıl isterseniz, benim için kutsal olan şu sözleri söylüyorum: 'İşte Kam'daki tapu memurlarının hoşuna giderdi bu.' En azından bilsinler.

"Şimdi gerçekten çok yoksulum ve –ama siz bunu nereden bilebilirsiniz?– bunca yoksulluktan usanan oğlum, beni muhtemelen geri dönmemek üzere bırakacak ve artık kendimde onu tutacak ne cesaret ne de hak görüyorum. Öyle üzgünüm ki uyuyamıyorum. Epey uzun zamandır geceler ve geceler boyu böyle şeyleri düşünüp durmakla zaman geçiriyorum. Onları düşünüp durdukça ve hiçbir işe yaramadıklarını gördükçe bu şeylerin bir işe yarayacağı zamanın gelmesini fark etmeden umut etmeye başlıyorum. Genç ve sizin tüm adiliklerinizi öğrenmiş oğlumun dönmemecesine gitmesi belki de bir başlangıçtır. İşte kendimi avutmak için böyle diyorum.

"Görüyorsunuz, bungalovumu çevreleyen yukarıdaki beş hektarı bana vermelisiniz. Bir kez olsun bana yanıt vermeye gönül indirirseniz, bana şöyle diyebilirdiniz: 'Ne işe yarayacak? Bu beş hektar size yetmez ve yeni bentler

yapmak için onları ipotek ederseniz, bu bentler de birinciler kadar kötü olacaktır. Ah sizin gibiler umudun ne olduğunu bilmezler, zaten onunla ne yapacaklarını da bilmezler, onların yalnızca hırsları vardır ve hiçbir fırsatı kaçırmazlar. Size bentlerimle ilgili şöyle karşılık verebilirdim: 'Bu yıl bentlerimin ayakta kalabileceği umudum olmasa, o zaman tüm ailemi hemen satmam, oğlumu ayrılması için sıkıştırmam ve Kam'daki tapu memurlarını öldürtmem daha iyi olurdu.' Kendinizi benim yerime koyun: Gelecek yıl için bu umudum, yeni bir bozgun olasılığı bile yoksa, sizi öldürtmekten başka daha iyi yapacak ne işim olacak ki?

"Nerede kazandığım para, bu araziyi almak için kuruşu kuruşuna biriktirdiğim para? Nerede şimdi bu para? Şimdiden altınlarla ağırlaşmış ceplerinizde. Hırsızsınız siz. Çocuk ölülerinin geri gelemeyeceği gibi ben de paramı, gençliğimi geri alamayacağım. Beş hektarı bana vermeniz gerek, yoksa bir gün, yol boyunca uzanan ve yapımında çalışan mahkûmları diri diri içine gömdükleri çukurlardan birinde cesetlerinizi bulacaklar. Çünkü, size son kez söylüyorum, birşeyler için yaşamak gerek ve iyice belirsiz bile olsa, yeni bentlerin umudu değilse bu, cesetlerin, hatta Kam'daki üç tapu memurunun aşağılık cesetlerinin umudu olacaktır bu. İnsanın yiyecek hiçbir şeyi yoksa her şey kolaydır.

Sayın Bay Tapu Memuru, yine de tarafınızdan bir yanıt umarken, saygılarımı sunarım, vs."

Yolun köprü tarafından uzun bir klakson sesi duyuldu. Çok uzun, elektrikli bir klakson sesi. Saat akşamın sekiziydi. Kimse onun geldiğini görmemişti, Joseph bile. Köprünün öteki tarafında durmuş olmalıydı, başka türlü olamazdı, çünkü üzerinden araba geçtiğinde sıcaktan çivileri gevşemiş tahtaların gürültüsü duyulurdu. Kimse onun geldiğini duymadığına göre, köprüden önce bir süre orada durduğu varsayılabilirdi. Belki de onun o bungalov olduğundan, Joseph'in sözünü ettiği bungalov olduğundan hemen emin olamamıştı. Bu yarısı bitmemiş, korkuluksuz bungalovun gecenin içinde belirmesini uzun uzun izlemiş ve içeride yanan asetilen lambasının ışığının çevresinde Joseph'in gölgesini seçmeye çalışmış olmalıydı. Evet bu oydu, onunkinin yanında birisi yaşlı bir kadın olmak üzere iki kişi daha vardı. Klaksona basmadan önce daha beklemiş olmalıydı. Daha beklemek, sonra birdenbire, klaksona basmak, aralarında anlaştıkları işareti yollamak. Bu çekingen bir çağrı değildi, hayır, ölçülü ancak buyurgan bir çağrıydı. Bir aydır, sekiz yüz kilometredir bu klakson sesini bekliyordu. Ve artık bungalovun önüne geldiğinde, acele etmemişti ve klaksona basmadan önce bunu yapması gerektiğinden emin olarak beklemişti.

Ses çınladığında yemekteydiler. Joseph bedeni kurşun yağmuruna tutulmuşçasına yerinden sıçradı. Masadan ayrıldı, sandalyesini geri itti, oturma odasını geçti ve koşarak bungalovun merdivenlerini indi. Anne ağır ağır masadan kalktı ve sanki bundan böyle kendine son derece dikkat etmesi gerekiyormuş gibi, oturma odasında, giriş kapısının karşısında şezlonga uzandı. Suzanne onu izledi ve yanına,

bir koltuğa oturdu. Az çok atın öldüğü geceki gibi bir gece başlıyordu yeniden.

– İşte, dedi anne, alçak sesle.

Gözleri yarı kapalı, klakson sesinin geldiği yöne bakıyordu. Çok solgun olmasının dışında uyukladığı sanılabilirdi. Hiçbir şey söylemiyordu, parmağını bile kımıldatmıyordu. Yol tümüyle karanlıktı. İkisi orada olmalıydılar, karanlıkta birbirlerine sarılmış. Joseph çok uzun bir süre orada kaldı. Ancak araba yola çıkmıyordu. Suzanne birkaç dakikalığına bile olsa Joseph'in yanlarına çıkıp anneye birkaç söz söyleyeceğinden emindi, kendisine olmasa bile muhakkak anneye.

Gerçekten de Joseph geri geldi. Annenin karşısında durdu ve ona baktı. Bir aydır ona kendiliğinden bir söz söylememişti, ona doğru dürüst bakmamıştı bile. Onunla yumuşak sesle konuştu.

– Birkaç günlüğüne gidiyorum, başka türlü yapamam.

Gözlerini oğluna kaldırdı ve ilk kez sızlanmadan, ağlamadan şöyle dedi:

– Git Joseph.

Sesi pürüzsüzdü, ancak sanki birdenbire yalan söylemişçesine boğuklaştı. O konuştuktan sonra Suzanne gözlerini Joseph'e kaldırdı. Onu neredeyse tanıyamadı. Anneye gözünü dikmiş bakıyor, aynı zamanda da gülüyordu, kendini tutamadığı açıkça belli oluyordu, oysa belki gülmek istemiyordu. Karanlık gecenin içinden geliyordu ancak sanki bir yangından geliyor gibiydi: Gözleri parlıyordu, yüzü ter içindeydi ve sanki onu yakıyormuşçasına bir kahkaha çıkıyordu içinden.

– Tanrı aşkına! geri geleceğim, yemin ederim.

Kımıldamıyor ve anneden bir işaret bekliyordu, herhangi bir işaret, annenin bir türlü yapamadığı. Yolun üzerinde göz alabildiğine kocaman bir ışık demeti belirdi. Farlar yolu ortadan ikiye bölüyordu, bir bakıma ışık onlardan fışkırıyordu ve öteki tarafta hiçbir şey yoktu, yoğun

gecenin boğucu havasından başka. Işık demeti yanlamasına vurdu, sırasıyla bungalovu, ırmağı, uyuklayan köyleri ve uzakta ters yönde yeni bir yol belirene kadar, Pasifik'i yaladı geçti. Arabanın döndüğünü duyan olmamıştı. Sekiz silindir Delage olağanüstü bir araba olmalıydı. Joseph sevişmek için duracakları ilk otele kadar deli gibi sürebilirdi onu. Şimdi farların ışığı kent yönünü gösteriyordu. Oraya gidiyordu Joseph. Joseph geri döndü, ışık demeti onun önünden geçti, dikleşti, gözü kamaşmıştı. Üç yıldır suskun kararlı bir kadının gelip onu annenin elinden kaçırmasını bekliyordu. Oradaydı işte. Sanki hastaymış gibi ya da deli olmasa bile, en azından genel sağduyudan yoksunmuş gibi onun geri dönmemecesine ayrıldığı hissediliyordu. Gerçekten de artık onları ilgilendirmeyen şu Joseph'e, onların gözünde şu yaşayan ölüye bakmak kolay değildi.

Yeniden anneye doğru dönmüştü ve onun bir türlü yapamadığı barış işaretini bekleyerek karşısında dikiliyordu. Ve hep gülüyordu. Yüzünde öyle bir mutluluk vardı ki, artık onu tanımak olası değildi. Önceden kimse, Suzanne bile, bu kesin kararlı, yaptığını kabul edebilecek, çekinmeden kendini ele verebilecek şu yüze inanamazdı.

– Lanet olsun, diye yineliyordu Joseph, sana yemin ediyorum, geri geleceğim, her şeyi bırakıyorum, tüfeklerimi bile.

– Artık tüfeklerine gereksinimin yok, git Joseph.

Yeniden gözlerini kapamıştı. Joseph onu omuzlarından tuttu ve sarsmaya başladı.

– Sana yemin ettiğime göre, seni bırakmak istesem bile yapamam.

Suzanne'la anne onun tümüyle ayrıldığından emindiler. Yalnızca Joseph hâlâ kuşku duyuyordu.

– Öp beni, dedi anne.

Bağırmaya başlayan Joseph'in kendisini sarsmasına karşı çıkmıyordu.

– Bir hafta sonra! Siz benim canımı sıkmayı bırakınca! Bir hafta sonra dönmüş olacağım! Haydi, sanki beni tanımıyorsunuz!

Suzanne 'a döndü:

– Söyle ona, Tanrı aşkına, söyle ona!

– Dert etme, dedi Suzanne, bir hafta sonra burada olacak.

– Git Joseph, dedi anne.

Joseph eşyalarını almak için odasına gitmeye karar verdi. Araba hâlâ bekliyordu, yalnız artık farlar sönmüştü. Kadın ikinci kez klaksona basmamıştı. Joseph'e zaman tanıyordu, onun zamanını. Bunun güç olduğunu biliyordu. Bir kez daha klaksona basmadan bütün gece bekleyebilirdi, bundan kuşku yoktu.

Joseph ayağında tenis ayakkabılarıyla geri geldi. Önceden hazırladığı anlaşılan bir çamaşır torbası taşıyordu. Anneye doğru hızla yöneldi, onu kollarına aldı ve tüm gücüyle saçlarından öptü. Suzanne'a gitmedi, ancak kendini ona bakmaya zorladı ve gözlerinde korku vardı, belki utanç da vardı. Sonra birdenbire aralarından geçerek koşa koşa merdivenleri indi. Az sonra yolun üzerinde, kent yönüne doğru farlar yandı. Sonra araba çok çok yavaş hareket etti, sesi duyulmadı: Farların yeri değişti, uzaklaştılar; arkalarında giderek genişleyen bir gece kuşağı bırakarak daha da uzaklaştı, sonra artık hiçbir şey görülmez oldu.

Anne gözlerini kapamış, hâlâ aynı duruşunu koruyordu. Bungalov öyle sessizdi ki Suzanne onun boğuk ve düzensiz soluk alıp verişini duyuyordu.

Onbaşı yanında karısıyla yukarı çıktı. Her şeyi görmüşlerdi. Sıcak pirinçle kızarmış balık getiriyorlardı. Her zamanki gibi ilk konuşan onbaşı oldu. Sofradaki pirinçle balığın soğuduğunu ve yenisini getirdiğini söyledi. Bungalovda hiç durmayan karısı onun yanına çömeldi. Kentten döndüklerinden beri neler olup bittiğini sonunda anlamışlardı ve şimdiden açlıklarının sersemliği gözlerinden okunuyordu. Annenin karınlarının doyacağına ilişkin herhangi bir işaret vermesini bekliyorlardı. Kuşkusuz yalnız onlar için, anne Joseph'in ayrılışından bir saat sonra konuşmaya razı oldu. Onlara baktı ve Suzanne'a söz söyledi.

– Git yemeğini bitir.

Kızarmıştı ve gözleri cam gibiydi. Suzanne ona bir kâse kahve ve bir hap getirdi. Onun bir ay önce ata baktığı gibi, onbaşıyla karısı da ona bakıyordu. Kahveyi içti ve hapı aldı.

– Bunun ne olduğunu bilemezsin, dedi.

– Neredeyse ölmesi kadar korkunç.

– Yakınmıyorum. Burada artık yapacak hiçbir şeyi yoktu, boşuna aradım durdum, hiçbir şey yoktu artık.

– Arada sırada geri gelir.

– Korkunç olan ...

Kusacakmış gibi ağzı büzülüyordu.

– Korkunç olan, diye yineledi, onu verdiğim bütün okullardan nasıl ayrıldıysa her yerden öyle ayrılacak... En uzun benim yanımda kalmış olacak.

Suzanne soyunmasına yardım etti ve onbaşıyla karısına inmeleri gerektiğini işaret etti. Anne yalnızca yattığında ağlamaya başladı, sanki daha önce hiç ağlamamış, sanki sonunda gerçek acının ne olduğunu anlıyormuş gibi.

– Göreceksin, diye bağırıyordu, bunun yetmeyeceğini göreceksin. Gitmeden önce bir av saçması da bana saplaması gerekirdi, bu işi öyle iyi becerdiğine göre...

Gece anne bir kriz geçirdi, az kalsın ölecekti. Ancak bu da yetmedi.

Suzanne, Joseph'i düşünüyordu. Tümüyle başka bir insana dönüşmesi o kadından, o gidişten değildi. İki yıl önce olanları anımsıyordu. Tam olarak bentlerin yıkılmasını izleyen haftaydı.

O gün küçük, yeni, pırıl pırıl bir araba bungalovun önünde durdu. Joseph peşinde Suzanne'la oturma odasından çıktı ve verandadan artık hareket etmeyen arabaya baktı. İçinden orta boylu, esmer, sömürge şapkasının altında yüzü dar, sıradan bir adam gibi duran biri indi. Kolunun altında bir evrak çantası taşıyordu. Kararlı adımlarla bungalova uzanan yola girdi. Büyük temmuz gelgitiydi, bu tür adamların en çok ortalarda olduğu dönemdi. Bu işi yapmak için önemli miktarda bir fark alıyorlardı ve onların bu işini kolaylaştırmak için altlarına araba veriliyordu. Hiç otobüse binmezlerdi.

– Günaydın, dedi adam. Acaba anneniz burada mı? Onunla konuşmak istiyorum.

– Siz tapu memuru musunuz? diye sordu Joseph.

Verandanın altındaydı, biraz şaşkın, bir Suzanne'a bir Joseph'e bakıyordu. Suzanne'a ilk kez gördüğü için bakıyor ve belki de onun gözardı edilemeyeceğini düşünüyordu. Joseph'e ise, her zaman ve her yerde insanı hayrete düşürecek, baskı kuracak, kaygı verecek denli belirgin kabalığı yüzünden bakıyordu. Suzanne, hiç Joseph kadar terbiyesi eksik bir insana rastlamıştı. Onu tanımayan, onunla nasıl konuşacağını, ona nasıl davranacağını ve kendisine en çok güvenenleri bile afallatabilecek bu kabalığı nasıl savuşturabileceğini bilemezdi. Korkuluğun üzerinden sarkmış,

eli çenesinde, tapu memuruna bakıyordu, kuşkusuz bu adama hiç böyle serinkanlı bir saldırganlıkla bakılmamıştı.

– Niçin annemi görmek istiyorsunuz? diye sordu Joseph.

Memur, Joseph'e neredeyse nezaketle gülümsemeye çalıştı. Suzanne bu gülümseyişi tanıdı. Daha önce de Joseph'e böyle gülümsendiğini görmüştü. O zamandan sonra, Mösyö Jo'da bunu sık sık görmüştü. Bu, korkudan gülümsemekti.

– Denetleme zamanı, dedi memur nazikçe.

Joseph sanki gıdıklanmışçasına birdenbire güldü:

– Denetlemek mi? Denetlemeye mi geliyorsunuz? diye sordu Joseph. Denetlemek istiyorsanız, rahatsız olmayın. Lanet olsun, neyi isterseniz denetleyebilirsiniz.

Memur cop yemiş gibi birden başını eğdi.

– Haydi, dedi Joseph. Ne bekliyorsunuz? Sizin işinizi yapması için annem mi gerek size?

Joseph'in yaptığı Suzanne'a güzel geliyordu. Bu tapu memurlarından, onların inanılmaz servetinden, onların keyfine kalmış, neredeyse Tanrısal yönetimlerinden söz edildiğini çok duymuştu. Joseph'in ayaklarının altında duran bu adam da onda gülme isteği uyandırıyordu. Onu görüp gülsün diye anneyi çağırmamak için kendisini tutmalıydı. O da araya girip, Joseph gibi konuşmak istedi.

– Haydi, dedi Suzanne, size söyledi ya.

– Bir kayık istiyorsanız, onu size ödünç vermeyi göze alabiliriz, dedi Joseph.

Memur yine de Joseph'in bakışına karşılık vermeden başını kaldırdı. Sonra yeniden ciddileşti.

– Size burada görev gereği bulunduğumu ve arazinin üçte birinin ekilmesi için annenize tanıdığımız sondan bir önceki sürenin bu yıl sona erdiğini anımsatırım.

O sırada anne kuşkusuz konuşmanın gürültüsünü merak ederek ortaya çıkmıştı.

– Nedir, ne oluyor?

Ancak görür görmez ufak tefek adamı tanıdı. Kam'daki bürosunun bekleme yerinde onlarca kez kendisini bekletmişti, o da belki elli mektup yollamıştı ona.

Joseph anneye döndü, onu durdurmak istercesine eliyle bir işaret yaptı ve değişik bir sesle ona şöyle dedi:

– Bırak.

İlk kez araziyle ilgili bir işe karışıyordu. Ve sanki ikisi birlikte karar vermişler gibi sırdaş bir sesle kendisinin müdahale edeceğini söyledi. Bunların Joseph'in gençliğinin, onun kazandığı yeni önemin, henüz ilk belirtileri olduğunu sezmemişti.

Tapu memuru annenin karşısında şapkasını çıkarmamış, ona başiyla bir işaret yapmak ve selam niyetine birşeyler gevelemekle yetinmişti. Annenin yorgun bir hali vardı. O sıralarda giymeye başladığı şu ne olduğu anlaşılmaz, biçimsiz giysilerinden vardı üstünde, içinde bir enkaz gibi salındığı gepgeniş sabahlık türünden giysiler. Bentlerin yıkılmasından beri ilk kez saçını yapmıştı ve ucunu iç lastikten bir halkayla bağladığı sıkı örgüsü saflık ve gülünçlükle sırtından aşağı sallanıyordu.

– Aaa, dedi anne, sizi bekliyordum, gelmekte gecikmezdiniz.

Joseph eliyle bir kez daha susması için bir işaret yaptı. Annenin yanıtlama zahmetine girmesine gerek yoktu.

– Bentler tuttu, dedi Joseph. Olağanüstü bir ürün aldık, hayatınızda duymadığınız kadar çok.

Anne oğluna baktı, konuşmak için ağzını açtı, ancak tek söz söyleyemedi. Sonra ansızın yüzü değişti ve tümüyle altüst oldu ve birkaç saniyede yüzünden her tür yorgunluk silindi, yerine keyif, yalnızca keyif geldi.

Şaşkına dönen tapu memuru anneye baktı. Kuşkusuz onun yardımına koşmasını, buna göz yummamasını ummuştu.

– Anlamıyorum... Bana talihinizin iyi gitmediğini söylemişlerdi...

– İşte böyle, dedi Joseph. Bakın sizden daha talihliyiz. Sizinse, talihinizin olmadığı belli.

– Evet, öyle, hemen belli oluyor, dedi Suzanne.

Memurun yüzü kıpkırmızı kesilmişti, sanki yediği bir şamarı silmek istercesine elini yüzünde gezdirdi.

– Fazla yakınmamalıyım.

– Ya biz!.. dedi Joseph. Açık açık gülüyordu. Suzanne, Joseph'ten hoşlandığı gibi hoşlanacağı bir kimseyle belki de asla karşılaşmayacağını anladığı o dakikayı hiç unutmamıştı. Başkaları onun biraz deli olduğunu sanabilirdi. Örneğin B.12'nin parçalarını inatla, hiç nedensiz, sökmeye çalıştığında, gerçekten öyle sanılabilirdi. Anne arada sırada kuşkulanıyordu. Ancak Suzanne, onun deli olmadığını hep biliyordu. Ya tapu memurun önünde, ah nasıl da kesindi öyle olmadığı! Nasıl davranılması gerektiğini nasıl da buluvermişti! Korkuluğun tepesinden, üstü çıplak, kendi buluşuyla gözleri kamaşmış ve neredeyse küstahça bir keyifle giyinik ve kıpkırmızı olan ötekini ayağının altına alıvermiş, onun son derece kendine güvenen ve o zamana kadar herkesi korkutmuş olan gücünü paramparça etmişti.

– Ciddi ciddi konuşmamızı isterdim, dedi tapu memuru. Sizin kendi çıkarınız...

– Bizim çıkarımız mı? Duyuyor musunuz? Bizim çıkarımızdan söz ediyor! dedi anne, sanki gösteride bir repliği vurgulamak istercesine onlara dönerek.

O da güldü. Joseph anneyi bir kuş gibi tutsak etmişti. Zaten böyle gülme yeteneğini, bir gün önce ağlanılan şeylerde birdenbire gülme nedenleri buluverme yeteneğini annesinden almıştı.

– Lanet olsun, dedi Joseph, biz ciddi olan her şeyi konuşuyoruz. Ciddi olmayan sızsiniz. İşinizi yapsaydınız, gidip bentleri görürdünüz. Onbaşıya kayığı hazırlamasını söyleyeyim. Her şeyi görmek için altı saat gerek, siz de her şeyi göreceksiniz.

Memur şapkasını çıkardı ve alnını sildi. Güneşin tam altında, dolgu sahanın üstündeydi ve kimse onu yukarıya

davet etmiyordu. Hep biliyordu, başladıkları zaman da biliyordu bentlerin tutmayacağını, tutmadığını. Onu ilgilendiren bu değildi, yalnızca gülmelerini engellemekti, ne pahasına olursa olsun onların gülmeleriyle yetkisinin böyle beklenmedik biçimde tepetaklak olmasına bir son vermekti. Yine de onu bentlere inmeye zorlayacaklardı. Boşu boşuna durumdan sıyrılmaya çalışıyordu, bir çıkış noktası arayarak her tarafa bakıyordu. Bir fare. Kuşkusuz yetkisinin sınanmasına alışık değildi. Hiçbir şey bulamıyordu.

– Onbaşı! diye bağırdı Suzanne, kayığı hazırla, çabuk memura kayığı hazırla!

– Buna gerek yok, dedi, talihinizin yaver gitmediğini biliyorum. Bölgede böyle şeyler bilinir. Oysa size söylemiştim, dedi tatlı bir yakınma sesiyle anneye dönerek.

– Bentlerim muhteşem, dedi anne. Bir Tanrı varsa eğer, dayanmalarını sağladı ve siz ötekilerin tapuda suratınızın neye benzeyeceğini görmemiz için bize bir fırsat verdi... ve siz, siz buradasınız, bunu bize göstermeye geldiniz.

Suzanne'la Joseph kahkaha patlattılar. Annenin böyle onuştuğunu duymak anlatılmaz bir mutluluktu. Memur gülmüyordu.

– Yazgınızın ellerimin arasında olduğunu biliyorsunuz, dedi.

Bu kez tehdidi deniyordu. Joseph gülmeyi kesti ve bungalovun birkaç basamağını indi.

– Ya sizinki, onun bizim elimizde olmadığını mı sanıyorsunuz? Hemen bentlere inmezseniz sizi zorla kayığa atarım ve bentlere varmadan güneş çarpmasından geberir gidersiniz. Şimdi eğer isterseniz, çekip gidebilirsiniz, ama çabuk.

Memur yola doğru sakınımlı birkaç adım attı. Joseph'in kendisini izlemediğinden emin olunca geri döndü ve kısık bir sesle:

– Tüm bunlar raporda belirtilecek, kuşkunuz olmasın, dedi.

– Gelin de burada söyleyin, gelin, diye bağırdı Joseph, sanki koşarak inecekmiş gibi ayağını yere vurarak, öteki de Joseph'in yerinden kımıldamadığını anlayana kadar acele dört beş adım attı.

– Alçaklar! diye bağırıyordu anne, köpekler! Hırsızlar!

Öfkeyle ferahlamış, özgürleşmiş, gençleşmiş olarak Joseph'e döndü.

– İyi geldi, dedi. Köpek bile değiller.

Sonra yeniden memura döndü, kendini tutamıyordu.

– Hırsızlar! Katiller!

Memur arkasına bakmıyordu. Dimdik, ölçülü adımlarla arabasına gidiyordu.

– Dört ediyor, dedi anne. Bu arazide biz dördüncüyüz. Hepsi sıfırı tüketmiş ya da gebermiş. Ve onlar yağ bağlıyorlar.

– Dördüncü mü? dedi şaşkınlık içinde Joseph. Lanet olsun dördüncü, bilmiyordum, bunu söylememiştin.

– Öğreneli çok olmadı, dedi anne, sana söylemeyi unuttum.

Joseph ne yapabileceğini düşündü. Buldu.

– Bekle biraz.

Odasına döndü ve mavzerini donanmış olarak geri döndü. Yeniden gülüyordu. Anneyle Suzanne donakalmış, bir şey söylemeyi göze alamadan ona bakıyordu. Tapu memurunu öldürecekti. Her şey değişecekti. Her şey o dakika, oracıkta bitecekti. Her şey yeniden başlayacaktı. Joseph, mavzerini omzuna yerleştirdi, tapu görevlisine nişan aldı, iyice onu gözüne kestirdi ve son saniyede silahın namlusunu gökyüzüne kaldırdı, havaya ateş etti. Ağır bir sessizlik oldu. Memur arabasına doğru var gücüyle koşmaya başladı. Joseph kocaman bir kahkaha patlattı. Sonra da anneyle Suzanne. Memur onları duyuyor olmalıydı, ancak neftyağı sürülmüş gibi koşmayı da sürdürüyordu. Arabasına gelince kendini içine dar attı ve bungalova bir kez bile bakmadan Ram yönüne doğru gaza bastı.

O zamandan beri tapu memuru 'uyarılar' göndermekle yetiniyordu. Bir daha onları denetlemeye gelmemişti. Joseph'in gitmesinin hemen ardından memurun yeniden geleceği düşünülebilirdi. Ancak kuşkusuz bu gidişten henüz haberi yoktu.

Böylece kimse, tapu memuru bile bungalovun önünde durmaz olmuştu. İri av saçmaları Joseph'in fişekliğinde işe yaramadan duruyordu. Mavzeri de, suçsuz, sahipsiz, odasının duvarında asılmış duruyordu. B.12 de –'B.12, benim' derdi Joseph–, her zamanki gibi bungalovun altında, iki temel direğin arasına yerleştirilmiş, üzeri ağır ağır tozla kaplanıyor ve paslanıyordu.

Ekili tarlaların çekiciliğine kapılan av hayvanları ovaya inerdi. Böylece yılın bu mevsiminde pek çok avcı arabası geçerdi. Kaldı ki, dört yıldır her geçen yıl daha fazla araba geçiyordu, çünkü Ram, avlarıyla giderek ün kazanıyordu. Yolda ısınmış motorun sesi duyuluyordu önce, sonra gürültü büyüyordu, arabalar bungalovun önüne gelinceye kadar gürültü daha da büyüyordu ve burada neredeyse tüm ovayı kaplıyordu. Arabalar geçiyor ve çok geçmeden, onlar Ram Ormanını aşarken geriye yalnızca klaksonlarının uzun bir yankısı kalıyordu. Bazen saatler sürüyordu gelmeleri, o zaman Suzanne köprünün gölgesinde uzanıyordu.

Krizden birkaç gün sonra doktor anneyi görmeye gelmişti. Çok fazla endişeli bir hali yoktu. Hapların dozunu iki katına çıkarmasını söylemiş ve ona sakin olmasını bu arada da kalkmaya başlamasını ve her gün biraz egzersiz yapmasını önermişti. Suzanne'a, annenin asıl Joseph'i daha az düşünmesinin gerekli olduğunu, daha az tasalanmasını ve 'yaşamdan biraz keyif almasını' söylemişti. Anne düzenli olarak haplarını almayı kabul ediyordu, çünkü haplar onu uyutuyordu, ancak hepsi buydu. Kesin olarak kalkmayı reddediyordu. İlk günlerde Suzanne üstelemişti, ancak yararı olmamıştı, anne inat ediyordu.

– Eğer kalkarsam, onu daha da çok bekleyeceğim. Artık onu beklemek istemiyorum.

Neredeyse bütün gün uyumaya koyuldu.

– Yirmi yıldır, diyordu, böyle uyumayı bekliyordum.

Ve gerçekten uyuma isteğiyle, keyifle ve inatla, hiç olmadığı gibi uyuyordu. Uyandığında bazı şeylere belli bir ilgi gösterdiği oluyordu. Ancak bu çoğunlukla elmas konusunda oluyordu.

– Onu paraya çevirmek için bir gün kalkmam gerecek.

Kiler anahtarıyla birlikte hep boynunda asılı duran elmasa eskisine oranla belki daha az tiksinmeyle bakıyordu.

Suzanne çok geçmeden onu kendi haline bırakması gerektiğini anlamıştı, yalnızca onun almayı kabul ettiği ve üç saatte bir verdiği haplar dışında. Joseph'in gidişinden beri ve ilk kez olarak, anne sonunda artık araziyi hiç düşünmez olmuştu. Artık hiçbir şey beklemiyordu, ne tapudan ne de bankadan. Yukarıdaki beş hektarın ekilmesini sağlayacak olan ekili tarlaların bakımı işini bu kez onbaşı üstlenmişti. Anne onbaşıya ses çıkarmadı. Kaldı ki, onbaşı sayesinde sofrada her zaman sıcak pirinç ve kızarmış balık oluyordu. Suzanne, anneye de götürüyor ve yemeğini çoğunlukla onun yanında, yatağına oturup yiyordu.

Yemekler ve akşamlar dışında, anne günlerini Suzanne'la konuşmadan geçirmekle kalmıyor, çoğu kez Suzanne onun odasına girdiğinde ona bakmaya özen göstermiyordu. Genellikle onunla yalnız akşamları, yatacağı sırada konuşuyordu. Neredeyse değişmez biçimde, bir gün yataktan kalkması ve Bart Babayı görmeye gitmesi gerektiğini söylemek için.

– On bin, bu kez on binle yetineceğim.

Suzanne düzenli olarak şöyle karşılık veriyordu:

– Fena değil. Toplam otuz bin eder.

Ve anne çekingen, zorlama bir gülümsemeyle gülümsüyordu.

– Görüyorsun ya, başımızın çaresine bakabiliriz.

– Ama belki de onu satmanın şimdi sırası değil, hiç acelemiz yok, diyordu bazen Suzanne.

Bu konuda annenin kesin bir düşüncesi yoktu. O parayı ne yapacağını bilmiyordu. Bildiği tek şey, yeniden

bent işine girişmeyeceğiydi. Belki de buradan gitmeye yarardı bu para. Ya da belki öylesine istiyordu, yanında on bin frankı olması için.

Her üç saatte bir Suzanne bungalova çıkıyor, ona haplarını veriyor ve köprünün yanında oturmak üzere geri dönüyordu. Ancak hiçbir araba bungalovun önünde durmuyordu. Bazen Suzanne'ın, Mösyö Jo'nun arabasını özlediği oluyordu, her gün bungalovun önünde durduğu günlerdeki gibi.,O sıralarda en azından bir araba duruyordu. Boş bir araba bile hiç araba olmamasından iyiydi. Şimdi sanki bungalov görünmez olmuştu, sanki kendisi de köprünün yanında görünmez olmuştu: Kimse orada bir bungalovun olduğunu ve orada, daha da yakında bir kızın beklediğini görmüyor gibiydi.

İşte bir gün, anne uyuduğu sırada Suzanne odasına girdi ve Mösyö Jo'nun kendisine verdiği eşyaların bulunduğu paketi dolaptan aldı. İçinden en güzel giysisini çıkardı, Ram'daki hana gittiklerinde giydiği, Joseph'in orospu elbisesi dediği şu giysiyi. Uzaktan göze çarpan parlak mavi bir renkteydi. Joseph kızmasın diye Suzanne onu giymekten vazgeçmişti. Ancak bugün Joseph ayrıldığına göre, korkulacak bir şey yoktu. O gitmeyi ve onu bırakmayı yeğlediğine göre, Suzanne bunu yapabilirdi. Bu giysiyi üzerine geçirirken Suzanne büyük önemi olan bir iş yaptığını anladı, belki şimdiye kadar yaptığı en önemli işi. Elleri titriyordu.

Ancak önceden olduğundan fazla araba geçmedi bu parlak mavi giysili, orospu giysili genç kızın önünden. Suzanne bunu üç gün denedi sonra, üçüncü günün akşamı giysiyi ırmağa attı.

Ne Joseph'ten bir mektup, ne de bankadan, hatta ne de tapudan bir uyarı, hiçbir şey gelmeden üç hafta böyle geçti. Üç hafta boyunca kimse durmadı. Sonra, bir sabah, Oğul Agosti'nin geldiğini gördü. Arabasız ve yalnız başına.

Hemen bungalova yönelmedi ve onu köprünün yanında buldu.

– Annen bana onbaşıyla bir haber yolladı, benden bir ricası varmış.

– O biraz hasta, dedi Suzanne, Joseph'in gidişine alışamadı bir türlü.

Agosti'nin de iki yıl önce, Ram limanından bir memurla gitmiş bir kızkardeşi vardı. Ancak o, haber yolluyordu.

– Hepimiz buradan çekip gideceğiz, dedi Agosti, kesin. Kötü olan, Joseph'in yazmaması, oysa onun için hiçbir şey değil ki bu. Kızkardeşimin gidişinden sonra annem az kalsın ölüyordu, sonra o mektup yazınca daha iyi oldu. Şimdi iyi, alıştı.

Bir kez Ram hanında *Ramona* çalarken öpüşmüşlerdi. Kızı dışarıya sürüklemiş ve öpmüştü. Suzanne ona merakla bakıyordu. Agosti'nin belki Joseph'e benzediği söylenebilirdi.

– Ne yapıyorsun bütün gün köprünün yanında?

– Arabaları bekliyorum.

– Aptalca bir şey bu, dedi Agosti onaylamayan bir sesle.

– Yapacak başka hiçbir şey yok, dedi Suzanne.

Agosti biraz duraksadı, ancak kabul etti.

– Aslında belki de doğru bu. Peki ya birisi çıkıp seni götürmeyi önerirse?

– Onunla giderdim, hatta şimdi annem hastayken bile hemen giderdim.

– Saçma, dedi Agosti pek inanmayan bir sesle.

Belki o da onu öptüğünü anımsıyordu, o da kıza merakla bakmıştı.

– Kızkardeşim de böyle bekliyordu.

– İstemek yetiyor, dedi Suzanne, sonunda oluyor bu.

– Ne isterdin? diye sordu Agosti.

– Gitmek istiyorum.

– Kim olursa olsun, herhangi birisiyle mi?

– Evet, kim olursa olsun. Sonra icabına bakacağım.

Bir şey düşünüyor gibiydi, ne olduğunu söylemedi. Bungalova doğru çıktı. Joseph'ten iki yaş büyüktü, çok çapkındı ve ovadaki herkes onun esrar ve pernod kaçakçılığı yaptığını biliyordu. Çok kısa boyluydu, ancak korkunç derecede güçlüydü. Kenarları nikotinle çevrelenmiş, geniş, birbirine yakın dişleri vardı, gülmesiyle tehditkâr ortaya çıkarlardı. Suzanne köprünün altında uzandı ve dönmesini bekledi. Çok güçlü bir biçimde onu düşünüyordu, onun gelişiyle tüm öteki düşüncelerden arınmış, yalnızca onun düşüncesiyle dolmuştu. İstemek yetiyordu. Ovanın bu yöresindeki tek erkek oydu. O da gitmek istiyordu. Belki bir yıl önce *Ramona* çalarken öpüştüklerini ve o geceden sonra Suzanne'in bir yaş daha büyüdüğünü unutmuştu. Bunu ona anımsatmak gerekiyordu. Ovadaki bütün güzel yerli kızlarla yattığı söylenirdi, hatta ötekilerle, daha az güzel olanlarla da. Ve bu iş için yeterince genç olan Ram'ın bütün beyaz kızlarıyla. O hariç. Yeterince cesaretle istemek yetiyordu.

– Bart Babaya göstermem için bunu bana emanet etti, dedi Agosti geri gelerek.

Elması hiç özen göstermeden elinde tutuyor, avucunun içinde küçük bir kurşun gibi, beceriyle zıplatıp duruyordu.

– Onu satmaya çalışmalısın, bu ona iyi gelir.

Agosti düşündü.

– Nereden buldunuz bunu?

Suzanne ayağa kalktı ve gülümseyerek Agosti'ye baktı.

– Bana onu bir adam verdi.

Agosti de gülümsemeye koyuldu.

– Léon Bollée'li adam mı?

– Tabii ki o, başka kim bana bir elmas verebilirdi ki?

Agosti büyük bir dikkatle Suzanne'a bakmaya koyuldu.

– Hiç inanmazdım, dedi bir süre sonra. Baksana, sen güzel bir orospusun.

– Onunla yatmıyordum, dedi Suzanne. Hep gülüyordu.

– Başkalarına sakladın kendini.

Gülmeden elmasa baktı ve ekledi:

– Bart Babaya bile olsa bunu satmak beni iğrendiriyor.

– Onunla yatacağımı sanıyordu, dedi Suzanne, aynı şey değil.

– Onunla hiçbir şey yapmadın mı?

Suzanne alay edercesine daha çok güldü.

– Bazen yıkanırken kendimi ona gösteriyordum. Çıplak. Hepsi bu.

Joseph'in sözleri, sarhoşlukta olduğu gibi büyük bir zevkle aklına üşüşüyordu ve sarhoşlukta olduğu gibi kendiliğinden ağzından dökülüyordu.

– Lanet olsun, dedi Agosti, amma iş.

Ancak kıza gerçekten büyük bir dikkatle bakıyordu.

– Öyle, sadece seni görmek için...

– Durumum iyi, dedi Suzanne.

– Bunu açık açık söylemiyorsun.

– İşte kanıtı, dedi Suzanne elması göstererek.

Bir kez daha uğradı. Suzanne bu kez kendisi için olduğunu anladı. Agosti bungalova çıkmadı bile.

– Sanıyorum, Bart Babayla iş olacak, dedi tuhaf bir sesle, eğer o istemezse, ya pernod'yu boşlarım ya da onu ihbar ederim.

Ve hemen ardından ona haberi verdi.

– Birkaç güne kadar seni almaya geleceğim, ananas tarlalarımı görmelisin.

Ona gülümsedi ve ıslıkla *Ramona*'yı çalmaya başladı. Sonra ona hoşça kal demeden ıslık çalarak gitti.

Oğul Agosti'nin ziyaretinden iki gün sonra, anne Joseph'ten kısa bir mektup aldı, çok iyi olduğunu, iyi bir iş bulduğunu belirttiği kısacık bir mektup. Yüksek ovalarda avlanmaları için zengin Amerikalılara eşlik ediyordu, kazandığı para fena değildi. Yaklaşık bir ay içinde onları görmeye tüfeklerini almaya geleceğini de yazıyordu. Hôtel Central'da oturuyordu, en azından kendisine yazılmasını istediği adres buydu. Suzanne mektubu yüksek sesle okudu, ancak anne mektubu bir de kendisi okusun diye ondan istedi. Joseph'in çok yazım yanlışı yaptığını fark etti. Bunları sanki annesini daha da üzmek için yapmışçasına hayıflandı.

– Bu kadar çok yanlış yaptığını unutmuşum, mektubu bana yollamadan önce ona okutmalıydı.

Yine de Joseph'in ilk mektubu onu yatıştırdı. Anne yazım yanlışları konusuna takıldı ve birkaç saat sonunda mektupla yeniden can bulmuş gibi oldu. Israrla Oğul Agosti'yi sormaya başladı ve bir daha uğrayıp uğramadığını öğrenmek için Suzanne'ı hırpalamaya başladı. Günde iki kez oğlunun gelmesini istiyordu. Suzanne ona, Agosti'nin kendisine söylediğini, Bart Babanın yüzüğü satın alacağını umduğunu ve hatta onu buna razı etmek için pernod musluğunu kapamakla onu tehdit ettiğini yineledi. Suzanne onun birkaç gün içinde yeniden uğrayacağını ve kesinlikle yüzüğü satmış olacağını da sözlerine ekledi. 'Geri gelmezse,' diyordu anne, gidip onu aramak gerekiyordu. Çünkü annenin paraya gereksinimi vardı. Joseph'in yanı-

na gitmek için. Çok yazım yanlışı yapıyordu öğretmen oğlu olan Joseph. En azından temel dilbilgisi kurallarını ona öğretmek için hemen kente gitmesi gerekiyordu. Yoksa sonunda bundan utanç duyacaktı Joseph. Kentte, ovadaki gibi değildi işler. Kuralları ona öğretebilecek tek kişi kendisiydi. Parasını nasıl kullanacağını bulmuştu. Suzanne sonunda şunları söyleyene kadar sabırsızlandı durdu: Agosti kendi ananas tarlalarını göstermeye onu almaya gelecekti ve kesinlikle yüzüğün parasını kendisine getirecekti Anne birkaç dakika için yüzüğü unutuverdi. Birkaç dakika sustu ve sabırsızlığı bir anda sanki düşüverdi. Sonra Suzanne'a, onların ananas tarlalarını görmeye gitmekle iyi ettiğini, bunların iyi ekim tarlaları olduğunu söyledi.

– Bundan bana söz ettiğini onlara söylemene gerek yok, diye de ekledi.

Şimdi artık ekinler boy atmış, parlak yeşil renkte, sökülmeye hazırdı. Uzaktan uzağa sökülmeye ve on beş gün içinde başka yere ekilmek üzere demetler haline getirilmeye başlanmıştı bile. Onbaşı, Suzanne'a, kendilerinin genelde sökülmeye hazır ekili tarlalarında da bu işin yapılıp yapılmayacağını sordu. Suzanne bundan anneye söz etti ve anne önce, onbaşının gerekli görüyorsa bunu yapabileceğini, kendisinin bir şey düşünmediğini, boşverdiğini söyledi. Ancak ertesi gün bu konuyu yeniden düşündükten sonra onları sökmenin daha iyi olacağını, onların çiftlikte çürümeye bırakılmasının yazık olacağını söyledi.

– Biz buradan gittiğimizde her zaman çabucak ürünü satabilecektir.

Böylece onbaşı karısıyla ekin sökme işine başladı. Bir kez anne kalktı ve verandanın tepesinden onlara bakmaya gitti. Sökme işi bittikten sonra birkaç gün daha yağmur yağmasını beklediler ve yukarıdaki beş hektarı yeniden ekmeye başladılar. Bu işi aylaklıktan usanmış insanların tutkusuyla yaptılar. Ve öyle sanıyorlardı ki, anne onların çalışmasını görmek üzere, bir kez bile olsa yatağından kalk-

tığına göre, demek o zamana kadar düşündüklerinden daha iyiye gidiyordu.

Her saat başı, Suzanne bungalova çıkıyor, anneye haplarını veriyor ve yeniden köprünün yanına oturmaya gidiyordu. Kendine ancak orada, köprünün yanında katlanabiliyordu. Ve hep arabalar geçiyor ve hep çocuklar köprünün yanında oynamayı sürdürüyordu. Irmağa giriyorlar, balık avlıyorlar ya da köprünün korkuluklarının üstüne oturmuş, bacaklarını sallandırarak onlar da avcı arabalarının geçmesini bekliyorlardı, arabalar geçince de yolda onlara doğru koşuyorlardı. Bu mevsimde öyle bir sıcak vardı ki, yağmur yağınca daha da artardı: Çocuklar her yandan çıkıyor, köprünün çevresinde toplanıyor ve deli gibi, bağıra çağıra yağmurun altında oynuyorlardı. Suyla süzülen kir ve bitten gri uzun çizgiler başlarından aşağı akıyor, küçük cılız boyunlarından aşağı iniyordu. Yağmur onlara iyi geliyordu. Ağızları açık, başlarını kaldırmış açgözlülükle içiyorlardı yağmuru. Anneler küçük bebelerini, henüz yürümeyi bilmeyenleri dışarı çıkarıyorlar ve onları çırılçıplak sazdan kulübelerin saçaklarının altına koyuyorlardı. Geri kalan her şeyle, güneşle, yeşil mangolarla, başıboş köpeklerle oynadıkları gibi yağmurla oynuyorlardı. Suzanne, Joseph'leyken olduğu gibi artık onları izlemekten zevk almıyordu. Şimdi onların oynamalarına, yaşamalarına bıkkınlıkla bakıyordu. Oynuyorlardı. Yalnızca ölmeye gitmek dışında oynamayı bırakmıyorlardı. Sefaletten, her yerde ve her zaman. Onların çıplak kol ve bacaklarını ısıtmak için annelerinin yaktıkları ateşin cılız ışığında gözleri cam gibi oluyor elleri morarıyordu. Kuşkusuz bunlar her yerde ölüyordu. Tüm yeryüzünde de öyle. Mississipi'de. Amazon'da. Mançurya'nın kurumuş köylerinde. Sudan'da. Kam Ovasında da. Ve burada olduğu her yerde sefalet yüzünden. Sefaletin mangoları. Sefaletin pirinci. Sefaletin sütü, onların sefalet içindeki analarının iyice yağı çekilmiş sütü. Saçlarında bitleriyle ölüyorlardı ve onlar ölür ölmez, baba derdi ki, 'Herkes bilir, bitler ölü

çocukları bırakır, onu hemen gömmek gerekir, yoksa her yanımızı sararlar.' Anne: 'Bekle de ona bir bakayım.' Baba: 'Ya bitler kulübenin sazlarına bulaşırsa ne yaparız?' Ve ölmüş çocuğu alıyor, daha soğumadan kulübenin altına, çamurun içine gömüyordu. Ve binlerce çocuk ölmüş olmasına karşın Ram yolunun altı onlarla kaynıyordu. Çok fazla çocuk vardı ve anneler onlara pek sahip olamıyordu. Çocuklar yürümeyi, yüzmeyi, bitlenmeyi, çalmayı, balık avlamayı annesiz öğrenirlerdi ve annesiz ölürlerdi. Yürüme yaşına gelir gelmez, hemen ovadaki büyük çocuk çemberine katılırlardı, yola ve yolun üzerindeki köprülere inerlerdi. Ovanın her yerinden, köylerin hepsinden yola saldırırlardı. Zamanı gelmeden toplanmaktan bir türlü olgunlaşamayan mangoları toplamak için mango ağaçlarının tepelerinde değillerse eğer, orada, yolun üzerinde olurlardı. Ve tüm sömürgede, yolların ve toprak yolların olduğu her yerde çocuklarla köpekler araba ulaşımının büyük felaketlerinden biri olarak görülürdü. Ancak, bu felakete karşı hiçbir önlem, hiçbir güvenlik kolu, hiçbir düzeltme çözüm olamamıştı. Toprak yol çocuklara kalıyordu. Bir sürücü onlardan birini ezdiğinde, ana babaya bir bedel öder ve yoluna devam ederdi. Çoğunlukla da ana baba uzakta olduğundan hiç para ödemeden giderdi. Ancak ezilen bir köpek ya da bir tavuk, hatta bir domuzsa sürücüler durmazdı. Yalnızca çocuk için biraz zaman yitirirlerdi. Öteki çocuklar da sürücü gider gitmez yeniden toplaşırlardı. Çünkü çocukların tanrısı Ram otobüsü, yürüyen makineler, avcıların elektrikli klaksonları, hareket halindeki demir yığını ve ardından kaynayan ırmaklar, ardından da öldürücü mangolardı. Ova çocuklarının alınyazısına başka hiçbir tanrı yön vermezdi. Başka hiçbiri. Bunun tersini söyleyenler yalan söylüyordur. Beyazlar bu durumdan hoşnut değildi. Çocuklar arabalarının ulaşımını engelliyor, köprüleri bozuyor, yolların taşlarını söküyor ve hatta vicdan sorunları bile çıkarıyordu. 'Çocuklardan çok fazla ölen oluyor,' diyordu beyazlar, 'evet. Ancak hep ölenler

olacak.' Çok fazla çocuk var. Açlıkla açılmış, bağıran, isteyen, her şeye aç çok fazla ağız. Onları öldüren buydu. Yeryüzünde çok fazla güneş. Ve tarlalarda çok fazla çiçek, ya başka? Çok fazla olmayan başka ne vardı ki? Avcıların, katillerin uzun klakson sesleri uzaktan duyuluyordu. Yaklaştıkça sayıları daha da çoğalıyordu. Ve sonunda arabaları bir toz bulutu ve tahta köprünün dayanılmaz gıcırtısı içinde bungalovun önünden geçiyordu. Suzanne eskiden baktığı gibi artık onlara bakmıyordu. Bu toprak yol onun eskiden baktığı ve bir adamın onu götürmek için duracağı toprak yol hiç değildi artık. Onu beklediği zamandan beri bu artık aynı yol olamazdı. Bu daha çok, sonunda sabırsızlık yıllarından sonra, Joseph'in gittiği, annenin kamaşan gözlerinin önünde Mösyö Jo'nun Léon Bollée'sinin belirdiği, birkaç gün içinde kendisini almaya geleceğini söylemek için Jean Agosti'nin geldiği yoldu. Artık yalnızca onbaşı için bu toprak yol sonsuza kadar aynı, soyut, göz kamaştırıcı ve el değmemiş kalacaktı.

Yağmur yağdığında Suzanne dönüyordu, yüzü hep toprak yola dönük verandanın altında oturuyor ve yağmurun dinmesini bekliyordu. Bekleyiş fazla uzun geldiğinde eski *Hollywood-Cinéma* albümünü alıyor ve Joseph'in gözde sanatçısı, Raquel Meller'in fotoğrafını arıyordu. Eskiden bu yüz onu pek çok şeye karşı avuturdu, çünkü onda şaşırtıcı, gizemli ve kardeşçe bir güzellik bulurdu. Ancak şimdi Joseph'i götüren kadını düşündükçe, onu Raquel Meller'in yüzüyle hayal ediyordu. 'Hiç kuşkusuz, bu görülebilecek en güzel yüz.' Öyle derdi Joseph, mükemmel, kesin, hiçbir biçimde ulaşılamayacak bir yüz olduğu için. Ama bu artık Suzanne'ı avutmuyordu. Raquel Meller'in büyütülmüş fotoğrafının yanında, altında şu yazılar bulunan bir başka fotoğraf daha vardı: '*Violetera*'nın muhteşem yorumcusu, Barselona sokaklarında geziniyor.' İnsan kaynayan bir kaldırımın üzerinde Raquel büyük adımlarla yürüyordu. Büyük mutlu adımlarla yaşamın içinde yürüyor, şaşırıcı bir kolaylıkla engelleri özümsüyor, bir bakı-

ma onları hazmediyordu. Ancak özellikle Joseph'in kadınını düşündürüyordu. Suzanne kitabı yeniden kapıyordu. Sıkıntıları vardı, kuşkusuz Raquel Meller'in de kendi sıkıntıları vardı, en azından Suzanne bundan kuşkulanmaya başlıyordu. Ve onun bunları böyle kolayca çözmesi, Barselona'da bu adımlarla yürümesi onun, Suzanne'ın ovadan gidiş saatini hiç mi hiç geciktirmiyordu.

Jean Agosti, Suzanne'ı arabasıyla almaya geldi. Bir Renault'ydu, B.12'den epey yeni ve epey hızlı. Joseph onun arabasını uzun süre kıskanmıştı. Genelde Agosti onları görmeye gelirken, Renault'yla gelirse Joseph bir tur atmak için ödünç ister korkusuyla, yol boyunca avlanarak, atlı arabayla ya da yürüyerek gelirdi. Ona arabasını ödünç verdikten sonra üç saat geri dönmesini beklediği günden beri ondan korkardı. Joseph onu unutmuştu ve Ram'a kadar gitmişti. Şimdi eğlenerek bundan söz ediyordu.

– Yalnızca kadınlar konusunda biraz düzenliydi. Senin adam onu iyice tiksindirmiş olmalı ki Léon Bollée'yi ödünç istemeye karşı koyabilmiş.

Ananas tarlasına kadar yavaş yavaş gitmişlerdi. Sonra Renault'yu yol üzerinde, Agosti'lerin bungalovundan çok önce, kızı gittiğinden beri zamanının büyük bölümünü oğlu evde yokken bekleyerek ya da toprak yolu gözleyerek geçiren Agosti Annenin göremeyeceği bir biçimde ağaç topluluğunun arkasına bıraktı. Sonra uzunca bir süre, biraz geride bungalovlarının bulunduğu tepenin eteğindeki patikada yürümüşlerdi. Ananas tarlası işte bu tepenin yamacında uzanıyordu. Ananasların birçok sırası ölmüştü, ancak ötekiler çiçek açmıştı.

– Fosfattan, dedi Agosti, modern olmak gerek, benim yaptığım bir deneme. Üç yıl daha böyle yapıp mangırlarla çekip gideceğim.

Tek bir ağaçsız, kavrulmuş tarla tropikal ormanın sınırında uzanıyordu. Agostilerin de tüm pirinç tarlaları temmuz gelgitleriyle mahvolmuştu, ancak onlar bu tepenin yamacına ektikleri mısırla, karabiber ağaçlarıyla, ana-

naslarla kendilerini kurtarıyorlardı. Üstelik Jean Agosti, Bart Babayla pernod kaçakçılığı yapıyordu. Agosti Baba emekli bir erbaştı, eski bir muharip olarak tapuya para yediremediğinden o da ekilmez bir arazi almıştı. Ovaya yerleşeli beş yıl olmuştu. Agosti Baba esrar içmeye başlamıştı ve araziyle artık hiç ilgilenmez olmuştu. Arada sırada iki üç günlüğüne kaybolurdu ve şaşmaz biçimde onu Ram'daki esrar tekkelerinden birinde bulurlardı. O zaman Jean Agosti otobüs şoförlerine haber verirdi ve aralarından biri onu arabaya atar, zorla bungalova kadar getirirdi. Sonra yeniden başlardı. Her iki üç ayda bir, güya Avrupa'ya geri dönmek için evin tüm parasını aşırıyordu, ancak hep Ram'daki o esrar tekkesinde duruyor ve orada amacını unutuveriyordu. Baba ve oğul sık sık ve aynı yerde, ananas tarlasının aşağısında dövüşüyordu. Agosti Anne onları izliyor ve onları birbirinden ayırmaya çalışmak için tepeyi iniyordu. İki kalın saç örgüsü sırtına vura vura, bir yandan ananas sıralarının üzerinden atlarken, bir yandan da kutsal Meryem'i yardımına çağırarak koşuyordu. Babanın üzerine atılıyor ve onu yere deviriyordu. Bu sahneler öyle sık yineleniyordu ki Agosti Anne bir örümcek gibi çevik ve ince kalmıştı.

Agosti'ler arasında okuma yazma bilen neredeyse yoktu. Tapuya ya da bankaya her mektup yazmaları gerektiğinde yazmasını rica etmek için anneye gelirlerdi. Böylece Suzanne evin işleri kadar onların işlerinden de haberliydi. Ayakta durabiliyorlarsa eğer, bunun özellikle Jean Agosti'nin Bart Baba aracılığıyla yaptığı pernod ve esrar kaçakçılığı sayesinde olduğunu biliyordu. Kaçakçılık ona yalnızca annesine para vermesini değil, Ram hanında aylık kiraladığı bir odası olmasını da sağlıyordu. Genellikle yattığı kadınları işte bu odaya getiriyordu. Onu ise, ananas tarlasına götürmeyi yeğlemişti, Suzanne niçin olduğunu bilmiyordu, ancak kuşkusuz kendine göre gerekçeleri vardı.

Öğle uykusu saatiydi ve toprak yolun bu tarafında, orman tarafında, her yer çöl gibiydi. Pirinç tarlaları tarafında çocuklar bir yandan şarkı söyleyip manda güdüyorlardı.

– Köprünün yanında beklediğin bendim, dedi Agosti. İyi ki ben uğradım. Joseph'in gittiğini biliyordum ve senin ne yapabileceğini düşünüyordum. Annen mektubu yollamasaydı bile uğrayacaktım.

– O gittiğinden beri seni hiç düşünmedim.

Agosti, Joseph'in bazen yaptığı gibi sessiz sessiz güldü.

– Düşün ya da düşünme, beklediğin bendim. Bu bölgede bir tek ben varım.

Suzanne ona gülümsedi. Agosti onu nereye doğru çektiğini ve onunla ne yapılması gerektiğini biliyor gibiydi. Kendinden öyle emin duruyordu ki, Suzanne kendini çok rahat hissediyordu. Agosti ona önerisini yaptığı, o da onu izlemeye karar verdiği o güne oranla kendinden daha da emindi şimdi. Ve onun söylediği doğruydu: Ovanın herhangi bir yerinde avcı arabalarının yolunu gözleyen yalnız bir kızın bulunduğu düşüncesine karşı koyamayan bir erkekti o. Anne ondan gelmesini istemeseydi bile nasıl olsa bir gün Renault'suyla oraya gidecekti.

– Gel ormana gidelim, dedi Agosti.

Agosti Anne uyuyor olmalıydı, yoksa onu çağırırdı. Agosti Babaysa bungalovun gölgesinde tüttürüyor olmalıydı. Ananas tarlasını bırakarak ormana girdiler. Tersine orası öyle serindi ki insan suya giriyor gibi oluyordu. Ormanda Jean Agosti'nin durduğu düzlük oldukça dardı, kalın ve yüksek ulu ağaçlarla çevrili koyu renk yeşillikten bir uçurumdu. Suzanne sırtını bir ağaca dayayarak oturdu ve şapkasını çıkardı. Kuşkusuz, burada insan kendini dört duvarın arasında herhangi bir yerden çok daha güvende hissediyordu, ancak onu bu nedenle buraya getirdiyse buna hiç gerek yoktu: Joseph gitmişti ve annenin onayı vardı. Eskiden Joseph'in Ram'a kadın bulmaya gitmesine bu

kadar kolay izin vermezdi. Ve kuşkusuz Suzanne, Jean Agosti'nin Ram'daki odasını yeğlerdi. Panjurları kapatacaklardı ve pencerenin kenarlarından süzülen güneş ışığı dışında biraz sinema salonlarının o yoğun karanlığı olacaktı içeride.

Agosti kendini kızın yanına bıraktı. Onun ayaklarını okşadı. Çıplaktı ve kendi ayakları gibi tozdan beyazdı.

– Niye hep çıplak ayaklısın? Seni çok yürüttüm.

Biraz zorlamayla gülümsedi.

– Hiç, ben istedim.

– Doğru mu senin istediğin? Kim olsa onunla gidecek miydin?

– Sanıyorum, evet kim olursa onunla.

Agosti gülmeyi kesti ve şöyle dedi:

– İnsan bu kadar da çaresiz olabilir mi?

Onun dışında tüm kızlarla yatmıştı. Yüzü zaferle aydınlanıyordu. Yavaş yavaş kızın gömleğinin düğmelerini tek tek çözmeye başladı.

– Sana verecek elmasım yok benim, dedi ona hafifçe gülümseyerek.

– Aslında, elmas yüzünden buradayım.

– Onu Bart'a sattım. On bir bine, onu annenin istediğinden bin frank fazlasına, iyi değil mi?

– İyi.

– Para burada, cebimde.

Göğüsleri gözükmeye başlamıştı ve onları tam olarak görmek için gömleğini iyice açtı.

– Epey iyi olduğun doğruymuş.

Ve daha alçak, kötü bir sesle ekledi:

– Senin bir elmas ettiğin doğru, hatta daha da fazla. Dert etmemen gerek.

Onu tümüyle soyup giysileri kızın altına serdiğinde yavaşça sırt üstü uzandırdı. Sonra, ona dokunmadan önce biraz dikleşti ve ona baktı. Kız gözlerini kapamıştı. Pikap ve elmas uğruna Mösyö Jo'nun kendisini böyle görmüş ol-

duğunu unutmuştu, ilk kez bir başkası tarafından görüldüğünden emindi. Ona dokunmadan önce Agosti şöyle dedi:

– Artık mangırınız olduğuna göre ne yapacaksınız?

– Bilmem. Belki gideriz.

Onu öperken hanın direklerinin gölgesinde, Bart Babanın pikabında çalan *Ramona*'nın ezgisi aklına geldi, hemen yanda, şarkıyı kaplayan deniz onu sonsuzlaştırıyordu. İşte o andan sonra dalga dalga bedeni onun ellerinin arasındaydı ve istediği gibi, gerektiği gibi kendini ona bıraktı.

Akşam geç bir saatti. Annenin odasında lamba yanıyordu. Agosti yarım tur attı ve yolun yukarısında, köprünün yakınında durdu. Oysa onun yanında hareketsiz duran Suzanne inmekte aceleci davranmıyor gibiydi.

– Senin için eğlenceli olmalı, dedi Agosti.

Sesi de Joseph'inkini anımsatıyordu, onun hiçbir etki yaratmak istemeyen, sert iniş çıkışları olan ses tonunu. Ormandaki düzlükte, ağacın dibine yatıp iki kez sevişmişlerdi. Birincisi oraya geldiklerinde, ikincisi de gidecekleri sırada. Gitmek üzere tam kalktıkları sırada, birden onu soymuş, öpmüş ve yeniden sevişmeye başlamışlardı. İki sevişmenin arasında da, Suzanne'la konuşmuştu, kendisinin de ovadan gitmek istediğini, ancak Joseph gibi, başka bir kadının yardımıyla değil, kazanacağı parayla gitmek istediğini anlatmıştı. Joseph'in başına gelecekler önceden belliydi, buna şaşırmamak gerekirdi. Orada geçirdiği son ay Bart Babanın yerinde birçok kez birbirlerini görmüşlerdi ve ona bir kadının kendisini almaya geleceğini söylemişti. Onu pek iyi tanımayan pek çokları gibi, o da Joseph'i pek iyi tanımıyordu, ancak ondan kıskançlıkla değil de, mesafeli bir hayranlıkla söz ediyordu. Onu dinlerken Joseph'in onun için hep bir sorun olduğu anlaşılıyordu ve ona Joseph'le ilgili yanıtlayamayacağı sorular soruluyordu. Bunun üzerine, çoğunun yaptığı gibi Joseph'in deli olduğunu ve anlaşılmaz şeyler yaptığını ileri sürüyordu. Birlikte ava çıkmışlardı ve kimsenin böyle bir gözüpeklikle avlandığını görmemişti. 'Ve bir gün,' diye anlatıyordu, Joseph'i biraz kıskanmıştı. Bundan iki yıl önce bir gece avında. Kendisi çok korkmuştu, ancak Joseph korkmamıştı, Joseph onun

korktuğunu fark etmemişti bile. 'İşte o günden sonra onunla tam bir arkadaş olamadım.' Erkeğini öldürdükleri bir panter tarafından izlenmişlerdi. Kovalama bir saat sürmüştü. Joseph bir yandan kaçarken bir yandan da pantere ateş ediyordu. Saklanıyor ve saklandığı yerden ateş ediyordu. Onun silah atışları, giderek öfkeden kuduran hayvana yerlerini belli ediyordu. Bir saatin sonunda Joseph hayvanı alt etmeyi başarmıştı. Fişekliğinde yalnızca iki kurşunu kalmıştı ve öyle uzaklaşmışlardı ki toprak yolun iki kilometre dışındaydılar. O günden sonra, Agosti onunla çok az ava çıkmıştı.

Uzunca bir süre, aylarca Joseph'in ne yoldan olursa olsun artık bu işe bir son vermek istediğini Suzanne'a anlattı. Ovada yaşamaya, Kam'daki memurların adiliğine artık dayanamadığını söylüyordu. Bir gece, biraz içtikten sonra Ram'dan dönerken şu itirafta bulunmuştu: Avdan ya da kentten ya da bir kadınla sevişmekten her döndüğünde, her şeyden ve kendinden, hatta bir an bile olsa Kam'daki memurların adiliğini bile unutabilmesinden o kadar iğreniyordu ki, ölmeyi isterdi. Bentlerin yıkıldığı yıldı. O sıralar Kam'daki memurları öldürme isteği öyle güçlüydü ki, eğer yaşamaktan böyle tiksinir hale geldiyse, bunun nedeni, bu işi yapamamaktan ötürü kendini alçalmış görmesiydi.

Suzanne, Jean Agosti'ye Joseph'ten söz etmemişti. Belki yalnızca anne dışında kimseye ondan söz etmezdi. Oysa anne oğlunun hâlâ yaptığı yazım yanlışları ve elmas dışında ne olursa olsun herhangi bir konuda artık konuşma isteğini kaybetmişti.

Hayır, önemli olan, Suzanne'a karşı davranışlarıydı, kendi bedeninin onunkine davranışı ve ilk kez seviştikten sonra kızın bedenine duyduğu yeni istekti. Cebinden mendilini çıkarmış ve kalçalarından aşağı akan kanı silmişti. Sonra, gitmeden önce, bu kanlanmış mendilin bir ucunu iğrenmeden ağzına almış ve tükürüğüyle bir kez daha kurumuş kan lekelerini temizlemişti. Sevişmede farklılıkların

bu denli silinip gidebileceğini asla unutmayacaktı Suzanne. Onu Agosti giydirmişti, çünkü ne giyinmeye ne de gitmek üzere yerinden kalkmaya istekli olmadığını açıkça görmüştü. Giderlerken anneye götürmek üzere bir ananas kesmişti. Yumuşak ve kaçınılmaz bir biçimde ananası ayağıyla koparmıştı. Ve bu hareket onun yanındaki davranışlarını anımsatmıştı. Bunun yanında, Joseph'le ilgili söylediklerinin önemi yoktu.

Suzanne Renault'dan inmiyordu. Onlar geleli on dakika olmuştu bile. Yine de onun inmekte böyle gönülsüz olduğunu görmek Agosti'yi şaşırtmıyordu.

Onu kollarına aldı.

– Bunun olmasını ister miydin, yoksa istemez miydin?

– İsterdim.

– Onu görmek için yukarı seninle çıkacağım.

Kabul etti. Yolda arabayı döndürdü ve bungalovun önünde durdurdu. Neredeyse gece olmuştu. Anne yatmıştı, uyumuyordu. Odanın bir köşesinde, her zamanki gibi onun daha yaşayacağına, kendi karnının doyacağına ilişkin hep o aynı işareti bekleyen onbaşı çömelmiş duruyordu. Suzanne günlerini köprünün yanında geçirmeye başladığından, kendisi de yeniden ekme işini bitirdiğinden beri giderek daha sık orada bulunuyordu. Bungalov korkunç biçimde ıssızdı.

Anne, Agosti'ye doğru döndü ve ona gülümsedi. Çok heyecanlı bir hali vardı ve yüzü gülümsemesiyle kırışmıştı. Suzanne'ın elinde bir ananas tuttuğunu gördü.

– Çok naziksiniz, dedi hemen.

Agosti belki biraz rahatsızdı. Odada sandalye yoktu. Yatağın ayakucuna oturdu. Joseph gittiğinden beri anne gerçekten çok zayıflamıştı. Bu gece çok yaşlanmış ve tükenmiş gibi duruyordu.

– Joseph için çok fazla kendinizi üzüyorsunuz, dedi Agosti.

Suzanne ananası yatağın üzerine koymuştu, anne de onu kurulmuş gibi okşuyordu.

– Üzülmüyorum. Bu başka bir şey.

Bir çaba harcadı ve ekledi:

– Onu almaya gelmeniz büyük incelik.

– Joseph her zaman başının çaresine bakacaktır. O cin gibidir.

– Seni gördüğüme sevindim, dedi anne. Sanki komşu değilmişiz gibi uzağız, Suzanne git bir kâse kahve getir.

Suzanne daha iyi görebilmek için kapıyı açık bırakarak yemek odasına geçti. Joseph gittiğinden beri yalnızca bir tek lamba yakıyorlardı. Onbaşının özen göstermesiyle büfede her zaman kahve bulunuyordu. Suzanne iki kâseye kahve koydu ve hapları aldı.

– Yine de Ram'da görüşmüştük, dedi Agosti. Hep şu Léon Bollée'li adamlaydınız.

Anne, Suzanne'a doğru döndü ve ona usulca gülümsedi.

– Kendi kendime bazen onun ne olduğunu soruyorum.

– Bir kez kentte onunla karşılaştım, dedi Suzanne.

Anne karşılık vermedi. Onun için gençliği kadar uzaktaydı bu.

– Çok kıyak bir arabası vardı, dedi Agosti, ama adama gelince...

Alçak sesle gülmeye başladı, kuşkusuz Suzanne'ın kendisine söylediği ve kendisinden başka kimsenin bilmediği şeyi anımsıyordu.

– Sen de Joseph gibi konuşuyorsun, dedi anne. Zavallı yakışıklı değildi... ama bu yeterli bir neden değil...

– Yalnızca bu nedenle ona kızmazdı Joseph, dedi Agosti, hiçbir şeyden hiçbir şey anlamazdı.

– İnsan anlayabildiğini anlar, dedi anne, bu yüzden de kimseye kızılamaz. Kötü biri değildi, fena değildi.

– İnsan bazen başkalarına kızmaktan kendini alamıyor. Joseph de öyleydi, elinde değildi.

Anne yanıt vermiyordu. Uzun uzun Oğul Agosti'ye bakıyordu.

– Joseph'i Bart Babanın orada gördüm, diye sözünü sürdürdü Agosti, adamın size verdiği pikabı ona satarken. Bu pikabın evden çıktığına memnun olduğunu söylüyordu.

– Pikabı adam verdiği için değil yalnızca, dedi anne, bungalovu satabilseydi... onu tanırsın.

Bir süre birbirlerine söyleyecek bir şey bulamadılar. Anne giderek artan bir dikkatle hâlâ Oğul Agosti'ye bakıyordu, giderek belirginleşen bir dikkatle. Onda yeni bir yön bulduğu apaçıktı. Bunu yalnız Suzanne görüyordu, Agosti henüz farkında değildi.

– Bart Babaya sık sık gidiyor musun? dedi sonunda anne. Pernod kaçakçılığı yapıyor musun yine?

– Yapmak gerek. Babam yine karabiber ürününün yarısını götürdü. Sonra bundan hoşlanıyorum.

Anne kahveyi içti ve Suzanne'ın getirdiği hapları yuttu.

– Ya yakalanırsan? diye sordu.

– Gümrükçüler de tapudakiler gibi satın alınabilir. Hem bunu düşünmemek gerek, yoksa halimiz kötü olur.

– Haklısın düşünmemek daha iyi.

Suzanne'la konuşmamaya özen gösteriyordu. Agosti, anneyi ilk kez görüyormuş gibi hâlâ rahatsızdı. Belki de bungalovun görüntüsü onu iyice şaşırtmıştı. Kendi annesi onlarınkini toparlamak için çok uğraşmıştı. Ram şebekesinden elektrikleri, damları, hatta tavanları bile vardı. Onların bungalovu daha iyi yapılmıştı ve duvar döşemeleri birbirinden ayrılmamıştı. Anne Agosti erkekleri evlerinde tutmanın yolunun onlara süslü bir ev içi hazırlamaktan geçtiğini söylerdi. Oğlunu olabildiğince uzun süre evde tutabilmek için tüm duvar döşemelerinin üzerine röprodüksiyonlar asmış, masalara renkli örtüler, sandalyelerin üzerine de minderler koymuştu. Jean Agosti ilk kez onları akşam görmeye geliyordu. Son gelişi, bir sabah çok erken sa-

atte avdan dönen Joseph'e, yine ortadan kaybolan babasını görüp görmediğini sormak içindi.

– Suzanne bana Joseph'ten haber aldığınızı söyledi. Size üzülmemeniz gerek derken haklıydım.

– Haklıydın. Ama öyle çok yazım yanlışı yapıyor ki, beni hasta ediyor.

– Ben ondan da çok yanlış yapıyorum, dedi Agosti gülerek, yine de çok önemli olduğuna inanmıyorum.

Anne gülümseye çalıştı.

– Ama ben bunun önemli olduğuna inanıyorum. Her zaman niye bu kadar çok yanlış yaptığını merak etmişimdir. Suzanne ondan daha az yanlış yapar.

– Gereksinim duyarsa öğrenecektir, hep dert ediyorsunuz. Ben yazım kurallarını öğreneceğime inanıyorum, gerekecek bu.

Aylardır ilk kez Suzanne dikkatle anneye bakıyordu. Sonunda bütün bozgunlarına boyun eğmiş izlenimi uyandırıyordu, ancak o eski şiddetini henüz tam olarak dizginleyemiyordu. Yine de Oğul Agosti'ye karşı sevecen, uzlaşmacı olmaya çaba gösteriyordu.

– Bazen diyorum ki, Joseph çok isteseydi bile öğrenmekte büyük güçlük çekecekti. Bu tür şeyler için yaratılmamış o, onu öylesine sıkıyor ki bunlar, asla beceremeyecek.

– Hep birşeylere üzülmen gerek, dedi Suzanne, şimdi de Joseph'in yazım yanlışları yapmasına, hep birşeyler bulman gerek.

Anne onaylama anlamında başını salladı. Kendisiyle ilgili bile öğrenecek artık hiçbir şeyi yoktu. Birden onlara karşı ilgisini yitirerek ne söyleyeceğini düşündü.

– Onlar küçükken bana bu söylenseydi, yirmi yaşında yazım yanlışları yapacakları söylenseydi, ölmelerini yeğlerdim, dedi sonunda. Gençken böyleydim ben, korkunçtum.

Ne birine, ne ötekine, artık ikisine de bakmıyordu.

– Sonra tabii, değiştim. İşte şimdi yeniden gençliğimdeki gibi oluyor, bazen bana öyle geliyor ki Joseph'in böyle çok yazım yanlışı yaptığını görmektense ölmesini yeğlerdim.

– O akıllıdır, dedi Suzanne, istediği zaman yazım kurallarını öğrenecektir. Yeter ki istesin.

Anne yadsır gibi bir hareket yaptı.

– Hayır, şimdi öğrenemez artık. Şimdi kimse bu işle ilgilenmez, benim gitmem gerek. Bunu yapabilecek bir tek ben varım. Sen onun akıllı olduğunu söylüyorsun, ben de onun öyle olup olmadığından emin olmadığımı söylüyorum. Gitmiş olduğuna göre, ben de yeniden böyle şeyleri düşündüğüme göre belki de akıllı değildir diye düşünüyorum.

Sözlerinden öfke akıyordu, hep aynı güçte, kendisinden bile güçlü bir öfke. Bitkin görünüyordu ve konuşurken terliyordu. Tüm öfkesiyle uyuşukluğuna karşı savaşıyor olmalıydı. Aldığı hapların dozu iki katına çıktığından beri giriştiği ilk söyleşiydi bu.

Annenin öfkesinin kendi üzerine yöneldiğini hissederek, belki de onu yatıştırmak için Agosti:

– Yalnızca yazım yok ki, dedi.

– Ne var peki? Daha önemli başka hiçbir şey yoktur, bir mektup yazmayı bilmiyorsan eğer, hiçbir şey yapamazsın, ne bileyim sanki bir kolun yok gibidir.

– Tapuya bunca mektup yazmak senin ne işine yaradı peki? diye sordu Suzanne, hiçbir işine yaramadı. Joseph'in havaya attığı av saçması senin mektuplarından daha etkili oldu.

Anneye inandırıcı gelmemişti. Yazım konusundaki bu konuşma sürdükçe onları inandırabilecek kanıtı bulamamaktan ötürü daha da umutsuzluğa kapılıyordu.

– Siz anlayamazsınız. Herkes havaya av saçması atabilir, ama kendini alçaklara karşı savunmak için başka şeyler gereklidir. Siz bunu anladığınızda çok geç olacak. Jo-

seph tüm alçak insanların kazığını yiyecek ve bu aklıma gelince ölse daha iyi olur, diyorum.

– Kendini savunmak için ne gerekiyor? dedi Jean Agosti, Kam'daki memurlara karşı ne yapmak gerekiyor?

Anne örtünün altından çıkan elleriyle yatağa vurdu.

– Bilmiyorum, ama mutlaka yapılacak bir şey vardır ve er geç olacak bu. Oradakiler her zaman baş aşağı edilebilir. Bana iyi gelecek tek şey bu. Başka hiçbir şey değil, Joseph bile değil. Bunu görmek için ayağa kalkabilirdim.

Biraz bekledi, sonra iyice açılmış ve parlayan gözleriyle yatağında doğruldu.

– Biliyorsun, bu araziyi satın alabilmek için on beş yıl çalıştım. On beş yıl boyunca bundan başka bir şey düşünmedim. Yeniden evlenebilirdim, ama onlara vereceğim araziden vazgeçmemek için bunu yapmadım. Ve şimdi vardığım noktayı görüyor musun? Bunu iyice görmeni ve hiç unutmamanı isterdim.

Gözlerini kapadı ve bitkin bir halde yastığına yaslandı. Kocasının eski bir gömleğini giymişti. Boynunda elmas yoktu artık, yalnızca ipe bağlanmış kiler anahtarı vardı. Artık bunun bir anlamı kalmamıştı, çünkü şimdi onu çalmalarına kılı kıpırdamadan göz yumabilirdi.

– Joseph'in haklı olduğunu sanıyorum, bundan giderek daha da emin oluyorum. Yatakta kalmamın nedeni de Joseph ya da hasta olmam değil, başka bir şey.

– Nedir? diye sordu Suzanne, nedir nedeni? Söylemelisin.

Annenin yüzü kırıştı. Agosti'nin karşısında ağlamaya başlayacaktı belki de.

– Bilmiyorum, dedi çocuksu bir sesle, yatakta kendimi iyi hissediyorum.

Agosti'nin karşısında gözyaşlarını tutmak için gözle görülür bir çaba harcıyordu.

– Eğer ayağa kalkarsam daha başka ne yapabileceğimi bilmiyorum. Ben artık kimse için hiçbir şey yapamam.

Konuşurken ellerini kaldırıyor sonra güçsüzlük ve umutsuzluk belirten bir hareketle yatağın üzerine bırakıveriyordu.

Bir süre sonra Suzanne alçak sesle:

– Yukarıda, ananas yetiştirmişler, dedi. İyi de satılıyor. Belki gidip bir görmeli.

Anne başını arkaya attı ve gözyaşlarını tutamadı. Oğul Agosti sanki onun düşmesini engellemek için atılıverdi.

– Onların orası kuru toprak, dedi ağlayarak, burada yetiştirilemez.

Artık ona ne söylenirse söylensin hep yaraya parmak basılıyordu. Onun bütün başarısızlıkları düğüm düğüm olmuştu ve öylesine birbirine bağlıydılar ki, birine dokunsanız tüm ötekiler peş peşe gelecekti, anneyi umutsuzluğa sürüklemeden, birini ellemeden ötekine dokunmak olanaksızdı.

– Hem sonra ne için ananas ekecekmişim ki? Kimin için?

Oğul Agosti kalktı, ona daha yaklaştı ve uzun bir süre başında ayakta durdu. Anne susuyordu.

Birdenbire doğruldu ve kıpkırmızı kesildi. Jean Agosti cebinden topluiğneyle tutturulmuş binliklerden bir para tomarı çıkardı ve ona uzattı. Paraları düşünmeden aldı ve bakmadan, teşekkür etmeden, yarı açılmış elinde tuttu.

Sonra tatlılıkla:

– Kusuruma bakmayın, dedi. Ama bana söylenen her şeyi biliyorum. Ananaslar benim de aklıma gelmişti, Kam fabrikasının meyve suyu yapmak üzere onları çok pahalıya satın aldığını biliyorum. Bana söylenebilecek her şeyi biliyorum.

– Gitmem gerek, diye yineledi Agosti.

– Güle güle, dedi anne. Yine gelirsin belki?

Yüzünü buruşturdu. Kuşkusuz bir anda, belki de kendisinden istediklerini, ağzından duymayı umdukları şeyi, çok belirsiz de olsa bekledikleri güvenceleri anladı.

– Bilmiyorum, belki de görüşürüz.

Anne yanıt vermeden, teşekkür etmeden ona elini uzattı. Agosti, Suzanne'la odadan çıktı. Bungalovun merdivenlerini indiler. Rahatsız gibi bir hali vardı.

– Onun söylediklerini önemsememek gerek, dedi Suzanne, öyle bıkmış ki.

– Yolun sonuna kadar benimle gel.

O sıkkın halinden sıyrılamamıştı. Aklı başka yerde, onun yanında yürüyordu. Öğleden sonra çok farklıydı, ona çok büyük bir dikkatle bakmıştı: 'Senin biçimini beğeniyorum,' demişti. Suzanne yolun ortasında durdu.

– Sonuna kadar gitmek istemiyorum, geri dönüyorum.

Şaşkınlıkla durdu. Sonra gülümsedi ve ona sarıldı. Suzanne kayıtsızca kendini kollarına bıraktı. Ona söylemesi gereken şeyi kesin sözlerle söylemek güçtü. Tüm gücünü harekete geçiren ve onun kendisini öpmekte olduğunu hissetmesini engelleyen bu türden bir çabayı şimdiye kadar hiç göstermemişti.

– Korkmana gerek yok, dedi sonunda.

– Ne diyorsun sen? Kızı bıraktı ve yüzü onunkinin karşısında, kolunun ucundan tuttu.

– Senin gibi biriyle asla evlenmeyeceğim. Bundan bir daha hiç söz etmeyeceğiz ve onun sana söyleyeceklerine kulak tıkaman gerekecek, çünkü sana yemin ediyorum, asla seninle evlenmeyeceğim.

Kıza çok büyük bir merakla bakıyordu. Sonra gevşeyerek güldü.

– Senin de Joseph kadar kaçık olduğunu düşünüyorum. Niye benimle evlenmeyecekmişsin ki?

– Çünkü benim istediğim şey gitmek.

Yeniden ciddileşti. Hatta belki de biraz soğukkanlılığını yitirmişti.

– Seninle evlenmeye hiç niyetli değildim ki.

– Biliyorum, dedi Suzanne.

– Belki de bir daha hiç gelmem, dedi Jean Agosti.

– Güle güle.

Uzaklaştı, sonra geri döndü ve kızı kavradı.

– Bugün öğleden sonra ormandayken bile benimle yaşayabileceğini hiç düşünmedin mi?

– Ormandayken bile düşünmedim.

– Bir dakika bile mi?

– Bir dakika bile. Yaşamak mı? Asla, Mösyö Jo'yla bile daha iyidir.

– Niye onunla yatmadın?

– Ona bakmadın mı?

Agosti güldü, sakin bir güven duygusuyla o da gülmeye başladı.

– Ne diyorsun sen? O seninle geldiğinde Ram'da herkes dalga geçiyordu. Ona bir öpücük bile vermedin mi?

– Bir kez bile olmadı, Joseph bile inanmazdı buna.

– Yine de, iyi iş.

Bu sakin bir zaferdi, Agosti'nin yüzünde endişeden en ufak bir iz bile yoktu. Jean Agosti nazikçe onun kolunu tuttu.

– Benimle olmuş olması hoşuma gidiyor. Ama senin de Joseph kadar kaçık olduğunu düşünüyorum, onun için bir daha gelmesem daha iyi olacak.

Kız uzaklaştı ve bu kez Agosti onu tutmadı.

Suzanne yavaşça annenin odasına girdi. Anne uyumuyordu. İçeri girdiğinde anne gözleri parlayarak ona sessizce baktı. Göğsünün üzerinde tuttuğu elinde Agosti'nin verdiği bin franklık tomar duruyordu hâlâ. Hiç kuşku yok onları saymamıştı bile. Belki de şimdi bu parayla ne yapacağını düşünüyordu.

– İyi misin? dedi Suzanne.

İyiyim, dedi anne zayıf bir sesle. Aslında fena çocuk değil şu oğul Agosti.

– Uyu sen, herkes gibi biri o da.

– Yine de, zor insansın sen, çünkü Joseph...

– Dert etmemelisin, dedi Suzanne.

Suzanne uzaklaştı ve asetilen lambasını aldı.

– Nereye gidiyorsun? diye sordu anne.

Suzanne elinde lambayla ona yaklaştı.

– Joseph'in odasında uyumak daha çok hoşuma gidiyor, öyle işte, nedeni yok.

Anne gözlerini indirdi ve bir kez daha kıpkırmızı kesildi.

– Doğru, dedi yavaşça, nedeni yok, o gittiğine göre.

Suzanne, Joseph'in odasına girdi ve anneyi uyumadan ve ellerinde binlik tomarıyla karanlıkta yalnız başına bıraktı.

Artık işine yaramayacak tüm para onun hareketsiz, güçsüz ellerindeydi.

Joseph'in odası, gittiği gün bıraktığı gibi duruyordu. Masanın üzerinde, yatağın yanında topladığı ve gitmeden önce zaman bulup dolduramadığı boş kovanlar vardı. Bir de yola çıkma telaşıyla unuttuğu yarısı bitmiş bir paket sigara vardı. Yatak yapılmamıştı ve çarşaflarda hâlâ Joseph'in bedeninin izleri vardı. Tüfeklerin hepsi çivilerinde asılı duruyordu. Suzanne çarşafları aldı ve damdan düşen kurtları düşürmek için silkeledi, sonra özenle serdi, soyundu ve yattı. Joseph orada olsaydı Oğul Agosti'yle yattığını ona söylerdi. Ancak Joseph yoktu ve bunu söyleyecek kimse yoktu. Suzanne üst üste birçok kez Jean Agosti'nin hareketlerini özenle aklından geçirdi ve her seferinde bu hareketler onda güven verici bir heyecan uyandırıyordu. Yeni bir düşünce yapısı içinde, kendini huzurlu hissediyordu.

Anne son krizini bir öğleden sonra, Suzanne yokken geçirdi.

Agosti kararlaştırdığının tersine hemen ertesi gün yeniden gelmişti. 'Gelmekten kendimi alamadım.' O zamandan sonra her gün Renault'suyla öğle tatili saatinde geliyordu. Bir daha anneyi görmeye gitmedi. O gelir gelmez ikisi birlikte Ram'a gidiyorlar ve onun handaki odasına çıkıyorlardı. Anne biliyordu bunu. Kuşkusuz bunun Suzanne'a yarar sağlayacağını düşünüyordu. Haksız değildi. Ananas tarlasındaki gezintiyle annenin ölümü arasındaki o bir haftalık süre içinde Suzanne budala gibi avcı arabalarını beklemeyi, o boş hayalleri sonunda unuttu.

Anne, ona kendisini bırakabileceğini, haplarını kendi başına alabileceğini, onları yatağın yakınında bir iskemlenin üzerine bırakmanın yeterli olacağını söylemişti. Belki hapları düzenli olarak almadı. Belki de Suzanne'ın ihmali ölümünü çabuklaştırdı. Olabilir. Yine de bu ölüm öyle uzun yıllardır hazırlanıyordu ki, anne bundan öyle çok söz etmişti ki, birkaç gün erken gelmesi artık çok önemli değildi.

Akşam, Ram'dan dönerken, toprak yolun üzerinde dikilmiş, işaretle acele etmelerini söyleyen onbaşıyı gördüler. Büyük nöbet geçmişti ve anne sarsılmalar dışında artık hareket edemiyordu. Yüzünü ve kollarını mor lekeler basmıştı, boğuk boğuk soluk alıyor ve kendiliğinden gırtlağından hırıltılar yükseliyordu, her şeye ve kendine karşı öfke ve nefretle yükselen hırlamalar.

Onu görür görmez Jean Agosti, Joseph'e, Hôtel Central'a telefon etmek üzere Renault'suna binip gitti. Bu kez

artık hiç umudu kalmayan onbaşıyla birlikte Suzanne annenin yanında kaldı.

Bir süre sonra anne artık hiç kımıldamaz oldu ve bilinçsiz, hareketsiz yattı. Soluk aldığı ve koma hali uzadığı sürece yüzü giderek tuhaflaştı, yüzünde insanlık dışı bir yorgunlukla yine aynı derecede olağanüstü ve insanlık dışı bir zevk arasında kalmış, bocalayan bir ifade vardı. Ancak soluk alması durmadan az önce yüzündeki zevk ve yorgunluk ifadeleri kayboldu, onun kendi yalnızlığı yansımaz oldu ve yüzüne, dünyaya sesleniyor gibi bir anlam yerleşti. Çok zor hissedilir alaylı bir ifade beliriverdi. 'Ananızı belledim. Kam'daki tapu memurundan, durmuş bana bakan ve evladım olan şu kıza kadar. Hepinizin.' Belki böyle diyordu. Belki de inandığı her şeyle, tüm çılgınlıklarını gerçekleştirmek için gösterdiği ciddiyetle alay ediyordu.

Agosti döndükten az sonra öldü. Suzanne onun üzerine kapandı ve saatlerce o da ölmeyi istedi. Tutkuyla istedi bunu ve ne Agosti ne de onunla aldığı zevkin henüz canlılığını yitirmemiş anısı, çocukluğunun kargaşalı ve trajik ölçüsüzlüğüne son bir kez daha dönmesini engelleyebildi. Yalnızca sabahın ilk ışıklarıyla Agosti onu zorla annenin yatağından çekip almış ve Joseph'in yatağına kadar taşımıştı. Onun yanına yatmıştı. Uyuyana kadar onu kollarının arasında tutmuştu. O uyurken, belki Joseph'le gitmesine izin vermeyeceğini, çünkü onu sevmeye başladığını sandığını söylemişti ona.

Suzanne'ı uyandıran, sekiz silindirli Delage'ın klaksonu oldu. Verandaya koştu ve Joseph'i arabadan inerken gördü. Yalnız değildi. Kadın onu izliyordu. Joseph, Suzanne'a eliyle işaret yaptı, Suzanne da ona doğru koştu. Onu daha yakından görür görmez annenin öldüğünü ve oraya çok geç geldiğini anladı. Suzanne'ı bir yana iterek bungalova doğru koştu.

Suzanne onun yanına, odaya gitti. Yatağın üzerine, annenin bedeninin üzerine kapanmıştı. Çok küçüklüğünden beri onun ağladığını görmemişti Suzanne. Arada sıra-

da başını kaldırıyor ve ürkütücü bir sevgiyle ona bakıyordu. Onu çağırıyordu. Onu öpüyordu. Ancak kapalı gözler su gibi derin, mor bir gölgeyle dolmuş, kapalı ağız baş döndürücü bir sessizliğe kapanmıştı. Ve yüzü bir yana, üst üste duran elleri korkunç derecede işe yaramaz birer nesne olmuş, yaşamak için gösterdiği ateşli tutkunun yararsızlığını haykırıyordu.

Suzanne odadan çıktığında oturma odasında bekleyen Jean Agosti'yi ve kadını gördü. Kadın ağlamıştı ve gözleri kızarmıştı. Suzanne'ın geldiğini görünce bir an geri çekildi sonra kaygıyı bıraktı. Kuşkusuz Joseph'i görmekten, ondan azar işitmekten korkuyordu.

Agosti de kararlı ve sabırlı, birşeyler bekliyor gibiydi. Belki Joseph'i, onunla konuşmayı, ona Suzanne'dan söz etmeyi bekliyordu. Olabilirdi. Ancak bu artık Suzanne'ı hiç ilgilendirmiyordu. Ona ilişkilerinden söz etse bile, artık kızdan söz etmeyecekti, kızla ilgili artık yanılmasına olanak yoktu. Oysa düne kadar, bir hafta boyunca her öğleden sonra sevişmişlerdi. Ve anne bunu biliyordu, onları bırakmıştı, kızına sevişsin diye Agosti'yi vermişti. Ancak insanların seviştiği bu dünyada Suzanne şimdilik yoktu. Geri gelecekti kuşkusuz. Ancak şu anda, başka bir dünyada, annenin yanında, yakın geleceği sanki olmayan ve Jean Agosti'nin tüm anlamını yitirdiği bir yerdeydi.

Oturma odasında onun yanına oturdu. Kadın ona nasıl tümden yabancıysa Agosti de öyle olmuştu.

Agosti yerinden kalktı, büfeye doğru gitti ve ona bir kâse yoğunlaştırılmış süt hazırladı.

– Yemelisin, dedi.

Suzanne sütü içti, tadı acı geldi. Bir gün öncesinden beri yemek yememişti, ancak sanki kurşun gibi ağır bir yiyecekle karnı doymuştu ve günlerce yemek yemeyecek gibiydi.

Öğleden sonra saat iki olmuştu. Bungalovun çevresi, annenin başucunda beklemek için gelen köylülerle doluydu. Suzanne onları daha o gece, Jean Agosti kendisini Jo-

seph'in yatağına taşırken açık kalan oturma odasının kapısından görmüş olduğunu anımsadı. Kadın onların burada ne yaptığını tam anlayamadan bakıyordu. Gözlerinde hep aynı korkuyla.

– Onbaşı gitti dedi Agosti. Onları Ram otobüsüne bindirdim ve para verdim. İş bulmak için tek bir gün kaybedemeyeceğini söyledi.

Kalabalığı görüp gelen çocuklar köylülerin çevresinde dolgu sahanın tozuna bulanmış çırılçıplak oynuyorlardı. Çevrelerinde uçup duran sinekler gibi köylüler onları görmüyorlardı bile. Onlar da Joseph'i bekliyorlardı.

Artık buna dayanamayan kadın konuştu.

– Onun yüzünden, dedi iyice alçak sesle, onun yüzünden öldü.

– Özellikle bir kişi yüzünden değil, dedi Agosti. Joseph yüzünden dememeli.

– Joseph kendi yüzünden olduğuna inanacak, dedi kadın, korkunç olacak.

– Inanmayacak, dedi Suzanne, bundan korkmamalı.

Kadının çok alçakgönüllü bir havası vardı. Gerçekten çok güzel, çok şıktı. Boyasız, yolculuk ve tasadan yorgun düşmüş yüzü hâlâ çok güzel duruyordu. Gözleri Joseph'in anlattığı gibiydi, öyle açık renkti ki onu kör sanabilirlerdi. Durmadan sigara içiyor ve gözünü odanın kapısından ayırmıyordu. Bakışıyla, tüm varlığıyla, Joseph'e olan ve kendini kurtaramadığı anlaşılan umutsuz aşkı açığa vuruluyordu.

Joseph sonunda odadan çıktı. Üçüne de şöyle bir baktı, bakışı aralarından hiçbirinde daha uzun durmadı, ancak hepsine aynı korkunç güçsüzlükle baktı. Sonra tek söz söylemeden Suzanne'ın yanına oturdu. Kadın tabakasından bir sigara çıkardı, yaktı ve ona uzattı. Sigarayı yer gibi içti. Oturma odasına döndükten az sonra bungalovun çevresindeki köylüleri gördü. Kalktı ve verandaya gitti. Suzanne, Jean Agosti ve kadın onu izledi.

– Eğer onu görmek istiyorsanız, dedi Joseph, görebilirsiniz. Hepiniz, çocuklar da.

– Gidecek misiniz? diye sordu bir adam.

– Evet, temelli.

Kadın yerli dilini anlamıyordu. Kâh Joseph'e bakıyor, kâh şaşkınlık içinde, başka bir dünyadan olan köylülere bakıyordu.

– Araziyi geri alacaklar, dedi bir adam. Bize bir tüfek bırakmanız gerekecek.

– Size her şeyi bırakıyorum, dedi Joseph, özellikle de tüfekleri. Burada kalsaydım, bu işi sizinle birlikte yapardım. Ama buradan gidebilecek durumda olan herkes gitmeli. Ben yapabilecek durumdayım ve gidiyorum. Yalnız bunu yapacaksanız, iyi yapın. Onların bedenini ormana götürmeniz gerek, son köyün iyice yukarısına, biliyorsunuz, ikinci düzlüğe, iki gün sonra bedenlerinden geriye hiçbir şey kalmaz. Akşam yaktığınız yaş odunların ateşinde giysilerini yakın, ama ayakkabılara, düğmelere dikkat, sonra külleri toprağa gömün. Arabalarını suyun dibine yollayın, ırmakta, iyice uzağa. Arabayı kıyıda mandalara çektirirsiniz, koltukların üzerine kocaman taşlar koyarsınız ve ırmağın içinde bentleri yapmak istediğimizde kazdığımız yere atarsınız, iki saat içinde tümüyle suya gömülmüş olur, geriye hiçbir şey kalmaz. Özellikle yakalanmamaya dikkat edin. Aranızdan hiçbiriniz suçlanmasın. Ya da hepiniz suçu üstlenirsiniz. Eğer bunu bin kişi hep birlikte yaptıysanız, size karşı ellerinden bir şey gelmez.

Joseph annenin toprak yola bakan odasının kapısını açtı, öndeki avluya bakan kapıyı da açtı. Köylüler içeri girdi. Çocuklar mutlulukla bungalovun odaları arasında kovalamaca oynuyorlardı. Joseph oturma odasına Suzanne'la kadının yanına geldi. Agosti, Joseph'e döndü.

– Bundan sonrasını düşünmek gerek.

Joseph ellerini saçlarının arasında gezdirdi. Doğruydu, bunu düşünmek gerekti.

– Onu bu gece Kam'a götüreceğim, dedi, ve orada gömdüreceğim. Hemen yarın.

Agosti, anneyi buraya, bu gece gömmek gerektiğini söyledi. Kadın da bu düşüncedeydi.

İkisi kadının arabasıyla Ram yönüne doğru yola çıktılar. Joseph, Agosti'nin orada bulunmasının ne anlama geldiğini anlamıştı. Suzanne'la yalnız kalır kalmaz kente gideceğini ve isterse kendisiyle gelebileceğini söyledi. Bunu Agosti'ye ancak son dakikada, tam gideceği sırada söylemesini istedi. Sonra fişekliklerini almaya, tüfeklerini indirmeye odasına gitti ve hepsini oturma odasındaki masanın üzerine yığdı. Ve köylüler bunları nasıl saklayacağını tartışadursun, o annenin yatağına oturdu ve ona biraz daha bakmak için kalan sürece ona baktı. Agosti'yle kadın Ram'dan döndüklerinde neredeyse gece olmuştu. Arabanın tepesinde yerli yapımı ahşap bir tabut getirmişlerdi. Delage yol boyunca ilerledi ve bungalovun önüne, dolgu sahaya kadar geldi.

Agosti, Suzanne'ı köprünün yanına götürdü. Joseph'le köylüler anneyi gömerken Suzanne'ın bungalovda kalmasını istemiyordu. Onunla yalnız kalınca şöyle dedi:

– Senin gitmene engel olmak istemiyorum, ama onların yanına gitmeden, benimle biraz daha kalmak istersen...

Bungalovdan yumuşak ve düzenli vurma sesleri gelmeye başladı. Suzanne, Agosti'den susmasını istedi. Bir kez daha, bir gün önceki gibi, ağladı.

Bungalova döndü. Kadın oturma odasında oturmuş sessizce ağlıyordu. Suzanne, annenin odasına girdi. Tabut dört iskelenin üzerine yerleştirilmişti. Joseph yatağın üzerine, annenin yerine yatmıştı. Artık ağlamıyordu ve bir kez daha yüzünden korkunç bir güçsüzlük okunuyordu. Suzanne'ın geri döndüğünü fark etmemiş gibiydi.

Agosti kahve hazırladı ve dört fincana koydu. Sonra Suzanne'la Joseph'i çağırdı. Son bir kez asetilen lambasını yakmayı akıl eden de o oldu. Her birine kahve fincanlarını

götürdü. Joseph'in gittiğini görmek için acele ettiği anlaşılıyordu.

– Geç oldu, dedi kadın çok yavaş bir sesle.

Joseph yeniden kalktı. Uzun bir pantolon, kızıl deriden şık ayakkabılar giymişti ve saçları daha kısa kesilmişti. Bakımlı ve şıktı. O da kadına bakmıyordu oysa kadın, tersine, bir saniye bile gözünü ondan ayırmıyordu.

– Gidelim, dedi Joseph.

– Şu anda benimle ya da bir başkasıyla olmasının önemi yok, dedi ansızın Agosti.

– Bu kadar önemli olduğunu sanmıyorum, dedi Joseph, tek yapması gereken karar vermek.

Agosti sigara içiyordu, biraz solgundu.

– Gidiyorum, dedi Suzanne, başka türlü yapamam.

– Seni engelleyemem, dedi sonunda Agosti, senin yerinde olsam, ben de aynısını yapardım.

Joseph kalktı, ötekiler de. Kadın arabayı çalıştırdı ve döndürdü. Agosti'yle Joseph tabutu yükledi.

Gece iyice çökmüştü. Köylüler hâlâ oradaydı, gitmek için onların ayrılmalarını bekliyorlardı. Ancak güneşin batmasıyla birlikte çocuklar gitmişlerdi bile. Kulübelerden yükselen tatlı cıvıltıları duyuluyordu.

Marguerite Duras

PASİFİK'E KARŞI BİR BENT

Romanın başkişisi olan Anne, Kuzey Fransalı bir eğitmendir. Eğitmen olan kocasıyla birlikte, kendilerini Pierre Loti'nin romanlarına, propaganda afişlerine kaptırıp soluğu Çinhindi'nde alırlar. Birkaç yıl süren mutlu bir yaşamdan sonra, baba ölür, Anne iki çocuğuyla, (Joseph ve Suzanne) tek başına kalır. On yıl çalışıp para biriktirdikten sonra, uzun uzun uğraşıp Tapu İdaresinden birkaç hektar toprak alır. Ne var ki, bu toprak deniz kıyısında, ekime elverişsiz bir toprak parçasıdır. Çocuklarını tutkuyla seven, onlara birşeyler bırakmak isteyen Anne, inat eder. Ona inanan bazı köylülerle birlikte Pasifik'e karşı bent kurmaya girişir. Ama Pasifik'in yükselen sularıyla bent yıkılır. *Marguerite Duras*'nın romanı işte bu noktada başlar. Anne, yirmi yaşındaki Joseph ve on altı yaşındaki Suzanne, bir bungalovda zor koşullarda yaşamaktadırlar; topraklarının her an ellerinden alınma tehlikesi vardır. Çocuklarının kendisini terk edeceğinden çok korkan Anne, büyük bir enerji ve umutla toprağı verimli kılmak için çabalar durur. Sonunda, Joseph'in öfkeleri ve aşkları, Suzanne'ın yazgısına boyun eğişi arasında tükenir gider. Çinhindi'nde doğan *Marguerite Duras*'nın adını edebiyat dünyasına duyuran *Pasifik'e Karşı Bir Bent*'te, utanılası bir sömürge yönetimi altında yaşayan Asyalılarla yoksul Beyazların, maddi ve manevi sonsuz sefaleti gözler önüne serilmiştir.

ISBN 975-510-718-5

Kapaktaki resim: JOHN CLAPP

KDV İÇİNDEDİR